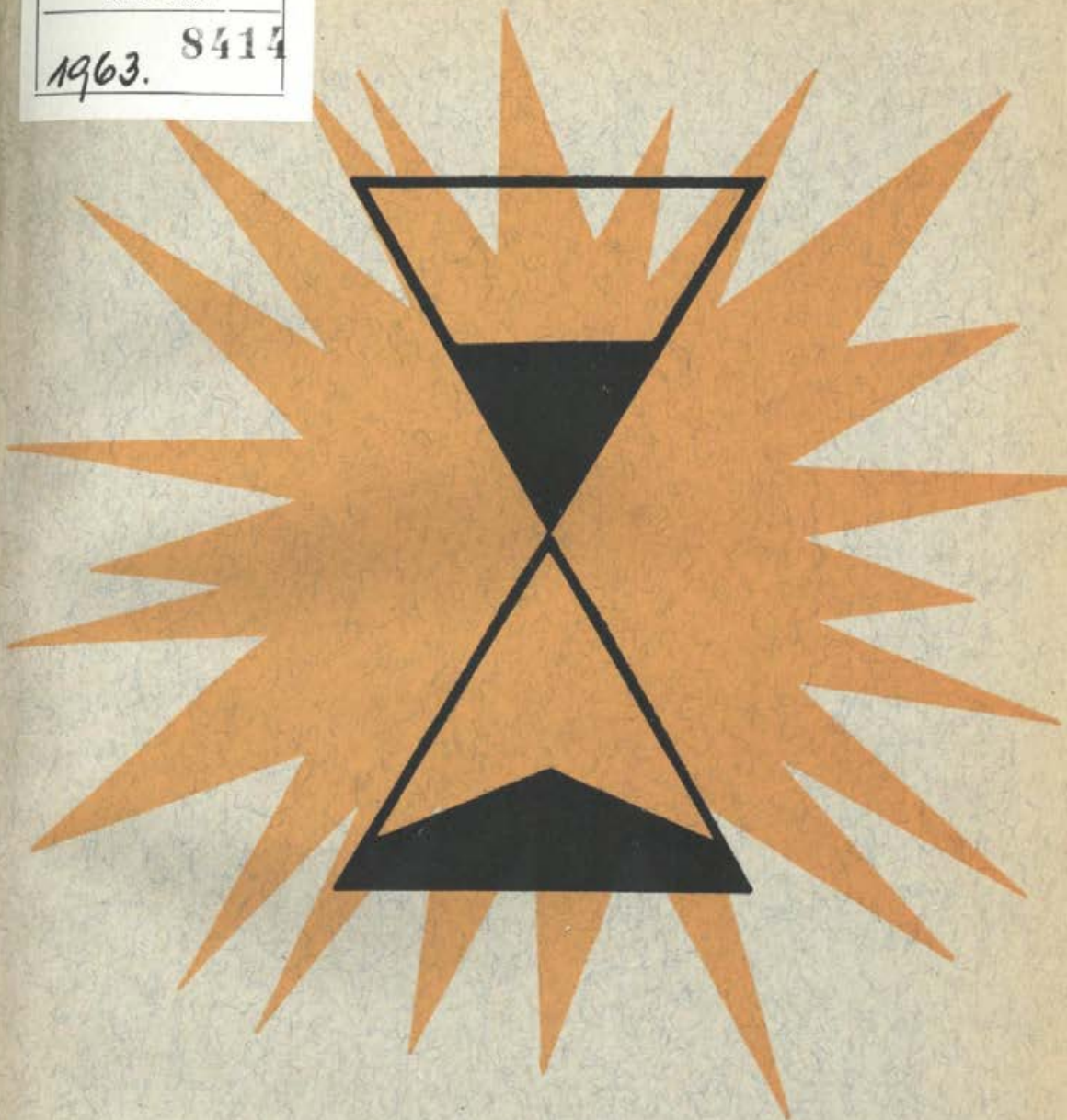

GORIŠKA KNJIŽNICA
Studijski oddelek
Nova Gorica

1963. 8414

koledar 1963

goriška mohorjeva družba

KOLEDAR

Goriške Mohorjeve Družbe

za leto

1963

Izdala Goriška Mohorjeva družba
v Gorici

Z dovoljenjem cerkvenega oblastva

8414 / 1963.

N 46.011 / 1969

Natisnila tiskarna Budin v Gorici

LETO 1963

je navadno leto in ima 365 dni; 52 tednov in 1 dan. Leto se prične in konča s torkom.

Začetek leta 1963

Občno in državno leto se začne na novega leta dan, 1. januarja.
Cerkveno leto se začne s 1. adventno nedeljo, 1. decembra.

Zvezdoslovni letni časi

Pomlad se začne:	21. marca	ob	9.20;
Poletje »	»	:	22. junija » 4.04;
Jesen »	»	:	23. septembra » 19.24;
Zima »	»	:	22. decembra » 15.02.

Sončni in lunini mrki

V letu 1963 bosta dva sončna in dva lunina mrka. V Evropi bo viden le prvi lunin mrk.

Delni *Sončni* mrk bo 25. januarja: viden na južnem delu Tihega in Atlantskega oceana, v delu Južne Amerike, na Antarktiki, v srednji in južni Afriki.

Delni Lunin mrk bo od 6. na 7. julija: viden na področju Indijskega oceana, Azije, Afrike, Evrope, južnega Atlantika, vzhodnega dela Juž. Amerike in Avstralije.

Popolni *Sončni* mrk bo od 20. na 21. julija: viden na področju severovzhodne Azije, severnega Pacifika, Sev. in Srednje Amerike, sev. Atlantika in Skandinavije.

Popolni *Lunin* mrk bo 30. decembra: viden na področju Sev. Amerike, severozahodnega dela Juž. Amerike in Atlantika, Pacifika, Oceanije, vzhodne Avstralije in Azije.

DNEVI		JANUAR	31 DNI
1	Torek	Novo leto - Božična osmina	
2	Sreda	Ime Jezusovo; Štefanija, dev.	
3	Četrtek	Gašpar del Buffalo, spoz.;	Franciška Cabrini
4	Petek	Angela Folinjska, žena; Anter, papež, muč.	
5	Sobota	Telesfor, papež, muč.; Emilijana, dev.	
6	Nedelja	Razglašenje Gospodovo - Sveti Trije kralji	
7	Ponedeljek	Lucijan, muč.; Krispin, škof, muč.	
8	Torek	Severin, opat; Julijan, Lucijan, Teofil, mučenci	
9	Sreda	Julijan in Bazilisa, muč.; Peter, škof	
10	Četrtek	Viljem, škof; Gregor X., papež	
11	Petek	Higin, papež, muč.; Pavlin Oglejski, škof	
12	Sobota	Tatjana, muč.; Alfred, opat	
13	Nedelja	1. po razglašenju; Sv. Družina - Jezus, Marija, Jožef	
14	Ponedeljek	Hilarij, cerkv. uč.; Feliks (Srečko), muč.	
15	Torek	Pavel, puščavnik; Maver, opat	
16	Sreda	Marcel I., papež, muč.; Oton, muč.	
17	Četrtek	Anton (Zvonko), puščavnik;	Marijan, diakon
18	Petek	Priska, mučenka; Marjeta Ogrska, dev.	
19	Sobota	Marij, Marta in tov., muč.; Knud, muč.; Pija, muč.	
20	Nedelja	2. po razglašenju; Fabijan, pap., in Sebastijan, muč.	
21	Ponedeljek	Neža, muč.; Fruktuoz, mučenec	
22	Torek	Vincencij in Anastazij, mučenca	
23	Sreda	Rajmund (Rajko) Penjafort; Emerencijana, muč.	
24	Četrtek	Timotej, škof, muč.; Felicijan, škof, muč.	
25	Petek	Spreobrnjenje svetega Pavla; Ananija, muč.	
26	Sobota	Polikarp, škof, muč.; Pavla, žena	
27	Nedelja	3. po razglašenju; Janez Krizostom, cerkv. uč., škof	
28	Ponedeljek	Peter Nolasko, spoz.; Neža, dev., mučenka	
29	Torek	Francišek (Branko) Saleški, škof, cerkv. uč.	
30	Sreda	Martina, dev., muč.; Hiacinta, dev.	
31	Četrtek	Janez Bosco, spoz.; Marcela, žena; Ludovika, žena	
NEDELJSKI EVANGELIJI:			
6. Trije Modri pridejo z Jutrovega (Mt 2, 1-12)			
13. Dvanaajstletni Jezus v templju (Lk 2, 42-52)			
20. O ženitnini v Kani galilejski (Jan 2, 1-11)			
27. Jezus ozdravi stotnikovega hlapca (Mt 8, 1-18)			

ZAPISKI

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

ZAPISKI

...

1	Petek	Ignacij, škof, muč.; Pionij, mučenec	☾
2	Sobota	Darovanje Gospodovo - Svečnica	
3	Nedelja	4. po razglasenju; Blaž, škof, muč.; Oskar, škof	
4	Ponedeljek	Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, muč.	
5	Torek	Agata (Dobroslava), muč.; Japonski mučenci	
6	Sreda	Tit, škof, muč.; Doroteja (Dora), muč.	
7	Četrtek	Romuald, opat; Rihard, spoz.	
8	Petek	Janez iz Mathe, spoz.; Pavel in Lucij, muč.	☼
9	Sobota	Ciril Aleksandrijski, škof, cerk. uč.; Apolonija, muč.	
10	Nedelja	1. predpostna (septuagezima); Sholastika, redovnica	
11	Ponedeljek	Lurška Mati božja; Adolf, škof	
12	Torek	7 sv. ustanoviteljev servitov; Evlalija, muč.	
13	Sreda	Katarina de Ricci, dev.; Kristina, dev.	
14	Četrtek	Valentin (Zdravko), muč.; Antonin, opat	
15	Petek	Favstin in Jovita, muč.; Jordan, spoz.; Sigfrid, škof	
16	Sobota	Julijana, dev.; Onezim, škof, muč.	☾
17	Nedelja	2. predpostna (seksagezima); Silvin, škof	
18	Ponedeljek	Simeon, škof, muč.; Bernardka Lurška, red.	
19	Torek	Konrad, spoz.; Julijan, muč.	
20	Sreda	Silvan, muč.; Leon, škof; Eleverij, škof, muč.	
21	Četrtek	Marjeta Kortonska, spok.; Maksimilijan, škof;	
22	Petek	Stol sv. Petra apostola	
23	Sobota	Peter Damiani, škof, cerkv. uč.; Romana, spok.	
24	Nedelja	3. predpostna (kvinkvagezima); Matija	☉
25	Ponedeljek	Valburga, dev.; Viktorin in Viktor, muč.	
26	Torek	Andrej, škof; Aleksander, škof	
27	Sreda	Pepelnica; Gabrijel Žal. M. B., spoz. (post)	
28	Četrtek	Roman, opat; Antonija Florentinska, žena	

NEDELJSKI EVANGELIJI:

3. Jezus pomiri vihar na morju (Mt, 23-27)
 10. O delavcih v vinogradu (Mt 20, 1-16)
 17. Prilika o sejavcu in semenu (Lk 8, 4-15)
 24. Jezus ozdravi slepca (Lk 18, 31-43)

JANUARY 1904

1	Jan 1
2	Jan 2
3	Jan 3
4	Jan 4
5	Jan 5
6	Jan 6
7	Jan 7
8	Jan 8
9	Jan 9
10	Jan 10
11	Jan 11
12	Jan 12
13	Jan 13
14	Jan 14
15	Jan 15
16	Jan 16
17	Jan 17
18	Jan 18
19	Jan 19
20	Jan 20
21	Jan 21
22	Jan 22
23	Jan 23
24	Jan 24
25	Jan 25
26	Jan 26
27	Jan 27
28	Jan 28
29	Jan 29
30	Jan 30
31	Jan 31

THE ABOVE TABLE...

...

...

...

DNEVI		MAREC	DNI 31
1	Petek	Albin, škof; Antonina, mučenka	
2	Sobota	Neža Praška, dev.; Simplicij, papež; Milena	☩
3	Nedelja	1. postna; Marin (Marino), muč.; Kunigunda, žena	
4	Ponedeljek	Kazimir, spoz.; Lucij I., papež, muč.	
5	Torek	Janez Jožef od Križa, spoz.; Hadrijan, muč.	
6	Sreda	Kvatre; Perpetua in Felicita, muč.; Fridolin, opat	
7	Četrtek	Tomaž Akvinski, cerkv. uč.; Gaudioz (Veselko), šk.	
8	Petek	Kvatre; Janez od Boga, spoz.	
9	Sobota	Kvatre; Frančiška Rimska, žena	
10	Nedelja	2. postna; 40 mučencev; Emil, spoz.	☉
11	Ponedeljek	Sofronij, škof; Marija Terezija Redi, red.	
12	Torek	Gregor I. - Veliki, papež, cerkv. uč.; Maksimilijan	
13	Sreda	Kristina, muč.; Teodora (Božidara), muč.	
14	Četrtek	Matilda, žena; Karel, spoz.	
15	Petek	Ludovika de Marillac, red.; Klemen M. Dvorak Hofb.	
16	Sobota	Hilarij, škof, in Tacijan, diakon, oglejska mučenca	
17	Nedelja	3. postna; Patricij (Patrik), škof	
18	Ponedeljek	Ciril Jeruzalemski, škof, cerkv. uč.	☪
19	Torek	Sv. Jožef, ženin Device Marije, zavetnik Cerkve	
20	Sreda	Klavdija, muč.; Ambrož Sansedoni, spoz.	
21	Četrtek	Benedikt, opat; Nikolaj von Flüe, spoz.	
22	Petek	Lea, žena; Katarina, žena	
23	Sobota	Viktorijan, muč.; Jožef Oriol, spoz.	
24	Nedelja	4. postna; Gabrijel, nadangel	
25	Ponedeljek	Oznanjenje Device Marije	●
26	Torek	Montan in Maksima, muč.; Emanuel, muč.	
27	Sreda	Janez Damaščan, cerkv. uč.; Lidija, muč.	
28	Četrtek	Janez Kapistran, spoz.; Sikst III., papež	
29	Petek	Bertold, spoz.; Ciril, muč.	
30	Sobota	Janez Klimak, spoz.; Kvirin, muč.	
31	Nedelja	1. trpljenja (tiha); Modest Krški, škof	

NEDELJSKI EVANGELIJI:

- 3. Hudi duh skuša Jezusa (Mt 4, 1-11)
- 10. Jezus se spremeni na gori (Mt 17, 1-9)
- 17. Jezus izžene hudiča iz mutca (Lk 11, 14-28)
- 24. Jezus nasiti 5000 mož (Jan 6, 1-15)
- 31. Judje hočejo Jezusa kamenjati (Jan 8, 46-59)

Lp.	Nazwa	Wzrost
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

DNEVI		APRIL	30 DNI
1	Ponedeljek	Venancij, škof, muč.; Hugo, škof	☽
2	Torek	Frančišek Pavelski, spoz.; Leopold, spoz.	
3	Sreda	Rihard, škof; Agape in Kionija, muč.	
4	Četrtek	Izidor, škof, cerkv. uč.; Benedikt, spoz.	
5	Petek	Vincencij Ferrer, spoz.; Irena, mučenka	
6	Sobota	Viljem, opat; Marcellin, muč.	
7	Nedelja	2. trpljenja (cvetna ali oljčna); Herman Jožef, spoz.	
8	Ponedeljek	Albert, škof; Valter, opat	
9	Torek	Marija Kelofova, žena; Tomaž, muč.	☉
10	Sreda	Apolonij in tov., muč.; Mihael de Sanctis, spoz.	
11	Četrtek	Veliki četrtek; Leon I., papež, cerkv. uč.	
12	Petek	Veliki petek; Zeno, škof (post)	
13	Sobota	Velika sobota; Hermenegild, muč.; Ida, dev.	
14	Nedelja	Velika noč - Vstajenje Gospodovo	
15	Ponedeljek	Velikonočni ponedeljek; Peter Gonzales	
16	Torek	Evencij in Julija, muč.; Benedikt Jožef Labre, spoz.	
17	Sreda	Anicet I., papež, muč.; Robert, opat	☾
18	Četrtek	Apolonij, muč.; Elevterij, škof in muč.	
19	Petek	Ema, žena; Sokrat, muč.	
20	Sobota	Neža, red.; Teodor, spoz.	
21	Nedelja	1. povelik. (bela); Anzelm, škof, cerkv. uč.	
22	Ponedeljek	Soter in Kaj, papeža in muč.	
23	Torek	Jurij (Georg), muč.; Vojteh (Adalbert)	●
24	Sreda	Fidelis Sigmarinški, muč.; Kancij in tov., muč.	
25	Četrtek	Prošnji dan; Marko, evangelist	
26	Petek	Klet in Marcellin, papeža, muč.; Peter, škof, muč.	
27	Sobota	Peter Kanizij, cerkv. uč.; Cita, dev.	
28	Nedelja	2. povelik.; Pavel od Križa, spoz.; M. Ludvik Grignon	
29	Ponedeljek	Peter, muč.; Jožef Cottolengo, spoz.	
30	Torek	Katarina Sienska, dev.; Marijan in Jakob	☽

NEDELJSKI EVANGELIJI:

- 7. Jezus jezdi v Jeruzalem (Mt 21, 1-9)
- 14. Jezus vstane od mrtvih (Mr 16, 1-7)
- 21. Jezus se prikaže ob zaprtih vratih (Jan 20, 19-31)
- 28. Jezus — dobri pastir (Jan 10, 11-16)

ZAPISKI	L. A. M.
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]
[Faint text]	[Faint text]

1	Sreda	Sv. Jožef, delavec; Praznik dela
2	Četrtek	Atanazij, šk., c. uč.; Saturnin, Jerman in Celestin, m.
3	Petek	Aleksander (Saša), papež; Evencij in tov., muč.
4	Sobota	Monika, žena; Florijan (Cvetko), muč.
5	Nedelja	3. povelik.; Pij V., papež; Silvan, muč.; Angel, muč.
6	Ponedeljek	Dominik Savio, spoz.; Benedikta, dev.
7	Torek	Stanislav, škof, muč.; Domicijan, škof
8	Sreda	Peter, škof; Viktor (Zmago), muč. Ⓜ
9	Četrtek	Gregor Nacianški, škof, cerkv. uč.; Herma, spoz.
10	Petek	Antonin, škof; Epimah in Gordijan, muč.
11	Sobota	Filip (Zdenko) in Jakob (Rado), apostola
12	Nedelja	4. povelik.; Nerej, Ahilej, Domitila, Pankracij, muč.
13	Ponedeljek	Robert Bellarmino, škof, cerkv. uč.; Servacij, škof
14	Torek	Bonifacij, muč.; Justa in Justina, muč.
15	Sreda	Janez de la Salle, spoz.; Zofija (Sonja), muč.
16	Četrtek	Ubald, škof; Janez Nepomuk, muč. €
17	Petek	Pashal Bajlonski, spoz.; Bruno, škof
18	Sobota	Venancij, muč.; Aleksandra in Klavdija, muč.
19	Nedelja	5. povelik.; Peter Celestin, papež; Pudencijana, dev.
20	Ponedeljek	Prošnji dan; Bernardin Sienski, spoz.
21	Torek	Prošnji dan; Andrej Bobola, muč.
22	Sreda	Prošnji dan - vilja vnebohoda; Rita, red.
23	Četrtek	Vnebohod; Deziderij (Željko), škof, muč. ●
24	Petek	Marija, Pomoč. kristjanov; Socerb - Servul, trž. muč.
25	Sobota	Gregor VII., papež; Urban I., papež, muč.
26	Nedelja	6. povelik.; Filip Neri, spoz.; Elevterij, papež, muč.
27	Ponedeljek	Beda, cerkv. uč.; Janez I., papež, muč.
28	Torek	Avguštin, škof; Emilij, muč.
29	Sreda	Marija Magdalena de Pazzis, dev.; Maksim, šk., muč.
30	Četrtek	Feliks I., papež, muč.; Ivana Orleanska, dev. D
31	Petek	Marija Kraljica; Petronila, dev.

NEDELJSKI EVANGELIJI:

- 5. Jezus napoveduje svoj odhod (Jan 16, 16-22)
- 12. Jezus obeta učencem Sv. Duha (Jan 16, 5-14)
- 19. Jezus govori o moči molitve (Jan 16, 23-30)
- 26. Jezus govori o pričevanju Sv. Duha (Jan 15, 26-16, 4)

JUN 1911

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30

...

...

...

...

...

DNEVI

JUNIJ

30
DNI

1	Sobota	Binkoštna vilja; Angela Merici, red.
2	Nedelja	Binkošti - Prihod Sv. Duha
3	Ponedeljek	Klotilda, žena; Pavla, dev.
4	Torek	Frančišek Caracciolo, spoz.; Kvirin, škof
5	Sreda	Kvatre; Bonifacij, šk.; Valerija, m.; Ferdinand, sp.
6	Četrtek	Norbert, škof; Bogomil, škof
7	Petek	Kvatre; Robert, opat
8	Sobota	Kvatre; Medard, škof; Viljem, škof
9	Nedelja	1. pobink. - Sveta Trojica; Primož in Felicijan, muč.
10	Ponedeljek	Marjeta (Margerita), kraljica
11	Torek	Barnaba, apostol; Feliks (Srečko), muč.
12	Sreda	Janez Fakundski, spoz.; Bazilides in tov., muč.
13	Četrtek	Sveto Rešnje Telo; Anton Padovanski, cerkv. uč.
14	Petek	Bazilij Veliki (Vasilij), škof, cerkv. uč.
15	Sobota	Vid, Modest in Krescencija, muč.; Bernard, spoz.
16	Nedelja	2. pobink.; Frančišek Régis, spoz.; Gvido, spoz.
17	Ponedeljek	Gregor Barbarigo, škof; Rajnerij, škof
18	Torek	Efrem Sirski, diak., c. uč.; Marko in Marcelijan, m.
19	Sreda	Julijana Falconieri, dev.; Gervazij in Protazij, muč.
20	Četrtek	Silverij, papež, muč.; Florentina (Cvetka), dev.
21	Petek	S r c e J e z u s o v o ; Alojzij (Slavko)
22	Sobota	Pavlin Nolanski, škof; Ahacij, muč.
23	Nedelja	3. pobink.; Agripina, dev.
24	Ponedeljek	Rojstvo Janeza Krstnika
25	Torek	Viljem, opat; Doroteja, red.; Lucija, muč.
26	Sreda	Janez in Pavel, muč.; Vigilij, škof in muč.
27	Četrtek	Jožef Cafasso, sp.; Ladislav, sp.; Hema Krška, žena
28	Petek	Vilja sv. Petra in Pavla
29	Sobota	Peter in Pavel, apostola
30	Nedelja	4. pobink.; Spomin sv. Pavla

NEDELJSKI EVANGELIJI:

2. Jezus govori o Sv. Duhu in ljubezni (Jan 14, 23-31)
 9. »Meni je dana vsa oblast« (Mt 28, 18-29)
 16. Prilika o veliki večerji (Lk 14, 16-24)
 23. O izgubljeni ovci in denarju (Lk 15, 1-10)
 30. Čudežni ribji lov (Lk 5, 1-11)

1	Wstęp	1
2	1. Rozdział	2
3	2. Rozdział	3
4	3. Rozdział	4
5	4. Rozdział	5
6	5. Rozdział	6
7	6. Rozdział	7
8	7. Rozdział	8
9	8. Rozdział	9
10	9. Rozdział	10
11	10. Rozdział	11
12	11. Rozdział	12
13	12. Rozdział	13
14	13. Rozdział	14
15	14. Rozdział	15
16	15. Rozdział	16
17	16. Rozdział	17
18	17. Rozdział	18
19	18. Rozdział	19
20	19. Rozdział	20
21	20. Rozdział	21
22	21. Rozdział	22
23	22. Rozdział	23
24	23. Rozdział	24
25	24. Rozdział	25
26	25. Rozdział	26
27	26. Rozdział	27
28	27. Rozdział	28
29	28. Rozdział	29
30	29. Rozdział	30
31	30. Rozdział	31
32	31. Rozdział	32
33	32. Rozdział	33
34	33. Rozdział	34
35	34. Rozdział	35
36	35. Rozdział	36
37	36. Rozdział	37
38	37. Rozdział	38
39	38. Rozdział	39
40	39. Rozdział	40
41	40. Rozdział	41
42	41. Rozdział	42
43	42. Rozdział	43
44	43. Rozdział	44
45	44. Rozdział	45
46	45. Rozdział	46
47	46. Rozdział	47
48	47. Rozdział	48
49	48. Rozdział	49
50	49. Rozdział	50
51	50. Rozdział	51
52	51. Rozdział	52
53	52. Rozdział	53
54	53. Rozdział	54
55	54. Rozdział	55
56	55. Rozdział	56
57	56. Rozdział	57
58	57. Rozdział	58
59	58. Rozdział	59
60	59. Rozdział	60
61	60. Rozdział	61
62	61. Rozdział	62
63	62. Rozdział	63
64	63. Rozdział	64
65	64. Rozdział	65
66	65. Rozdział	66
67	66. Rozdział	67
68	67. Rozdział	68
69	68. Rozdział	69
70	69. Rozdział	70
71	70. Rozdział	71
72	71. Rozdział	72
73	72. Rozdział	73
74	73. Rozdział	74
75	74. Rozdział	75
76	75. Rozdział	76
77	76. Rozdział	77
78	77. Rozdział	78
79	78. Rozdział	79
80	79. Rozdział	80
81	80. Rozdział	81
82	81. Rozdział	82
83	82. Rozdział	83
84	83. Rozdział	84
85	84. Rozdział	85
86	85. Rozdział	86
87	86. Rozdział	87
88	87. Rozdział	88
89	88. Rozdział	89
90	89. Rozdział	90
91	90. Rozdział	91
92	91. Rozdział	92
93	92. Rozdział	93
94	93. Rozdział	94
95	94. Rozdział	95
96	95. Rozdział	96
97	96. Rozdział	97
98	97. Rozdział	98
99	98. Rozdział	99
100	99. Rozdział	100

1	Ponedeljek	Predragocena Kri N. G. J. K.
2	Torek	Obiskanje Device Marije; Proces in Martinijan, muč.
3	Sreda	Irenej, škof, muč.; Bernardin Realino, spoz.
4	Četrtek	Urh (Urlih), škof; Berta, žena
5	Petek	Anton M. Zaccaria, spoz.; Filomena, dev.
6	Sobota	Marija Goretti, dev., muč.; Bogomila, žena; ☉
7	Nedelja	5. pobink.; Ciril in Metod, slovanska apostola
8	Ponedeljek	Elizabeta (Lilijana), žena in kralj.; Kilijan, šk., m.
9	Torek	Veronika Giuliani, red.; Brikcij, škof
10	Sreda	7 bratov mučencev; Rufina in Sekunda, muč.
11	Četrtek	Pij I., papež, muč.; Olga Kijevska, žena
12	Petek	Mohor, šk., in Fortunat, diakon, oglejska mučenca
13	Sobota	Evgen, škof; Joel in Ezdra, preroka
14	Nedelja	6. pobink.; Bonaventura, škof, cerkv. uč. ☾
15	Ponedeljek	Henrik, kralj; Vladimir, spoz.
16	Torek	Karmelska Mati božja; Štefan Harding, opat
17	Sreda	Aleš (Aleksij), spoz.; Letancij in tov., muč.
18	Četrtek	Kamil Lelijski, spoz.; Miroslav (Friderik), šk., muč.
19	Petek	Vincencij Pavelski, spoz.; Avrea (Zlata), dev.
20	Sobota	Hieronim Emiliani, spoz. ●
21	Nedelja	7. pobink.; Lavrencij Brindiški, c. uč.; Prakseda, d.
22	Ponedeljek	Marija Magdalena (Majda, Magda), spokornica
23	Torek	Apolinarij, škof, muč.; Liborij, škof
24	Sreda	Kristina, muč.; Boris in Gleb, muč.
25	Četrtek	Jakob (Rado), apostol; Krištof, muč.
26	Petek	Ana, mati Device Marije; Hiacint, muč.
27	Sobota	Pantaleon, muč.; Natalija (Božena), muč.
28	Nedelja	8. pobink.; Nazarij, Celzij in tov., muč. ☽
29	Ponedeljek	Marta, dev.; Feliks, Simplicij, Favstin in Beatrika, m.
30	Torek	Abdon in Senen, muč.; Angelina, kneginja
31	Sreda	Ignacij Lojolski (Ognjeslav), spoz.; Helena Švedska

NEDELJSKI EVANGELIJI:

7. O grehu v mislih in besedah (Mt 5, 20-24)
 14. Jezus nasiti štiri tisoč mož (Mr 8, 1-9)
 21. O lažnih prerokih (Mt 7, 15-21)
 28. O krivičnem hišniku (Lk 16, 1-9)

BOUYA

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

ZAPISKI
 1. ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...

1	Četrtek	Makabejski bratje, muč.; Vera, mučenka
2	Petek	Alfonz Liguori, škof, cerkv. uč.; Stefan I., papež, m.
3	Sobota	Lidija, žena; Nikodem, spoz.
4	Nedelja	9. pobink.; Dominik (Vladimil), spoz.
5	Ponedeljek	Marija Snežna (Nives); Osvald, muč. ☉
6	Torek	Spremenjenje Gospodovo; Sikst II., papež
7	Sreda	Kajetan, spoz.; Donat, škof, muč.
8	Četrtek	Janez Marija Vianney, spoz.; Cirijak, Larg, Smaragd
9	Petek	Vilja sv. Vincencija; Roman, muč.
10	Sobota	Lavrencij, muč.; Pavla, muč.
11	Nedelja	10. pobink.; Tiburcij in Suzana, muč.
12	Ponedeljek	Klara (Jasna), red. €
13	Torek	Hipolit in Kasijan, muč.; Helena (Alenka), muč.
14	Sreda	Vilja vnebovzetja; Evzebij, spoz.
15	Četrtek	Vnebovzetje Device Marije
16	Petek	Joahim, oče Device Marije; Rok, spoz.
17	Sobota	Hijacint, spoz.; Klara, red.
18	Nedelja	11. pobink.; Agapit (Ljubo), muč.
19	Ponedeljek	Janez Eudes, spoz.; Marijan, pušč. ●
20	Torek	Bernard, opat, cerkv. uč.; Lucij, muč.
21	Sreda	Ivana Fr. Šantalska, žena; Fidelis, muč.
22	Četrtek	Brez m. Srce Marijino ; Timotej in tov., m.
23	Petek	Filip Benizzi, spoz.; Klavdij in tov., muč.
24	Sobota	Jernej, apostol; Emilija de Vialar, red.
25	Nedelja	12. pobink.; Ludvik, kralj; Patricija, dev.
26	Ponedeljek	Zeferin, papež, muč.; Rufin, škof
27	Torek	Jožef Kalasancij, spoz.; Cezarij, škof ☽
28	Sreda	Avguštin, škof, cerkv. uč.; Herma, muč.
29	Četrtek	Obglavljenje Janeza Krstnika; Sabina, muč.
30	Petek	Roza iz Lime, dev.; Feliks in Adavkt, muč.
31	Sobota	Rajmund (Rajko) Nonat, spoz.; Pavlin, škof

NEDELJSKI EVANGELIJI:

- 4. Jezus joka nad Jeruzalemom (Lk 19, 41-47)
- 11. Prilika o farizeju in cestnarju (Lk 18, 9-14)
- 18. Jezus ozdravi gluhomemega (Mr 7, 31-37)
- 25. Prilika o usmiljenem Samarijanu (Lk 10, 23-37)

Wielki Księżyc

Wielki Księżyc, 12.10.1912, godz. 12.00

Wielki Księżyc, 12.10.1912, godz. 13.00

Wielki Księżyc, 12.10.1912, godz. 14.00

Wielki Księżyc, 12.10.1912, godz. 15.00

Wielki Księżyc, 12.10.1912, godz. 16.00

Wielki Księżyc, 12.10.1912, godz. 17.00

Wielki Księżyc, 12.10.1912, godz. 18.00

DNEVI

SEPTEMBER

30
DNI

1	Nedelja	13. pobink.; Egidij (Tilen), opat; 12 bratov muč.
2	Ponedeljek	Štefan, kralj
3	Torek	Pij X., papež; Evfemija, Tekla, Doroteja Ⓢ
4	Sreda	Rozalija, dev.; Roza, red.; Ida, žena
5	Četrtek	Lavrencij Giustiniani, škof; Viktorin, škof, muč.
6	Petek	Petronij, škof; Favst in tov., muč.
7	Sobota	Regina, dev., muč.; Janez, muč.
8	Nedelja	14. pobink.; Rojstvo Device Marije
9	Ponedeljek	Gorgonij, muč.; Peter Klaver, spoz.
10	Torek	Nikolaj Tolentinski, spoz.; Kandida €
11	Sreda	Prot in Hijacint, muč.; Emilijan, škof
12	Četrtek	Ime Marijino; Gvido, spoz.
13	Petek	Notburga, dev.; Amat, opat
14	Sobota	Povišanje svetega križa
15	Nedelja	15. pobink.; Žalostna Mati božja
16	Ponedeljek	Kornelij, pap., in Ciprijan, šk., muč.; Evfem., Lucija
17	Torek	Rane sv. Frančiška; Lambert, škof ●
18	Sreda	Jožef Kupertinski, spoz.; Metod, škof
19	Četrtek	Januarij in tov., muč.; Emilija de Rodat, red.
20	Petek	Evstahij in tov., muč.; Mihael in Teodor, muč.
21	Sobota	Matej, apostol in evangelist
22	Nedelja	16. pobink.; Tomaž Vil.; Mavricij in tov., muč.
23	Ponedeljek	Pin, papež, muč.; Tekla, muč.
24	Torek	Marija Devica, Rešiteljica jetnikov
25	Sreda	Sergij Radoneški, spoz.; Avrelija, dev.
26	Četrtek	Ciprijan in Justina, m. 9
27	Petek	Kozma in Damijan, muč.; Adolf in Janez, muč.
28	Sobota	Venceslav, muč.; Lioba (Ljuba), dev.
29	Nedelja	17. pobink.; Mihael, nadangel
30	Ponedeljek	Hieronim, cerkv. uč.

NEDELJSKI EVANGELIJI:

1. Jezus ozdravi deset gobavih (Lk 17, 11-19)
8. O božji previdnosti (Mt 6, 24-33)
15. Jezus obudi mladeniča iz Naïma (Lk 7, 11-16)
22. Jezus ozdravi vodeničnega (Lk 14, 1-11)
29. O največji zapovedi (Mt 22, 34-46)

ORLOVIK

1	1. 1. 1917. 1. 1. 1917.	1. 1. 1917. 1. 1. 1917.
2	2. 1. 1917. 2. 1. 1917.	2. 1. 1917. 2. 1. 1917.
3	3. 1. 1917. 3. 1. 1917.	3. 1. 1917. 3. 1. 1917.
4	4. 1. 1917. 4. 1. 1917.	4. 1. 1917. 4. 1. 1917.
5	5. 1. 1917. 5. 1. 1917.	5. 1. 1917. 5. 1. 1917.
6	6. 1. 1917. 6. 1. 1917.	6. 1. 1917. 6. 1. 1917.
7	7. 1. 1917. 7. 1. 1917.	7. 1. 1917. 7. 1. 1917.
8	8. 1. 1917. 8. 1. 1917.	8. 1. 1917. 8. 1. 1917.
9	9. 1. 1917. 9. 1. 1917.	9. 1. 1917. 9. 1. 1917.
10	10. 1. 1917. 10. 1. 1917.	10. 1. 1917. 10. 1. 1917.
11	11. 1. 1917. 11. 1. 1917.	11. 1. 1917. 11. 1. 1917.
12	12. 1. 1917. 12. 1. 1917.	12. 1. 1917. 12. 1. 1917.
13	13. 1. 1917. 13. 1. 1917.	13. 1. 1917. 13. 1. 1917.
14	14. 1. 1917. 14. 1. 1917.	14. 1. 1917. 14. 1. 1917.
15	15. 1. 1917. 15. 1. 1917.	15. 1. 1917. 15. 1. 1917.
16	16. 1. 1917. 16. 1. 1917.	16. 1. 1917. 16. 1. 1917.
17	17. 1. 1917. 17. 1. 1917.	17. 1. 1917. 17. 1. 1917.
18	18. 1. 1917. 18. 1. 1917.	18. 1. 1917. 18. 1. 1917.
19	19. 1. 1917. 19. 1. 1917.	19. 1. 1917. 19. 1. 1917.
20	20. 1. 1917. 20. 1. 1917.	20. 1. 1917. 20. 1. 1917.
21	21. 1. 1917. 21. 1. 1917.	21. 1. 1917. 21. 1. 1917.
22	22. 1. 1917. 22. 1. 1917.	22. 1. 1917. 22. 1. 1917.
23	23. 1. 1917. 23. 1. 1917.	23. 1. 1917. 23. 1. 1917.
24	24. 1. 1917. 24. 1. 1917.	24. 1. 1917. 24. 1. 1917.
25	25. 1. 1917. 25. 1. 1917.	25. 1. 1917. 25. 1. 1917.
26	26. 1. 1917. 26. 1. 1917.	26. 1. 1917. 26. 1. 1917.
27	27. 1. 1917. 27. 1. 1917.	27. 1. 1917. 27. 1. 1917.
28	28. 1. 1917. 28. 1. 1917.	28. 1. 1917. 28. 1. 1917.
29	29. 1. 1917. 29. 1. 1917.	29. 1. 1917. 29. 1. 1917.
30	30. 1. 1917. 30. 1. 1917.	30. 1. 1917. 30. 1. 1917.

... ..

... ..

... ..

... ..

1	Torek	Remigij, škof; Verena, dev.
2	Sreda	Angeli varuhi; Teofil, spoz.
3	Četrtek	Terezija Deteta Jezusa, red.; Marija Rossello ①
4	Petek	Frančišek Asiški, spoz.; Edvin, spoz.
5	Sobota	Placid in tov., muč.; Marcelin, škof
6	Nedelja	18. pobink.; Bruno, spoz.
7	Ponedeljek	Rožnavenska Mati božja; Marko I., papež
8	Torek	Brigita, žena; Sergij, Bah, Marcel in Apulej, muč.
9	Sreda	Janez Leonardi, spoz.; Dionizij, škof ②
10	Četrtek	Frančišek Borgia, spoz.; Danijel (Danilo), muč.
11	Petek	Materinstvo Device Marije; Emilijan (Milan), spoz.
12	Sobota	Maksimilijan Celjski, škof, muč.; Serafin, spoz.
13	Nedelja	19. pobink.; Edvard, kralj
14	Ponedeljek	Kalist I., papež, muč.; Gavdencij, škof, muč.
15	Torek	Terezija Avilska, red.; Avrelija, dev.; Tekla, muč.
16	Sreda	Hedvika, žena; Gerard Majella, spoz.
17	Četrtek	Marjeta M. Alacoque, red.; Viktor, Aleks. ●
18	Petek	Luka, evangelist; Julijan Sabas, pušč.
19	Sobota	Peter Alkantarski, spoz.; Fridesvida (Frida)
20	Nedelja	20. pobink. - Misijonska; Janez Kentski, spoz.
21	Ponedeljek	Hilarion, opat; Uršula in tov., muč.
22	Torek	Bertila Moscardin, red.; Marko, škof
23	Sreda	Anton Marija Claret, škof; Roman, škof
24	Četrtek	Rafael, nadangel; Feliks (Srečko), muč.
25	Petek	Krizant in Darija, muč.; Krispin, muč. ③
26	Sobota	Evarist, papež, muč.; Lucijan, muč.
27	Nedelja	21. pobink.; Kristus Kralj
28	Ponedeljek	Simon in Juda, apostola
29	Torek	Narcis, škof; Ferucij, muč.; Ermelinda, dev.
30	Sreda	Alfonz Rodriguez, spoz.; Marcel, spoz.
31	Četrtek	Wolfgang (Volbenk), škof; Kvintin, muč.

NEDELJSKI EVANGELIJI:

6. Jezus ozdravi mrtvoudnega (Mt 9, 1-8)
 13. Prilika o kraljevi ženitnini (Mt 22, 1-14)
 20. Jezus ozdravi sina kralj. uradnika (Jan 4, 46-53)
 27. O božjem kraljestvu (Jan 18, 33-37)

Tytuł	Lp. Nr
1. ...	1
2. ...	2
3. ...	3
4. ...	4
5. ...	5
6. ...	6
7. ...	7
8. ...	8
9. ...	9
10. ...	10
11. ...	11
12. ...	12
13. ...	13
14. ...	14

DNEVI		NOVEMBER	30 DNI
1	Petek	Vsi svetniki	☺
2	Sobota	Verne duše	
3	Nedelja	22. pobink.; Just, tržaški muč.	
4	Ponedeljek	Karel (Drago) Borom., šk.; obl. kron. Janeza XXIII.	
5	Torek	Feliks in Evzebij, muč.; Zaharija, prerok; Elizab.	
6	Sreda	Leonard (Lenart), opat; Sever, muč.	
7	Četrtek	Engelbert, škof; Vilibrord, škof	
8	Petek	Štirje kronani mučenci; Bogomir, škof	€
9	Sobota	Posvetitev Lateranske bazilike; Teodor (Božidar)	
10	Nedelja	23. pobink.; Andrej Avelinski, spoz.	
11	Ponedeljek	Martin (Davorin), škof; Menas, muč.	
12	Torek	Martin I., papež, muč.; Emilijan (Emil), spoz.	
13	Sreda	Didak (Diego), spoz.; Stanislav Kostka, spoz.	
14	Četrtek	Jozafat Kunčevič, škof, muč.; Lavrencij, škof	
15	Petek	Albert Veliki, škof, cerkv. uč.; Leopold, spoz.	
16	Sobota	Gertruda (Jedert), dev.; Otmar, opat	●
17	Nedelja	24. pobink.; Gregor Čudodelni, škof	
18	Ponedeljek	Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla	
19	Torek	Elizabeta, žena; Poncijan, papež, muč.	
20	Sreda	Feliks Valois, spoz.; Edmund, spoz.	
21	Četrtek	Darovanje Device Marije (Marija, zdravje bolnikov)	
22	Petek	Cecilija, muč.; Maver, škof	
23	Sobota	Klemen (Milivoj) I., papež, muč.; Felicita, muč.	
24	Nedelja	25. pobink.; Janez od Križa, c. uč.; Krizogon	☩
25	Ponedeljek	Katarina, muč.; Erazem, muč.	
26	Torek	Silvester, opat; Peter, škof, muč.; Janez Berchmans	
27	Sreda	Virgilij, škof; Valerijan, škof	
28	Četrtek	Katarina Labourè, red.; Rufin in tov., muč.	
29	Petek	Saturnin, muč.; Blaž in Demetrij (Mitja), muč.	
30	Sobota	Andrej, apostol; Justina, dev., muč.	
<p>NEDELJSKI EVANGELIJI:</p> <p>3. »Dajte cesarju, kar je cesarjevega« (Mt 22, 15-21)</p> <p>10. Jezus obudi Jairovo hčer (Mt 9, 18-26)</p> <p>17. Prilika o gorčičnem zrnu (Mt 13, 31-35)</p> <p>24. O razdejanju Jeruzalema (Mt 24, 15-35)</p>			

ZAPISKI

1. Wprowadzenie
 2. Historia
 3. Opis
 4. Wyniki
 5. Podsumowanie

6. Bibliografia
 7. Załączniki
 8. Wykresy
 9. Tabela

10. Uwagi
 11. Podpis
 12. Data

1	Nedelja	1. adventna - izseljenska; Natalija (Božena) ☉
2	Ponedeljek	Bibijana, muč.; Blanka (Bianca), žena
3	Torek	Frančišek Ksaverij, spoz.; Kasijan, muč.
4	Sreda	Peter Krizolog, škof, cerkv. uč.; Barbara, muč.
5	Četrtek	Saba (Savo), opat; Krispina, muč.
6	Petek	Nikolaj (Miklavž), škof; Apolinarij, muč.
7	Sobota	Ambrozij (Ambrož), škof, c. uč.; Agaton, muč. ☾
8	Nedelja	2. adventna; Brezmadežno spočetje Device Marije
9	Ponedeljek	Valerija, muč.; Peter Fourier, spoz.
10	Torek	Melkijad, papež, muč.; (Loretska Mati božja)
11	Sreda	Damaz I., papež, muč.; Sabin, škof
12	Četrtek	Spiridijon (Dušan), škof; Amalija, muč.
13	Petek	Lucija, muč.; Otilija, red.
14	Sobota	Just, muč.; Pompej, škof
15	Nedelja	3. adventna; Marija K. de Rosa, red.
16	Ponedeljek	Evzebij, škof, muč.; Adela, žena ●
17	Torek	Lazar, škof; Olimpija, žena
18	Sreda	Gracijan (Gacijan), škof; Vunibald, spoz.
19	Četrtek	Favsta, žena; Tea, muč.
20	Petek	Evgenij in Makarij, muč.; Dominik, spoz.
21	Sobota	Tomaž, apostol; Severin, škof
22	Nedelja	4. adventna; Demetrij (Mitja), muč.
23	Ponedeljek	Viktorija (Zmagoslava), muč. ☽
24	Torek	Božična vilja - sveti večer (post)
25	Sreda	Božič - rojstvo N. G. J. K.; Anastazija, muč.
26	Četrtek	Š t e f a n, muč.; Marin (Marino), muč.
27	Petek	Janez, apostol in evangelist; Fabiola, žena
28	Sobota	Nedolžni otroci, muč.; Kastor in tov., muč.
29	Nedelja	Nedelja v božični osmini; Tomaž Becket, škof, muč.
30	Ponedeljek	Evgen, škof; Rajnerij, škof ☽
31	Torek	Silvester I., papež, muč.; Pavlina in tov., muč.

NEDELJSKI EVANGELIJI:

1. O poslednji sodbi (Lk 21, 25-33)
8. Janez Krstnik pošlje svoja učenca k Jezusu (Mt 11, 2-10)
15. Janez Krstnik pričuje o Kristusu (Jan 1, 19-28)
22. Janez Krstnik oznanjuje pokoro (Lk 3, 1-6)
29. Simeon in Ana spričujeta o Mesiju (Lk 2, 33-40)

Papež Janez XXIII. otvarja 21. vesoljni cerkveni zbor. Zbranih je 2500 koncilskih očetov. — V svojem otvoritvenem govoru je papež poudaril, da je glavni namen koncila obramba in uveljavitev resnice

Naši nad- pastirji

**Goriški nadškof
msgr. Andrej Pangrazio**

Nadškof Andrej Pangrazio izhaja iz skromne delavske družine. Zakonca Dominik Pangrazio in Ana Mosele, rojaka iz Camporovere pri Asiagu, sta se izselila v Budimpešto, kjer se jima je rodil dne 1. septembra 1909 sinček Andrej. Ko je izbruhnila prva svetovna vojna, se je družina vrnila v Camporovere, a le kmalu se je morala zaradi

bližnje fronte pri Asiagu umakniti sprva v Vičenco in nato v Chiampo. Andrejček je tu začel posecati ljudsko šolo. Pozneje pa je stopil v padovansko malo semenišče v mestu Thiene in končno v bogoslovje v Padovi. V duhovnika je bil posvečen dne 3. julija 1932.

Padovanski škof Karel Agostini si je vzel bistrega novomašnika Andreja Pangrazia za osebnega tajnika, ki je tako prišel le kmalu v najožji stik z vodilnimi duhovniki tako važne škofije, kot je Padova, in z zapleteno problematiko pastirskih zadev. Leta 1946 ga je osrednje vodstvo katoliške akcije pozvalo v Rim in mu poverilo duhovno oskrbo katoliških izobražencev. Pozneje se je msgr. Pangrazio vrnil v Padovo, kjer je prevzel mesto škofijskega poblaščenca za katoliško akcijo in pokrajinskega asistenta katoliških delavcev. Bil je istočasno duhovni voditelj raznih katoliških udruženj, katoliških akademikov, katoliških učiteljev ter delegat za različne škofijske ustanove in dejavnosti.

Papež Pij XII. ga je dne 26. avgusta 1953 imenoval za naslovnega škofa v Cezareji na Tesaliji in ga določil za pomožnega škofa v Veroni. Padovanski škof Hieronim Bortignon ga je dne 4. oktobra posvetil v škofa v padovanski stolnici. Skof Andrej Pangrazio je razvil v Veroni široko delavnost, zlasti še ko je leto pozneje samostojno upravljal škofijo kot apostolski administrator. Toda dne 19. maja 1955 ga je sveta stolica poslala kot škofa pomočnika s pravico nasledstva v obmorsko mesto Livorno. Po smrti tamošnjega vladike Janeza Piccionija je msgr. Pangrazio zasedel škofijsko stolico v Livornu. Tu je posvetil svoje najboljše sile delavskemu sloju.

Ko je dne 15. februarja 1962 stopil v pokoj goriški nadškof Hijacint Ambrosi, je papež Janez XXIII. dne 4. aprila 1962 povišal livornskega škofa Andreja Pangrazia v nadškofa in metropolita goriškega. Novi vladika je dne 27. maja doživel veličasten vhod v Gorico ter bil slovesno umeščen na stolico goriških nadškofov.

Nadškof Pangrazio je zelo razgledan, socialno usmerjen, previden, pravičen, očetovski. Slovenski verniki so ga sprejeli z velikim veseljem in mu priredili zelo uspelo pozdravno akademijo v dvorani Katoliškega doma. Nadškof je bil ginjen. Zagotovil jim je, da

jih bo očetovsko ljubil, podpiral in ščitil.

Tržaški škof msgr. Anton Santin

Rodil se je v Rovinju v Istri dne 9. decembra 1895. Po končanih srednjih goslovno semenišče, ki se je zaradi šolah je vstopil v goriško osrednje bo-

fronte umaknilo v Stično. V duhovnika je bil posvečen dne 1. maja 1918.

Po kratkem oddihu v Rovinju je služboval za kratek čas na deželi, zatem pa v Pulju. Papež Pij XI. ga je dne 10. avgusta 1933 imenoval za škofa na Reki. Škofovsko posvečenje je prejel v Pulju na praznik Kristusa Kralja. Nato je nastopil svoje službeno mesto. Čez pet let, dne 16. maja 1938, ga je sveti oče premestil na stolico tržaško-koprskih škofov v Trst. Slovesno umeščen je bil dne 4. septembra 1938.

V vojnih letih je bila škofova skrb posvečena predvsem težki nalogi, kako pomagati od vojne prizadetim, preprečevati zlo in obračunavanja, čuvati pred uničenjem mesto in deželo.

Z državno razmejitevijo je bila tržaško-koprška škofija razkosana. V Ju-

goslaviji je ostal večji del škofijskega ozemlja, ki je porazdeljeno med slovensko ap. administraturo s sedežem v Kopru in hrvaškim okolišem, pridruženim poreško-puljski škofiji. V Italiji je ostalo mesto Trst z ozkim pasom zaledja.

Škof Anton Santin je v zadnjih letih uresničil dvojno misel, s katerima bo ostalo povezano njegovo ime: zgradil je veličastno moderno semenišče in izvedel je škofijsko sinodo, s katero je za desetletja zasekal smernice versko-nravnega življenja na Tržaškem.

Videmski nadškof msgr. Josip Zaffonato

Rodil se je dne 29. avgusta 1899 v kraju Magrè di Schio (Vičenca). Du-

hovniško posvečenje je prejel dne 16. julija 1922. V najhujšem vojnem metežu, dne 6. februarja 1944, ga je papež Pij XII. imenoval za naslovnega škofa v Elateji in ga poslal kot ap. administratorja v Vittorio Veneto. Škofovsko posvečenje je prejel dne 23. aprila 1944. Po smrti videmskega nadškofa Jožefa Nogare ga je sv. oče premestil v Videm. Dne 19. maja 1956 je nadškof Zaffonato zasedel nadškofijsko stolico v Vidmu.

Nadškof Zaffonato je mož izredne energije in neutrudne dejavnosti. Bli-

skovito se premika na pastoralnih vizitacijah iz župnije v župnijo. Kot resnični »škof izseljencev« je obiskal furlanske, pa tudi naše benečanske izseljence v Franciji, v Belgiji, v Švici, v Kanadi, v Argentini. V Vidmu je izvedel velikopotezna obnovitvena dela v nadškofijskem dvorcu, v bogoslovnem semenišču, pri gradbi novih cerkva.

Nadškof Zaffonato je tudi dober verski pisatelj, ki je izdal celo vrsto knjig. Slovi tudi kot izreden govornik.

Le pridi, jesen

*Jesen prijazna spet v deželo gre,
dobrot prepolne njene so roke:
pridelkov, sadja, vina kmetu proži,
da shrambe vse za zimo si založi.*

*Z vrtov ji astre kimajo v pozdrav.
Le kdo jim barv je čudovitih dal?
Na pol vesele so, na pol resnobne —
nedolžnim mladim deklicam podobne.*

*Čez polja mimo veter prihrumi,
norčavo klanja se na vse strani;
zaganja v veje se, z njih listje stresa,
da obubožana se zde drevesa.*

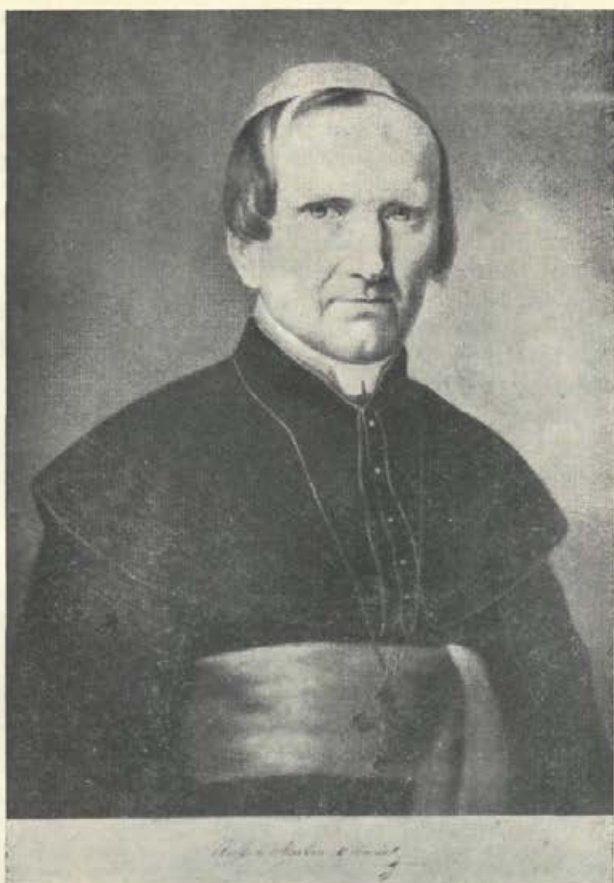
*Selivke drobne čivkajo živo,
na tuje jih peruti poneso.
Kako težko je rodni dom pustiti,
kako sladko na upih spet graditi!*

*Jesen, le pridi, roko mi podaj,
za hip mi vrni srečnih dni smehlaj,
da v duši mrak se ko meglà razblini.
Jesen! Kot lek so nate mi spomini.*

Ljubka Sorli

Anton Martin Slomšek

100-letnica smrti

Anton Martin Slomšek spada med tiste velike može, ki so zaorali tako globoko brazdo v kulturno, versko in politično življenje slovenskega naroda, da je še danes vidna in da še danes uživamo njegove sadove. Če bi bil sin velikega naroda, bi bilo njegovo ime svetovno znano in njegova podoba bi visela na oltarjih med drugimi svetniki. Ker pa je bil sin majhnega slovenskega naroda, nesvobodnega in siromašnega, je njegov spomin omejen na ozke slovenske meje, a še tu se danes o njem največ molči.

Slomškovo življenje je bilo tako tesno povezano z življenjem slovenskega naroda, da je bil eden izmed ljudstva, iz katerega je zrasel in za katerega je vse življenje neutrudno deloval. Rodil se je leta 1800 (kot Prešeren) v preprosti kmečki hiši na Slomu pri Ponikvi. Mati mu je zgodaj umrla, oče

pa ni imel posebnega smisla za fantove želje, da bi študiral, čeprav je hodil celo na njivo s knjigo. Tedaj se je zavezal zanj kaplan Prašnikar in ga spravil v celjske šole. Kaplan Prašnikar spada v vrsto tistih duhovnikov, ki so bili svojemu ljudstvu vse: verski učitelji, svetovavci v vsakdanjem življenju, istočasno pa tudi dobrotniki. Brez Prašnikarja bi ne bilo Slomška, česar se je Anton Martin dobro zavedal. Zato je pozneje kot duhovni vodja v bogoslovju in kasneje kot škof tako skrbel, da bi vzgojil čim več dobrih in požrtvovalnih duhovnikov. V tedanji dobi je bil na deželi poleg učitelja duhovnik edini izobraženec, zato je bil vpliv delavnih in nesebičnih duhovnikov neprekosljiv.

Po dovršeni srednji šoli je odšel Slomšek v celovško bogoslovje, ker se je zavedal, da bo lahko največ koristil ljudem kot duhovnik. Po novi maši je

bil najprej kaplan na Bizeljskem in pri Novi cerkvi, nato so ga poklicali v celovško bogoslovje kot spirituala. In tu se je začelo njegovo uspešno kulturno delovanje. Bogoslovce je začel poučevati v slovenščini, ker je hotel, »da bodo šli med ljudstvo kot dobro pripravljene učitelji.« Po dvakrat na teden jih je zbiral v posebnem krožku in jih uril v materinščini. Ti Slomškovi tečajji so zelo pomembni, ker je na njih polagal temelje slovenske mladinske književnosti. Za vajo je namreč dajal prevajati svojim slušateljem krajše spise takrat svetovno znanega nemškega mladinskega pisatelja Kristofa Schmida. Tako je vzgojil med bogoslovci celo vrsto slovenskih pisateljev, tu je nastalo več mladinskih in nabožnih spisov.

Slomšek je imel s prevajanjem veliko dela, kakor poroča poznejši pesnik Jožef Hašnik: »Mi bogoslovci smo bili velike reve... in trud, katerega je Slomšek s popraviljanjem naših prevodov imel, je bil neizmeren. Pilil in gladil jih je noč in dan, v počitnicah pa uredoval in korekturo oskrboval.«

Ko je poleti 1838 Slomšek zapuščal celovško bogoslovje, je mogel z zadovoljstvom gledati na svoje delo, ki je večinoma nastalo na njegovih tečajjih slovenščine. Poleg izvirnih del (*Krščansko devišvo*, 1834; *Posebni nauki ino molitve za žensko mladost*, 1835; *Življenja srečen pot*, 1837; in druga) je imela mladina ob njegovem odhodu sedem prevodov iz Kristofa Schmida, enega že v ponatisu. Ker so darovali knjige po takratni navadi otrokom predvsem ob zaključku šolskega leta pri javnih izkušnjah, so se v velikem številu in naglo razširile ter vzbudile mnogo zanimanja.

Tako je Slomšek ustvaril slovensko mladinsko književnost, za katero ni do njega nihče skrbel. Temelji so bili tako močni, da so vsi poznejši mladinski pisatelji gradili na njih tja do nastopa moderne v našem stoletju. Slomškov vpliv je bil na tem polju tako velik, da se ga nihče ni mogel otresti, njegovi nazori o mladinski književnosti tako

jasni in sodobni, da jih ni bilo mogoče zavreči.

Višek Slomškovega dela za mladino pa tudi odrasle, ki niso znali brati, pa predstavlja knjiga *Blaže in Nežica v nedeljski šoli* (Celje, 1842). Tedaj je bilo malo šol in še te so bile samo nemške. Zato otroci niso zahajali radi v te šole in seveda tudi niso znali brati in pisati. Na Kranjskem npr. leta 1851 kar 45.333 otrok ni obiskovalo osnovnih šol. Zato so začeli duhovniki ustanavljati nedeljske šole, kjer so ob nedeljah učili sami. Da bi bilo to delo enotno, je Slomšek napisal Blažeta in Nežico. Po svoji navadi, da »resnica ljubi lepo obleko«, je zavil vso šolsko snov v obliko povesti, da ni odbijal mladine s suhoparnimi nauki, saj je vedno poudarjal, da »učitelj združuj koristno s prijetnim.« Šolsko snov je mojstrsko razdelil na nedelje in jo povezal s šolskim in domačim življenjem na vasi. V knjigi jih je učil branja in pisanja, računanja in cele vrste praktičnih reči, kot so: prva pomoč v nezgodi, sadjarstvo, opravljanje v uradi, oporoka, zadolžnica, pisanje pisem, skratka, vsega, kar potrebuje kmečki človek. Knjiga je doživela več ponatisov in celo vrsto razprav in je do danes najboljša tovrstna šolska knjiga.

Že leta 1830 je Slomšek prosil dunajsko vlado, da bi smel ustanoviti društvo za izdajanje katoliških knjig za preprosto ljudstvo. Oblast mu je trikrat zavrnila prošnjo, vendar ni odnehal in je pomagal Einspielerju in Janežiču, da sta ustanovila po njegovi zamisli in z njegovo denarno podporo Društvo sv. Mohorja, ki se je pozneje razvilo v Družbo sv. Mohorja, ki deluje še danes v Celovcu, Celju in Gorici. Že samo ta Družba bi dostojno proslavljala Slomškovo ime.

Slomšek je bil tudi pesnik. Poznal je Prešerna in cenil njegovo nadarjenost. Vedel je, da piše Prešeren za izobraženstvo, zato se je Slomšek ves posvetil pesmim za ljudstvo. Njegove pesmi so po duhu in izrazu tako ljudske, da so z napevom ponarodele. Najbolj znane so: *Glejte, že sonce zahaja, Pre-*

Ijubo veselje, En hribček bom kupil
idr.

Ko ni mogel ustanoviti knjižne družbe, je začel leta 1846 izdajati *Drobtinice*. Namenjene so bile »učiteljem in učencem, staršem in otrokom v podučenje in kratek čas.« Prinašale so pridige, povestice, basni, življenjepise slavnih Slovencev, češ »narod, ki svojih velikih mož ne pozna, jih vreden ni,« sestavke o šolskih predmetih in o novostih v svetu, na koncu pa vedno pesmi. Slomšek je do smrti pisal vanje, skoraj vsi sodelavci pa so bili njegovi učenci.

Ko je zapustil l. 1838 bogoslovje, je bil najprej dekan in šolski nadzornik v Vuzeñici, nato kanonik in šolski nadzornik v Št. Andražu, potem opat v Celju, leta 1846 pa je postal lavantinski škof. Dosegel je najvišje mesto, ki ga je mogel zasesti Slovenec. Sedaj si je postavil za cilj, da združi vso slovensko Štajersko v cerkveno enoto. Ta zamisel je bila drzna in težko izvedljiva, ker je imela celo vrsto nasprotnikov; poleg tega je bil Slomšek že od prej pod policijskim nadzorstvom. A ni odnehal, dokler ni leta 1859 prenesel škofijske stolice iz nemškega Št. Andraža v Maribor, ki je od tedaj naprej začel postajati zares slovensko mesto. Te zasluge ni treba še posebej poudarjati, saj je vsa Slovenija proslavljala stoletnico tega dogodka.

Slomšek je bil velik rodoljub in je tudi od drugih zahteval ljubezen do materinega jezika, o kateri je trdil, da je božja zapoved. Še danes so znamenite in veljavne njegove besede:

»Kdor svoj materin jezik zavrže ter ga pozabi in zapusti, je podoben zmedenemu pijancu, ki zlato v prah tepta in ne ve kakšno škodo dela. Slovenski starši, ki znajo slovensko, pa svojih otrok slovenskega jezika ne uče, so nevhvaležni hišniki, saj zapravljajo svojim otrokom drago domačo reč, slovenski jezik, ki so jim ga izročili njihovi dedje... Kar je oče dobrega prejel od svojih starih, mora zapustiti svojemu sinu; kar se je mati hvale vrednega naučila od svoje matere, bo zapustila tu-

di svoji hčeri. Materin jezik je najdražja dota, ki smo jo dobili od svojih starih. Skrbno smo ga dolžni ohraniti, lepšati in svojim mlajšim zapustiti.«

Slomšek je bil svetniški človek. Njegovo življenje od rane mladosti do smrti je bilo posvečeno Bogu in narodu, predvsem pa vsem tistim, ki so potrebovali kakršne koli pomoči. Ni bil bogat in bi tudi ne mogel biti, ker je vse sproti razdal. Zaradi vzornega življenja se je že pred davnimi leti začel pripravljavni postopek, da bi ga proglasili za blaženega. Upajmo, da se bo to nekoč zgodilo, čeprav bo treba še dosti dela in potrpljenja za to.

Ob Rabeljskem jezeru

*Spokojne so v zarji večerni goré,
spokojne jezera zelene vodé;
v njem sinje nebo se zrcali,
razkrivajo tajne si vali.*

*Poslušam... To zgodbe je davne
[odmev —
o njem nam Poet izpod Krna je pel:
k usmiljenju srca odpira,
v najskrivnejše hrame prodira.*

*Spremenil se breg je in človek in čas,
o zgodbi še vedno med ljudstvom gre
[glas;
tod kliče v spomin jo tihota.
Tod mračna od senc je samota.*

*Ob Rablju jezero skrivnostno leži,
po temni gladini čolniček drsi.
Oko tu lepot se naužije
in misel se trudna spočije.*

Ljubka Sorli

Samski davek

VESELA ZGODBA. IZ NEMŠČINE
PREVEDEL FR. PREMRL

Ta zgodba je iz tistih časov, ko še niso vedeli o samskem davku. Sedaj nam je znano, da je moral ponekod vsak polnoleten državljan, ki bi se po svojem stanu in premoženju lahko poročil, pa se ni hotel, plačati davek za svoj samski stan. Boltarjev Jaka z Bukovega vrha je pa bil že prej prizadet od tega samskega davka in do tega je prišlo takole:

Imenovani Boltarjev Jaka je bil zelo bogat kmet prav visoko gori na hribu, ob robu gozda in ni za razmere in zadeve po svetu nič vedel; za umetnosti in znanosti se ni nič brigal, z ljudmi je pa le toliko občeval, kolikor je to koristilo njegovemu mošnjičku. Zaradi njegovega obnašanja in lastnosti so ga imenovali tudi divjega medveda. Jaka je imel obsežna polja in planine, štirideset glav živine — bil je pa vključ s svojim petdesetim letom, ki jih je že imel na hrbtu, še vedno brez žene. Kdor je slišal Jaka govoriti, ga je imel za neizprosnega in srditega sovražnika žensk. Vsak teden je nekajkrat zagotavljal, da se ne more ljubemu Bogu nikdar dovolj zahvaliti, da ga je obvaroval pred to kaznijo, da bi moral iti skozi življenje s kakim takim »omelom« ali »teslom«. Kdor je pa Jaka od bliže poznal, je vedel, da ne odločuje pri njem toliko mrznja do žensk, ampak predvsem mošnjiček, da je ostal v samskem stanu. Jaka je bil namreč skopuh in tiskač. Že davno je natančno preračunal, da se da veliko bolj poceni gospodariti z neporočenimi sestrami, ki so mu zastoj služile, kot pa z ženo in otroki. Toda ravno lakomnost je bila Jaku usodna.

Takrat je živel na Bukovem vrhu neki Lisjakov Pavliha, ki je bil na glasu kot šaljivec in nagajivec. Vključ s svojim sivim lasem ni imel Pavliha nikdar večjega veselja, kot če je mogel kakega

lahkovernega človeka malo potegniti in imeti za norca. Temu navihancu je padel v roke Jaka.

V sosednji občini na Medvedjem brdu je bila ravno uradna komisija, ki je bila zaposlena z načrti za zemljiško knjigo. In tiste dni je prišel slučajno Pavliha gor k Boltarjevemu Jaku. Jaka je imel o zemljiški knjigi tako malo pojma kakor enoleten teliček o luninih krajcih. Zato je vprašal navihanca:

»Ti, Pavliha, povej, kaj vendar imajo Medvedjebrdčani, da vedno capljajo sem in tja po polju kot v procesiji?«

»Zemljiško knjigo bodo spopolnili.«

»Kaj pa je pravzaprav zemljiška knjiga? Ali je treba zato polja znova premeriti? Čemu pač?«

V očeh se je porednežu veselo posvetilo.

»Pa kaj nič ne veš, Jaka? To je zaradi novega davka!«

»Novega davka? Že zopet nov davek! Saj je že tako vsaka mišja luknja obdavčena.«

»Ali res nič ne bereš časnikov?«

»Časnike brati, še tega bi mi bilo treba; saj ni drugega tam notri kot same laži.«

»Da, seveda, če ne pogledaš nikdar nobenega časopisa, potem že lahko verjamem, da nič ne veš. Vsi časopisi poročajo o tem in tudi na občinski tabli v Dolenji vasi je nabito. Sovražnik ne da miru in hoče vojsko. Naš cesar pa ima veliko premalo denarja in vojakov, da bi naučil nasprotnika kozjih molitvic; zato se vpeljuje novi davek.«

»Pa kakšen davek?«

»Pravzaprav je preneumno, kaj vse pride gosposki na misel, in če bi sam ne slišal na lastna ušesa, ko so o tem brali, bi ne verjel živi duši. Pomisli vendar: samski davek! Kdor bi se lahko poročil in se ne, mora plačati davek, in sicer ne majhnega!«

»Pojdi, pojdi, imej koga drugega za norca!«

»Če nočeš verjeti; pa pojdi na Medvedje brdo in povprašaj sam gospode. Pokazali ti bodo črno na belem.«

»Da je bilo v časniku nekaj takega kot o tem samskem davku, je pravil pred kratkim že Hribovšek tam v Završnikovi gostilni; pa nisem mislil, da gre zares. Toda nečesa ne razumem, Pavliha, zakaj namreč merijo *zemljišča* zaradi tega davka.«

»To je jasno kot beli dan. Ne bo namreč vsak samski kmet plačal enako veliko. Določili bodo natančno, koliko vsakdo lahko prispeva. Kajzar bo plačal toliko, da bo cesar lahko kupil eno puško; posestnik s šestimi glavami živine plača za celo opremo vojaka s smodnikom in svincem vred; večji kmetje plačajo za konja z jezdecem vred, največji pa dajo za cel kanon.«

»In koliko bi pač stal takole en kanon, kaj meniš, Pavliha?«

»To je različno. Majhnega bi dobil že za dva tisočaka, velikega pa ne dobiš niti za pet tisoč goldinarjev.«

»O sveti Pankracij, to bi pa bilo pravo ropanje!«

»Ne morem ti pomagati, Jaka. Kdor ima sina pri vojaki, tudi ni poceni. Cesar pa pravi: kdor se ne poroči in tako ne pošlje nobenega fanta k vojakom, tega bodo pa drugače pritisnili, da bo prispeval za vojsko. Enakost in pravičnost mora biti v državi.«

»Ti, Pavliha, kaj meniš? Ali bo cesar zadovoljen, če plačam za puško?«

»Kaj takega si pa nikdar ne domišljaj, Jaka! Najmanj za konja in jezdeca boš moral plačati; župan je tam doli v Zakotnikovi krčmi zadnjo nedeljo kar naravnost rekel, da bo Boltarjevemu Jaku že naprtil kanon.«

»Župan? Ta škodoželjnež! Saj vem, da ima piko name. Toda toliko pravičnosti bo vendar še...«

»Vse je odvisno od izmere zemljišč. V štirinajstih dneh bo pričela komisija pri nas.«

»Za božjo voljo, že v štirinajstih dneh? Povej, Pavliha, ali ni sploh nobenega pripomočka, da bi se znebil davka?«

»O, je. Hitro se poročiti, to je najboljši pripomoček.«

»Poročiti se... poročiti... Ne, te kazni ne vzamem nase. Če se poročim, je tudi velik davek.«

Hudomušnežu se je v obrazu zopet veselo posvetilo.

»En pripomoček bi še bil, Jaka.«

»Še en pripomoček? Prosim te, povej mi ga brž!«

»Če more kdo dokazati, da vkljub resnemu prizadevanju in najboljši volji ne more dobiti nobene ženske za zakon, tedaj je samskega davka prost.«

»Pa kako se da to dokazati?«

»Postava vse natančno predpisuje. Vsaj pri treh za zakon godnih ženskah je treba poskusiti s snubitvijo in pri vseh treh mora spodleteti, to se pravi, vse tri morajo snubce odbiti.«

»Kako pa to dokazati?«

»S pričami ali še bolje pismeno.«

»To bo šlo težko.«

»Ne tako zelo. Stvar je preprosta. Pišeš trem deklétom pismo in jih prosiš v zakon. Če dobiš od vseh treh pismen odklonilni odgovor, tedaj imaš v rokah potrebne listine in zadeva je dokazana. Pred listinami ima gospoda vedno rešpekt.«

»Če pa katera zagradi? Babji svet je ves trapast.«

»Moraš pač pisati samo takim, o katerih za goto veš, da ti bodo odrekle.«

Boltar se je globoko zamislil. Pavliha pa se je spomnil, da ima nujen opravke na Selih in da mora podvizati, da se ne zakasni. Naslednjo noč je Boltarjev Jaka slabo spal. Samski davek mu je blodil po sanjah. Pa imelo je priti še hujše. Poslan po Lisjakovem Pavlihu se je prikazal naslednji dan pri Jaku Kozjakov Jurij. Ta je bil enak nagajivec in burkež kot Pavliha. Večkrat sta skupaj uganjala svoje norčije. Seveda je prišel razgovor kmalu na samski davek in Jurij je natvezel Jaku še bolj debele kot njegov prijatelj, tako da so mu od skrbi kar znojne kaplje tekle po čelu. Tudi Jurij se je nato odstranil, ne da bi vsiljeval Jaku svoj nasvet. Tretji dan je prišel zopet Lisjakov Pavliha. Vedel je povedati, da je bil

včeraj tu okrajni glavar in da je napravil z županom seznam za novi davek. Boltarju da so prisodili kanon. Jaka je postal ves žareč od jeze in je udaril po mizi.

»Veš, tudi jaz ne morem trpeti župana, tega gobezdača!« je drezal Pavliha. »In že zaradi pravice ga moraš ugnati. To bo debelo gledal, zavistnež, če mu položiš pisanje na mizo in dokažeš svoje postavno oproščenje.«

»Pavliha, ti imaš dobro glavo, bodi tako dober in pomagaj mi! En desetak ti rad dam, samo da ga užugava.«

Plačila da ne zahteva nobenega in da se mora kaj tudi iz ljubezni do bližnjega storiti, je zatrjeval Pavliha; veselilo da ga bo, če more pomagati ubogemu človeku. In sedaj sta se silno važno in skrbno posvetovala. Po dolgem in navidezno temeljitem preudarku je nenadoma izjavil Pavliha z veselim obrazom:

»Sedaj pa imam! Za tri dekleta vem, ki te bodo prav gotovo odbile. To bi bila najprej Rogačeva Jera, ta je čez ušesa zatelebana v Kosmačevega Tineta. Ta ne mara nikogar drugega kot samo svojega Tineta. Potem bi bila Koprivčeva Urša, ki je že večkrat izjavila, da bi Boltarjevega Jaka ne marala, pa če bi bil tudi od vrha do tal pozlačen. In nazadnje bi bila Hudovernikova Spela, ki vedno trdi, da bi raje mulila travo na pašniku, kot pa jedla pri Boltarju štruklje.«

Ko je našteval Pavliha te laskave izjave, je pihal Jaka kot razdražen maček. Pavliha mu je z vso svojo zgovornostjo našteval še razne druge razloge, zaradi katerih te tri »trape« prav gotovo ne bodo zgrabile za nastavljeno vabo. Ko je končal svoj govor z zagotovilom: »Jaka, pred to troperesno deteljico si tako varen kot pred psom na verigi!« tedaj je bil o tem prepričan tudi Boltar.

Sedaj ga ni bilo težko pripraviti do tega, da bo napisal pisma. Jaka je iztrgal iz starega koledarja par zamazanih listov in s Pavlihovo pomočjo se je spravil na težko delo. Vsa tri pisma so se glasila enako:

»Preljubi moj srček! Ni dobro človeku samemu biti. Če si tudi Ti istega mnjenja, potem ne vem za noben razlog, zakaj bi se ne poročila. Ti si mi bila že davno bolj všeč kot vse druge Evine hčere, in tako upam, da tudi jaz Tebi. Odpiši mi hitro, če me maraš, kajti zelo je nujno in nimam veliko časa za ženitev. S pozdravom ostajam Tvoj bodoči Jakob Boltar.«

Medtem ko je Jaka pisma pisal, je neprestano škrtal z zobmi kot razkačen bik. Slednjič je končal. Napisal je še naslov in nato jih je zalepil in Pavliha je rad prevzel skrb, da jih bo oddal na pošti. Ko je letel navihaneč z pismi v žepu po hribu navzdol, se je smejal tako od srca in naglas, da se je kar za trebuh držal. Jaka pa je nestrpnost čakal na stvari, ki imajo priti. In res je prišlo. Štiri dni pozneje, ko je pismonoša zopet dospel na hrib, je imel za Jaka Boltarja kar tri pisma hkrati. Napeto razburjen je odprl Jaka pisanje. Že pri prvi vrstici, ki jo je bral, ga je spreletel ledenomrzol pot po hrbtu. Koprivčeva Urša je pisala, da sprejema njegovo resno snubitev in da naj kar pride, da se dogovorita z očetom o vsem potreb-

Potopljena katedrala

*V zelenotemni svetlobi
pod vodno gladino.*

*Neoskrunjena pred
besnostjo sovražnih sil
že tisočletje
se ne igraš
s sončnimi žarki.*

*Vzvišena
s svojimi mozaiki
iz zlata in dragih kamnov
se boš nekoč zasvetila
v svobodi.*

*Takrat bo zavladal
tvoj sveti Pantokrator.*

Aleksej Markuža

nem. »O sveti Bric, reši nas vic!« je zastokal Jaka. »Sedaj sem pa v smoli!« Drugo pismo je bilo od Hudovernikove Spele. Pisala je, da se z Jakom Boltarjem popolnoma strinja in da je pripravljena se z njim poročiti, samo da mora prepisati nanjo polovico premoženja. »Nič drugega kot to!« je zarenčal Jaka tresoč se od togote. »Le počakaj, ti neumna avša, ti bom že pokazal polovico premoženja!« Sedaj je prišla še Rogačeva Jera; ta se je pa tako rekoč vrgla Jaku okrog vratu. Z veseljem da sprejema njegovo ponudbo, je pisala, in da naj kar takoj pride, že danes ali jutri, da gresta zapisat oklice. Z balo bo pripeljala k hiši tudi kravo s teletom.

»Večjega teleta, kot si ti, ne moreš pripeljati s seboj!« je pihal Jaka; nato je tekal ves obupan po sobi kot miš v pasti. Sedaj ni imel nikakega izgovora, da se ne more poročiti, pač pa kar tri neveste in že ena sama bi bila preveč. To je bila stiska, zadrega in zmeda! Tako grozna nesreča se še od pamtiveka ni pripetila v občini. Soba, hiša in hrib, vse je plesalo Jaku pred očmi. V smrtnem strahu je jecljal: »O sveti Pankracij, Servacij in Bonifacij, sveti Anton in moj patron, pridite mi na pomoč!« Nato je raztrgal vsa tri pisma na drobne kosce in jih vrgel skozi okno ter rohnel: »O vražje babe! Prismojene kože! Nemarne lajdre! Za kite bi bilo treba obesiti ves prismuknjeni babji svet!«

Tako je rohnel in besnel Jaka pozno v noč. Naslednje jutro je capljal dol v vas, da bi poiskal Lisjakovega Pavliha. — Če mu je pomagal ta skuhati to vrelo kašo, naj mu tudi pomaga jo zopet spraviti iz skleda! Toda Pavliha ni bilo mogoče nikjer najti. Pismonoša ga je videl predvčerajšnjim, ko je odhajal iz doline z velikim svežnjem na hrbtu, kot da gre na daljše potovanje. Jaka je bil kot na trnju. In čudno, videti je bilo, da ve že vsa občina o njegovi snubitvi. Povsod so ga proslavljali kot ženina in mu čestitali k poroki; tu so mu hvalili Uršo, tam so slavo peli Špeli, drugod zopet so zagotavljali, da si pač ni mogel izbrati boljše neveste, kot je

Rogačeva Jera. Jaka je prišel čisto iz tira; ves svet se mu je zdel norišnica; kot preganjana zver je pribežal domov na hrib in se ni štirinajst dni več prikazal med ljudmi. Ko ni dva tedna o ničemer nič slišal, se je že tolažil z mislijo, da je ta zadeva pozabljena in pokopana. Tu se je pa bridko zmotil. Nekaj ur po teh tolažilnih mislih se je oglasilo štorckljanje težkih korakov po veži. In prikazali so se trije sivobradati možje: stari Rogač, Koprivec in Hudovernik — njegovi bodoči tasti. Jaku se je kar zvrtele v glavi.

»Kaj je pa z oklici, Boltar?« ga je prijel kar naravnost Hudovernik.

»Ne zamerite, sosed, to stvar sem si premislil. Samski stan je pač popolnejši kot zakonski. Tako stoji že v katekizmu.«

»Glej ga no malopridnega svetohlinca!«

»Kaj ti je pa padlo v glavo, da si trem dekletom hkrati poslal enako ženitveno ponudbo?« se je obregnil Rogač.

»I no, kako šalo boste pač vendar razumeli!«

»Hvala lepa za tako šalo! Če ne poznaš drugih šal, se tudi s takimi ne smeš, če nočeš, da ti zrastejo rogovi!« je zavpil Koprivec.

»Toda kaj zahtevate pravzaprav od mene?« je zaječal Boltar.

»Poročiti se moraš — to zahtevamo!« je zarohnel Koprivec.

»Za božjo voljo, s tremi ženskami se vendar ne morem poročiti. To bi bilo mnogoženstvo, tega ne more niti papež dovoliti!«

»Z eno se poročiš, drugi dve pa prosiš za odpuščenje in jima izplačaš odkupnino!« je zahteval Rogač.

»Vše tri hočem prositi oproščenja in potem pustimo to zadevo!«

»Ne boš, Jaka! To bi šlo zelo poceni! Tako se ne pustimo vleči za nos. Z eno izmed treh se moraš na vsak način poročiti!«

»O joj, tu bi mi bilo težko izbirati.«

»In drugim dvem moraš plačati odškodnino.«

»To je pa prav nekrščansko, kar zahtevate od mene.«

»Povej takoj, ali hočeš ali nočeš?«

»Ne, ne plačam nobene odškodnine; niti ficka ne plačam!«

»Najprej govorimo o ženitvi!« je zarenčal Rogač.

»Da, o ženitvi, o ženitvi!« sta pridila druga dva.

Jaku se je zdelo, da je v lastni sobi kot Daniel v levnjaku. Pred grozečimi pestmi razkačenih možakov se je umaknil v kot, vzel iz omare molitvenik in začel po njem listati, dokler ni našel »Molitve v veliki skušnjavi«. Toda niso mu dali miru, da bi opravil svojo pobožnost. Znova so silili vanj.

»Ali si premislil? Ali se boš poročil ali ne?«

»Ne, ne! Kdor gre v zakonski stan, je pokopan. Vsega hudega reši nas, o Gospod!«

»Ali boš plačal?«

»Za božjo voljo, ne, ne! Saj ste pravi judje. V katekizmu stoji, da je treba pustiti vsakemu svoje...«

»Je že prav. Sedaj vemo, kaj nam je storiti,« so izjavili vsi trije. »Boltar, videli se bomo na drugem kraju.«

Tri tedne potem je stal Boltarjev Jaka doli v trgu pred okrajnim sodiščem. Tam so bili tudi Hudovernik, Rogač in Koprivec s svojimi hčerami. Razburjena razprava je bila končana in sodnik je izrekel razsodbo, po kateri je moral Boltar plačati vsaki izmed treh zavrženih nevest po sto goldinarjev odškodnine za razžalitev in vrh tega še vse sodniške stroške. Tudi jih je moral javno prositi oproščenja. Ko je bilo vse po predpisih izvršeno, je stopil Jaka pred sodnika in izjavil:

»Gospod sodnik, sedaj imam škode dovolj. Sedaj ne plačam več ne za kanon in tudi ne za konja. Sedaj naj me pusti cesar v miru!«

»Nič več vam ni treba plačati. Z današnjimi stroški je zadeva poravnana. Sedaj ste prosti.«

»Ali sem tedaj oproščen novega davka? Mi ga ne bo treba plačevati?«

»Kakšnega novega davka?«

»I, pač onega... onega... davka, ki ga je razpisal cesar.«

»O tem davku nevem ničesar. Kdo vam je to natvezel?«

»Lisjakov Pavliha z Bukovega vrha je trdil: kdor bi se lahko poročil, pa se ne, tak mora po novem plačati za svoj samski stan visok davek.«

Vse občinstvo je bruhnilo v smeh. Sodnik pa je izjavil:

»Moj dragi prijatelj, tu vas je kak navihaneč potegnjal za nos. Samski davek je izmišljotina in zaradi tega ni treba, da bi si delali sive lase.«

Sedaj je začel Boltar robantiti in se jeziti nad Lisjakovim Pavlihom. Tega lopova, tega lažnivca, tega sleparja bo že dobil v roke in tedaj mu bo potrgal ušesa in lase; tožil ga bo in spravljal v zapor, da bo črn, itd.

Pavlihi pa se vkljub grožnjam nepomirljivega Jaka ni nič zgodilo in je nekaj tednov pozneje Jaku na čast zložil celo pesmico, ki so jo prepevali fantje po vasi in se je tako glasila:

»Prešmentani Boltarjev Jaka,
kaj vendar s poroko še čaka?
Saj ima neveste kar tri
in vsaka ga srčno želi.
Zares bo tu težka izbira,
da kakšna ne pride zamera.
Zato pač najbolje stori,
če dalje še samsko živi.
Ker vsaka tako se vsiljuje,
pač raje še davek plačuje.«

Gmajna v ognju

*Kamen,
bor,
brin,
vse v ognju.*

*Gori.
V svetlomodrem plamenu
na rdeči gmajni
se prenavlja življenje.
Ljudstvo se prebuja
pod vzhajajočim soncem.*

Aleksej Markuža

Dr. Fr. B. SEDEJ

(OSEBNI SPOMINI)

Ko je dr. Fr. B. Sedej zaprl oči za ta svet, je veliki papež Pij XI. rekel o njem, da je bil resničen služabnik božji. To je največja pohvala, ki jo je kdo z jedrnatimi besedami lahko izrekel o pokojnem nadškofu, ki je več kot 25 let v nenavadno hudih časih vodil našo nadškofijo, hčerko in dedinjo Ogleja.

Prvič sem ga videl leta 1903, ko je bil še stolni župnik. Bil je moške, lepo oblikovane postave — prav tako trden je bil njegov duh in njegova moralna premočrtnost. Bil je sin naših gor; rodil se je 1854 v Čerknem. Gimnazijo je obiskoval v Gorici, kjer so se učenci pod odličnimi in zahtevnimi profesorji morali mnogo učiti. Ko je končal bogoslovje v centralnem semenišču v Gorici, so ga poslali na Dunaj na univerzo; kot gojenec zavoda Avguštimeja

je bil obenem pomožni dvorni kaplan. Dosegel je doktorat iz bogoslovja in se vrnil v Gorico, kjer je prevzel stolico bibličnih nauk v velikem semenišču. Potem je bil imenovan za kanonika in župnika stolne cerkve, katero so bili l. 1900 umetniško prenovili. Po smrti nadškofa Jordana je bil izbran za nadškofa; posvetil ga je 25. marca 1906 dvorni škof Lovrenc Mayer.

Bil je pobožen, učen in močan. Pod trdo skorjo se je skrivalo mehko srce.

Ko je bil imenovan za nadškofa, mu je goriški rabin čestital in voščil po hebrejsko in dr. Sedej je nemudoma odgovoril v najlepši hebrejščini.

Nadškofu Sedeju me je z laskavimi besedami predstavil na svečnico 1907 vodja salezijancev. Večkrat je prilika nanesla, da sem v njegovi prisotnosti deklamiral ali imel kratke govorčke v dvorani Giuseppe Verdi v Edlingovem prehodu, kjer je bil sedež katoliških organizacij, ki so bile vse plod prizadevanja velikega prošta msgr. Luigija Faiduttija.

Po maturi sem se v juliju 1913 predstavil nadškofu; prosil sem ga, naj mi dovoli, da se vpišem na slavno vseučilišče v Innsbrucku. Smehljaje se mi je pritrdil, vendar je pristavil: »Toda doktorata ne delajte! Potrebujem duhovnikov ne doktorjev!« Imel je namreč veliko boleasnihkušenj z nekim doktorjem, ki je prihajal k njemu vedno z novimi zahtevami.

Do leta 1915 je bila goriška nadškofija vzorna škofija. Duhovščina je bila številna, učena, dobro vzgojena in delavna. Socialno vprašanje je bilo srečno rešeno s kolonsko pogodbo. Na Gorico so gledali z občudovanjem od pavsod, tudi od tam preko Idrije (Iudrio).

V juliju 1914 sem prišel v Gorico na počitnice. Nadškof je videl, da sva

bogoslovec Alfonz Berbuč in jaz zaradi izpitov na vseučilišču nekoliko blede. Takoj naju je poslal v gore, da si nabereva novih moči.

Velika njegova skrb je bila nova stavba za malo semenišče na zemljišču vile Boeckmann, ki ga je bil v ta namen kupil že dalekovidni kardinal Jakob Missia. Gradili so jo štiri leta od 1908 do 1912; dela je vodil arhitekt p. Anzelm Werner, benediktinev iz samostana Seckau na Stajerskem. Ob zelo slovesni otvoritvi je bil navzoč tržaški škof Andrej Karlin. Slavnostni govor je imel znani jezuit p. Volbert, znamenit govornik, ki so ga prihajale poslušat velike množice. Vodstvo malega semenišča je tedaj prešlo iz rok prof. dr. Josipa Srebrniča, ki je l. 1923 postal krški škof, na očete jezuite, ki so takoj ustanovili marijansko kongregacijo za dijake. Gimnazija v Gorici je bila tedaj številčno najmočnejša v vsej monarhiji; štela je 1100 dijakov. Nove kongreganiste je dne 3. maja 1913 slovesno sprejel v semeniški kapeli sam nadškof. Duša Marijine družbe je bil profesor verouka dr. Luigi Fogar, poznejši škof v Trstu.

V juliju 1914 je izbruhnila svetovna vojna. Za našo nadškofijo se je začela žalostna doba. Avstrijski časopisi so pisali, da bo nadškof Sedej interniran v enem izmed samostanov Nižje Avstrije. To se sicer ni zgodilo, toda že tedaj je msgr. Sedej začel piti iz grenkega keliha trpljenja, ki ga je potem po kapljah praznil do smrti. Ko je v vojno stopila tudi Italija, je bila Gorica nenadoma v prvi bojni črti. Nadškof je škofijske urade in semenišče prenesel v cistercijski samostan v Stično na Dolenjskem, kjer so ostali do konca vojne.

Dne 28. julija 1918 sem se vrnil v Gorico. Strahota! Stolnica in druge cerkve porušene; v mnogih ulicah ni stala pokonci niti ena hiša; nadškofijska palača deloma porušena, dve tretjini malega semenišča porušeni! Takoj sem šel v škofijo. Našel sem nadškofa, ki je bil postaran, upognjen; rekel mi je žalostno: »Manus Domini

tetigit nos.« (Roka Gospodova nas je udarila.) Čez dva dni sem šel na svoje službeno mesto kot kaplan v Romans; bil sem vesel, da sem zapustil Gorico, kjer je vladalo tolikšno razdejanje.

V izredno težkih časih, ki so prišli, je bil msgr. Sedeju v veliko pomoč prof. Luigi Fogar. Treba je bilo vse začeti od kraja, obnoviti desetine cerkva. Nadškof se je odločno lotil obnove, ki je bila dolga in utrudljiva, ker je moral premagovati zahrbtno ovire, katere so mu valili na pot skrajni nacionalistični elementi, ki so glasno zahtevali, naj ga odstavi. Nekega dne je prodajalec časopisov izkričeval po ulicah naslove člankov proti nadškofu Sedeju. Šel sem v škofijo; nadškof je bil miren in veder, kot da se ni nič zgodilo. Neko nedeljo sem ga spremljal v Ločnik, kamor je šel, da bi blagoslovil zvonove. V kočiji mi je rekel: »Da sem vedel, kaj me čaka, bi ne bil nikoli sprejel škofovske časti. Pa je že vedno tako: Kdor ne želi, postane škof, kdor želi, pa ne postane.«

Po posvetitvi je šel k papežu Piju X. Ta mu je rekel: »Skupaj se bomo veselili in skupaj žalostili.« Veselja ni užil veliko, pač pa obilo grenkosti.

V veliko tolažbo mu je bilo, ko je bil njegov tajnik in podpornik dr. Luigi Fogar imenovan za tržaškega škofa. Velika je bila slovesnost, ko je bil dne 14. oktobra 1923 posvečen v goriški stolnici, katero so pod mojim vodstvom katoliški mladci sijajno okrasili. Nobeden od tistih, ki so bili navzoči v nabito polni cerkvi, na kateri so se še poznali sledovi vojne, ne bo pozabil silnega poudarka, s katerim je nadškof Sedej na koncu obreda izgovoril besede: »Kdor te bo blagoslavljal, naj bo blagoslovljen, toda kdor te bo preklinjal, naj bo preklet!« Sovražniki msgr. Fogarja so res nesrečno končali.

Leta 1922 je bila v Ogleju velika slavnost ob priključitvi novih pokrajin k Italiji. Navzoča sta bila tudi naškof iz Vidma in msgr. Bartolomasi, tržaški škof, ki je imel bleščeč govor o rimskem, krščanskem, italijanskem Ogleju. Nato je bilo slovesno kosilo. Ob

koncu je neki mladenič vstal in rekel: »Nekdo bi danes ne smel biti tukaj: slovenski nadškof iz Gorice!« Nastal je krik in vik. Slučajno sem bil tisti hip vstopil v dvorano; začel sem kričati: »Gostoljubnost je sveta! Ne dovolim, da bi kdo žalil našega častitljivega nadškofa!« Vsi so vstali. Senator Attilio Hortis, oče iredentizma, je nadškofa objel. Vsi gostje so takoj odšli. Lepo slavje je bilo pokvarjeno. Tisti, ki je nadškofa žalil, se je leta 1945 sam usmrtil, ko so ga hoteli odpeljati.

Sredi tolake žalosti je doživel tudi kak vesel trenutek. Papež Benedikt XV. mu je poslal dragocen škofovski križ in lep prstan.

V oktobru 1921 se je vrnila v Gorico podoba svetogorske Matere božje. To je bil velik praznik! Nič manj veličastne niso bile slavnosti ob prenosu iz goriške stolnice na Sveto goro 2. oktobra 1922. V Gorico je takrat prišlo okoli 80.000 ljudi od blizu in daleč. In v cerkvi sv. Ignacija nisem ne prej ne potem videl takšne gneče, kot je bila, ko so proti koncu februarja 1922 prinesli tudi v Gorico čudodelno roko sv. Frančiška Ksaverja. Človek je bil v nevarnosti, da ga množica zmečka. Med vesele dogodke je treba šteti od leta 1926 dalje tudi vsakoletno romanje katoliških mladcev na Barbano, kjer jih je vsako leto obiskal msgr. Sedej.

Nekega dne sem šel proti koncu meseca k njemu po članarino 5 lir za Duhovsko misijonsko zvezo, pri kateri sem bil tajnik. Nadškof je izvlekel denarnico in začel šteti: ...ena, dve, tri, ...potem so bile stotinke in spet stotinke. »Nimam več,« mi je rekel, »dodajte vi, kar manjka!« Tako knez in nadškof goriški, ki je živel v napol podrtni palači. Kadar je imel tisoč lir, jih je takoj dal za semenišče. Njegovo zlato mašo so slovesno obhajali pri sv. Ignaciju, ker stolnica še ni bila pozidana. Malo pred 25-letnico škofovskega posvečenja je moral prestati hudo operacijo v sanatoriju pri sv. Justu. Tiste dni je vedno bral celotni brevir. Prof. dr. Luigi Sussi, ki ga je operiral,

je prejel v dar zlatnik novoustanovljene papeževe države »Vatikansko mesto«.

Ko je od operacije malo okreval, je obhajal 25-letnico škofovskega posvečenja. Ob tisti priliki so zadnjič rabili praznično nadškofijsko kočijo. Na to slavnost je hotel priti tudi ljubljanski škof dr. Anton Bonaventura Jeglič, pa so ga v Podbrdu italijanske oblasti ustavile. V znak protesta je vrnil odlikovanje, ki mu ga je svoječasnno podelila italijanska vlada.

V oktobru 1931 je prišel v Gorico apostolski vizitator mons. Luka Pasetto. Potem je nekega dne proti koncu oktobra stalo v »Piccolo«, da se je nadškof odpovedal. Komaj sem to prebral, sem takoj tekkel v škofijo in vprašal nadškofa: »Kaj se je zgodilo?« Murno mi je odgovoril: »Ko človek ne more več služiti, mora iti.« Na dan vseh svetnikov je zadnjič maševal v stolnici. Čutil je boleost slovesa. Nameraval se je umakniti v svoj rojstni kraj ali k šolskim sestram v Tomaj. Toda zbolel je in 29. novembra 1931 je mirno umrl. Potem ko so truplo balzamirali, sem bil z njegovim spovednikom, nekim častitljivim kapucinskim patrom, v knjižnici, kjer je bil izdihnil. Pater mi je rekel: »Vztrajal je do zadnjega!«

Pogreb je bil pravo poveličanje. Zadnji hip je prišel s prefekturine ukaz, naj krsto zaprejo, naj torej ne nesejo odprte krste v stolnico, kot je bila navada. Boj do zadnjega! Toda ko je na koncu pogrebnih svečanosti v stolnici zadonel spev: *Ecce quomodo moritur iustus!* (Glejte, tako umira pravični!), je to na vse napravilo mogočen vtis.

Dne 3. decembra — bil je sijajen zimski dan — so truplo prenesli na Sveto goro in ga pokopali za velikim oltarjem. Preprost, ponižen napis, ki ga je bil sam sestavil, označuje kraj, kjer čaka končnega vstajenja on, ki je bil znamenje. kateremu so nasprotovali. Znamenje nasprotovanja, kajti Italijanom je bil preveč slovenski, za Slovence premalo slovenski; vedno in povsod pa je bil vdan sveti stolici.

(Prevedeno iz italijanskega rokopisa)

Za grščino zvoni

(V drag spomin profesorju Jožku Bratužu)

V zračni učilnici z razpelom na zidu, z dvema vrstama udobnih visokih klopi, z razgledom na konice cipres v notranjem vrtu semeniške zgradbe čaka razred na šolsko uro.

Fantje so, takole okrog petnajstih let, Slovenci iz Soške doline, Brd in Krasa ter Italijani iz Furlanije. Že od septembra divja druga svetovna vojna, ki se je zdaj v oktobru po zlomu Poljske grozljivo ustalila v pozicijsko obstreljevanje na zahodni fronti. Toda velika bela zgradba na griču daje v svoji strogi benediktinski arhitekturi misliti na pomirljivo ladjo, visoko vzdignjeno nad rvanje časa; in res, za te fante je vsa politika v njihovi nedolžni zavodski vsakdanjosti, v skrbi za red v latinščini, v snovanju nove bitke z lesenimi sabljami na popoldanskem sprehodu ob Soči.

Četrtošolci so: to ni kar si bodi. Na tretješolce lahko gledajo z večjo milostljivostjo, s kakršno navadno gledajo gimnazijci na razred za sabo. Vmes ni samo eno leto. Med njimi in tretješolci je prepad male mature. In v novi pokrajini učenosti, v katero so prišli za ceno nočnega študiranja pod žarnico v spalnici v vročem goriškem juniju, jih čaka vznemirljiva postojanka: grščina. Pred novim šolskim predmetom stojijo. Z latinščino, jezikom starih Rimljanov, se že tri leta ubadajo, a grščina? Največ, kar ve o njej kakšen razboritejši med njimi, sta alfa in omega, sklepni črki grške abecede, slovesna simbola Začetka in Konca, ki ju grede po odmorih z igrišča gledajo zaznamovani med drugimi pomenljivimi izreki v ometu semeniške zgradbe. A sicer je zanje grščina velika neznanaka, slaven mrtev jezik iz nekega skoraj pravljničnega Sredozemlja — nov gosposki predmet četrte gimnazije.

In zdaj napeto čakajo, da se jim predstavi profesor, ki jih povede v ta neznan svečani svet. To bo prvo srečanje z njim; doslej so namreč profesorja Jožka Bratuža poznali v glavnem samo po glasu, ki je šel o njem. To ni kakršen koli glas — glas pač, ki gre pred vsakim profesorjem. To je skoraj edinstven glas, ki govori o laiku, ki vsak dan moli duhovniški brevir, o izvrstnem pevcu z redkim glasom, ki ga je, samca, zadržal od milanske Scale samo svetniški strah pred primadonami velikega sveta, o prerahločutnem človeku, ki ga je smrt bratapevca, ki ga je umorilo fašistovsko olje, skoraj telesno strla, o radoživem svatu na slavnih prvih maš po Primorski. Vse to se šepeče med študenti o profesorju Jožku Bratužu. Za vse, Slovence in Italijane, je namreč samo »Bratuž«, tisti »Bertossi« v šolskem koledarčku je samo mrtva spačenka na iznakaženem listu časa. Že pred njim stoji torej v razredu njegov sloves — ko njega osebno le na videz poznajo. Do tretje šole so namreč imele učilnice na nižjem hodniku — v glavnem so ga kdaj videvali na semeniški cesti ob visoki živi meji, ko se je, nizek, a športniško širokih ramen, s svojim čilim korakom vračal od lekcij v mesto, mladeniško prislanjajoč aktovko ob bok. In njegov sloviti glas poznajo iz obredov v mestni stolnici: ob večjih slavnostih, ko sedi pod baldahinom v prezbiteriju škof z mitro, se tam iz ozadja orgelskih piščali na koru razlije po stolnici njegov tenor — v njegovem Dies irac zazveni glas srditnega angela...

Naposled zazvoni. Slovesno zvonjenje je to, za grščino. Razred je vstal: in za svojim slovesom stopi skozi vrata prav on — profesor Bratuž.

Bolj kot stopi priteče v zadržanem koraku na ploščad pred tablo: vojaško izprsen je, na pozoru, ko se s svojim streljajočim pogledom na odprtem občutljivem obrazu prepriča, ali so vsi v pristojni drži za molitev. Roki drži verno sklenjeni, a pogled mu je ves vitalen, molitev mu je življenjski obred.

Sedejo: zdaj bo apel.

Toda profesor Bratuž ni sedel. S pržnim skokom je med vrstama. Obziren, a prepričljiv sunek s pestjo v neki hrbet, nato drugi, tretji. Poveznjena mlada poprsja se strahoma izravnavajo, vse prsi molijo zdaj pravilno navzven, vse strmi nad tem nenavadnim uvodom.

»Kako naj si mlad človek ne pokvari pljuč, če sedi takole poveznjen? Prsni koš mora biti izbočen, da vdihnemo vase ves zrak, kar ga zmoremo. Globoko v-dih-ne-mo, globoko iz-dih-ne-mo. Čemu pa nam je Bog dal pljuča?«

Profesor Bratuž stoji med njimi, ko da je ves v skrbeh za njihova mlada pljuča.

Grščino, jezik filozofov in pesnikov, a tudi športnikov, olimpijcev, bodo fantje poslušali v strumni zdravi drži.

Zakaj za profesorja Bratuža sta duh in telo eno. Eno samo je človeško zdravje: zdrav duh v zdravem telesu.

»Sicer je tu boksar!«

Je profesor Bratuž, ki zdaj šviga s gibčnostjo telovadca med njimi, kdaj treniral ob viseči vreči s peskom? Smeh zamre v pričakujočo tišino. Profesor je spet na ploščadi pred tablo, pripravljen na nastop: v njem je izproženost športnika pred strelom iz pištole, oči mu bliskajo v strogi sreči poklica, toda mehko izbočena brada je kakor jamstvo dobrote.

»Velika reč je stara grščina, najbogatejši med vsemi starimi in modernimi jeziki, jezik Homerja in Platona, jezik svetega Luke in svetega Pavla...«

Fantje poslušajo. Psihologi so kot vsi študentje: že po prvih besedah imajo profesorja Bratuža na dlani. Kakor da se je pred njimi na stežaj odprla knjiga, iz katere lahko sproščeno

berejo. In kar berejo iz nje, je popolna odprtost besede in kretnje, očetovska zavzetost za njihovo dobro, kristalni idealizem srca, evangeljska čistost pravičnika.

Troje prstov se spodbudno izproži v zrak, ko roke segajo po pisalih.

»Tri so bila glavna grška plemena: Jonci, Eolci in Dorci!«

Močna in lepa, moško zajemljiva roka je zapisala s sproščeno zaokroženo pisavo začetno črko abecede.

V črnino table se zvrstijo nove skrivnostne pismenke, fantje skušajo ujeti za profesorjem na papir krivulje in zavihe, grščina se je začela.

Naslednjo uro že odmeva med klopmi kakor pod taktirko memorirani grški alfabet; vmes se nekomu ustavi; pri eni izmed triindvajsetih črk se je nesrečniku zataknilo.

Skok, profesor Bratuž je spet pred tablo, obrnjen proti razredu.

»Alfa beta gamma delta epsilon zeta eta theta jota kappa lambda mi ni xi omikrom pi ro sigma tau ipsilon phi hi psi omega: tako mora steči, Lipovnik!« zagrmí, ko s svojim nad vse gibljivim izrazom zaigra rokomaharski pogled na učenca.

Takšna grožnja je največ, kar zmore njegova prirojena milina. Profesor Bratuž prav gotovo ne ve, kaj je to — sovraštvo. Ena od človeških stvari, ki jih ne pozna.

Tako bo naslednje ure stekla tudi sklanjatev.

»Thalassa-morje! Beseda, ki jo je zamaknjeno vzkliknilo deset tisoč Grkov, ko so pod Ksenofontovim vodstvom priromali skozi armenska pogorja na vrh, od koder so zagledali v dalji Črno morje! Vse oči zdaj na meni!«

Profesor je spet v pozoru na robu katedrske ploščadi, prsi drži postavno izbočene, ves je v žarni pripravljenosti. V zrak si je obesil tri nevidne gonge, za vse tri grške ostrivce — oksytonon, paroksytonon, proparoksytonon — posebej. In kakor se v sklonih premikajo naglasi, tako mu izproženi kazalec roke zabija tiste tri nevidne

gonge. Zamahi so mu rezki, kakor če bi ob vsakem pogodil v zraku kegelj. In pri tem živahnem ponazarjanju se ne premika samo roka, ampak tudi noga, ki jo ob paroksytonih in oksytonih pravokotno upognjeno z brezhibno telovadno igro suva navznoter na višini kolena druge noge, na kateri stoji.

Na ozadju teh ur, kot strahu polni cilj, se dviga prva šolska naloga. Profesor Bratuž pripravlja fante nanjo kakor pripravlja strateg edinico na naskok.

In po spopadu je lahko samo dvoje možno: samo živi in mrtvi so.

Zaenkrat so še vsi skupaj: drug nad drugim so složeni v desnem kotu katedra: od živih navzdol dol mrtvih, ocena nad oceno, zvezek nad zvezkom, po strogem nižajočem se zaporedju števil, plusov in minusov, tja do končne štirice na dnu.

Nabita tišina je ukovala razred.

Profesor Bratuž sedi. Samo takole ob predajanju šolskih nalog sedi. Zakaj to je ura sodbe.

V njem ni običajne neugnanosti. Izraz nad dobrotno izbočeno bradico mu je poln miline. Roki drži sklenjeni na robu katedra. In ko spregovori, je njegov glas pritišan, pogreben, zamolkel bas.

»Vidim mrliško opravljeno sobo. Vidim pare, ob parah goreče sveče, na parah moža. Obraz mu je izgaran, roki sta mu izmozgani, to je izčrpano truplo mučenca, ki je izgorel za družino. Slišim glas: si to ti, moj sin? Ti, moje upanje, za katerega sem izgorel? Poglej me poslednjič: je to delo, s katerim si me poplašal?«

Tišina: vzdusje, ko da zdaj pogrebci vzdignejo mrtveca, nato grom: »Lipovnik!«

To je socialni čut profesorja Bratuža. Zakaj samo eno plemstvo priznava — delo, v pravcu božjem: kdor ne dela, ta naj ne jé.

»Se bom na cesti klanjal dobro negovani gospe, ki ob enajstih seda v bar na aperitiv, vsa v prstanih? Ne, z vsem spoštovanjem bom rekel „Dober dan“

kraški mlekarici, ki vsa skvečena raznaša lempe po mestu!«

Z mrtvimi je opravljeno: kaj pa živi?

Vsaka samozadoščenost je lahko prevara. Zakaj vse jih šele čaka. To je šele prva šolska naloga. Na vogalu katedra bodo takole čakali drugi kupi, v njih bodo težje sklanjatve, glagoli.

»Qui stat, videat, ne cadat! — Kdor stoji, naj gleda, da ne pade!«

V svetopisemsko slovesnem vzdusju se fantje vračajo od katedra, kup na vogalu se tragično niža, končno odnese nalogo tudi Lipovnik.

Zdaj besedo živim in mrtvim: vztrajnost!

»Qui perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit! — Samo tisti, ki bo vztrajal do konca, bo rešen!«

Skozi okno prihaja v razred brnjenje letal, ki manevrirajo nad mirenskim letališčem, letalci iz pilotske šole se urijo za bombardiranje Londona, nad vrhovi cipres diha slutnja bližajoče se morije. Za profesorja Bratuža, tega živega slovenskega svetca v sivi obleki pred katedrom, je to samo sončna ura poklica. In iz razreda odide srečen, da mu je bila dana še ena dragocena ura, da je lahko v njej izgorel.

Dragi profesor Jožko Bratuž, ti veliko srce, počivaj v miru!

Deklici v spominsko knjigo

*Skoz jasna jutra tvoja pot se vije,
v očeh ti sreča mladih dni odseva;
s škrjančki v polju ti srce prepeva,
v tvoj zlati čas nedolžna radost sije.*

*Ko sonce više bo nad tabo stalo
in se obzorja ozki krog razmakne,
naj prah se tvoje duše ne dotakne —
neba, kot zdaj, naj bode ogledalo.*

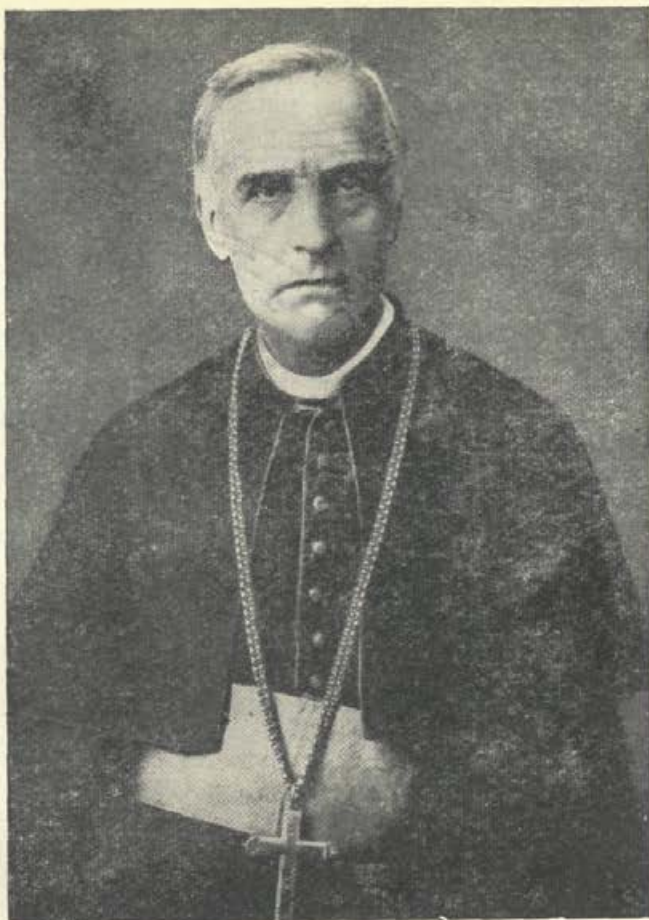
*Če v njej žarel bo svit nebesne zarje,
ne bo nikdar je senca zatemnila;
vsa lahka, prožna bo ko ptičja krila.
In mirno plul tvoj čoln bo skoz viharje.*

Ljubka Šoril

Dr.
Anton
Mahnič

škof
na Krku

SPOMINI
NA VELIKEGA ŠKOFA

Proti koncu avgusta 1917 sem na železniški postaji Spodnji Dravograd na Spodnjem Štajerskem čakal vlak, s katerim sem se hotel vrniti v Innsbruck. Govoril sem z nekim železniškim uradnikom; vprašal me je, od kod sem doma. Ko je slišal, da sem se rodil v škofiji Krk, je rekel: »Potem pa gotovo poznate škofa dr. Mahniča?«

»Seveda ga poznam,« sem odvrnil, »in sicer od otroških let.«

Tedaj je uradnik začel hvaliti tega častivrednega škofa. In prav je imel! O dr. Mahniču se pač lahko in z večjo pravico reče to, kar je vklesano v nagrobni kamen N. Machiavellija v baziliki S. Croce v Florenci: Tanto nomini, nullum par elogium! (Ime je tako znamenito, da nobena pohvala ni dovolj velika!)

Rodil sem se sicer na Cresu, a prve spomine iz otroških let imam iz mesta Krk, ki je zelo star škofijski sedež. S starši sem stanoval v senci starodavne katedrale z veličastnim zvonikom čisto blizu škofijskega dvorca. Zame je bilo veliko veselje, če sem videl škofa. Pritekel sem in mu poljubil prstan, kadar je popoldne šel na sprehod v spremstvu svojega tajnika dr. Klementa Bonefačiča, ki je umrl kot škof v Splitu. Imel sem štiri leta, ko je škof povabil očeta in mene na kosilo na dan sv. Marka; bil je god kanclerja Marka de Petrisa, ki je bil bratranec moje matere.

Dr. Mahnič je prišel na Krk dne 24. marca 1897; prejšnji škof msgr. Andrej Šterk je bil prestavljen s Krka v Trst. Še se spominjam visoke in veličastne postave tega škofa, ki je pred odhodom

s Krka prišel k mojim staršem po slovo. S kakšnim spoštovanjem sem mu poljubil prstan!

Pred msgr. Mahničem je prišel na Krk izvrsten glas o njem. Bil je profesor v centralnem semenišču, rektor malega semenišča, mogočen organizator, odličen pisatelj, učen, zelo pobožen in darežljiv. Pozneje sem mnogokrat premišljeval o tem, da je bila škofija, ki je štela komaj 50.000 duš, veliko preozka za njegovo gorečnost, nenavadno nadarjenost in raznovrstno dejavnost, ki je našla obširno polje za vplivanje na Hrvaškem in v Sloveniji. Bil je »vir totus catholicus et apostolicus« (ves katoliški in apostolski mož). Že njegova visoka postava je vzbujala spoštovanje; imel je značilno oblikovano glavo kot veliki misleci: obraz mu je bil asketičen, poln neke otožnosti. Samo kdaj se je nasmehnil. Govoril je malo; glas je imel nekoliko zamolkel. Govoril in pisal je gladko slovensko, hrvatsko, italijansko, nemško in latinsko.

Svojo majhno škofijo je prenovil; prepotoval jo je večkrat; mnogokrat je hodil peš po kamnitih, prašnih, težko dostopnih poteh, da bi obiskal vse svoje ponižne ovčice, ki so se večinoma bavile s poljedelstvom ali z ribolovom. Zahteval je, naj bodo cerkve snažne in okrašene. Zgradil je več novih cerkva, ki bi bile v čast kateremu koli mestu. Hotel je, da bodi duhovščina učena, goreča in pobožna. V svojo škofijo ni nikoli sprejel duhovnika iz drugih škofij niti bivših redovnikov. Čutil je ves zgodovinski in umetniški čar, ki je prihajal iz škofij v Osoru in Rabu, ki jih je bil papež Leon XII. z bulo »Locum beati Petri« z dne 30. junija 1828 priključil krški škofiji. Škof Mahnič je sestavil nov škofijski Proprium; vanj je dal zapisati godove mnogih dalmatinskih svetnikov.

Bil je neutrudljiv delavec in moderen škof v pravem pomenu besede; videl je daleč in na nekaterih področjih je bil zares predhodnik. Pisal je v goriški »Folium periodicum«, ustanovil je znameniti »Rimski katolik«, bil je predhodnik in ustanovitelj integralnega ka-

toliškega gibanja med Slovenci. Svojim bogoslovcem v Gorici je vsak petek govoril o Gospodovem trpljenju; o tem mi je pravil eden njegovih župnikov na otoku Rabu.

V škofa ga je posvetil v goriški stolnici dne 7. februarja 1897 blagi nadškof msgr. Alojzij Matija Zorn, ki je kmalu potem tragično umrl, nedolžna žrtev svoje občutljive vesti, kot je v spominskem govoru dejal znameniti jezuit p. Pavissich. Soposvečevavca sta bila ljubljanski škof Jakob Missia in poreški škof Ivan Flapp; navzoča pa sta bila tudi msgr. Sterk, takratni, in msgr. Ivan Glavina, prejšnji tržaški škof.

Ko je ena izmed tistih klepetavih krških domačink videla novega škofa, je vzkliknila: »Lepe postave je! Da bi bil tudi radodaren!« In dr. Mahnič je dajal vedno in radovoljno sebe vsega za blagor duš, zaupanih njegovi pastirski skrbi.

Za grb si je izbral preprost križ z napisom: In cruce salus. (V križu je rešitev.) In križ je bil njegov delež ves čas burnega škofovanja.

Papež Inocenc IV. je z bulo z dne 29. marca 1248 dovolil v nekaterih jadranskih škofijah rabo cerkvenoslovenskega jezika pri bogoslužju; ta raba se je ohranila vsa stoletja, ponekod pa se je pozabila. Dr. Mahnič je na sinodi l. 1901, katero so obhajali v vsem obrednem sijaju, glagolsko bogoslužje predpisal v župnijah na deželi, v katerih so prebivali izključno Hrvati. V mestih Krk, Cres, Osor, Rab in Lošinj, kjer so prebivali večinoma Italijani, pa je kot liturgični jezik ostala latinščina.

Tudi v tem je dr. Mahnič šel pred svojim časom. Dandanes je pri več narodih dovoljena vsaj delna raba domačega jezika pri svetih obredih in pri delitvi svetih zakramentov. Mnogi verniki italijanskega jezika so se strašno razburili. Žal da je eden mojih sorodnikov dr. Štefan de Petris šel osebno v Rim k papežu Piju X. ugovarjat. Papež je dr. Mahniča pozval v Rim. Škof je šel, toda ker moj daljni bratranec ni bil papežu čisto natančno poročal, kako je pravzaprav s to stvarjo, je

Mahnič rekel svetemu očetu: »Jaz sem katoliški škof! Če mi ne verjamete, tu je moj škofovski križ!«

Leta 1898 je priredil na Krku zelo posrečen misijon; pridigala sta jezuita p. Bontempo in p. Gattin iz Kraljevice, kjer je tedaj bil noviciat lombardsko-beneške jezuitske province. Ob tisti priliki sem se seznanil z jezuiti, ki so pozneje toliko pomenili v mojem življenju. Misijon se je zaključil s slovesno procesijo v čast Presvetemu Srcu Jezusovemu, čigar podobo so potem obesili v vseh cerkvah škofije. Istočasno so povsod vpeljali Apostolstvo molitve.

Na vseh štirih Kvarnerskih otokih je bila vernost velika in globoko občutena. Povsod je bilo mnogo cerkva, kapel in samostanov; tudi duhovniški poklici so bili številni. Pomislimo, da je samo mesto Cres v sto letih dalo nad sto duhovnikov! Med njimi sta bila dva škofa in več prelatov. Manjkalo pa ni med prebivavci italijanskega jezika nevernih ljudi in celo prostozidarjev. V oznako naj zadostuje dejstvo, da je neki gospod svojo novozgrajeno vilo imenoval »Vatikan«, svojega psa pa »Nezmotljivi«.

Na Sv. Rešnje Telo dne 6. junija 1901 me je dr. Mahnič birmal v stolnici v Cresu. Za birmo me je bil pripravil njegov tajnik Klement Bonafiči. Kanoniki kapitulja krške stolnice so bili skoraj vsi doktorji; cerkveni obredi so bili veličastni; udeleževalo se jih je skoraj vse prebivavstvo. Da bi bilo tako tudi v goriški stolnici!

Škofijski dvorec je imel sijajno lego ob morju; zgrajen je bil na skali, ob katero so butali včasih zelo viharni valovi. V njem je dr. Mahnič ustanovil tiskarno »Kurykta«. V njej se je tiskal mesečnik za duhovnike, katerega je včasih napisal Mahnič vsega sam. Prav tako se je tiskala v njej latinska revija cerkvenoslovanske glagolske akademije, a tudi molitveniki v italijanščini in hrvaščini. Na Krku je dr. Mahnič ustanovil tudi mladinski rekreatorij.

Sovražnikov je imel vedno dovolj. Poskusili so ga celo zastrupiti, in sicer pri sv. maši; pri tem so se poslužili

nekega učitelja. Slučajno pa je maševal prej njegov tajnik dr. Palčič. Ko je izpil iz keliha, je vse takoj izbruhal. Bila je sreča, da je tisto jutro prvi maševal tajnik, kajti kdo ve, kakšne bi bile posledice za škofa, ki je vedno bolehal na želodcu.

V marcu 1902 sem nerad zapustil Krk; moj oče je bil namreč premeščen v Bovec. Dr. Mahnič sem spet videl na pogrebu nadškofa Jordana v oktobru 1905; bil je že osivel.

Bil je močan kraški značaj. Na nekem zborovanju avstrijskih škofov na Dunaju so obravnavali neko resno čisto cerkveno zadevo. Eden izmed navzočih je rekel: »Kaj poreče cesar?« Dr. Mahnič je odgovoril: »Tukaj cesar nima besede!«

Z denarjem, ki sta ga bila zapustila bivša krška škofa Sintich in Vitezič, je dr. Mahnič dal zgraditi v Pazinu začasno malo semenišče za svojo škofijo. Zgradil ga je isti arhitekt kot malo semenišče v Gorici, namreč benediktinec p. Anzelm Werner. Zato tudi na zunaj spominja na zgradbo v ul. Alvia no v Gorici. Sedaj semenišče v Pazinu služi krški, tržaški in poreški škofiji onstran meje.

Škof Mahnič je bil vedno velik prijatelj dijakov, katere je radodarno podpiral. Zame je bil vedno vesel dan, kadar sem videl Krk. Ko sem o počitnicah prihajal na Krk, je dobri škof vedno povabil na kosilo — in kakšno kosilo — vse italijanske študente na Krku. Za duhovniško posvečenje mi je poslal pristrčno pismo, ki ga hranim kot relikvijo.

Zadnjič sem ga videl v septembru 1918 na Reki, prav ko se je nameraval vkrcati na parnik za na Krk.

Bil je svet škof. Petindvajset let je častno nosil škofovsko palico in škofovski križ, ki mu je postajal vedno težji.

V novembru 1918 je Krk zasedla Italija. Zasedbena oblast je pritiskala na škofa, naj začasno zapusti mesto. Dr. Mahnič se ni vdal. Potem so ga 4. aprila 1919 odpeljali v Italijo — v izgnanstvo. Podobno usodo je doživelo

že toliko škofov pred njim. Živel je v samostanu Tre fontane v Rimu. Papež Benedikt XV. je zahteval od italijanske vlade, naj mu pusti, da se povrne v svojo škofijo. Šele čez eno leto (10. marca 1920) se je hudo bolan lahko vrnil na Krk. Za pot z Reke na Krk mu je vlada dala na razpolago poseben parnik. Kmalu zatem je šel v Zagreb iskat zdravja. Tam je tudi umrl 14. decembra 1920.

Na pogreb je hotel iti tudi nadškof Sedej, katerega bi bil moral jaz spremljati. Šla nisva, ker nisva imela potnih listov. Pokopali so ga v cerkvi fran-

čiškanskega tretjega reda. Rad bi šel na njegov grob, da bi se mu zahvalil za vse dobrote, katere mi je izkazal.

Na pogreb je hotel iti tudi nadškof mislim pa, da so bili trije najbolj učeni in največji škofje, kar jih je imela Julijska krajina v zadnjih 70 letih, kardinal Missia, dr. Sedej in dr. Mahnič. Pa tudi dr. Josip Srebrnič, Mahničev naslednik na krškem škofovskem sedežu, ki ga imenujejo Atanazija Jugoslavije, je odličen zastopnik goriške duhovščine.

(Prevedeno iz italijanskega rokopisa)

Za svetlimi vzori

*Beseda sveta, najmilejša — mati!
Kot sonce siješ mi v temotne dni;
pomagaš mi v življenje verovati,
v ljubezen zvesto, v bratovske vezi.*

*Na dom spominja, koder pot me vodi,
me nagelj, roženkravt in rožmarin;
po rodni zemlji trudna misel blodi,
doma srce ne čuti bolečin.*

*Nad mano Bog bedi trenutek slednji,
ob varstvu božjem v duši je topló;
resnice vir bogat je On, vsevedni,
naj dela moja venec mu pleto.*

* * *

*Skoz dol solzá premnogo je težav,
le redko vzide žarek mi svetel;
naj v srcu smeh kraljuje ali jok,
moj up je — mati, domovina, Bog!*

Ljubka Sorli

Prof. Mirku Fileju

v spomin

Slovenska katoliška prosveta na Goriškem žaluje ob grobu enega izmed svojih najvidnejših sodelavcev — prof. Mirka Fileja. Nič manj se ta izguba ne pozna tudi na cerkvenem in šolskem polju, kajti povsod se je zavedal svojega poklica in je s svojo veliko ljubeznijo in pridnostjo brusil lepe bisere našega narodnega in verskega zaklada. Največji udarec je pa zadala njegova smrt Slovenskemu katoliškemu prosvetnemu društvu v Gorici, kateremu je bil več let predsednik in do zadnjega pevodja pevskega zboru »Lojze Bratuž«. Težko je pisati, ko je ta rana še tako sveža in se človeku zdi, da je on še vedno med nami, da še vedno sedi z nami za mizo in razgrinja svoje načrte, katerih je bil vedno poln. Zato bo v glavnih obrisih govoril on sam, oziroma njegov dnevnik, kamor je s skrbno pisavo zapisoval razne vtise in dogodljaje iz lastnega življenja. Na tri obdobja sem razdelil njegovo življenje: študij - duhovnik - kulturno prosvetni delavec.

Pok. prof. Mirko Filej je bil sin goriških Brd. Rodil se je v Medani dne 28. oktobra 1912. Očeta se najbrže ni spominjal, kajti v dnevnik je zapisal:

»Očeta mi je pobrala daljna Galicija.« Dne 6. oktobra 1932, ko je bil že sedmošolec, je zapisal o svoji materi takole v dnevnik: »Danes sem bil enkrat žalosten, enkrat vesel. Stultus mutatur sicut luna. — Navsezadnje pri vsem hru-pu in nemiru sem bil še precej miren, ne nervozen. Kar sem pa danes doživel, tega mi ni mogoče popisati... Videl sem namreč vso materino ljubezen v svojem žaru, lepoti in moči. Predraga mama, kako velika je vaša ljubezen do mene! Noč... Tema je že, ko mati vstane in se odpravi na dolgo pot. Pot ljubezni, žrtve, premagovanja. Za koga? Zame, sina, ki ji ne bom nikoli poplačal, tudi nikoli je ne bom mogel ljubiti s takšno ljubeznijo, kot me ona ljubi.«

Po končani ljudski šoli je stopil v malo semenišče v Gorici. Z vso resnostjo se je lotil učenja in se vsa leta živo zanimal za vse lepo, posebno za glasbo, ki ga je pritegnila nase.

Ko je bil nekoč na sprehodu s svojimi sošolci, mu je nekdo rekel: »Brez profesorja glasbe se je sam ne boš naučil mnogo.« — »V začetku,« piše v dnevniku, »mi je skoraj vzel vse upanje, da se bom mogel sam kaj naučiti. Ali slednjič sem pomislil in razvidel,

da tudi brez profesorja se človek, ki ima resno voljo, veliko veselje in navdušenje, lahko nauči in doseže veliko popolnost.«

Veliko veselje je imel v semenišču z notranjim Marijinim vrtcem in so mu bili v letu 1931 kot šestošolcu poverjeni dijaki iz prvih gimnazij. »Vzpodbujal sem tega in onega iz Marijinega vrtca k lepemu, vzglednemu, resnemu življenju. Opazil sem, da nisem preveč gostobeseden. Rekel sem Jezusu: Ti, o ljubi Jezus, položi še vsakemu na srce, kar manjka, da bo postal takšen kakor Ti želiš.« — Že takrat se je pokazal ljubitelja mladine in dobrega učitelja.

Kako ga je bolelo in postal je nestrpen, ako je slišal slabo petje. V dnevnik je 11. februarja 1931 zapisal: »Jaz ne morem trpeti, ako slišim slabo petje. Skoraj nobeno me do sedaj ni še zadovoljilo. V meni se porajajo o petju še vsa višja čustva. V petju stavim velik pripomoček k svojemu poznejšemu poklicu. Saj je petje tisto, ki požlahtnuje srca človeška, jih povzdiguje v visoke sfere, proti Bogu, stvaritelju vsega. Glasba je kraljica vseh umetnosti.« Dostavil je še: »Kdor petja ne ljubi, je hudoben človek, pravi češki glasbenik Dvorak.«

Iz nadaljnega zapisovanja je razvidno, da je večkrat prišel do misli, da ga glasba preveč raztresa pri dosegu poklica. Že v mesecu marcu istega leta je

M. Filej, mati in brat

zapisal: »Čudno je, glasba me ne zanima več toliko kot prej. Menda je bolje tako, saj navsezadnje ni moj glavni ideal glasba. Toliko se je bom naučil, kot mora znati duhovnik.«

Medana - rojstna vas M. Fileja

M. Filej kot študent in pevovodja cerkvenega zbora v Medani

Pa so se povrnili zopet trenutki, ko ga je glasba vsega prevzela. »Oh, težke, zelo težke boje sem moral bojevati s seboj. Zbrali so se nad menoj temni grozeči oblaki... Polagoma, polagoma so se razpršili. Zasijalo je sonce. Bog, pomagaj mi, naj rastem k Tebi!«

In vsa leta študija je bila njegova vroča želja, da bi prišel do cilja, da bi se uresničile njegove želje in bi tako postal duhovnik.

Na dan sv. Jožefa leta 1933 je zapisal v dnevnik: »Mirko! Živi idealno v realnosti. Delaj, dokler je dan, ker nenadoma, kakor tat, lahko pride noč in te ukrade. Trudi se do konca življenja, a ne zase, marveč za Boga. Vse, kar vršiš, naj bo najbolj popolno, dovršeno, dobro, lepo, sveto, blaženo. Študiraj glasbo, ki ti zelo ugaja; študiraj jo resno, neustrašeno, stanovitno, in samo da poveljaš in proslaviš Jezusa, ki je tebe ustvaril. In še vse druge reči, ki ti ne ugajajo tako silno, vidiš, prav tiste izvršuj bolj resno, zaradi Boga. Bog naj bo tvoj začetek — in tvoj konec.«

To leto je bilo zadnje njegovega študija v malem semenišču. Bližale so se velikonočne počitnice in zahrepenel je za nekoliko časa po prostosti. Kako lepe so njegove misli: »Bližajo se velikonočne počitnice. Moje srce hrepeni po domu, hrepeni po domači vasi, hrepeni po domačem kraju. Rad bi spet hodil po tistih poteh, stezicah, logih, po katerih sem tolikokrat hodil s knjigo v roki ali premišljujoč. Rad bi zaslišal domačo pesem zemlje, ki se oblači v pomladansko oblačilo, ki se diči s krasnim cvetjem, ki samo poje in se smeje, da zapolje človeku kri po žilah ob pogledu nanje. V sebi začutiš odjek pomladanske pesmi, da bi rad sam zavriskal in zapel...«

Prišlo so potem poletne počitnice in 20. julija 1933 je dovršil klasično gimnazijo. Dnevnik je za nekaj mesecev odložil in je šele v oktobru, ko je bil že bogoslovec v centralnem semenišču, zapisal:

»In prišlo je... Zbogom laikat! Kmalu bo proč z mojim hlačarstvom. Kmalu bo sledila moja preobleka.«

M. Filej pri delu

Prvega novembra 1933 je končno lahko zapisal: »O sveta obleka! Bodi mi rešenje in zveličanje! Varuj me slabega, utrdi me v dobrem, posveti me. Kocka je padla. Prešel sem Rubikon.«

Začela so se leta intenzivnega dela. Z vso vnemo je študiral, in ko je februarja 1934 opravil prve izpite, je zapisal: »Danes sem imel izpite: fundamentalka, filozofija. Prav res dobro je šlo.«

Tukaj zasledimo prvič znake živčne utrujenosti kot posledico resnega in neutrudnega učenja. K takim pripombam se večkrat povrača, ko pravi: »Moji živci so še slabi in šibki. Zdravje bolnikov, prosí za nas!«

Pri vsem napornem delu ni opustil glasbe. Vso svojo veliko ljubezen do te umetnosti izlije v svoj dnevnik: »Danes sem se veselil z glasbo Haydna in Bacha. Klasična glasba je pa res nekaj zelo vzvišenega, da človeka kar poduhovi. Vidiš v njej ne samo jokajoče srce, ampak vse dostojanstvo in veličino človekove duhovnosti. Moram doseči, da mi bo glasba v pomoč in v povečanje samega sebe in drugih. Hrepenim z največjo silo svoje duše po znanju klavirja in harmonije.«

Ves je srečen, ko je lahko v družbi skladatelja Vinka Vodopivca, prof. Emila Komela in prof. Jožka Bratuža. O njem pravi: »Prav vesel sem bil raz-

Prof. M. Filej pri zaključni šolski prireditvi

Prof. M. Filej na tržaškem radlu

govora z gospodom prof. Jožkom. Človek dobi nove poglede, nove ideje, nove poti do neznanih ciljev. Si želim še več takih razgovorov.«

Tudi zadnje leto bogoslovja je končano. Nastopil je zadnje študentske počitnice. V septembru leta 1936 je zapisal: »Vrgel, ali bolje, podal sem se na skladateljsko polje. Kam bom prišel? Kako me vanj vpeljuje moj dragi g. profesor Emil Komel.«

Meseci so tekli in prišel je 19. december 1936. Ves srečen piše: »Prišel sem na najvišjo goro, ki me pripelje do večnosti. Prisetil je dan posvečenja in prišlo je Sonce, ki greje in kaže pot

odrešenja. Že smo čakali v mašnih oblačilih škofovega prihoda. Nikogar nisem videl.

Filej Fridericus! — Adsum!

In prišel je sveti, usodni, odločilni korak. In vsi svetniki so spremljali naše — moje — posvečenje.«

Postal je subdiakon.

Dnevnik je zaključil z božičnimi počitnicami z mislimi na svoje tovariše, s posebno mislijo na Lada Piščanca »Ošel sem na Ladov dom. Tukaj šele smo začeli pravi božič! Jaselce, pesem, orehi, lešniki — veselo razpoloženje.«

Od tu preneha redno pisanje dnevnika. Ohranjen je le še en zvezek z na-

Prof. M. Filej na celovškem radlu s pevskim zborom SKPD iz Gorice

slovom: Moj dnevnik - Gospodovo leto 1937. Popisani sta pa samo dve strani z datumom 14. in 16. februarja. Na prvi strani piše: »Danes sem obiskal gospoda Lojzeta Bratuža, skladatelja. Leži na smrtni postelji... Mladost življenja! Skrivnost melodije! Bog, Oče vseh, ozri se milostno na nas. Marija vseh milosti, usliši naše prošnje! Tebi posvečam eno izmed prvih svetih maš na Sv. gori, ako nam ga ohraniš! Marija! Mati! Ali, ali božja volja se zgodi!«

Na drugi strani je zaključil: »16. februarja 1937 † Lojze Bratuž, skladatelj. Počivaj v miru. Večna Luč naj ti sveti. Spomni se nas v tvojem svetem bivališču! Blagor trpečim, ker bodo potlačeni! Gospod, odpusti njim, ki slabo in hudo delajo zaradi Tvojega svetega imena! Gospod, Tvoja moč bodi z nami! Ti Pravični nas reši! Tvoja volja se zgodi!«

V tem letu je prišlo mašniško posvečenje, in sicer 22. maja 1937. Novo življenje se je pričelo. Nastopil je službo

kaplana v Idriji. Potem je bil poslan v Mavhinje in Devin. Povsod je z vne-
mo poprijel za svoje poklicno delo in je obenem skušal dvigniti cerkvene pevske zборе. Pri vsem delu je našel še toliko časa, da se je vpisal na konservatorij »Tartini« v Trstu in dovršil leta 1943 izpite iz teorije, harmonije, zgodovine glasbe in l. 1945 iz klavirja. V letu 1951 je prišel v Gorico in je kasneje sprejel podružnico pri Sv. Ivanu. Vsi se spominjamo, s kakšnim veseljem se je lotil obnove te cerkvice, ki je postala nekako središče verskih pobožnosti za slovenski živelj v Gorici. Vpeljal je polnočnico za naše vernike. Kako se je veselil, ko je videl, da je bila cerkev lepo okrašena, lepo petje, polno vernikov. V tej cerkvi je tudi dočakal svojo srebrno mašo, katero je daroval 23. maja 1962 in ki je bila njegova zadnja javna sv. maša.

Prosvetni in kulturni delavec

Takoj ob otvoritvi naših šol je sprejel mesto učitelja petja na učiteljišču

Prof. Mirko Filej v goriški stolnici pri koncertu božičnih pesmi

Prof. M. Filej z italijanskim travniškim cerkvenim zborom

v Trstu, in sicer s 1. decembrom 1947. V letu 1951 je bilo naše prosvetno delo v Gorici šele na začetku svojega organiziranega delovanja. Bili smo brez pravega pevovodje. Dne 9. aprila 1951 je bil povabljen na sestanek v Gorici in bil naprošen, da bi prevzel mesto pevovodje Slovenskega katoliškega prosvetnega društva. Sprejel ga je in obljubil, da bo vse poskusil in napravil, kar bo v njegovi moči, za čim večji razmah prosvetnega dela. Prvič je prišel na sejo društva dne 20. junija 1951. Od takrat dalje, pa vse do konca, do 30. marca 1962, ko se je zadnjič udeležil društvene seje, je bil duša vsemu našemu dru-

štvenemu življenju. S svojim zborom se je prvič predstavil goriški publiki na kulturnem večeru, ki se je vršil 20. junija 1951. Prvi večji nastop je bil tabor v Števerjanu dne 9. septembra 1951. Nastopilo je več zborov. Višek pa so nam pokazali združeni zbori pod večšim vodstvom prof. Mirka Fileja. Iz 160 grl je zadonela pesem »Vsi so prihajali« ter »Dekle na vrtu«. Pesnica Ljubka Šorli je takrat ob misli na našo pesem zapela:

*»Čez tvoje vinograde pesem vré,
da za mejo sosedje kar strmé...«*

Prof. Mirko Filej na izletu po Koroški. Pred spomenikom ustoličenja koroških vojvod

Koliko nastopov je sledilo temu prvemu. Kdo se ne spominja pevskega koncerta, katerega je priredilo Katoliško prosvetno društvo v Gorici dne 27. in 28. junija 1953 in je bil posvečen spominu pok. skladatelja Vinka Vodopivca. Na programu so bile skladbe Mejnik, Ubežni kralj, Knezov zet. Kako mogočno je zvenela naša pesem. Takrat smo tudi vsi spoznali, da nam je ravno prof. Mirko Filej porok za vedno večji kulturni razmah na Goriškem. Pa vsi koncerti naše božične pesmi v goriški stolnici? In vsi nastopi na tržaškem radiu? — Še in še bi lahko našteval.

V koledarju Mohorjeve družbe za leto 1959 je pok. Mirko Filej zapisal v članku Katoliška prosveta na Goriškem tudi to:

»Spet poslušam mlade ustvarjavce naše besede, vezane in nevezane, ter mlade umetnike, ki nam na svojih glasbilih nudijo utrinke iz neizčrpne glasbene zakladnice. Ob vsem tem me prevzame neizmerno veselje. V sebi začutim tih glas, ki polagoma, a vedno močnejše raste: „Narod naš umreti noče!“«

Lahko je bil vesel svojega dela. Še bolj pa smo bili ponosni na njegove uspehe mi.

V oktobru 1951 je prevzel mesto

Prof. M. Filej na tržaškem radiu s pevskim zborom SKPD iz Gorice

profesorja petja in klavirja tudi na našem učiteljišču v Gorici. To mesto je ohranil vse do zadnjega, saj je prihajal na šolo še, ko je bil že bolan. Bil je vesten profesor in ni zanemarjal svojega službenega mesta in to niti takrat, ko je imel pouk še v Trstu in na vseh treh srednjih šolah v Gorici. Koliko učiteljev je uvedel v skrivnosti glasbe in lepote narodnega petja? Lepo število bi jih lahko našeli. Bil je strog in zahteven profesor, toda kljub temu so ga ljubili, kajti zavedali so se, da zahteva od njih samo tisto, kar mora bodoči učitelj vedeti in obvladati, da bo mogel pozneje posredovati svojim učencem. —

Lepi so bili pevski nastopi goriških srednješolcev. Toda z delom ni miroval in nikoli ni bil z njim zadovoljen. Delal in trudil se je, da je prišlo do ustanovitve Zveze katoliških prosvetnih društev. Na ustanovnem zboru dne 11. januarja 1959 je bil izvoljen za prvega predsednika. To mesto je obdržal do smrti. Vse sile je posvetil v to, da bi se ustanovila še druga društva, ki bi tako skupno nastopala in širila kulturo med našim ljudstvom. Z ljubeznijo je vzdrževal stike z bratskimi društvi na Koroškem in Tržaškem.

Kdo bi opisal vse njegovo delo in ves trud pri odboru za gradnjo Kato-

Prof. Mirko Filej na izletu v družbi prijateljev

M. Filej, pevci in tamburaši SKPD v Gorici

M. Filej v Lurdu pri molitvi križevega pota

liškega doma v Gorici? Veliko je pripomogel tudi pri širitvi Mohorjevih knjig. — Pok. Mirko Filej je bil kot predsednik oratorija »Dominik Savi« med ustanovitelji našega športnega Združenja »Olympija« in vse do svoje smrti tudi njen predsednik.

Do sedaj je bilo govora o pok. prof.

Prof. M. Filej pri božičnici slovenske nižje srednje in strokovne šole v Gorici

Mirku Fileju kot duhovniku, vzgojitelju in kulturnemu delavcu. Rad bi ga prikazal še kot skladatelja, kot ustvarjavnega glasbene umetnosti. Mnogo je njegovih priložnostnih skladb; prva med njimi je skladba, posvečena takratnemu novomašniku gospodu Arturju Zalatelju: Novomašnik bod' pozdravljen. Zelo je bil ponosen nanjo. Na skladateljskem polju je bil zelo delaven v času, ko je bil župnik v Mavhinjah. Takrat sta izšli leta 1950 in 1951 prvi zbirki njegovih skladb. Prva je obsegala cerkvene pesmi pod naslovom Kvišku srca, druga pa Pesmi za mladinski zbor. Ko je služboval v Gorici, je leta 1952 izdal zbirko Obhajilnih pesmi in leta 1955 svojo najboljšo zbirko pesmi za moški zbor pod naslovom Zamejski zvoki. Ves srečen in vesel je bil, ko smo na raznih koncertih izvajali te njegove skladbe.

Zadnja njegova skladba je pesem Pojd' mo le h gostiji, katero je priredil za učence nižje srednje šole. S to pesmijo so nastopili pri letošnji zaključni šolski prireditvi 10. junija in to prav v času, ko se je naš dragi Mirko poslovil iz te solzne doline. Pri tem so mi misli poromale tja v leto 1936, ko se je ob pesmi Monotonu pojo mi kraguljčki, poslavljaval skladatelj Lojze Bratuž. Tudi njemu so jo peli njegovi učenci. Oba v najlepših letih in oba polna lepih načrtov za bodoče delo.

Pogreb pok. prof. Mirka
Fileja

Pogreb pok. prof. Mirka
Fileja

Pogreb pok. prof. Mirka
Fileja

Pri tem delu je omahnil. Umril je 10. junija letos — prav v mesecu rožniku. S pesnikom bi tudi mi zapeli:

*»Nagnilo nebo svoj vrč na svet je —
a čez noč odpadalo je cvetje.«*

Takrat smo onemeli. Saj to vendar ni mogoče. Toda bila je resnica. — Kako pusto je bilo takrat, ko smo se zbrali naslednji večer v dvorani Katoliškega doma, da bi ukrenili vse potrebno. Z očmi smo iskali prostor, kje sedi on, kakor vedno, ko smo sedeli pri sejni mizi.

Njegova zadnja pot 12. junija je bila resna žalna slovesnost, počesčenje zaslužnega moža. Ogromna množica ga je spremljala. Prihiteli so bratje s Koroške, Tržaške, iz Gorice in okolice in se s solzami v očeh poslavljali od njega.

Sami smo ostali in se spraševali, kaj bo sedaj? Bomo vztrajali? Toda zavedali smo se, da moramo započeto delo nadaljevati. Da moramo prav tam, kjer je omahnil dragi Mirko, poprijeti za delo. Okoli nas je mladina, ona mladina, ki je še polna idealizma in ljubezni do svoje zemlje in do svojega ljudstva.

Česar nam nihče vzeti ne more, to je ljubezen do naše besede, ljubezen do naše pesmi.

Ta misel nas bo spremljala in spominjala nate, dragi Mirko!

M. MAZORA

Prof. M. Fileju v spomin

*S fasad modernih bivališč
trdnò zgrajenih,
komodnih, zdravih
zija le mraz:
Ni toplih tam ognjišč.*

*Z zrahlijanih tvojih sten
razpočenih in skromnih,
maziljeno svetišče,
še ko prišel je mrak,
sijal je blagoslov.*

*Sesut si tempelj zdaj,
pokriva zemlja te in mah,
a v trpki duši
spomin se tvoj ne zruši,
tam nosim vklenjen tvoj smehlaj.*

Spomin na pok. prof. M. Fileja

Vsakokrat, kadar prisostvujemo sv. maši zadušnici, izpričujemo svojo vero v onstransko življenje. To je ravno bistveni nauk teologije.

Poklekne pred živega Boga, pred njegov oltar in združeni z duhovnikom-mašnikom po posredovanju Kristusovem prosimo Vsemogočnega, enega in troedinega Boga, naj bo milostljiv s tisto dušo, za katero smo se namenili moliti.

S to svojo vero in molitvijo prodremo skrivnost smrti in gremo naprej, v večnost, v pravo in edino rešitev ločitve z zemeljskega bivališča; v duhu gremo tja, kjer je alfa in omega nas vseh. Stopimo pred Boga samega, k njemu kot Stvarnika in Sodnika slehernega izmed nas, da ga prosimo milosti za znanca.

Maša zadušnica, molitev za pokojnega sta zadnji izkaz naše bratske, krščanske ljubezni do umrlega. Pred tem izginejo vsi mrtvaški venci, vsa zunanja slovesnost pogreba, ves lesket skrbno obdelane mrtvaške truge. Kot verni ljudje vemo, da nam ostane le eno, le eno opravilo, ki je edino učinkovito: molitev.

Mrtvi, ki še trpé v kraju očiščenja, si ne morejo sami pomagati, zato jim pristopimo mi na pomoč ter v žalni obleki — tako se tudi duhovnik obleče — molimo naš rekviem.

Današnja in vsaka podobna slovesnost ima le ta pomen, le ta izraz.

Slovenski verniki s Tržaškega smo se zbrali danes, ob 30. dnevu smrti, da molimo za dušo plemenitega duhovnika. Na tak način hočemo tudi mi izkazati svojo hvaležnost pok. duhovniku, ki je veliko dal iz sebe tudi na Tržaškem. Večkrat je bil pok. prof. Filej tu v Škednju, večkrat je pisal sem v Škedenj, da je izrazil svoje misli in načrte o našem cerkvenem petju in sploh o našem kulturnem udejstvovanju. Zato se spodobi, da danes molimo zanj tudi tu v naši cerkvi.

Tisti, ki smo ga poznali, bomo ohranili prav lep spomin o njem. O njem kot človeku, duhovniku in glasbeniku.

Bil je človek vedrega in veselega značaja; kjerkoli je deloval, je znal viliti pogum, navdušenje in vzpodbudo s ponižno besedo. Vzoren in prepričan duhovnik, ki je dal vse svoje zmožnosti in celo svoje zdravje in življenje za duhovniški poklic in v čast Najvišjega. Temperamenten glasbenik, pevec iz dna svoje duše.

Slovensci na Primorskem bomo imeli še človeka, bomo imeli tudi še duhovnika, a mislim, da bomo težko imeli podobnega glasbenika.

Zadnje čase smo bili večkrat, žal, prevečkrat na pogrebu izrazitih slovenskih osebnosti. Zdelo se nam je, da smo položili v grob dobršen del naše zgodovine in našega življa brez nadomestitve, zrlí smo v odprt grob kot obupani ljudje, kot obupani slovenski ljudje.

LJUBKA SORLI

Mirku Fileju na grob

*Izginil z lic nam vedri je nasmeh,
objela srca žalost je globoka:
usode neumljive trda roka
zlomila vrh je na zamejskih tleh.*

*Ob nas vrzel je strašna zazijala,
osiroteli zremo v nove dni.
Kako naj čoln z viharji se bori,
če kruta smrt krmarja je pobrala?*

*Bogato Bog pripravlja mu plačilo
za delo brez miru, za pesem milo,
za solzo vsako in za vsak smehljaj.*

*kjer pel bo himne z angelskimi zbori,
S častjo odpro mu vrata rajski dvori,
Gospodu in Devici vekomaj.*

Tudi danes smo se zbrali v tem svetišču za podobno žalno slovesnost. A glejmo više in srečali se bomo z božjim pogledom. Ves svet, vsa zgodovina, zgodovina slehernega naroda, torej tudi naša, je v rokah božje Previdnosti. Ta močna zavest, gotovost in zaupanje izvirajo samo iz globoke vere v živega Boga, ki je vladar tudi našega malega naroda.

V zgodovini našega naroda nismo bili brez velikih mož, budnikov, velikih klesavcev.

Bog, v katerega močno in zvesto zaupamo, nas ne bo nikoli zapustil, niti v sedanjem zgodovinskem trenutku. Naša vera ne pozna prevar in razočaranja, zato ker je On, ki je vsemogočen,

vseveden in ki se skloni najprej in najbolj do najmanjšega in trpečega; On je torej, ki začrta in vodi pot narodov.

Ob današnjem še svežem grobu obnovimo in utrdimo to vero in zaupanje.

Verujemo tudi v občestvo svetnikov. Mi molimo za pokojnega duhovnika in on bo molili za nas. Ta naša skupna povezanost sloni na Bogu samem.

O Bog, ki si med apostolskimi duhovniki odlikoval svojega služabnika Mirka z duhovniško častjo, daj, prosimo, naj se tudi na veke pridruži njihovemu zboru. To te prosimo po Kristusu, Gospodu našem. Amen.

Jakomin

Romanje izseljencev v Rim

Dne 2. avgusta 1952 je papež Pij XII. s posebnim pismom, imenovanim apostolska konstitucija »Exul Familia«, uredil dušnopastirsko delo za izseljence katoličane po vsem svetu. Skrb za izseljence in za njih duhovnike je bila naložena konzistorialni kongregaciji v Rimu, ki vodi vse, kar zadeva duhovno blaginjo izseljencev. Kongregacija potrjuje, imenuje, premešča in odstavlja izseljenske duhovnike, izbira in postavlja direktorje izseljenskih duhovnikov, jih vodi in nadzira. Vrhovni izseljenski svet je pomožni organ konzistorialne kongregacije, sestavljen iz asesorja iste kongregacije kot predsednika, iz delegata kot tajnika, iz direktorjev, ki po nalogi škofov skrbe za izseljence v posameznih državah, ter nekaterih duhovnikov raznih narodnosti, ki živijo v Rimu.

Naloga izseljenskega duhovnika je opravljati dušnopastirsko delo med rokaji pod vodstvom krajevnega ordinarija in po določbah konzistorialne kongregacije z jurisdikcijo nad osebami, ne pa na ozemlju, in sicer skupno s kra-

jevnim župnikom. Njegova jurisdikcija je omejena do drugega rodu, to je do otrok današnjih izseljencev. Izseljencu pa je dano, da v verskem življenju lahko izbira med svojim domačim duhovnikom ali pa tujerodnim krajevnim župnikom.

Letos je minilo torej deset let in primerno se je zdelo, da bi se izseljenci prišli zahvaliti sedanjemu papežu za globoko razumevanje in naklonjenost za tako ureditev dušnega pastirstva med njimi. Zato je bilo romanje izseljencev v Rim, kjer so opravili romarske obiske po nekaterih bazilikah ter bili tudi sprejeti v posebno avdienco pri papežu. Število izseljencev vseh narodnosti je bilo 7000, med temi 150 Slovencev. Iz Anglije je odšla skupina 23 slov. romarjev 2. avgusta zjutraj.

V soboto 4. avgusta je bila v baziliki sv. Marije Velike skupna sv. maša, ki jo je daroval kardinal Confalonieri, ki je tudi pridigal o pomenu tega romanja. Med mašo je bila kratka razlaga dnevne liturgije v raznih jezikih. Ob koncu je zadonela lurška himna, ki so

jo peli narodi v svojem jeziku, zaključili pa z Ave Maria. Po maši je bil obisk muzejev in sikstinske kapele. Popoldan pa je bila romarjem dana prilika obiskati zgodovinsko znamenite kraje, kot so rimski forum in cerkve sv. Janeza v Lateranu, Sv. Križ Jeruzalemski itd.

V nedeljo 5. avgusta pa je bila že zgodaj zjutraj skupna maša pri Sv. Petru, ki jo je daroval kardinal; po maši pa je bila avdienca pri sedanjem papežu. Zaradi velike množice se je avdienca izvršila takoj po maši kar v cerkvi pred oltarjem, kjer je po prisrčnem pozdravu papež govoril. Med drugim je dejal: »Današnje srečanje ožarja svetel sijaj, ki izhaja iz sv. Družine na begu iz Betlehema proti neznanim obalam Egipta, in vzbuja zadržano in tiho ganjenost ob misli na krotko potrpežljivost Jezusa, njegove prečiste Matere Marije in deviškega varuha obeh sv. Jožefa, ki jima je stal ob strani v ponižanjih na begu, v pomanjkanju in osamljenosti v tuji zemlji. Ta dogodek v življenju sv. Družine vzbuja v Cerkvi in vseh kristjanih ljubezen in skrb za izseljence.«

Obiskali smo tudi grob pokojnega Pija XII., ogledali smo največjo cerkev na svetu. Vtis avdience je na vse prisotne bil zelo velik, saj je spet pokazal skrb, ki jo goji Cerkev za izseljence.

Popoldan smo se Slovenci zbrali v argentinski cerkvi na drugi strani mesta, kjer smo imeli pete litanijske z blagoslovom, potem pa v bližnji dvorani pozdravni večer, pri katerem so najprej posamezniki izročili svoje pozdrave, saj so bili navzoči iz Severne in Južne Amerike, iz Egipta in vse zapadne Evrope, kot tudi iz zamejstva. Bil je tudi kratek spominski govor, kateremu je sledil koncert narodnih in umetnih pesmi. Čas pa je prekratek, saj je bilo treba misliti na križev pot, ki je bil ob 9^h zvečer v koloseju, kjer so posamezni narodi v svojem jeziku molili. Slovenecem je pripadla X. postaja. Pri deseti postaji smo molili takole: »Tudi nas, izseljence in begunce, Gospod, je zadela

zla usoda: prebivati smo morali v barakah, na podstrešjih, preizkusili smo lakoto in zimo. Darujemo Ti to trpljenje, da bi bili podobni Tebi. Gospod, daj da bodo zemeljske dobrine, ki jih je Tvoj Oče tako bogato porazdelil, dosegle svoj namen, da bodo preživljale vse Tvoje otroke. Daj, da v vsakem bratu, ki trpi, ki je lačen, slabo oblečen, spoznamo Tebe samega, ki nadaljuješ svoje zemeljsko potovanje: „Resnično vam povem: kar boste storili kateremu izmed najmanjših med mojimi brati, boste storili meni.“ Amen.«

Bil pa je čudovit pogled na razvaline, kjer so nekdanje umirali prvi krščanski mučenci; danes so novi kristjani molili ob prižganih baklah v znamenje vere, ki je zmagala nad poganstvom.

V ponedeljek 6. avgusta smo se zbrali v baziliki sv. Pavla, kjer je med mašo 18 narodov pelo vsak v svojem jeziku Marijine pesmi. Slovenci smo zapeli pesem: »Marija, skoz življenje...« Reči moramo, da je vsa cerkev prisluhnila pesmi in so nam potem mnogi tudi čestitali. Dasi smo bili zbrani z vsega sveta, v pesmi smo bili enotni. Ob koncu je bila skupna molitev za »molčečo Cerkev«. Nato smo obiskali katacombe in tudi novi del mesta, kjer so se vršile olimpijske tekme.

Popoldan smo še dopolnili ogled mesta; zvečer pa smo se zbrali v mali športni palači, kjer je bil folklorni nastop 15 narodov. Slovenci so napravili prijetno skupino v narodnih nošah ter zapeli tri pesmi, da so tako na primeren način bili vključeni v nastop drugih narodov, ki so največ nastopili z narodnimi plesi pa tudi petjem. Nastopa se je udeležilo več kardinalov, župan mesta Rim in vrsta drugih zastopnikov civilnih oblasti.

Naslednjega dne smo se romarji pripravili za odhod. Romarski dnevi v Rimu pa so vsakemu ostali v nepozabnem spominu. Slovenci smo obenem tudi pokazali, da smo vključeni v veliko družino narodov, ki ima raztresene izseljence po vsem svetu.

Proti zvezdam

Prvih pet let je minilo odkar so poleteli v vesolje prvi Sputniki in Explorerji; po petih letih uspehov in neuspehov že lahko rečemo, da je človekova zmaga nad vesoljem gotova. Vse je samo stvar časa. Zmage Združenih držav in Sovjetske zveze v letu 1962 so pa tako velike in pomembne, da kaže, da to pričakovanje ne bo več tako dolgo.

P. K.

PODVIGI ZDA

Nikoli niso Združene države dosegle tako vidnih uspehov na polju vesoljskega raziskovanja kakor to leto. Po Kennedyjevi vzpodbudi so se vrgli na delo s tako vnemo, da so prehiteli vsako pričakovanje in naredili ogromne korake naprej. Med prve letošnje uspele poskuse spada satelit Tiros IV., ki so ga izstrelili 8. februarja iz Cape Canaverala, ameriške »vesoljske« prestolnice, in je skupno s Tirosom V. (19. junija) in VI. (18. septembra) najboljši meteorološki satelit na svetu. Posebno nalogo je imel, da je fotografiral oblake okoli zemlje in meril točno jakost sončnega žarčenja. Poleg tega je redno napovedal vse večje atmosferske nepravilike. Od leta 1960, ko je vzletel na krožno pot prvi satelit tega tipa, so lahko ZDA zelo izboljšale svoje vremenske netočnosti; sedaj pa že posredujejo vsem državam, ki jih Tirosi prelete, redne informacije in splošne vremenske napovedi.

Kmalu zatem so Amerikanci dosegli še lepši uspeh. 20. februarja so iz Cape Canaverala izstrelili na krožno pot Johna Glenna, prvega ameriškega astronavta, ki je trikrat obkrožil zemljo. Njegovo kapsulo Friendship 7 (Priateljstvo 7) je poneslo do višine 150 km raketo Atlas D-Mercury, ki se je do sedaj izkazala za najbolj zanesljivo. Vzlet je bil povsem normalen in Glenn je z lahkoto prenašal preobremenitev 7 G; po poletu je dejal, da si je pričakoval

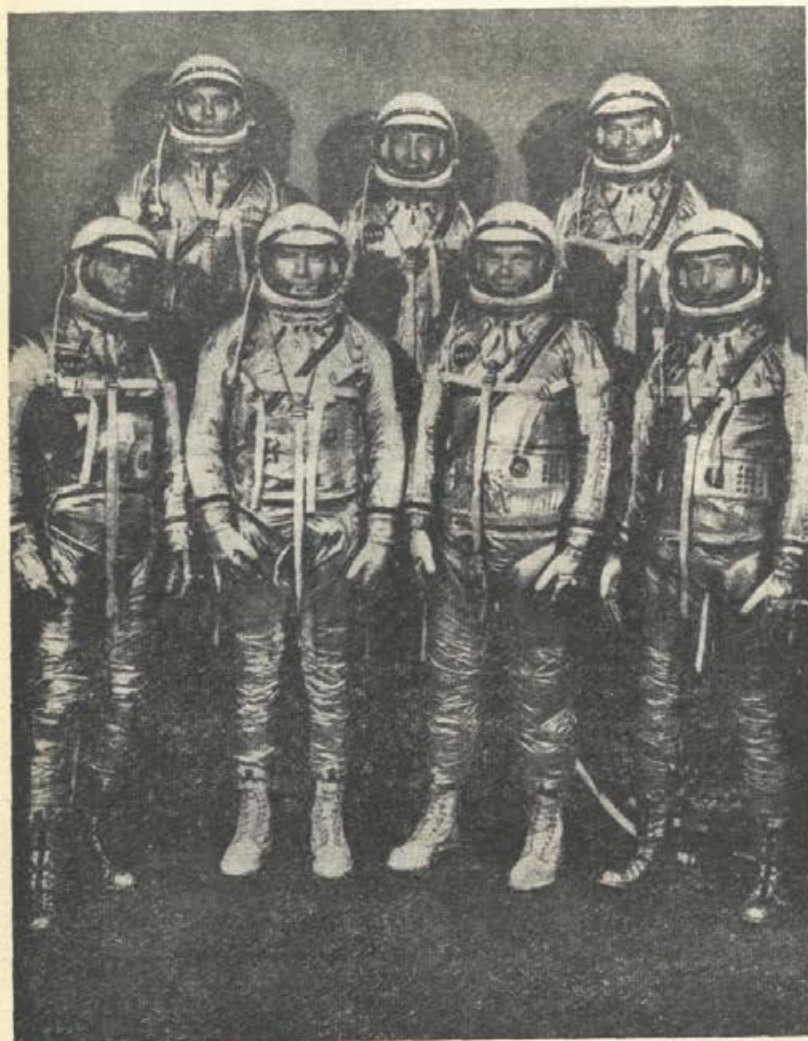

Raketa Thor-Delta

vse kaj hujšega. Potem, ko je kapsula prišla na krožno pot s hitrostjo 27 tisoč km na uro, je astronaut pričel vrsto poskusov, kakor jih je načrt predvideval. Poskušal je osebno vodenje kapsule, vse načine telekomunikacij, slikal je zemljo, ki jo je videl izredno dobro: razločil je celo razsvetljava, ki jo je mesto Perth v Avstraliji pripravilo njemu na čast. Ko je drugič obkroževal zemljo, je moral osebno usmerjati kapsulo, ker ni »avtomatični pilot« pravilno deloval. Vodil je nato kapsulo prav do pristanka. Medtem je pojedel posebno hrano in opazoval nenavaden pojav, ki ga sedaj po njemu imenujejo »pojav Glenn«. Okoli kapsule je videl tisoče

svetlih telesc, ki so počasi krožila okoli zemlje; podobna so bila rojem kresnic. Do sedaj si znanstveniki že niso mogli razložiti tega nepredvidenega pojava.

Po tretjem obkroženju je Glenn prižgal zaviralne rakete in kapsula je pričela padati proti določeni točki v Atlantiku. Pristal je 4 ure in 56' za tem ko ga je veliki Atlas nesel v nebo. Rušilec Noa, ki je bil v bližini, je takoj dvignil kapsulo na krov in Glenn je takoj odšel na zdravniški pregled na otok Grand Turk. Zdravniki so izjavili, da je Glenn popolnoma zdrav in da je njegov organizem z lahkoto prenesel breztežnost med kroženjem in velike preobremenitve med vzletom in pred pristankom.

Astronavti načrta Mercury; v prvi vrsti, od leve: Schirra, Slayton, Glenn, Carpenter. V drugi vrsti: Shepard, Grissom in Cooper

Scott Carpenter, drugi junaški amer. astronaut

Vsi znanstveniki pa so rekli, da je polet popolnoma uspel in se izvršil po predvidenem načrtu.

Navdušenje, ki je zavladalo po Ameriki in po svetu, je bilo veliko in pristrčno; Glennov polet je bil velika zmaga za ameriške znanstvenike. Bil pa je tudi zmaga vsega svobodnega sveta, saj je tisoče ljudi sodelovalo pri izvršiti tega načrta in so tisoči lahko svobodno gledali njegov veličastni vzlet.

26. aprila pa je vstopila tudi Anglija v tekmo za vesolje, čeprav povezana z ZDA. Angleški znanstveniki so namreč opremili satelit S. 51 (U.K.I.) z lastnimi inštrumenti za merjenje kozmičnih žarkov in za raziskavanje jonosfere. Ameriška raketa pa ga je izstrelila na krožno pot.

Čez en mesec pa so Amerikanci izstrelili Malcoma Scotta Carpenterja, ki je v kapsuli Mercury Aurora 7 trikrat obkrožil zemljo in tako postal drugi astronaut Združenih držav, ki je bil izstreljen na krožno pot. Čas poleta, raketa in kapsula so bili povsem enaki

kot pri Glennovem obkroženju; različni pa so bili poskusi, ki jih je Carpenter naredil. Opazoval je poseben balon, ki je bil navezan h kapsuli in se ni obnašal kakor je bilo predvideno za tiste višine; videl je Glennove »kresnice« in izmeril jakost njih svetlobe; opazoval je reakcije tekočin v brezračnem prostoru med breztežnostjo ter večkrat fotografiral zemljo in svetlobne pojave na nebu. To seveda le nekatera izmed tisoč opazovanj in podatkov, ki jih sedaj študirajo znanstveniki in jih bodo uporabili pri pripravah na druge polete.

Ta dva poleta, na katerih je človek končno prevzel mesto elektronskih možganov, sta gotovo najlepša ameriška podviga v tem letu. Tukaj smo lahko vsi sledili poletu od priprav do pristanka na morju; vsi smo občudovali junaštvo in pripravljenost astronautov; se 40 minut bali za Carpenterjevo življenje, ko je pristal daleč od predvidene točke in je bil sam sredi morja. Tukaj smo se res zavedeli, da je vesolje še vedno polno neznanega.

V juliju je raketno letalo X-15 doseglo nov rekord višine in hitrosti; major Robert White je z njim namreč dosegel višino 93 km s hitrostjo nad 17.000 km na uro. Postal je tako peti ameriški astronaut. Prvi pa je bil, ki je skupno z letalom pristal na zemlji.

10. julija pa so z raketo Thor-Delta izstrelili nove vrste satelit za telekomunikacije Telstar. To je aktiven reletni satelit za radijske in televizijske oddaje. Z njim sta si Amerika in Evropa izmenjali prve telefote in prvi medcelinski program. Telstar je s svojim uspehom najjasneje pokazal, da ima osvojitve vesolja tudi ogromen praktičen pomen za ves svet.

Še večji uspeh pa so ameriški znanstveniki dosegli 27. avgusta, ko so poglali proti Veneri vesoljski avtomatični laboratorij Mariner 2, ki bo 14. decembra letel 14.500 km daleč od Venere, torej točno v nebulozi, ki zakriva neziskani planet. Medtem ko so Rusi Venero že večkrat zgrešili, se je Amerikancem polet popolnoma posrečil. 15. septembra je bila vesoljska sonda

John Glenn se odpravlja proti raketi, ki ga bo ponesla v vesolje. Glenn je več kakor junaški pilot: je simbol naše dobe in napredka vsega svobodnega sveta

že 5.072.510 km od zemlje in je dobro oddajala znanstvene podatke, ki jih med potjo meri.

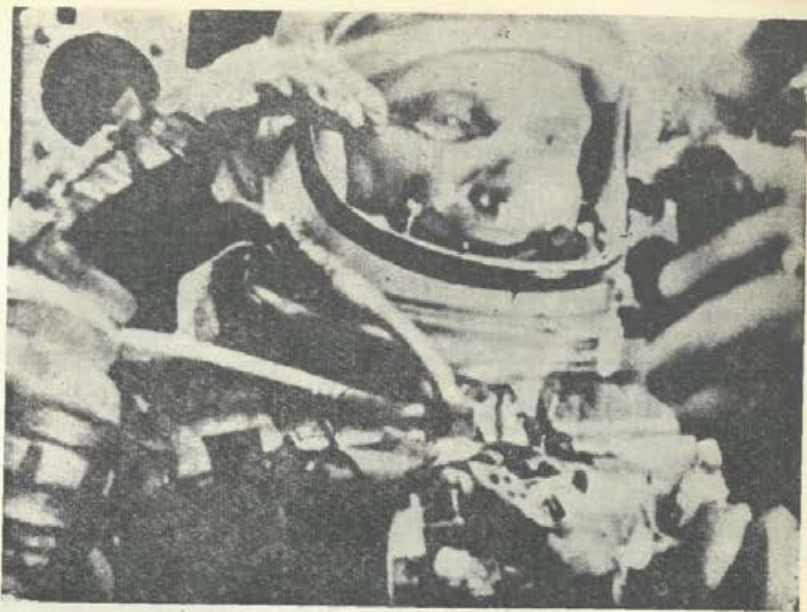
To so bili najvažnejši in najbolj uspeli ameriški vesoljski podvigi v letu 1962.

PODVIGI Z S S R

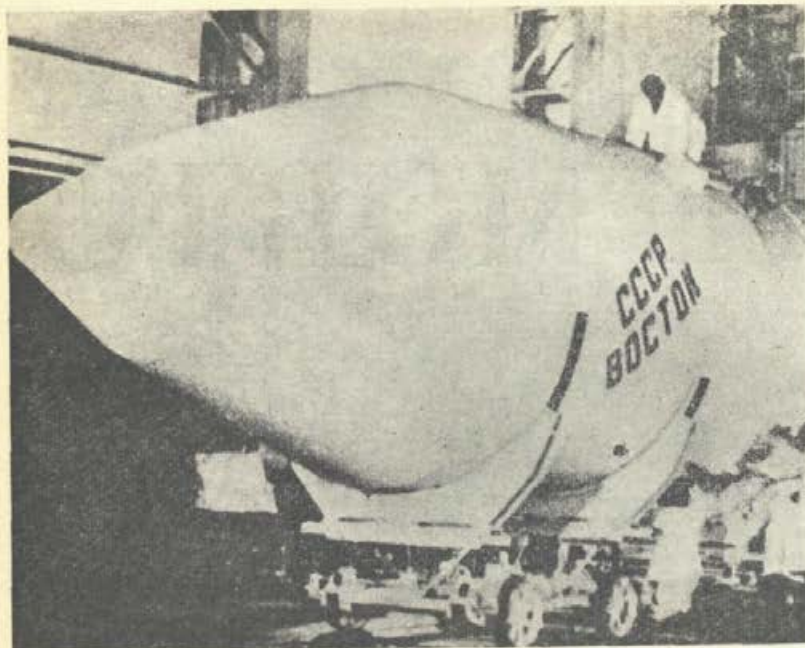
Po poletu Titova v avgustu 1961 se niso sovjetski znanstveniki dolgo oglašili. Kaj se je zgodilo? Tega nihče točno ne ve, ker je vse delovanje skrito pod plašč vojaške tajnosti. Gotovo pa je, da je deloma ponesrečeni polet Titova (to so Rusi sami pozneje priznali) zaustavil vse predvideno delo. Ruski tehniki so se namreč znašli pred mnogimi novimi vprašanji, ki jih je polet Titova odkril. Da bi zagotovili varnost bodo-

čim poletom so morali prej rešiti vsa ta vprašanja. Zato dolgi molk do 16. marca, ko so sporočili posrečeni vzlet Kozmosa I. Tokrat so bili podatki o poletu tako pičli, da so zahodni strokovnjaki lahko samo ugibali o namenih in poteku poleta. Do 2. avgusta so nato izstrelili še 7 satelitov tega tipa. Najvažnejša sta poleta Kozmosa četrtega in petega. Kozmos IV. je po treh dneh zopet pristal na zemlji, potem ko je krožil pod podobnim kotom in v podobnih razdaljah kot ruske vesoljske kabine s človekom na krovu. Kozmos V. pa je krožil tako blizu Kozmosa II., z istimi razdaljami in v istem revolucijskem času, da je bilo jasno, da so skušali ruski znanstveniki združiti ali pa vsaj zblížati oba satelita.

Glenn avtomatično fotografiran v kapsuli med vesoljskim poletom

Robert White, ki je z letalom X-15 premagal vse rekorde in prišel do 94 kilometrov višine

Vostok
Ruska vesoljska kabina

Toda Rusi niso tega ne priznali ne zanimali; medtem ko so na Zapadu še premišljevali o namenih teh poletov, so Rusi 11. avgusta izstrelili iz Baïkranurja Vostok III., na katerem je bil major Adrijan Nikolajev. Vesoljska kabina je obkroževala zemljo v eni uri in 25 minutah v višinah med 183 in 261 km; polet je normalno potekal ves dan; sovjetska televizija je celo sprejela in oddala nekaj slik astronavta, ki je bil avtomatično slikan med poletom. Nič pa niso sporočili, koliko

časa bo Nikolajev krožil. Točno 24 ur po njegovi izstrelitvi pa je vzletel z Vostokom IV. kozmonavt Pavel Popovič na krožno pot, ki je bila zelo podobna kroženju Nikolajeva. Oba astronavta sta lahko vzpostavila radijsko zvezo med poletom in večkrat sta bila tako blizu (približno 5 km), da sta lahko opazovala kabini s prostim očesom. 15. avgusta pa sta se zdrava spustila na zemljo; baje sta pristala s padali 200 km oddaljena eden od drugega. Major Nikolajev je ostal v vsemirju

Ruska »vesoljska dvojčka«; na levi major Nikolajev; na desni Pavel Popovič med pripravami v nekem tajnem centru

Satelit Telstar; v Ameriki ga imenujejo zvezda prijateljstva med narodi

94 ur, 64-krat je obkrožil zemljo in prepotoval 2.600.000 km; Popovič pa je 48-krat obkrožil zemljo za skupno 2 milijona km. Tako sta dokazala, da lahko človeški organizem prenese tudi daljše bivanje v vesolju.

Šele sedaj se je pokazalo, kaj so nameravali Rusi s sateliti Kozmos. V čem pa obstoja važnost združitve dveh satelitov 250 km nad zemljo? Mnogi časopisi so pisali, da je to odločilen, celo zadnji korak za doseg lune. Take sodbe so zelo pre nagljene in nestrokovne, imajo pa v sebi del resnice. Po mnogih načrtih z Vzhoda in Zahoda se namreč polet na luno ne bo izvršil direktno z zemlje, ampak z vesoljske postaje, ki bo krožila kot ogromen satelit okoli zemlje; tako ne bo treba več premagati zemeljske privlačnosti in upora atmosfere. Vesoljsko postajo pa bi mogli zgraditi samo, če bi združili več satelitov s podobno krožno potjo; da je

to mogoče, sta vsaj deloma pokazala poleta obeh ruskih Vostokov.

Nikoli nista Amerika in Rusija tako očitno tekmovali kot to leto. Sadovi, ki so jih s temi podvigi pridobili, so ogromne važnosti za znanost in za vse bodoče raziskovanje. Amerikanci hitijo, da bi čimprej imeli veleraketo Saturn, s katero bodo lahko prišli na luno tudi brez vmesne vesoljske postaje. Predhodni poskusi so vsi uspeli. Kmalu bodo pričeli s poleti načrta Gemini, to je, da postavijo na krožno pot dva kozmonavta v isti kabini; šele zatem pa bodo po načrtu Apollo poleteli proti luni. Vse kaže, da bo to kmalu, morda v par letih.

Rusi pa medtem molčijo in delajo; v javnost pa dajo samo uspehe, da jih lahko potem uporabijo za propagando. Te njih velike zmage še ne pomenijo dokončne zmage in je niti

ne napovedujejo. — Večkrat bi se bilo treba zamisliti v to, da pomirimo prehitro navdušenje in ocenimo vsak podvig, ameriški ali ruski, strogo in od vsake strani, ne kakor nam ga vsiljuje nestrokovno dnevno časopisje.

Članek se nanaša na raziskovanje in poskuse do 15. septembra 1962.

3. oktobra so Amerikanci pognali na šestkratno krožno pot Walterja Schirra. Prvi del poleta, ki se je zaključil s popolnim uspehom, smo lahko videli tudi v Evropi v direktnem prenosu s pomočjo satelita Telstar.

1. novembra so Rusi izstrelili proti Marsu vesoljsko postajo Mars 1., ki bi morala do maja letos priti do neznanega planeta. Žal se je satelit po par tednih oddaljil od določene poti in postal umeten sončni planet.

GRACIJAN JELENIČ

Škedenjski cerkveni zbor

Šest let je že, odkar obstaja škedenjski cerkveni zbor. Če naglo pregledamo delo, ki smo ga opravili v teh šestih letih, bomo videli, da smo marsikaj dosegli in želi precej uspehov. Od prvega nastopa pa do danes lahko pokažemo vse delo, za katero smo se vsi člani potrudili, da bi ga vestno izvedli. Lahko naštejemo vse: od prvega stika z javnostjo v cerkvi, pa preko raznih nastopov, koncertov, radijskih registracij do večjih prireditvev, ki smo jih imeli v domači kino dvorani, z občutkom, da smo nekaj dobrega le napravili.

Če pomislimo, da smo vse delo opravili v ne najbolj rožnatih razmerah in brez primernih prostorov, zavzame celotno delo drugi pomen in zadoščenje je večje, popolnejše. Za vse to se moramo res zahvaliti našemu dirigentu in duhovnemu vodji č. g. Dušanu Jakominu, ki nas je z večšo roko vodil vsa ta leta, in sicer ne samo s pevkimi vajami; od njega smo namreč prejeli tudi važne nauke za nadaljnje skupno in zasebno življenje, za kar smo mu najbolj hvaležni. Priznanje pa si zasluži tudi škedenjska mladina, ki se je res potrudila.

Da bi ne bilo vse poročilo kot ena

sama pohvala naši skupini, bom omenil, da nismo dosegli vedno vsega, kar smo si zamislili; ni bila vsaka prireditev ali nastop prvovrstna, ampak hvaležni vaščani so spregledali razne napake in netočnosti, ki smo jih kljub prizadevanju vseeno zagrešili. Poleg naše volje in našega veselja do dela nas je k nadaljevanju spodbujalo v veliki meri tudi priznanje in pohvala javnosti.

Največji uspeh, ki smo ga zabeležili, je brez dvoma hiša, ki smo jo dobili od naše dobrotnice g. Drage Gregorič. Če pregledamo delo, ki smo ga napravili v tem zadnjem letu, bomo morda videli na prvi pogled, da smo napravili kaj malo; edini vidni uspeh je prireditvev, ki smo jo imeli 14. junija v škedenjski kino dvorani. O tej prireditvi so poročali poleg radia skoraj vsi slovenski listi, od Katoliškega glasa pa do Primorskega dnevnika. Misel, ki smo jo pravzaprav hoteli izraziti s to prireditvijo, je poleg namena, da nudimo prijeten večer našemu občinstvu ta, ki jo je lepo podal Katoliški glas z dne 21. jun. 1962, in sicer — da smo še tu in da pogumno kljubujemo času in razmeram, ki prav gotovo niso pristni slovenski besedi in kulturi naklonjeni.

Pa ne smemo soditi o delovanju skupine samo po tem, kaj takoj pokaže, ampak moramo upoštevati tudi razne priprave in zamisli, za katere je treba nič manj dela in požrtvornosti kakor za razne prireditve in nastope sploh.

Čeprav imamo sedaj dom, ga ne moremo uporabljati, ker so v njem še stanovanjci. Vse leto se je vršila in se še sedaj nadaljuje nabirka za razna popravila, ki jih bo treba napraviti v hiši, seveda ko bo prosta, da se bomo lahko vselili v dostojne in pripravne prostore.

Uporabim to priložnost, da se lepo zahvalim vsem dobrotnikom, ki so prispevali za to nabirko.

Kar zadeva dom, je treba povedati še to, da smo vložili prošnjo za državno priznanje društva, ki smo ga ustanovili, ko smo dobili dom, in na katero je ta prepisan. Kot je znano, se take stvari precej vlečejo, toda nam ne manjka

potrpežljivosti in trdne volje, da dosežemo cilj, ki smo si ga postavili.

Upanje in želja za naše nadaljnje delo je ta, da dosežemo, kar smo si zamislili, da izvedemo vse naše programe tako, da bomo vedno zadovoljili vse tiste, ki sledijo našemu delu; njihovo odobrenje nam bo v spodbudo in tako

nam bodo res dokazali, da se ne trudimo zaman in da bo od vsega tega le nekaj ostalo.

To poročilo hočem zaključiti s srčno zahvalo vsem tistim, ki so s svojim prizadevanjem olajšali naše delo in tako omogočili uspeh, ki ga drugače ne bi bilo mogoče doseči.

Po skupnem romanju v Assisi

Cilj letošnjega skupnega romanja je bil Assisi, rojstni kraj sv. Frančiška. Romanja se je udeležilo 134 ljudi, precej manj, kot ponavadi. Zdi se, da mnogi raje odhajajo v inozemstvo. Toda kraji, ki smo jih letos obiskali, so celo v svetovnem merilu pomembni in zaslužijo, da jih človek vsaj enkrat obišče, ker ima potem bolj stvaren pogled na zgodovino.

Ravenna

V petek 6. julija je bilo že skoro polnoč, ko so na postaji v Trziču vstopili goriški romarji. S pulmani smo potem nadaljevali pot proti Mestram, Padovi in Ravenni. Prvo romarsko sv. mašo smo imeli v častiljivi baziliki sv. Vitala, ki je iz tiste dobe, ko je bila Ravenna na višku moči in slave. Pozneje smo si ogledali še nekatere druge spomenike iz bizantinske dobe, zlasti cerkev sv. Apolinarija in Classe, mi bi rekli v pristanišču. Kjer je cerkev, je bilo svoj čas ravensko pristanišče, o katerem pa ni danes nobenega sledu več, ker se je morje zaradi stalnega naplavljanja uma knilo za več kilometrov. V cerkvi so prekrasni mozaiki.

Kdor pride v Ravenna, mora obiskati tudi grob verjetno največjega krščanskega pesnika vseh časov, Danteja. Kdo ne po-

zna njegove znamenite pesnitve Divina Commedia! Njegov grob je skromen. Počiva v majhni kapelici, ki je prislonjena k zapuščenemu samostanu, ki je spremenjen v muzej.

San Marino

Spotoma smo se ustavili v znani republiki San Marino. Takoj smo opazili, da se prebivavci zavedajo svojega izjemnega položaja in da so zelo ponosni na svojo republiko. Ime ima po svojem ustanovitelju, ki je v času Dioklecijanovega preganjanja pribežal na goro Titan. Bil je po poklicu kamnosek. Na gori je organiziral redovno skupnost. Samostojna občina pa je nastala šele okrog leta 1000. Danes šteje republika 17.000 prebivavcev in meri 60 km². Ljudje živijo v glavnem od tujkega prometa. Vse je urejeno tako, da naredi najboljši vtis. Ljudje so zelo gostoljubni in postrežljivi. Skrbno ohranjajo starodavne stavbe, stražarji so v slikovitih srednjeveških oblekah. S San Marina je čudovit razgled po bližnji in daljni okolici.

V domovini sv. Frančiška

Pozno zvečer smo se pripeljali v Assisi. Ker so v mestu ozke ulice, korijere ne smejo v mesto in tako smo morali peš

do naših zavodov in hotelov. Večina romarjev je bivala v dveh zavodih: prvega vodijo klarise, drugega benediktinke. Sprejeti smo bili gostoljubno in kmalu smo se počutili kot doma.

Drugo jutro smo imeli romarsko sveto mašo pri grobu sv. Frančiška. Daroval jo je msgr. Škerl in imel kratek nagovor. S svetim spoštovanjem smo bili zbrani ob grobu tega telesno tako krhkega moža, a ki je s svojo duhovno veličino razgibal ves tedanji svet. Žal, smo se morali takoj po sveti maši umakniti od oltarja, da smo naredili prostor romarski skupini iz Neaplja.

Po zajtrku smo se z avtomobili odpeljali v Carcere dell'Ermo, ki leži precej visoko nad Assisijem v popolni gorski samoti. Tja je svetnik večkrat zahajal s prvimi brati. Sedaj je tam samostan, ki je kot gnezdo prilepljen na gorsko steno, krog in krog pa ves obdan s košatim drevjem. Videli smo majhno cerkvico, kjer je stregel sv. Frančišek pri sv. maši, videli trdo ležišče, kjer si je privoščil kratek počitek, videli staro oljčno drevo, ki je menda še iz časov sv. Frančiška in so se na njem zbirali ptički, da jim je govoril.

Potem smo se zapeljali k cerkvi sv. Damijana, kjer je Frančišek začel svoje svetniško živ-

ljenje. Tisto cerkev je začel popravljati, ko je zaslišal glas Križanega: Frančišek, podpri Cerkev, ali ne vidiš, da se podira. V tej cerkvi je sprejel sv. Klaro, ki se je po njegovem zgledu odpovedala svetu in kasneje celo potegnila za seboj rodno sestro in mater.

Dopoldanske obiske smo zaključili v veličastni baziliki sv. Klare, kjer je svetnica pokopana. Poleg cerkve je obširen samostan klaris. V kripti smo videli svetnično telo, ki se je ohranilo nepokvarjeno, le potemnelo je v dotiku z zrakom.

Popoldne smo se ponovno vrnili v baziliko sv. Frančiška, da si jo bolj natančno ogledamo. Cerkev je zgrajena na robu hriba in je veličasten spomenik, ki ga je mesto postavilo svojemu velikemu sinu. Združene sv. Frančišek tudi umrl.

so tri cerkve: zgornja, srednja, ki je največja in spodnja, kjer je svetnikov grob. Zdi se skoro neverjetno, da je bila tako ogromna in veličastna stavba dograjena že trinajst let po svetnikovi smrti. Po stenah so čudovite umetnine največjih umetnikov tiste dobe, ki prikazujejo najvažnejše dogodke iz Frančiškovega delovanja.

Nato smo se odpeljali k cerkvi Maria degli Angeli, ki je približno pet km pod Assisijem. Iz ravnine kipi proti nebu mogočna cerkev, ki ima veličastno pročelje in pred cerkvijo je velik trg obdan z drevoredi. Sredi cerkve je porcijunkulska kapela, kjer imajo svoj začetek porcijunkulski odpustki. Ob tej kapeli so imeli Frančiškovi bratje svojo prvo večjo naselbino in tu je

Na poti domov

Drugi dan nas je čakala dolga pot domov. Vozili smo se po slikoviti umbrijski pokrajini čez Perugia, mimo Trazimenskega jezera proti Sieni. Kosilo smo imeli v Sieni. Ogledali smo si krasno stolnico, obiskali mimo grede grob sv. Katarine Sienske in že je prišla ura, ko smo morali proti Firencam. Ta del vožnje je bil najbolj utrudljiv. Cesta je speljana zelo vijugasto in gre vedno navzdol in navzgor. Na eni korijeri so se skoro vžgale zavore. Dim je povzročil precej strahu, kaj hujšega pa ni bilo. Firenc si ni mogoče ogledati v nekaj urah, zato je bil tudi naš ogled zelo površen. Ob desetih zvečer smo zapustili mesto. Domov smo se vrnili utrujeni, toda prepolni bogatih vtisov in z željo, da bi se vsaj v Assisi lahko še kdaj vrnili. **S. ZORKO**

Slovinci v Zapadni Evropi

Nočni brzec je zapustil nemško mejo. Nemir, ki ga povzroči preko meje, je potihnil. Ljudje v vlaku so se pomirili in tudi pogovor ni bil več živahen. Spanec je zahteval svoje, a vendar je tu in tam padla tiha beseda. Sosed je sosedu ponudil cigareto. V kotu je slonel že ves čas duhovnik zamišljen sam vase. Le ko mu je nekdo pomolil zavojček cigaret, se je zahvalil: »Hvala lepa!« Kar vrglo je mlade fantete: »Ali ste tudi vi Slovenec?« »Da! Živim pa v Nemčiji.«

»Tudi mi gremo na delo v Nemčijo,« so se začeli oglašati. Beseda je dala besedo in kmalu so bili sredi razgovora. Mladci so bili Slovenci, ki so potovali v tujino na delo. Zanimalo jih je življenje, bili so polni upa, kako in kdaj bodo dosti zaslužili in kaj vse si bodo kupili. Ob koncu jim je duhov-

nik izročil svoj naslov, povedal je, da jih bo kmalu obiskal, in prosil, naj še drugim povedo, kje lahko najdejo slovenskega duhovnika.

Tako je bilo pred kratkim prvo srečanje novih slovenskih izseljencev z duhovnikom. Tako danes prihajajo posamezni, pa tudi v skupinah na delo in za kruh v tujino. Ali se bodo kdaj vrnili? Ali jih ne bo tujina razočarala, kot jih je že toliko? Ali se bodo v tujini ohranili? Kako bo z njihovo vernostjo in narodno zavestjo v tujem morju?

Le eno je gotovo: stopili so v krog slovenskih izseljencev. Sodimo, da je danes slovenskih izseljencev okoli 400 tisoč po vsem svetu, nekako petina vsega naroda.

Poglejmo le na zapadno Evropo. Koliko je Slovencev tu? Težko je dobiti natančne podatke. Navezani smo

le na cenitve. Tako sodimo, da je slovenskih izseljencev v svobodni Evropi okoli 50 tisoč. Največ jih je v Franciji: 30 tisoč; v Nemčiji se število stalno viša; danes bi bilo vsaj 8 tisoč novih izseljencev. Med l. 1880 in 1939 nemške statistike izkazujejo prihod 40 do 50 tisoč Slovencev. Koliko teh je še ostalo, koliko jih je še zavednih Slovencev, kdo ve? V Belgiji živi 2500 Slovencev; 600 v Nizozemski; 800 v Švedski; 700 v Angliji, 100 v Danski. V Avstriji in Italiji pa je cenitev zelo nizka, ako jih cenimo 10 tisoč.

Med novejšimi izseljenci so večina samski fantje, ki se kmalu poroče, ako najdejo neveste. Deklet pride malo.

Mirna vest je največja sreča, nemirna vest največja nesreča.

Samo lepo oblačilo te ne bo častilo; pridnost, modra glava, to je prava slava.

A. M. SLOMSEK

Največ družin je v Angliji, Belgiji, Nizozemski in delno v Franciji.

V teh deželah prevladuje srednja življenjska doba 40 do 50 let. Mlajši so pa v Nemčiji in Franciji.

Navadno se izseljenci nauče jezika tiste dežele, kamor pridejo, zelo hitro. Zdi se, da imamo Slovenci poseben dar, ki pomaga z znanjem jezika. Zlasti pri otrocih vidimo, da so v tujih šolah na prvih mestih tudi v znanju deželnega jezika. — Večina naših rojakov je brez državljanstva.

Med novimi izseljenci, t. j. tistimi, ki so se izselili po drugi svetovni vojni, je precejšnje število izobražencev. Posameznike najdemo kot zdravnike, inženirje, profesorje, docente itd.

Kot je bilo vprašanje pri izseljencih, kako se naučiti tujega jezika, tako nastane zlasti pri otrocih, ki so že rojeni v tujini, kako se dobro naučiti materinščine. Vsi otroci posečajo tuje šole, tam govore v tujem jeziku, ki ostane tudi takrat, ko so sami med seboj. In ako starši ne vztrajajo, da z njimi govore v slovenščini, potem bo otrok tudi na slovensko vprašanje odgovoril v tujem jeziku. K ohranitvi materinščine pomaga tudi okolje. Otroci, ki so preži-

veli počitnice v slovenskem okolju, bodo začutili potrebo po slovenskem jeziku, izgubili bodo neki čut manjvrednosti ter jih ne bo težko pripraviti k učenju jezika.

Mnogo bi lahko pomagali jezikovni tečaji, a manjka strokovnega osebja. V Angliji imajo v dveh krajih vsak teden po nekaj ur pouka. V Franciji so posebni tečaji za verouk v slovenščini. V Belgiji imajo slovenske odrske nastope.

Gospodarski položaj med izseljenci se ravna po deželi, kjer žive. Zaposlitev zavisi tudi od izobrazbe. Vendar morajo večinoma vsaj v začetku zagrabitii za delo, ki se jim nudi. Mnogo zavisi tudi od krajevne socialne zakonodaje

ter potreb. V naslednji generaciji pa opazimo že socialni dvig: oče je bil rudar, sin je že strokovni delavec, vnuk inženir.

Ker je zaslužek v zapadni Evropi višji kot je v domovini, si izseljenci kmalu opomorejo. Opremiijo si stanovanje s stvarmi, ki bi jih doma morda nikdar ne mogli kupiti.

Stanovanjske razmere so različne po raznih deželah. Na Angleškem in Nizozemskem ima večina Slovencev svoje lastne domove, ki so dobro opremljeni in snažni. Drugje pa stanujejo še v barakah in začasnih stanovanjih.

Pri vprašanju društev oziroma organizacijskega življenja moramo ločiti med staro- in novonaseljenci. Med prvimi še žive tradicionalna rudarska društva sv. Barbare in pevska društva, pri drugih pa je smisel za tako organizirano življenje zelo redek. Pač pa je mnogo zanimanja za družabno življenje, najsi bo v širšem obsegu pri raznih prireditvah ali pa tudi v ozkem krogu med sosedi in rojaki istega kraja, ki se zbero za poroko, krst ali pa ob praznikih.

Kdor bi redno prebiral list »Naša luč« vsaj leto dni, bi dobil prilično do-

bro sliko o tem prav ob poročilih iz posameznih dežel

Letos poleti je nemška televizija napravila film o življenju izseljencev v Nemčiji. Film je tudi kot strokovno delo dobil lepo priznanje. O življenju slovenskih izseljencev čujemo večkrat tudi iz radijskih oddaj, tako BBC iz Londona, Hilversum na Nizozemskem in tudi iz Trsta.

Najbolj pereče je morda vprašanje, kako dolgo se bodo ohranili Slovenci kot izseljenci med tujimi narodi? Pravzaprav je to vprašanje o narodni zavednosti. So ljudje, ki radi prisodijo hitro »smrt«; deset ali dvajset let, pa Slovencev ne bo več! Tihe želje drugih pa so, da bi se ohranili tudi v četrti in peti generaciji.

Res je proces integracije v tuji narod, kjer naši ljudje žive razkrojeno, nekaj naravnega v smislu, da do tega pride samo po sebi iz razlogov, ki so od zunaj, ne iz notranjosti ljudi samih. Ni pa prav, da ta proces sami pospešujejo, še manj pa je prav, ako kdo s silo ali zvijačo iz katerega koli razloga sili v potujenje.

Dr. J. Zdešar pravi takole: »Iz načela, da je proces asimilacije in integracije razpršenih slovenskih ljudi v tuje narode lahko nekaj moralno opravičenega, ne sledi, da je delovanje za čimdaljšo ohranjenje narodne zavesti med izseljenci moralno neopravičeno. Prav narobe je res. Tako delo je lahko v posebnih okoliščinah npravna zapoved zlasti tedaj, ko je tako delo — to se pravi: poudarjanje slovenske nacionalne zavesti, prikazovanje slovenskih kulturnih dobrin, buditev narodnega ponosa in zanosa z raznimi kulturno-prosvetnimi prireditvami in institucijami edino sredstvo harmoničnega vraščanja in preraščanja osebnosti v tuje okolje. Preden bodo slovenskih izseljencev otrok otroci postali Francozi ali Belgijci, jim je treba vedno znova vcepljati zavest, da se tak proces brez psihičnih motenj in ovir da doseči le, če se vraščanje v novo okolje vrši na temelju slovenskih kulturnih dobrin. Kdor to prezre in prezira, ta ruši in

zanikuje lastno preteklost, ki ga je nosila, v kateri in iz katere je živel. Zanikanje lastne preteklosti, hranjenje iz preteklosti dedov in očetov pa pomeni vedno duhovni samomor. Tak človek se nikoli ne bo mogel dvigniti do osebnostne uravnovešenosti in polne veljavnosti. V njem bo vedno nekaj zrušenega in uničenega. Preprečitev takih duhovnih in duševnih motenj in zasek je ena velikih nalog slovenskih izseljenskih duhovnikov.«

»A da se prav razumemo: kakor je proces asimilacije in integracije razpršenih slovenskih ljudi v tuje narode lahko nekaj moralno opravičenega ter naravno bolj ali manj nujnega — iz razlogov, ki sem jih zgoraj navedel — prav tako je nekaj nemoralnega, kadar ti isti pogoji in te iste razmere vladajo na ozemljih slovenskih manjšin v zamejstvu, kjer slovenski človek poji zemljo s svojim znojem že več kot tisoč let. Slovenski izseljenci v Evropi in v svetu niso strnjeno naseljeni, niso manjšina v pravem pomenu besede, ne več kot tri generacije so tam. Kjer pa je slovenski človek ogrožen v narodnostnem obstoju na lastni zemlji, tam, kjer je naseljenec in ne izseljenec ali doseljenec, tam je sveta dolžnost vseh odgovornih, tako Cerkve kot države, da te raznarodujoče činitelje odpravi, da narodne manjšine s posebnimi zakoni zaščiti in jim omogoči ne le obstoj, temveč tudi razvoj.« (Omnes unum, št. 1-2, 1962, str. 47-48)

Glavni vzrok za čimprejšnjo asimilacijo je iskati v nekem čutu manjvrednosti, ki je kar neke vrste bolezen ne samo med slovenskimi, ampak tudi med drugimi izseljenci. »Bolezen« izvira iz družabne izolacije v tujem okolju, ki pospešuje tudi druge duševne bolezni. Ljudje skušajo na vse načine doseči, da bi jih okolje sprejelo medse. Dokler pa tujerodna okolica vidi v njih tujce, je to nemogoče. Zato skušajo izbrisati vse, kar jih kot tujce izdaja.

Z roko v roki z narodno gre tudi verska zavest. Okolje vpliva tudi na izpolnjevanje verskih dolžnosti. Kjerkoli je življenje katoličanov - domačinov v

verskem oziru visoko in aktivno, tam je tudi odstotek slovenskih izseljencev, ki opravijo velikonočno dolžnost, sorazmerno visok. Zato pa tudi različen. Isto velja za nedeljsko mašo in sodelovanje pri farnem življenju.

Že smo omenili list »Naša luč«, ki se je v desetih letih razvila v pravo glasilo slovenskih izseljencev v zapadni Evropi. Skoraj polovico lista obsegajo poročila o izseljenskem življenju. Odstotek naročnikov pri drugih listih, revijah in časopisih, ki izhajajo v zdomstvu, ni velik.

Precej pa so razširjene knjige družbe sv. Mohorja, vendar je še veliko možnosti, da bi res vsaka slovenska družina bila ud te ali one družbe sv. Mohorja.

Ker le redko žive v večjih skupinah, je raztresenost po deželi kriva, da je mogoče imeti zanje skupno službo le enkrat na mesec ali še manj. Ker se ne snidejo pogosto, se tudi ne poznajo med seboj. Skupno versko življenje se more tako razvijati le v ozkih mejah.

Za njihove duše v zapadni Evropi skrbi danes 18 duhovnikov: po eden v Angliji in Italiji, dva v Belgiji in Avstriji, štirje v Nemčiji in osem v Franciji.

V avgustu smo praznovali 10-letnico apostolske konstitucije, s katero je papež Pij XII. uredil pravni položaj izseljenskih duhovnikov, ki pod vodstvom krajevnih škofov in posebnega urada (konzistorialne kongregacije v Rimu) opravljajo dušnopastirsko delo med rojaki v prvem in drugem rodu. Duhovniki so tako pravno izenačeni z domačini.

Ni pa po nekaterih deželah urejeno gmotno vprašanje izseljenskih duhovnikov, kjer žive le ob prispevkih vernih rojakov.

Kaj bi želeli izseljenci od svojih rojakov v domovini in zamejstvu? Najprej, da ne bi nanje pozabili! Tisoči Slovencev žive po svetu, večkrat bolj potrebni prijazne besede kot kosa kruha. Kako so veseli vsakega obiska, naj bo le posameznik ali pa skupina, predavatelj s skioptičnimi slikami ali pevski

oktet. Pot v tujino zahteva veliko napore in žrtev, pa je vredna, saj prinese toliko tolažbe in moči zlasti onim, ki se čutijo zapuščene, ker so kot kaplja sredi tujega morja.

Dalje, naj bi vse ustanove, tako knjižne družbe kot konzorciji listov, podvojili svoje napore, da bi bila tiskana beseda kvalitetno visoka in da bi se razširila med vse rojake.

In še, da bi bili tudi obiski izseljencev v zamejstvo ali v domovino njim v korist in spodbudo. Da bi bilo mogoče zlasti mladino pošiljati v domače okolje, kjer bo začutila, da pripada narodu, kateremu je tudi dolžna vračati z ljubeznijo za kulturno in duhovno dedščino.

(O problemih izseljencev. Dr. J. Zdešar.
Omnis Unum, štev. 1-2, 1962, str. 43-54)

POPOTNIK

Jesenska melanholija

*Na grede v vrtu blede sonce sije,
v cvetove dalij veter se zaleta;
otožne astre mavrica prepleta,
odelo cinij rdeče kakor kri je.*

*Na žicah lastovke v slovo žgolijo,
njih pesem prošnjo skriva, kot molitev,
za srečno pot, za skorajšnjo vrnitev.
Daljave in tujine se bojijo.*

*Ko diham poznih rož opoj gorjup
in gledam ptic nemirno frfotanje,
se vsélijo v srce grenkobe strupi.*

*O, kam ste šle, pomladi moje sanje?
In kam, gradove zidajoči upi?*

Zabrisal čas je sled ... Vsak vzdih

[zaman je.

Ljubka Sorll

Dr.
TOMAŽ
KLINAR

Stolni kanonik v Ljubljani

V Ljubljani je dne 26. jan. 1962, malo pred polnočjo umrl kanonik stolnega kapitlja č. g. dr. Tomaž Klinar. Komaj pol leta je užival zavetje v domovini, ki si ga je 16 let bivanja v tujini ves čas tako želel.

Po rodu Gorenjec, saj se je rodil 29. dec. 1883 v Plavškem rovtu pod Golicu, je bil mehka, dobra duša. To bi vedele povedati vse fare, kjer je deloval v svojih 52 duhovniških letih bodisi kot kaplan ali župnik, še posebno pa kot stolni kanonik v Ljubljani.

Ljudsko šolo je dovršil na Jesenicah, gimnazijo v Kranju, bogoslovje pa v Ljubljani. Novo mašo je zapel leta 1907 v župni cerkvi na Jesenicah. Nato je služboval kot kaplan v Stari Loki in kot prefekt v škofovih zavodih v Št. Vidu. Me dprvo svetovno vojno je na Dunaju napravil doktorat. Po vrnitvi je bil nameščen kot kaplan v Kranju, nato pa kot mestni župnik v Škofji Loki. Škofjeločani, med katerimi je živel in delal štiri leta, ga še danes niso pozabili. Bil jim je ne samo dušni pastir, ampak predvsem oče. Čeprav Gorenjec, je bil po srcu mehak in njegova beseda je bila topla in božajoča. S to svojo toplino in vedno pripravljenostjo je osvajal duše.

Iz Škofje Loke je bil poklican za stolnega kanonika v Ljubljano. Tu se je od leta 1923 do maja 1945, ko je z mnogimi odšel na tuje, ves razdajal za duše. O tem bi vedela povedati spovednica, o tem so pričé stanovske stolne

kongregacije: za izobraženke, za akademičarke, za gospe in matere. Kongregacije so se sestajale tedensko, tako da je bil pok. kanonik Klinar v tem delu skoro vsak dan. Videti bi ga pa morali, s kakšno ljubeznijo je vodil kongregacije. Na vsak sestanek je prišel pripravljen in vedro razpoložen. Kongregacija je tako postala drugi dom vsem, posebno pa njemu. K sestankom kongregacij je tako rad zahajal in s tolikim ognjem in uspehom je delal. Bil je velik ljubitelj Marijin in je za Marijo vzgojil cele generacije. Vedno preprost in ponižen, pa očetovsko dober, je bil zgled najboljšega duhovnika in vzgojitelja. Na stotine kongreganistinj, ki je izšlo iz teh kongregacij, se ga še danes ljubeče spominja.

V Ljubljani je bil tudi župnik stolne župnije sv. Nikolaja, znan pridigar in spovednik, delaven član karitativnih organizacij, član mestnega sveta, Katol. tiskovnega društva in še in še. Bil je včasih do smrti utrujen, a vedno vztrajen in dosleden.

Po drugi svetovni vojni je z ostalimi begunci prišel na Koroško, kjer je deloval na več župnijah. S svojim preprostim nastopom in prijaznostjo se je povsod priljubil, prav posebno pa v ziljski župniji Blače, kjer je deloval osem let. O tem pričajo pisma, ki jih njegovi župljani po njegovi smrti pošiljajo v Ljubljano.

Deloma starost, še bolj pa duševno trpljenje na tujem in nazadnje preseleitev v Ljubljano, vse to mu je zrahljalo srce, ki mu je, potem ko se mu je izpolnila želja, da se je vrnil domov, vse prezgodaj odpovedalo. Zadet od kapi na svoj rojstni dan 29. decembra je po enomesečnem poležavanju utrujen zaspal v Gospodu. Dne 29. januarja ga je prelat Kimovec ob številni udeležbi duhovnikov in vernikov pokopal med brati duhovniki na ljubljanskem pokopališču pri Sv. Križu. Hvaležni Ljubljancani so mu grob zasuli s cvetjem in številne prižgane lučke na grobu so še pozno v mrak simbolizirale željo vseh: »Naj počiva v miru!«

Kongreganistinja

PROSVETNO DELO NA TRŽAŠKEM

Tržaška radijska postaja je letos spomladi postavila raznim prosvetnim delavcem vprašanje, kateri način prosvetnega udeleženstva se najbolj obnese, pritegne največ zanimanja in izpolnjuje svoje poslanstvo. Odgovori so bili različni in dokončnega sklepa ni podal noben prosvetar. Vsi vprašani so si bili edini v tem, da je danes spričo izpopolnjene tehnike, splošne motorizacije in neprestanega teka, klasično prosvetno delo ovirano. V preteklosti so vaje za gledališke nastope, petje in

godba zaposlile v zimskih mesecih večer za večerom dela voljne prosvetarje. Drugi pa so se marljivo zatekali h knjižnici in kar tekmovali, kdo bo več prečital.

Danes pa imamo televizijo, radio in gramofonske plošče in trakove, ki nam nudijo pestre programe po izbiri in okusu. Čemu gledališke vaje in muke večer za večerom, ko pa lahko pred televizijo opazuješ najbolj razkošne, težke, zahtevne, klasične, moderne in tudi najbolj plehke nastope. Čemu vaditi

Repentabor 1962 - Prizor iz Devinskega sholarja

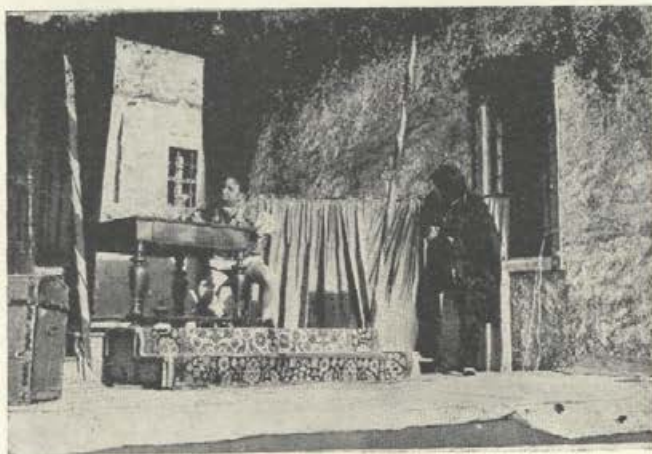

Repentabor 1962 - Množica prisostvuje igri Devinski sholar

petje, ko pa lahko zavrtiš ploščo s poskočno in umerjeno glasbo, zbornim in solističnim petjem? Celo romanov nam ob mučnih opisih, ko nam pa televizija nudi dramatizirane romane. Pred tem dovršenim dejstvom stoje danes vsa delavna prosvetna društva, kulturni klubi in vsi ljubitelji družabnosti. Pa je res vse naše prosvetno delo odveč in je res vse nadomestila motorizacija in tehnična duševnost? Nikakor ne! Naše prosvetno delo se mora sprijazniti z izsledki moderne tehnike in se jih marljivo posluževati. Naše prosvetno delo je še vedno ljudska visoka šola izobrazbe, uvajanje v samostojno javno življenje. Kakor je nekdaj zamenjala odrske petrolejke, karbidarce in petroplinke električna osvetlitev, tako je treba danes v naše prosvetne prostore

vpeljati sodobne pripomočke. Hočete biti veseli za staro leto in predpustni čas? Godba in orkester sta predraga. Do veselja in zabave pa imamo vsi pravico. Oskrbite si gramofon, plošče, za cenen denar si lahko posnamete na trak glasbe za ure in ure in jo po mili volji izbirate, ne da bi godce utrudili ali pa jih morali drago plačati.

Naše odrske nastope lahko danes opremite ne le z bajno razsvetlavo, ampak tudi z glasbeno in zvočno opremo. Zato ni treba poznati kdove kakšne tehnike. Pa tudi televizija, kino in lepe barvne projekcije spadajo v naše prosvetne prostore. Seveda bo večina pri vsem tem le zgolj opazovatelj, uživatelj, ne bo pa se aktivno udeleževala. Tudi to drži. Toda saj je bilo vedno tako. Jedro prosvetnih delavcev

Repentabor 1962 - Devinski sholar

Repentabor 1962 - Pozdrav Ko-
rošcev

je bilo vedno aktivno za druge, ki so zgolj uživali in kvečjemu ploskali in kritizirali. To bo ostalo tudi v bodoče. Kljub vsemu temu pa bomo našli še mnogo načinov, da bodo naši prosvetni prostori in dvorane služile svojemu namenu, da bodo vzgajale k rasti v narodno kulturo in tradicijo. Se vedno potrebujemo izobrazbo, resen odgovor na razna vprašanja življenjske važnosti, vprašanja naše kulturne in politične preteklosti in sodobnosti, na socialna in etična vprašanja, prav tako pa tudi potrebujemo večjo versko izobrazbo, ki mora najti mesto tudi v prosvetnih prostorih, saj nas prav moderno življenje dnevno postavlja pred težka in odgovorna moralna vprašanja. Vse to je široko polje, kjer ima katoliško prosvetno delo veliko poslanstvo.

Na Tržaškem kljub težavam prosvetno delo uspeva. V zadnjem času smo dobili večje število primernih prostorov, dvoran, da je delo tako olajšano. Manjka le še voljnih prosvetnih delavcev, ki bi žrtvovali nekaj več časa. Tu mislim predvsem na učitelje, profesorje, akademike in druge izobražence, ki bi lahko iz svojih izkušenj ali svoje stroke kaj več prispevali k prosvetnemu delu. Je določena doba za rast, vraščanje in samostojen študij. Nastopi pa tudi čas, ko je treba dajati iz sebe, iz Krezove zakladnice. V tem pogledu pa smo še zelo revni. Glede prosvetnih prostorov je okolica Trsta mnogo nã boljšem kot pa mesto samo. Sv. Križ, Pro-

sek, Opčine, Bazovica, Boršt, Boljunec, Dolina in Mačkoslje imajo svoje prostore. Eni boljše, drugi preprostejše, a povsod je veliko dobre volje in vneme. V mestu samem imajo po dogovoru dvorano na uporabo v Barkovljah. Na najboljšem so v Rojanu, kjer so si postavili kar svoj Marijin dom z lepo dvorano, manjšimi sobami za sestanke in zabavo ter lepim dvoriščem. Oglejmo si sedaj delo po posameznih postojankah.

V **Sv. Križu** imajo v župnišču kar cel mladinski dom, z igrami, televizijo in odrom. Mladina se dnevno zbira, pa tudi starejši se radi ustavljajo pred pevskimi vajami in po njih pred televizijo. Ko jih je obiskal Miklavž, je prav vse lepo pohvalil. Posebnost za Sv. Križ so bila lani stanovska predavanja za fante in dekleta in zadnji večer za vse odrasle. Ta resna stanovska predavanja so se lepo obnesla, saj so mladi fantje in dekleta resno sledili njim namenjenim besedam.

Slična predavanja so imeli tudi na **Proseku - Kontovelu**, in sicer kar v šoli na pol poti med obema župnijama. Tudi tu je bil odziv lep, le grdo vreme je še marsikoga zadržalo doma na toplem.

V **Barkovljah** so priredili lep Miklavžev večer. Slovenski oder je gostoval z Neopravičeno uro, sami pa so pripravili veselo igro Jožeta Pirjevca: Od tu do Rimske ceste.

V **Rojanu** se skupine kar vrsté. Od

Marijinih družbenk do najmanjših in do srednjih. V hladnih mesecih kar vsak mesec ena igra, nato pa še akademije pred večjimi prazniki in materinski dan.

Staro tradicijo pa vzdržuje Marijin dom v ulici **Risorta**, kjer se zbira najmočnejša Marijina družba, ki se tudi kulturno marljivo udejstvuje in daje tržaškemu slovenstvu svojstven pečat. Zavednost teh Slovenk je občudovanja vredna, prav tako pa tudi njihova materialna požrtvovalnost. S svojimi skromnimi zasluži podpirajo ves slovenski katoliški tisk, dajejo v dobre namene in podpore in ne manjkajo na katoliških javnih prireditvah. Če teh Slovenk ne bi bilo, bi marsikdaj ostajali po dvoranah prazni stoli.

O **Svetem Ivanu** v Trstu pa zapišem le to, da zbirajo za svoj Dom. Prostor so že kupili. Sedaj zbirajo dalje. Upajmo, da bomo lahko drugo leto o njihovi dobri volji že kaj več zapisali. Med tem časom pa se zbirajo v župni dvorani, ki jo dobe na razpolago za sestanke.

Isto kot o Sv. Ivanu velja za **Skedenj**. Obljubljena jim je hiša, ki si jo bodo primerno uredili. So že lastniki, le da je hiša še zasedena. V Skednju je posebno marljiv pevski zbor.

Pa tudi na **Skorklji** v Trstu stoji Mladinski dom, kjer imajo svoje središče skavti in skavtinje iz mesta. Dvorana s kapelico pa služi za mesečne obnove.

Na **Opčinah** je središče v Marijanišču. Kadar sami ne pripravijo, pa povabijo v goste druge skupine in predavatelje.

Zelo pa so delavni v **Bazovici** in z njo v povezanih vaseh. V Bazovici imajo lepo kino dvorano z odrom, ki je poleg cerkve in šole gotovo najpomembnejši prostor. Kaj so pripravili v preteklem letu v Bazovici? Misijonski večer z igro, miklavževanje, velik šolski nastop vseh šol bazovske fare in pa ubrano petje za radijski prenos polnočnice na božični večer.

Z dramskimi nastopi pa so v Bazovici gostovali Slovenski oder iz Trsta z Neopravičeno uro in Dolinčani z Anarhistom in Analfabetom. Imeli pa so v bazoviški dvorani tudi resna predavanja zunanjih predavateljev, ki so predavali o misijonih; tu sta se pomudila misijonarja Kladnik in Zrnec z lepimi slikami iz svojih misijonskih področij v Južni Afriki, Peruju in Kanadi. V Bazovici, na Pesku in v Gropadi se je dvakrat ustavil tudi večni romar Vinko Zaletel s svojo neizčrpno zalogo barvnih slik z vseh celin, razen iz Avstralije. O socialnem vprašanju pa je v Bazovici govoril dr. Poštovan.

Za veselo zabavo pa so Bazovcem poskrbeli Boljunčani s svojim orkestrom, zborom in dogodivščinami na potovanju. Želi so tak uspeh, da so morali kar dvakrat nastopiti, in to pred natlačeno dvorano.

Steberjan 1962 - »Postržek« - igrajo dijaki Slovenskega kulturnega kluba

Repentabor 1962 - Pozdrav iz Goriške

Poleg zabave pa je bilo v Bazovici tudi veliko resnega in vzgojnega: večer dobrega tiska, vzgojni večeri za fante, dekleta in za starše v Bazovici, na Pesku in v Gropadi. Ti vzgojni večeri so se lepo obnesli, dobro uspeli in so pomenanja vredni.

Sredi vročega poletja pa so Bazovci slavili stoletnico svoje cerkve. Za to priliko jim je godba Brunner iz Trsta priredila koncert pod lipo. Živahna je tudi bazovska skavtska družina, ki je taborila sredi poletja pri Belopeških jezerih.

Za konec pa še omenim 6. september, ko je spominski dan bazoviških žrtev. Tudi letos je bila zvečer sv. maša s primernim spominskim nagovorom.

Nato pa so demokratične politične stranke in kulturne organizacije ob svitu bakel položile vence na spomenik padlih. Lansko jesen je gostoval v Bazovici celovski mešani zbor Gallus, letos pa Koroški oktet iz Ljubljane. Lepa slovenska pesem je v Bazovici vedno lepo sprejeta.

Na koncu pa še omenim, da sem videl v Bazovici tudi lep načrt za kulturne prostore. Upam, da bom drugo leto o tem načrtu že lahko kaj več napisal, če ne že morda kar objavil kako sliko, koliko so že od načrta uresničili.

Iz Bazovice pa še skok v Breg. Ustavim se v **Borštu**, kjer imajo sedaj kar lično dvorano, ki je za Boršt kar dovolj velika. Lani so imeli v tej dvo-

Sola Padriče - Gropada - šolska prireditev na Bazovici

Igrajo bazoviški otroci

rani dva večera za fante in dekleta in dva za starše. Slovenski večer pa so posvetili Slomšku in Prešernu. Gostovali pa so v Borštu: Slovenski oder, Rojančani in Dolinčani. Enkrat pa je nastopila domača mladina, ko so imeli vaško opasilo svetega Antona.

Vzgojna predavanja so imeli tudi v Ricmanjih.

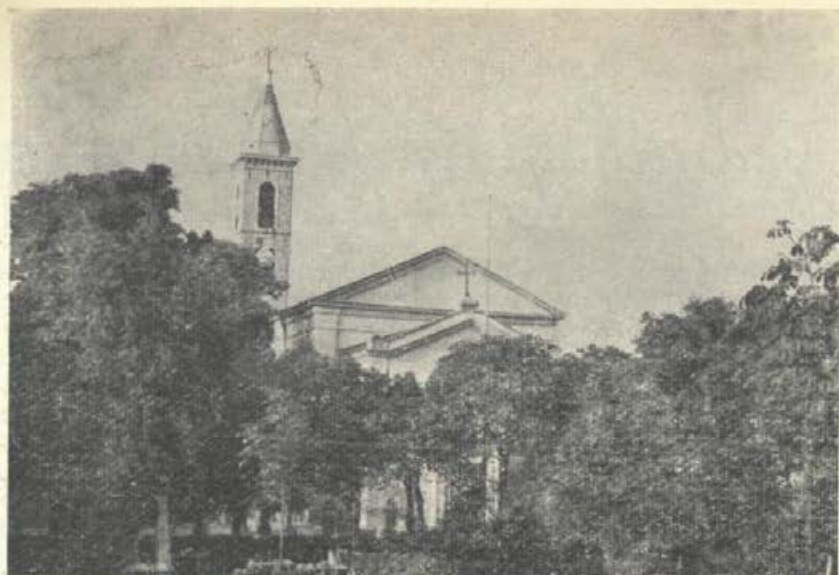
V Dolini se skoraj merijo z Bazovci. Dramska družina je pripravila Anarhista, Iz starih časov, Miklavža, Poročni dan in Analfabeta. Gostovali so v Borštu in v Bazovici. Prav tako so imeli vrsto slovenskih večerov. V Dolini so zlasti delavni fantje in pa skavtska družina. Sedaj pripravljajo Verigo.

Pa še skok do meje, v Mačkovlje. Imajo le skromno sobo, a je toliko bolj prijetna in topla. Mačkovljani se radi zbirajo na slovenske večere, za katere sami pripravijo lep del programa. Predavatelja pa povabijo iz Trsta.

Sedaj pa se še ustavimo pri osrednji organizaciji SLOVENSKI PROSVETI v Trstu. Z veseljem moramo zapisati, da si je po tolikih letih oskrbela lasten dom v Donizettijevi ulici. Tu je sedaj središče vsega: sedež prosvete, uredništvo in uprava Mladike, tu se zbira mladina obeh vej Kulturnega kluba, tu vadi Slovenski oder svoje nastope in podobno. Živahno je bilo delo Kulturnega kluba dijakov in akademikov, zlasti

Solska prireditev na Bazovici - (šola na Pesku)

Bazoviška
cerkev

srednješolcev. Pozimi smo bili kar dvakrat na snegu, poleti v Ukvah v hladu, kjer smo se srečali s Korošci in se domenili za srečanje zamejske katoliške mladine v Gorici.

Lani v jeseni nas je obiskal, na povabilo Slovenske prosvete, koroški zbor Gallus, ki je nastopil v Bazovici in v mestu v Avditoriju. Kritika in občinstvo sta ta koncert najboljšje sprejela. Med igrami omenimo Neopravičeno uro, javen nastop ob dnevu katoliškega tiska v Avditoriju, kjer je Slovenski oder v bralni igri izvajal Kajnovega angela. Sledila so gostovanja v Barkovljah, v Bazovici in v Borštu. Na Repentabru pa je Slovenska prosveta letos predstavila Devinskega sholarja, katerega so ponovili tudi v Gorici ob srečanju zamejske mladine. V Števerjanu pa je Slovenski oder na jesenskem slavu zaigral Postržka, katerega je ponovil tudi v Rojanu. Iz Gorice je gostoval v Trstu na povabilo Slovenske prosvete oktet Planika in moški zbor iz Jazbin.

Ko zaključujem ta pregled, ugotavljam, da je bilo veliko dobre volje, veliko načrtov in precej tudi uresničnega. Iz malega raste veliko. To velja tudi za naše katoliško prosvetno delo na Tržaškem.

DRS.

Slava tebi, Zveličar!

*V jutranjo tišino
aprilskega dne
so nevidne strune
zabrnele: Aleluja.*

*Prežeta narava
z mirom in kadilom
se je poklonila
Vstajenju.*

*Začetniki življenja
so začutili prostost
božjih otrok.*

*Vsaka bit
je v tvojo slavo
vzkliknila: Aleluja.*

Aleksej Markuža

Obisk sedmih glavnih rimskih cerkva

Kdor je bil kdaj v Rimu, se mu večkrat stoji po tem edinstvenem mestu na svetu. Lega, podnebje, stari kulturni spomeniki, predvsem pa pristen odraz katoliške Cerkve skozi 2000 let njenega življenja — vse to privlačuje vsakega človeka, najbolj pa vernega katoličana.

Zato, poln spominov na šestletno bivanje v Rimu, večkrat tudi sam v duhu romam v prestolico krščanstva, posebno še v velikonočnih dneh.

Velika noč v Rimu je zares doživetje zase. Dvomilijonsko velemesto, ki ni moglo zavreti razkristjanjenja in moralnih blodenj modernega časa, veliki teden doživlja vsakoletno krščansko prerobenje. Ne sega ta obnova prav v vse palače in lokale in predmestne barake. Toda nekaj se v teh dneh prebudi v vseh Rimljanih in jih potisne na romarsko pot od cerkve do cerkve. Med domačine se pomeša na deset in deset tisoče tujcev z vsega sveta. Prednjačijo navadno Amerikanci in Nemci. Ene in druge je takoj mogoče prepoznati po njihovi govorici, vedenju in obleki, posebno ženske.

V Rimu je nad 600 cerkva. Nekatere so med letom skoro docela pozabljene. Za Veliko noč pa vse oživi. Cerkve so premajhne. Procesija se vrsti za procesijo. Vse roma.

Višek doseže to romanje tri dni velikega tedna: na veliki četrtek, veliki petek in veliko soboto. Vsakdo hoče obiskati Kristusov božji grob po rimskih cerkvah.

Nekoč so Rimljani romali le v sedem glavnih rimskih cerkva. Danes je prebivavstvo tako naraslo, da samo te cerkve ne bi mogle sprejeti vseh romarjev. Tudi tujcev je vedno več. Zato obiskujejo tudi druge cerkve. Saj so mnoge med njimi izredno lepe in tudi zgo-

dovinsko pomembne, pa naj nosijo naslov bazilika ali ne.

Glavna privlačnost velikonočnega romanja pa ostaja še vedno sedmero glavnih rimskih bazilik: Sv. Peter v Vatikanu, Sv. Janez v Lateranu, Sv. Marija Snežna na Eskvilinu, Sv. Križ v Jeruzalemu, Sv. Lovrenc izven obzidja pri rimskem pokopališču, Sv. Sebastijan pri katakombah na stari Apijski cesti in Sv. Pavel izven obzidja.

Poromajmo vsaj v duhu tudi mi v teh sedmero bazilik, duhovno povezani z Rimljani in krščanskimi romarji z vsega sveta.

Sv. Peter v Vatikanu

Začnimo pri Sv. Petru v Vatikanu. Vsakemu katoličanu je to najdražja cerkev. Stoji nad grobom sv. Petra, prvaka apostolov, in ob njej stoluje poglavar svete Cerkve, Petrov naslednik, papež.

Že v prvem stoletju po Kristusu, 30 let po Petrovi mučeniški smrti, je papež Anaklet postavil nad grobom sv. Petra pri nekdanjem cirkusu cesarja Nerona majhno kapelo. V 4. stoletju je tu cesar Konstantin Veliki, osvoboditelj preganjanega krščanstva, zgradil prvemu papežu v čast veličastno baziliko. Po 12 stoletjih so staro razpadajočo baziliko porušili in začeli graditi novo po načrtu arhitekta Bramanteja in pozneje Michelangela ter Maderna. Dokončana in posvečena je bila l. 1626.

Zunanjo veličastnost cerkve s širokim pročeljem in visoko Michelangelovo kupolo poudarja ogromen elipsast Trg sv. Petra, delo arhitekta Berninija sredi 17. stoletja. Trg obkroža dvoje mogočnih stebrišč z 284 stebri v štirih vrstah. Sredi trga stoji 25 metrov visok obelisk iz rdečega granita, ki ga je že leta 39 po Kristusu cesar Kaligula dal

pripeljati iz Egipta; leta 1585 pa ga je papež Sikst V. dal postaviti na sredo trga in nanj zasaditi šest metrov visok križ.

Trg sv. Petra je za mnoge arhitekta, estete in preproste ljudi najlepši in najveličastnejši prostor na svetu.

Do svetišča vodi široko stopnišče. Sredi pročelja je velika loža, od koder sporoči kardinal diakon vernikom na trgu izvolitev novega papeža. Od tod podeli papež vernikom svoj prvi apostolski blagoslov. Prav tako razglša iz te lože svoj blagoslov *Urbi et orbi* — Rimu in vsemu svetu.

Preddvor ima pet velikih vhodov, ki jim odgovarja petero vrat v notranjost bazilike. Za srednjimi vrati je na tleh označeno, da je ta največja katoliška cerkev sveta dolga 186,86 m. Njena višina od tal do križa na kupoli pa znaša 136,57 m.

V cerkvi je 14 kapel, 30 oltarjev ter cela vrsta kipov in čudovito lepih mozaikov (freska je le ena). Med kipi predstavlja enega izmed vrhov krščanske umetnosti Michelangelova Pietà: Zalostna Mati božja z mrtvim Sinom.

Kjer se srečata glavna podolžna in prečna ladja, stoji sredi pod kupolo, točno nad Petrovim grobom papeški oltar z baročnim Berninijevim baldahinom, ki je visok 29 m.

Tukaj, ob grobu sv. Petra, vsak pobožen romar pomoli za utrditev svoje vere in za vse brate in sestre, ki v katerem koli delu sveta blodijo in omahujejo.

Potem pa se zazre naprej v apsidu, ki jo zaključuje oltar s katedro — prestolom. Ostanke hrastovega stola, na katerem naj bi po izročilu sedel sv. Peter in pridigal, je Bernini vdela v marmor, bron in zlato ter postavil nad oltar. Na vsaki strani stoje ogromne postave štirih velikih cerkvenih učiteljev: krščanski Zapad predstavljata sv. Ambrož in sv. Avguštín, krščanski Vzhod pa sv. Atanazij in sv. Janez Zlatousti. Nekoliko više se blesti svetniško okno s podobo goloba - Sv. Duha, tako zvana Berninijeva glorijska. V žar tega okna postavijo sliko novega svetnika za prazni-

ški dan njegove razglasitve. Vsa cerkev je tedaj v lučih, zbor Sikstinske kapele poje zmagoslavni spev in vsa zbrana množica vernih romarjev odpeva: »Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat! - Kristus zmaguje, Kristus kraljuje, Kristus gospoduje!« Ob navzočnosti vidnega Kristusovega namestnika se čutijo ta hip vsi kakor dvignjeni v nadzemeljski duhovni svet, v čudovite višine, do katerih kaže smer sijoča Michelangelova kupola.

Tega doživetja ni moč pozabiti. Romar ga nosi vedno s seboj. Skupaj z njim mu ostaja draga in ga spremlja po vseh zemeljskih potih vsa veličastna bazilika sv. Petra. Pomaga mu usmerjati življenjske korake proti brezmejni baziliki večne domovine.

Sv. Janez v Lateranu

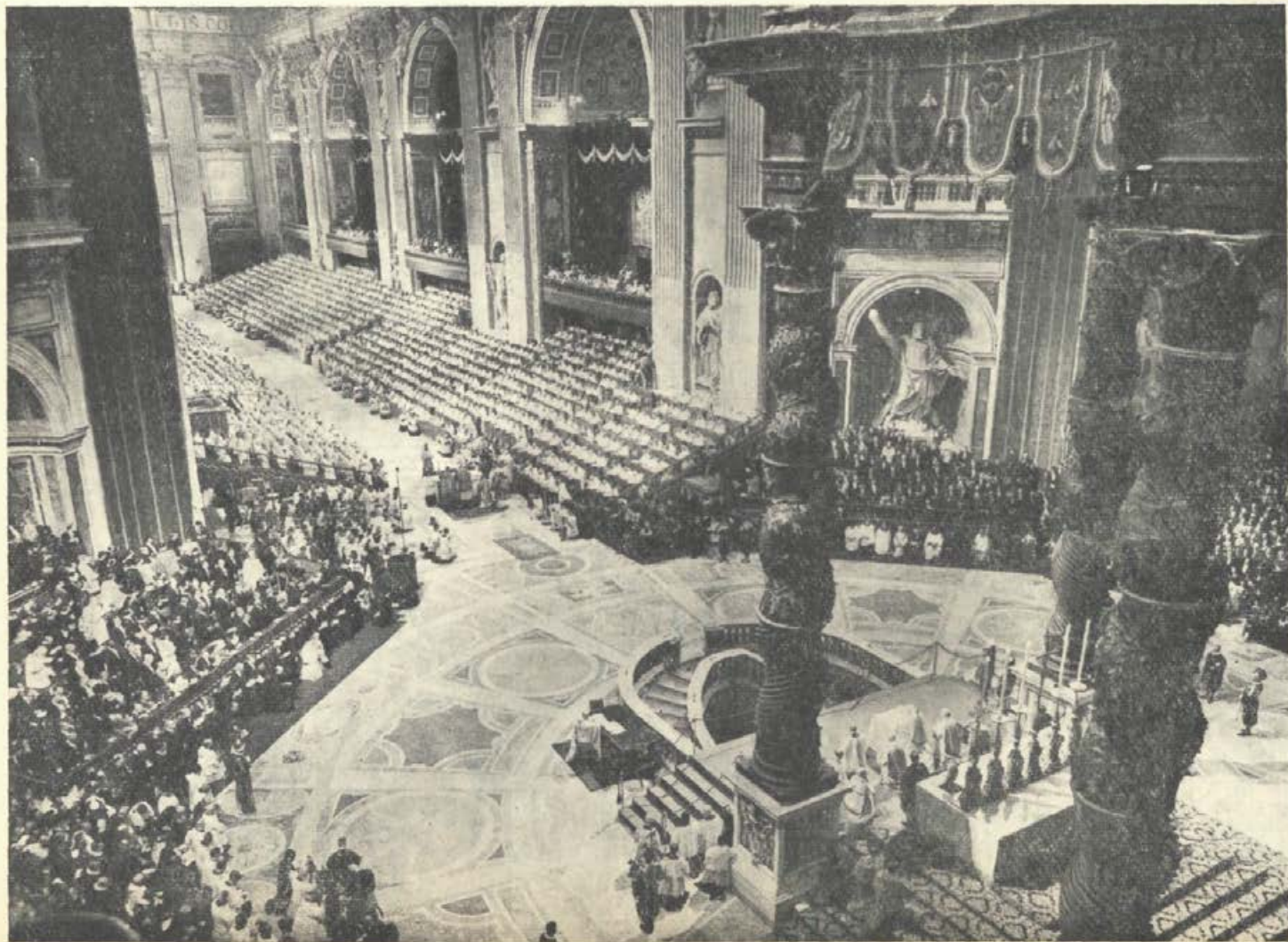
Prva katedrala rimskih škofov - papežev je bila in je še danes bazilika sv. Janeza v Lateranu.

Bazilika se imenuje lateranska po rimski plemiški rodbini Lateranov, ki je imela tu svojo palačo in posestva. Po zmagi krščanstva je cesar Konstantin ves prostor s poslopji vred podaril Cerkvi. Na kraju je zgradil baziliko, papeževo rezidenčno palačo in baptisterij — krožno osmerokotno kapelo, kjer so Rimljanom slovesno podeljevali zakrament svetega krsta, in sicer s potapljanjem.

Prvotna cerkev je bila posvečena Odrešeniku in je imela pet ladij. V teku stoletij je bila večkrat porušena ali pa jo je uničil požar, zadnjič v 14. stoletju. Štirikrat so jo na novo pozidali, v zadnjih stoletjih pa jo docela prenovili. V srednjem veku so jo posvetili sv. Janezu Krstniku.

Mogočno pročelje s petimi vrhovi, z ložo za papeške blagoslove in s 15 po sedem metrov visokimi kipi je iz 18. stoletja in je eno najlepših del poznega baroka.

Notranjost cerkve je tudi danes razdeljena v pet ladij in ima obliko latinškega križa. Dolga je 150 metrov. Klasično baročno obliko ji je leta 1650 dal

Slika kaže koncilске očete in druge povablence zbrane v baziliki sv. Petra pri otvoritvi koncila

Barromini, vendar je prenasičena z okrasjem.

V papeškem oltarju sredi cerkve je lesena miza iz katakomb, ki je menda služila sv. Petru in njegovim naslednikom kot oltarna miza. Nad oltarjem stoji gotski marmornat baldahin iz 14. stoletja. Med slavo pri sveti maši na veliko soboto odkrijejo zavese pri baldahinu in pokažejo dragocene relikvije v srebrnih posodah: glavi sv. Petra in Pavla.

V apsidi je najstarejša Kristusova podoba v Rimu: mozaik Kristusa Vladarja iz leta 440. Ostali del velikega mozaika s križem, rajskimi rekami, nebeškim Jeruzalemom in mnogimi podobami je iz 13. stoletja.

V cerkvi je mnogo nagrobnikov. Samo papežev je tu pokopanih 23.

Ob oltarju sv. Rešnjega Telesa je vhod v križni samostanski hodnik, ki s svojimi 240 vitkimi stebriči predstavlja čudovito harmonijo poduhovljene tvarnosti.

Lateran je bil skoraj tisoč let središče cerkvenega življenja v Rimu. Vse do leta 1305, ko so bili papeži pregnani za 72 let v francoski Avignon. V Lateranski palači so se vršili štirje vesoljni cerkveni zbori. Tu je živel 161 papežev, izmed katerih je bilo 47 proglašanih za svetnike. Po vrnitvi iz Avignona so se cerkveni glavarji preselili v Vatikan.

V Lateranski palači je sedaj svetni, krščanski, misijonski in etnološki muzej. V eni izmed dvoran te palače je bila 11. februarja 1929 podpisana lateranska pogodba med sveto Stolico in italijansko državo.

Sv. Marija Snežna na Eskvilinu

Na Eskvilinu, enem izmed sedmih rimskih gričev, stoji mogočna bazilika z značilnim visokim zvonikom in dve-ma kupoloma: Sv. Marija Snežna ali Sv. Marija Velika - Santa Maria Maggiore, najstarejša, največja in najpomembnejša Marijina cerkev v Rimu.

Legenda pripoveduje, da se je v noči med 4. in 5. avgustom leta 352 papežu Liberiju in rimskemu patriciju Janezu prikazala Mati božja in jima iz-

razila željo, naj ji zgradita cerkev na kraju, kjer bosta naslednje jutro našla sneg. Sneg sta našla — sredi poletja — na Eskvilinu in tu je papež Liberij s patricijevimi prispevki zgradil baziliko.

V naslednjem stoletju je po efeškem koncilu (leta 431), ki je potrdil resnico, da je Marija resnična božja Mati - Theotokos, papež Sikst III. postavil novo baziliko in jo okrasil s številnimi mozaiki. Pozneje je bila cerkev večkrat prenovljena.

Lep romanski zvonik, ki je najvišji v Rimu, je dal napraviti papež Gregorij XI. v spomin na svojo vrnitev iz Avignona v Rim leta 1377.

V notranjosti je cerkev dolga 86 metrov in široka 18. 36 antičnih marmornatih stebrov jo deli v tri ladje. Pozornost zbujejo umetniško izdelana tla iz 12. stoletja in bogato pozlačeni strop, za katerega so uporabljali prvo zlato iz novoodkrite Amerike.

Na stenah pod stropom srednje ladje so mozaične slike iz 4. in 5. stoletja, ki prikazujejo dogodke iz stare zaveze. Nad njimi so freske s svetopisemskimi prizori iz nove zaveze.

Na loku pred apsido vrsta čudovito lepih mozaikov iz 5. stoletja predstavlja Marijino zmagoslavje po efeškem koncilu. To je eden najdragocenejših primerov bizantinske umetnosti na Zapadu. Božjo Mater poveljujejo tudi mozaiki v apsidi, toda ti so poznejšega izvora, iz 13. stoletja; vpliv bizantinske umetnosti pa se izraža tudi v njih.

Nad papeškim oltarjem sredi cerkve stoji baldahin, ki ga drže štirje porfirni stebri. Pod oltarjem je vdolbina s skrinjico, v kateri hranijo relikvije jaslic iz Betlehema.

Kapela levo od papeškega oltarja se imenuje Pavlinska ali Borgezijska kapela. Zgradil jo je papež Pavel V. Borghese leta 1611. Nad dragocenim oltarjem stoji slovita slika Matere božje: *Salus populi Romani* - Rešenje rimskega ljudstva. Ljudsko izročilo trdi, da je to bizantinsko ikono iz 13. stoletja naslikal sv. Luka. Rimljani jo imajo v izredno veliki časti. Radi se zatekajo pred njo v vsaki stiski in radi jo pre-

našajo v procesiji po rimskih ulicah. Po zadnji vojni so tu vsak prvi četrtek v mesecu posebne pobožnosti za posamezne narode trpeče »Cerkve v molku«.

Iz kupole nad to Marijino kapelo trosijo vsako leto med mašo na praznik Marije Snežne (5. avgusta) cvetne liste belih vrtnic in nageljnov — v spomin na čudež s snegom.

Sv. Križ v Jeruzalemu

Sv. Helena, pobožna mati cesarja Konstantina, je želela imeti v Rimu stvaren spomin na Kristusovo odrešitveno trpljenje. Zato je dala leta 330 v svoji palači sezidati cerkev, za katero so pripeljali nekaj zemlje iz Svete dežele in relikvije Kristusovega trpljenja, med njimi tudi del križa. Cerkev je zato dobila ime Santa Croce di Gerusalemme - Sv. Križ v Jeruzalemu. V 8. stoletju so jo prezidali, v 12. in 18. stoletju pa prenovili.

Notranjost bazilike deli osem antičnih stebrov v tri ladje. Giaquintova oljnata slika na stropu prikazuje sv. Heleno, kako odhaja v nebesa.

Stopnice na obeh straneh glavnega oltarja vodijo v spodnjo cerkev z znamenito kapelo sv. Helene. Kapela je okrašena z vrsto mozaikov. Kip na srednjem oltarju je prvotno predstavljal pogansko boginjo Junono, pozneje pa so ga spremenili v sv. Heleno. Tla kapele je dala sv. Helena pokriti z zemljo s Kalvarije. Nekoč so ženske smele priti v to kapelo samo enkrat na leto (20. marca), ker je bila pod klavzuro cistercijanskega reda, ki celotno cerkev upravlja še danes.

Baziliko sv. Križa romarji posebno radi obiskujejo zaradi kapele Relikvij na levi strani glavnega oltarja. Takoj nasproti vhodu je na steni veliko bruno, ki predstavlja del križa, na katerem je menda visel desni razbojnik. Na obeh straneh modernega stopnišča je prikazan križev pot. Na vrhu je kapela z vrsto dragocenih relikvij nad oltarjem. Po izročilu so to trije koščki Kristusovega križa, dva trna iz trnove kro-
ne, en žebelj, napis s križa, prst apostola dvomljevca sv. Tomaža in nekaj

kamenčkov iz betlehemske votline, iz stebra bičanja in s Kalvarije.

O sveti cesarici Heleni in njenem najdenju Kristusovega križa poročajo mnogi cerkveni pisatelji prvih krščanskih stoletij, med njimi tudi sv. Ambrož in sv. Rufin. Cerkev praznuje 3. maja poseben praznik najdenja sv. križa.

Z delom križa, ki ga je Helena prinesla v Rim, so papeži vse do svojega prisilnega odhoda v Avignon leta 1305 opravljali svete obrede velikega petka. Ko so relikvijo križa pokazali ljudstvu v počaščenje, so zapeli: »Ecce lignum crucis - Glejte les križa«. Ta navada se je razširila tudi drugod in podobno čiščenje svetega križa predstavlja še danes višek obredov na veliki petek.

Vsako leto na veliki petek pokažejo iz zunanje lože v baziliki sv. Križa te relikvije Kristusovega trpljenja zbrani množici vernikov, nakar se izpred cerkve razvije velika procesija sv. križa, eden najznačilnejših dogodkov rimskega velikega tedna.

Sv. Lovrenc izven obzidja

Na zahodni strani Rima stoji ob vhodu na rimsko pokopališče Campo Verano bazilika sv. Lovrenca izven rimskega obzidja - San Lorenzo fuori le mura.

Sv. Lovrenc, španski diakon papeža Siksta II., je nekaj dni po obglavitvi papeža tudi sam pretrpel mučniško smrt na žarečem železju (10. avgusta leta 258). Rimska kristjanka sveta vdova Ciriaka je pokopala diakonovo truplo na svojem posestvu. Okoli groba so kmalu zrasle krščanske katakombe. Nad grobom svetega mučenca je cesar Konstantin leta 330 sezidal prvotno cerkev, ki jo je papež Pelagij II. leta 578 povečal in okrasil; papež Honorij III. pa jo je v 13. stoletju združil s sosedno cerkvijo Matere božje iz 8. stoletja. Romanski zvonik je bil postavljen v 12. stoletju.

Ob letalskem napadu 19. februarja 1943 je bil uničen ves del stare cerkve od preddverja do glavnega oltarja. Sveti oče Pij XII. je tisti dan sam prihitel

na ta prostor in obiskoval ranjence. Ko so po vojni cerkev obnovili, so tudi Piju XII. v atriju postavili spomenik v zahvalo za odločno pomoč pri reševanju rimskega mesta pred grozotami vojnega razrušenja.

Baziliko krasi lepe freske in mozaike, predvsem iz življenja sv. Lovrenca in prvega mučenca sv. Štefana, katerega zemeljske ostanke so v 6. stoletju prepeljali iz Jeruzalema v to cerkev. Grobovi obeh mučencev so v kripti za glavnim oltarjem.

V podzemeljski kapeli je grobnica papeža Pija IX., ki je vladal od vseh dosedanjih papežev najbolj dolgo: od leta 1846 do leta 1878. Pija IX., papeža I. vatikanskega cerkvenega zbora, so pokopali ob grobu dveh velikih krščanskih mučencev, ker je tako rad zahajal semkaj molit za pogum v težavah in za spreobrnjenje Rima.

Levo od glavnega oltarja bazilike je vhod v kapelo sv. Ciriaka in v njene katakombe.

Nekoč je stala krog bazilike sv. Lovrenca vrsta samostanov, ki so tvorili posebno mesto — Lorenzopoli. V samostanu iz 12. stoletja, ki se je ohranil do danes, bivajo kapucini, ki še danes oskrbujejo zgodovinsko pomembno baziliko.

Sv. Sebastijan na Apijski cesti

Slavno, s kamenjem tlakovano Apijsko cesto — Via Appia, ki je že pred Kristusom povezovala Rim z južnim delom Apeninskega polotoka in od tam preko morja z vsem Vzhodom, je leta 312 pred Kristusom zgradil cenzor Apij Klavdij. Po njem je tudi dobila ime. Po tej cesti je prišel v Rim prvak apostolov in prvi rimski papež sv. Peter. Po njej so leta 61 po Kristusu kot jetnika pripeljali v Rim sv. Pavla.

Številni Rimljani, ki niso hoteli, da bi bili po smrti pozabljeni, so si ob Apijski cesti pripravili grobove in nagrobne spomenike. Ob tej cesti so zrasla tudi podzemeljska grobišča prvih kristjanov — katakombe. Doslej so v Rimu odkrili 31 katakomb. Njihovi hod-

niki bi skupno merili 900 kilometrov. V njih je nad tri milijone grobov. Najznamenitejše so katakombe sv. Kalista in sv. Sebastijana ob Apijski cesti.

Pred katakombami sv. Sebastijana stoji bazilika sv. Sebastijana, ena izmed sedmih glavnih rimskih cerkva. Tu je bil pokopan rimski častnik Sebastijan ali Boštjan, ki je zaradi krščanske vere umrl mučeniške smrti leta 290, ko je Rimu vladal cesar Dioklecijan.

Prvotno cerkev je zgradil cesar Konstantin. Najprej je bila posvečena sv. Petru in Pavlu, katerih relikvije naj bi za nekaj časa prenesli v tamkajšnjo grobnico v dobi Valerijanovega preganjanja leta 258. Pozneje je cerkev dobila ime po mučencu Sebastijanu. Sedanja oblika ji je leta 1612 dal kardinal Scipion Borghese.

V levi kapeli bazilike stoji kip sv. Sebastijana, ki ga je po Berninijevem vzoru izdelal kipar Giorgetti. Pod oltarjem je Sebastijanov grob.

V desni kapeli hranijo zanimive relikvije: konico puščice, s katero je bil ustreljen Sebastijan, kos stebra, ob kateri je bil privezan, ter odtise Kristusovih stopinj iz bližnje cerkvice Domine Quo Vadis. Na kraju, kjer stoji ta cerkva, se je menda namreč Kristus prikazal apostolu Petru, ki je bežal iz Rima. Na Petrovo vprašanje »Kam greš, Gospod?« je Kristus odgovoril, da gre namesto njega v Rim, da bo drugič križan. Peter se je nato vrnil v mesto, kjer so ga v času cesarja Nerona križali. Dogodek je lepo opisal poljski pisatelj Sienkiewicz v svojem znanem romanu *Quo vadis*. V filmu pa sta ga prikazala Cecil de Mille in Cronin, ki se je ob tem spreobrnil.

Pod baziliko sv. Sebastijana se razteza podzemeljsko grobišče v štiri nadstropja. V njih so kripti sv. Sebastijana, številni majhni grobovi, sarkofagi ter tri velike grobnice s freskami in mozaiki. Med nagrobnimi napisi je posebno važen napis na nekem grafitu: IHTHYS — riba, skrivni znak prvih kristjanov.

Koncilski očetje se v sprevidu pomikajo v baziliko sv. Petra k otvoritvi koncila

Sv. Pavel izven obzidja

Nekoč so romarji sedem glavnih rimskih cerkva obiskovali peš. Razdalje niso majhne in pot je za marsikoga bila precejšnja pokora. Še danes nosi cesta, ki veže baziliko sv. Sebastijana in sv. Pavla izven obzidja, ime Via delle Sette Chiese - Cesta sedmih cerkva. Po tej poti so romarji prišli do zadnje romarske cerkve, ki je posvečena velikemu apostolu narodov sv. Pavlu.

Sv. Pavla so leta 67 obglavili tri kilometre naprej od bazilike, na kraju Tre Fontane - Trije studenci, kjer naj bi apostolova glava trikrat poskočila od tal; na tistem prostoru pa so po izročilu začeli izvirati trije studenci. Nad izviri so kmalu sezidali cerkev sv. Pavla, pozneje pa v bližini še dve drugi. Sredi evkaliptovega nasada stoji in deluje tukaj že stoletja samostan trapistov.

Na kraju bazilike sv. Pavla je bilo prvotno pokopališče in tu je bil ob cesti proti Ostii sv. Pavel pokopan. Že konec 2. stoletja so na njegovem grobu postavili spomenik. Cesar Konstantin Veliki je nad grobom zgradil leta 324 cerkev in jo dal bogato okrasiti. Leta 386 so rimski krščanski cesarji cerkev prezidali in ji dali veličastno obliko, kot jo ima še danes.

Leta 1823 je baziliko skoro docela uničil požar. Takoj so verniki z vsega sveta začeli zbirati prispevke za gradnjo nove cerkve. Dokončana in posvečena je bila leta 1854. Bazilika je povsem podobna nekdanji, številni mozaiki in dragocen marmor pa jo napravljajo še lepšo. Nekoliko moti le nizek in z baziliko neskladen zvonik.

Pred glavnim vhodom v cerkev stoji štirikotni stebriščni hodnik z nad 150 stebri in mogočnim kipom sv. Pavla v sredini. Gornji del pročelja zavzema velik mozaik, ki so ga leta 1885 izdelali vatikanski mozaicisti, in predstavlja zgoraj Kristusa s sv. Petrom in Pavlom, v sredi božje Jagnje s štirimi izviri, h katerim prihajajo pit ovce — verniki vsega sveta, spodaj pa štiri velike preroke stare zaveze.

V cerkev vodi troje vrat. Dolga je 120 metrov, široka 60 m in visoka 23

V koncilski dvorani v cerkvi sv. Petra pred otvoritvijo cerkvenega zbora: prvi na desni spodaj nadškof msgr. A. Fogar; nad njim ljubljanski nadškof msgr. Vevk; za njim v roketu monsignor Jezernik, ob njem na levi beograjski nadškof monsignor Ujčić

metrov. 80 granitnih stebrov jo deli v pet ladij. Pogled na veličastno umirjenost celotne notranjosti je nekaj edinstvenega. Rimljani ne imenujejo zaman središčne ladje: Plesna dvorana Boga.

Tla so iz marmorja, lesen strop je bogato pozlačen. Štiri alabastrove stebre za glavnim vhodom in alabastrova okna je daroval egiptski podkralj Mehemed Ali. Med 106 okni slike modernih umetnikov prikazujejo dogodke iz življenja sv. Pavla. Pod njimi je po vsej cerkvi vrsta medaljonov z mozaičnimi podobami 261 papežev: od sv. Petra do Pija XII.

Veliko umetniško vrednost predstavlja slavalok z mozaiki iz 5. stoletja: bizantinski Kristus Vladar s simboli štirih evangelistov, s 24 starešinami iz Janezovega Razodetja, z dvema angeloma ter sv. Petrom in Pavlom.

Pod slavalokom se dviga na štirih porfirnih stebrih gotski baldahin. Pod

njim je papeški oltar, pod oltarjem pa grob sv. Pavla. Levo od oltarja stoji velik kip sv. Petra, desno pa sv. Pavla.

Mogočne bizantinske mozaike v apsidji je dal v 13. stoletju napraviti papež Honorij III. grškim mozaicistom, ki so živeli in delovali pri dožih v Benetkah.

V prečni ladji bazilike je več oltarjev in kapel z mnogimi umetniškimi slikami in kipi. Z desnega dela prečne ladje je možno priti v prelep križni hodnik, ki ga je izdelal Peter Vassalotto v začetku 13. stoletja. Sredi vitkih marmornatih stebričev vseh barv stoji vrt, ki nudi razgled na celice benediktinskega samostana. Vse od 10. stoletja dalje upravljajo namreč baziliko sv. Pavla benediktinci.

V tem benediktinskem samostanu je na praznik spreobrnjenja sv. Pavla, 25. januarja 1959, sedanji sveti oče Janez XXIII. prvič naznanil sklicanje no-

vega vesoljnega cerkvenega zbora, ki po sodbi mnogih predstavlja najvažnejši dogodek našega stoletja.

* * *

Obiskali smo v duhu sedem glavnih rimskih cerkva. Ne da bi prejeli odpustke, kot je bil glavni namen nekdanjih pobožnih romarjev. Danes je malo takih, vendar so še.

Tudi nismo obiskali sedem rimskih

cerkva, da bi nam romanje prineslo srečo za vse leto, kot menijo ne najbolj pobožni Rimljani, ki s tako željo poromajo v sedem rimskih cerkva vsako leto na veliki teden.

S svojim obiskom smo hoteli le bežno pogledati v dvatisočletno zgodovino krščanskega Rima in se povezati z rimskimi romarji vseh narodov in stoletij.

JOZEF MARKUZA

Tisočstoletnica prihoda svetih apostolov Cirila in Metoda med Slovane

Leta 863, ko so moravska in panonska polja bila bogata in se je žitno klasje lesketalo v soncu, sta sv. brata Ciril in Metod prišla v spremstvu slovanskih poslancev v Velegrad.

Moravski knez Rastislav je hotel utrditi svojo državo na političnem in na verskem polju. Poslal je v Carigrad k cesarju Mihaelu poslance s prošnjo, da mu pošlje misijonarjev, ki znajo slovanski jezik, da bi uspešno oznanjevali Kristusovo blagovest. Ta mu je poslal brata Cirila in Metoda. Bila sta iz plemenite rodbine in sta slovela po svojih čednostih in modrosti. Rodila sta se v Solunu, kjer so povečini živeli Slovani. Ze v zgodnji mladosti sta se priučila njihovem jeziku. Na cesarskem dvoru sta dobila visoko izobrazbo. Ciril je bil znan kot »filozof«, Metod pa po svojih pravnih in upraviteljskih sposobnostih.

Carigrad je bil z zlatimi kupolami krščanskih cerkva, z lepimi vrtovi najlepše mesto tedanjega sveta. Bil je sedež vzhodnega cesarstva in vzhodne cerkve, središče kulture, znanosti in umetnosti, razkošja in siromaštva.

Čeprav sta sveta brata živela na dvoru med bogastvom, sta vendar ostala zvesta klicu po tihem samostanskem življenju. Zbežala sta iz mestnega hrupa ter se umaknila na sveto goro Olimp, kjer ju je božja Previdnost v samoti pripravljala na bodoče delo. Najbrž je prav tu sv. Ciril sestavil slovansko abe-

cedo. Malo let sta uživala mir Olimpa. Bila sta poklicana med Kozare, na Krimski polotok, kjer sta našla mučeniške ostanke rimskega papeža sv. Klementa. V Carigradu so se vrstili boji za cesarski in obenem za patriarški prestol. Pojavljali so se prvi znaki bodočega cerkvenega razkola. Sv. brata sta se umaknila tem težkim razmeram ter se na povabilo kneza Rastislava podala na Moravsko. S seboj sta prinesla poleg ostankov sv. Klementa še slovanski prevod nedeljskih evangelijev in liturgične knjige.

Za Moravce pa tudi za druga slovanska plemena se je začel preporod, novo obdobje krščanskega življenja. Nemški misijonarji, ki so že dalj časa delovali med Slovani, niso želi uspehov, ker ljudstvo ni razumelo njihovega jezika, pa tudi ker niso živeli po evangeliju. Sv. brata sta Kristusov evangelij oznanjevala z besedo in zglednim življenjem, zato je njuna setev prinesla obilen plod. Zapadni misijonarji so jima to zavidali in na vse mogoče načine ovirali njuno apostolstvo. Pri tem so jih podpirali nemški knezi in solnograški škofje, ki so hlepeli razširiti svoja posestva na škodo Slovanov in jih ponemčiti.

Sv. Ciril in Metod sta se, da bi končno uredila cerkvene zadeve s papežem, napotila v Rim. S seboj sta povedla učence, ki sta jih pripravila za duhovništvo. Med potjo sta se ustavila pri

gostoljubnem knezu Koclju, poglavarju panonskih Slovencev. Ta je namreč že slišal o uspešnem delovanju sv. bratov in je želel, da bi tudi panonski Slovenci bili deležni njunega blagoslova. Še sam jima je dal nad petdeset učencev, da bi jih vzgojila v duhovnike. Najbrž so v papeško mesto potovali po rimski cesti, ki je vodila preko Ptuja, Celja, Ljubljane, Akvileje v Benetke. Nato so z ladjo pluli do Ravenne, od koder so po kopnem nadaljevali svojo pot.

Papež Hadrijan II. je zelo slovesno sprejel sv. brata in njune učence, zlasti še, ko je izvedel, da prinašata s seboj svetinje sv. Klementa. Potrdil je slovanske bogoslužne knjige in prevod evangelijev ter jih položil na oltar v cerkvi sv. Marije Snežne (Santa Maria Maggiore). Diakona Metoda je posvetil v duhovnika in z njim nekatere njunih učencev.

Sv. Ciril je zbolel, stopil v enega izmed grških samostanov v Rimu in umrl 14. februarja 869. leta. Pogrebni spreved je bila zmagoslavna pesem hvalnic Bogu, ki je ovenčal svojo Cerkev z novim svetnikom. Zemeljski ostanki počivajo v cerkvi sv. Klementa. Grob njegov je ostal do današnjih dni cilj mnogih slovanskih romanj.

Sv. Metod se je, sam sredi tolikega apostolskega dela, zaupajoč v bratovo pomoč, vrnil po papeževem naročilu v Panonijo, da se pogovori s knezoma Kocljem in Rastislavom o ustanovitvi nove slovanske nadškofije. Oba kneza sta velikodušno sprejela njegovo sporočilo. Istega leta jeseni se je sv. Metod vrnil v Rim, kjer ga je papež Hadrijan posvetil v škofa, ga imenoval za panonskega in moravskega nadškofa, s pravicami širiti krščanstvo med Slovani ter urediti vse slovanske cerkvene zadeve.

Po svojem drugem povratku iz Rima se je sv. Metod mudil le malo časa pri knezu Koclju. Hotel je namreč čimprej na Moravsko, kjer se je marsikaj spremenilo na verskem in političnem polju ter so se razmere v treh letih njegove odsotnosti zelo poslabšale. Kralj Ludovik Nemški ni maral kneza Rastislava; v njem je gledal Metodovega po-

krovitelja in se ga je zaradi tega hotel iznebiti. Podkupil je izdajavskega Svetopolka, Rastislavega nečaka, ki je svojega strica predal nemškim knezom, da so ga umorili na Bavarskem. Svetopolk se je z nemško pomočjo polastil prestola, bil tako nekaj časa odvisen od Nemcev, nakar se jih je otrešel in ustanovil Velikomoravsko državo, ki je trajala do njegove smrti, do leta 894, ko je njegovo kraljestvo razpadlo. V tem času so Nemci zajeli sv. Metoda, ga obtožili, da širi krive nauke, ga zaprli v ječo na Bavarskem, kjer je pretrpel mnogo hudega. Šele po treh letih se je posrečilo odločnemu papežu Janezu VIII., da ga je rešil krutih rok nemških knezov in škofov. Papež je strogo kaznoval solnograške škofo; sicer pa je po pripovedovanju Metodove legende vse mučitelje zajela kazen božja.

Z Rastislavom je izginil iz zgodovine tudi panonski knez Kocelj. Knez Kocelj je bil, kakor je razvidno iz njegovega dopisovanja s papežema Hadrijanom II. in Janezom VIII., dober knez, vdan svetima apostoloma; bil jima je trdna opora. Škoda, da ni več zgodovinskih dokazov, ki bi lahko osvetlili Kocljev položaj in njegovo delo pri apostolstvu svetih bratov. Če bi se to posrečilo, bi imeli Slovenci že v devetem stoletju »kneza-svetnika«. Rastislav in Kocelj sta bila krščanska vladarja, zaščitnika in pobudnika Metodovih idej v obnovi pravega krščanskega življenja. Z njuno pomočjo je sv. Metod vzgojil nad dvesto učencev, kar daje njenemu spominu trajajoči sij.

Tudi na Moravskem je sv. Metod mnogo pretrpel, predvsem s strani zvitega in podkupljenega škofa Vihinga, ki je postopal oblastno in krivično. Moral je še enkrat v Rim, da se je zagovarjal pred papežem zaradi lažnivih obtožb. Papež Janez VIII. je spoznal njegovo pravovernost in ponovno potrdil slovansko bogoslužje. Sv. Metod se je potolažen in pokrepčan vrnil na Moravsko; toda njegovi nasprotniki niso niti sedaj prenehali spletkariti proti njegovim načrtom in so se mu vse do

njegove smrti trdovratno upirali. Pred svojo smrtjo se je sv. Metod še podal na dolgo potovanje v Carigrad, da tudi tam uredi cerkvene zadeve in pripravi tla za uspešno širjenje krščanstva med balkanskimi Slovani, ki so spadali pod območje carigradskega patriarha. Patriarh in cesar sta ga zelo vljudno sprejela, pohvalila njegovo delo, mu odobrila načrte in obljubila pomoč. Z bogatimi darovi se je poslovil od Carigrada, da se vrne med svoje zveste učence. Na Moravskem je dokončal prevod sv. pisma nove zaveze in stare, razen knjige Makabejcev, ter bogoslužne knjige. Ko je dovršil za Slovane trudapolno delo, je preminul v Gospodu 6. aprila 885. leta v velehradski stolnici. Z njim so slovanski verniki izgubili svetega dušnega pastirja, ki je dobrovoljno dal življenje za svoje ovce, duhovniki svojega vodnika, učenci učitelja in vzgojitelja.

Metodovi nasprotniki in sovražniki so dosegli, kar so že davno želeli. S Svetopolkovo pomočjo so kruto pregnali iz Moravske Metodove učence, ki

so se zatekli na jug. Slovanski bratje so jih željno sprejeli.

Spet je prihajalo poletje in zrno, ki je padlo v zemljo, je začelo kliti in rasti. Kolikokrat so pač Metodovi učenci, ko so hodili ob robu pšeničnih polj, mislili na svojega učitelja in se spominjali Kristusovih besed — »Ce pšenično zrno ne pade v zemljo in ne umrje, ostane samo; če pa umrje, obrodi obilo sadu« (Jan 12, 24-25). In kolikokrat mi, kadar hodimo ob robu pšeničnih polj, mislimo nanj in na Kristusove besede? Ali sploh vemo, da obstaja med Slovani Apostolat sv. Cirila in Metoda, ki je apostolat molitve za zedinjenje vseh kristjanov v eni Cerkvi? Papež Pij XI. ga je potrdil in obdaril z raznimi privilegiji. Ali vemo, da lahko tudi sami postanemo njegovi člani?

Praznik sv. Cirila in Metoda (5. julij) naj bo tudi za nas praznik cerkvene edinosti!

Kdor želi postati član Apostolstva sv. Cirila in Metoda, se lahko obrne na naslov: P. Anton Koren S.J. - C. Cattaneo, 2 - Roma, Italia.

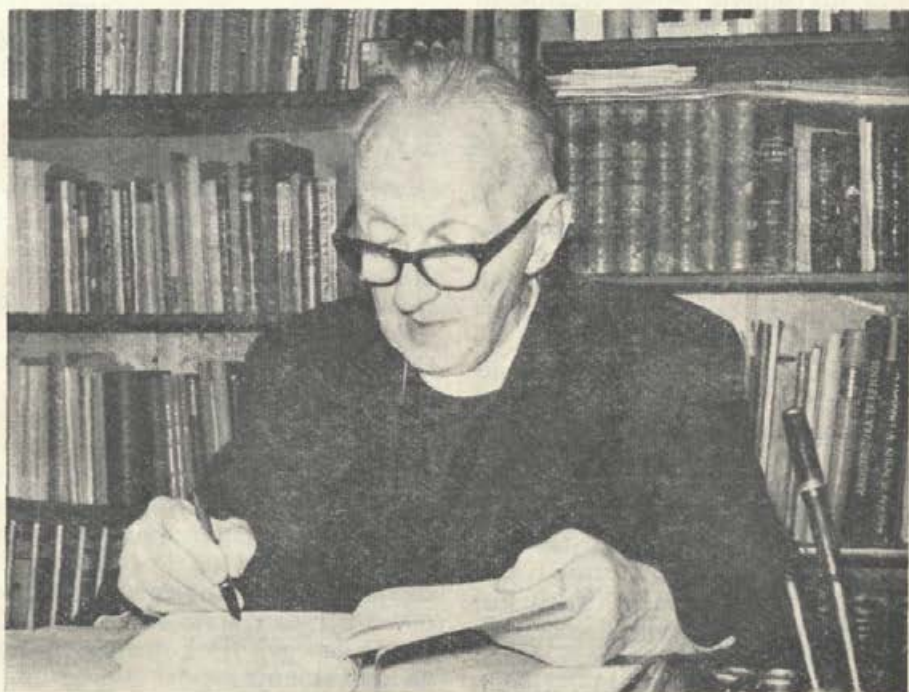
Agordo v Dolomitih, kolonija Slovenske Vincencijske konference

Franc Saleski Finžgar

»Ce si resnično poklican za književnega delavca, pisatelja, tega ne boš opustil. To je tvoj notranji klic in imperativ.« V te besede je Finžgar nekaj let pred smrtjo zgostil svoje življenjsko spoznanje o pisateljskem delu in poklicu.¹⁾

Tudi on sam je začel pisati po notranjem ukazu, in sicer že v nižjih raz-

sveta« (1896); v tem listu je v naslednjih tridesetih letih objavil večino svojih spisov, med njimi svoje najboljše. Sploh je bil Finžgar izrazit dominsvetovec prvega in drugega rodu, ko sta list urejala oba Lampeta: France in Evgen. Te svoje smeri se je držal tudi potem, ko so pod uredništvom Izidorja Cankarja v »Domu in svetu« prevladali

redih gimnazije v »Domače vaje« ljubljanskega Alojzijevišča. Ko je bil v bogoslovju, so se mu polagoma odpirali tiskani listi in publikacije, kot »Pomladni glasi«, almanah ljubljanskih bogoslovcev, »Vrtec«, list za otroke, in celo »Slovenec«, vodilni katoliški politični dnevnik; vsi ti trije so mu začeli objavljati črtice in povestice leta 1892. Ko je bil že v dušnem pastirstvu, je vstopil v krog sodelavcev »Doma in

ekspresionisti. Nekaj zelo lepih stvari je priobčil tudi v »Slovencu«, v »Mentorju« in »Mladiki«, precej tudi pri Družbi sv. Mohorja v Celovcu in Celju. Sodeloval je tudi pri Koledarju Goriške Mohorjeve družbe.

V dijaških letih je bilo v njem zelo verjetno vse polno snovi, ki so ga gnale

¹⁾ Leta mojega popotovanja, str. 56

k pisanju. Takrat je objavljajal črtice in kratke povesti. Tudi pesnikoval je, zlasti pozneje, ko je kaplanoval v Bohinjski Bistrici, na Jesenicah in v Idriji. V »Domu in svetu« je izšla daljša njegova povest v verzih in rimah »Triglav« (1896). Ob obratu stoletja je verze popustil v pravilnem spoznanju, da je njegova ustvarjalna sila usmerjena v prozo. Se zmerom je pisal črtice, vsako leto nekaj, tako da se jih je v petdesetih letih nabralo lepo število.

Iz obilice teh drobcev pa štrlijo kvišku večja in tudi zelo velika pripovedna in dramatična dela. Prva njegova ljudska igra je »Divji lovec« (1902), ki do danes ni izgubila svoje svežine in privlačnosti. Sledil je roman »Iz modernega sveta« (1904), zasnovan in izpeljan v znamenju krščanskih socialnih idej, ki so takrat krepko prodirale v slovensko javno življenje. Nato se je v romanu »Pod svobodnim soncem« (1906/1907) na pobudo dr. Janeza Evangeliste Kreka lotil velikanske zgodovinske snovi iz začetka šestega stoletja, ko so Slovani z vzhoda prihajali na Balkan in ga osvajali. To povest davnih dedov pozna vsak Slovenec, ki zna brati. Finžgar je z njo postal neumrljiv ljudski klasik. Svoje spomine iz prvega leta gimnazije je opisal v delu »Student naj bo!« (1909/10). »Sama« (1912) je povest mlade učiteljice na deželi, ki se noče prilagoditi zamočvirjenemu okolju, temveč hoče ostati zvesta načelom krščanske ljubezni in pravičnosti. »Naša kri« (1912), druga Finžgarjeva drama, je že bolj določno zasidrana v preteklosti, namreč v Napoleonovi Iliriji. Povest »Dekle Ančka« (1913) je vzbudila takrat precej hrupa; tudi zaradi nje se je tri leta pozneje vnela ena najglobljih, a tudi najbolj dostojnih polemik v slovenskem slovstvu med Alešem Ušeničnikom, Izidorjem Cankarjem in Ivanom Grafenauerjem. Šlo je za staro vprašanje umetnosti in njenih meja, za tako zvani Jeranov problem ali za problem Gregorčič - Mahnič. V tistem razpravljanju se je razčistil marsikateri pojem. Tretja Finžgarjeva igra »Veriga« je izšla 1914.

Dogodek je risan tako živo, kot da ga je pisatelj posnel neposredno iz življenja. Svetovno vojno je Finžgar doživljal v zaledju. Dala mu je snov za zbirko črtic »Prerokovana« (1915/19), za povest »Boji« (1915/16) in za »Prerokbe zoré« (1917/19). Kakor je Ivan Cankar zaradi umetniško gluhe cenzure svoje misli o vojni spravil v sanjski okvir, tako je moral Finžgar te svoje vojne črtice prekiniti in nekaj slik pomakniti za sto let nazaj, v Napoleonove čase, z naslovom »Kronika gospoda Urbana« (1917). Kmalu po prvi svetovni vojni je izšla četrta Finžgarjeva drama »Razvalina življenja« (1921). Tem spisom je treba dodati še krepko pisano povest »Strici« (1927) z ostro črtanimi značaji, naravnost iz življenja prenesenimi v knjigo in povest »Strice« je pozneje izdala tudi Gor. Mohorjeva družba.

Leta 1918 je prišel Finžgar v Ljubljano za župnika v Trnovem. Tu ga je razno poklicno in drugo delo močno zaposlovalo. Leta 1922 je postal urednik publikacij Mohorjeve družbe v Celju, ki se je bila tedaj po preselitvi iz Celovca oziroma s Prevalj spet začela razvijati. Urednik je ostal trideset let (do leta 1952). Opravil je grmado kulturnega dela, ki se na zunaj kaže le v odlični kakovosti izdanih knjig. Dajal je pobude in nasvete in marsikatera temeljna knjiga bi ne bila napisana, da ni bilo njega. Po malem je pisal tudi sam, a vidi se, da je bilo tistih petindvajset let, od »Divjega lovca« do »Stricev«, njegova zlata doba. V tem času je bil dosegel višek svojega umetniškega ustvarjanja.

Po zadnji vojni je izdal še nekaj večjih povesti, n. pr.: »Mirna pota« (1952), ki spominjajo na njegovo bivanje v Idriji, čeprav je dejanje postavil v Celje; »Gostač Matevž« (1954), napisan po nekem starem osnutku. S temi deli se je vrnil v idilično domačnost, iz katere je bil izšel dobrih petdeset let poprej.

Danes je Finžgarjevo mesto v slovenskem slovstvu jasno določeno. Rodil se je 1871, torej le pet let pred Iva-

nom Cankarjem, glavnim pisateljem slovenske moderne; pisati in objavljati pa sta začela oba nekako istočasno. In vendar je med njima temeljna razlika, čeprav opažamo, da pisatelji ali sploh umetniki sodobniki pripadajo po navadi isti umetnostni struji. Oba: Finžgar in Cankar se gibljeta vsak v čisto drugi deželi kraljestva lepote; med njima ni zveze. Finžgar nikoli ni čutil potrebe, da bi šel za moderno; ko se je rešil objema mladostne romantike, je ostal zvest zdravemu realizmu prav do zadnjih dni, čeprav o njem ne moremo trditi, da je bil starokopiten in nedovzet za nove ideje. Moderna in ekspresionizem z oboževanjem čiste lepote sta šla mimo njega, zajela ga nista. Po osnovni noti svoje duše in svojega čustvovanja in mišljenja je Finžgar ostal v svetu svoje mladosti, dobe in okolja, iz katerega je bil izšel. Slovstvenih učiteljev in vzornikov pravzaprav ni imel. Res je, da sta dr. France Lampe in dr. Janez Evang. Krek močno in v nekem smislu odločilno vplivala nanj: prvi s svojo estetiko, drugi pa s tem, da mu je dal idejo in pokazal možnost široke zamisli romana »Pod svobodnim soncem«; zgolj literarno pa je Finžgar prerasel oba. Za svoje umetniško zorenje se je trudil sam in trud ni bil majhen, kot se zdi. Bil pa je nenavadno uspešen. Finžgar je bogatil jezik, zavestno poglobljal umetniški izraz, ki mu je na višku njegove poti postal edinstveno jedrnat in nazoren, plastičen, barvit in vonjiv, sočen in poln, a pravi nič v sorodu z obema Cankarjema (Ivanom in Izidorjem) niti s Pregljem in drugimi mojstri lepega slovenskega sloga v njegovem času, temveč samorasel — skratka: Finžgarjev. V drami »Veriga« in v slikah iz svetovne vojne »Prerokovana« mu beseda kar diši po zemlji, po gruntu, po vaški skupnosti, po ljudeh in njihovih težavah, strasteh, dobroti, poštenju, značajih. V svoji najbolj zreli dobi je bil realist, ki ne prezre ničesar, kar je na zemlji, a vedno gleda kvišku. V njem sta bili dve močni gibalni sili, namreč prirojen čut za socialno pravičnost in neka skoraj boleča

želja, da bi dokazal, da smo bili in da smo Slovenci v vsakem pozitivnem pogledu enakovredni z drugimi narodi.

Velik Finžgarjev pomen je v socialni vlogi nekaterih njegovih del, zlasti romana »Pod svobodnim soncem«. Tu imamo primer, ko kritika obgodrnja v romanu to in ono: da dejanje ni verjetno, da kaka oseba v življenju sploh ni mogoča, in podobno, a občinstvo, najširše občinstvo s svojim navdušenim, splošnim in trajnim pristankom ovrže zabavljanje kritikov ter dá pisatelju popolno zadoščenje s tem, da roman bere, bere in spet bere. To je dokaz, da je pisatelj s tem romanom skoraj vsakemu Slovincu zadnjih petdesetih let nekaj povedal, da mu je podaril nekaj lepih ur mirne zbranosti in plemenitega užitka. Ob tem romanu so se uresničile besede dr. J. Ev. Kreka: »Če ima delo v sebi življenje, ga ne ubije nobeno nasprotovanje.«²⁾

²⁾ Finžgar, Zbrani spisi. 1942. X. zvezek, str. 5

* * *

Življenjepisni podatki

Finžgar se je rodil 9. februarja 1871 v Doslovičah na Gorenjskem. Leta 1882 je vstopil v gimnazijo v Ljubljani; dovršil jo je 1891. Po maturi je šel v bogoslovje; novo mašo je pel kot tretjeletnik (1894). Kot kaplan in župnik je služboval v Bohinjski Bistrici (1895-1896), na Jesenicah (do konca 1896), v Kočevju (do maja 1898), v Idriji (do maja 1899), pri Sv. Joštu (do oktobra 1899), v Skofji Loki (do decembra 1900), v prisilni delavnici v Ljubljani (do oktobra 1902), v Želimljem kot župnik (do aprila 1907), v Sori (do aprila 1918), v Trnovem v Ljubljani do 1. januarja 1936, ko je stopil v pokoj. Dne 9. marca 1945 je njegovo hišo zadela bomba iz letala; bil je ranjen in ruševine so ga zasule. Umrl je v Ljubljani 2. junija 1962.

Pregled goriškega **prosvetnega dela**

Njemu, ki sedaj počiva v skupni duhovniški grobnici goriškega pokopališča in prosi Boga za svoj narod.

U V O D

Kakor iz sanj vstaja pred mano odrsko polje. Iz ozadja se bližajo sence, ki zdaj pa zdaj dobivajo svoje jasne oblike. To so igravci, pevci, predavatelji, ki gredo mimo in puščajo za seboj bogato kulturno žetev. Nad vsemi pa se dviga vitka, nasmejana postava Njega, ki je bil gonilna sila in svetel zgled vsemu goriškemu prosvetnemu delu. Toda, o Bog! pevci, igravci in predavatelji izginjajo in se potaplajo zopet v megleno ozadje. Le vitka postava postaja jasnejša, že prestopa odrske deske in že se druži in objema vse, ki slovensko in versko čutijo. Že je postal del nas vseh. Naš je. Kaže nam pravo pot, ki vodi navzgor, Bogu v čast in narodu v ponos. To ste Vi, dragi prof. Filej, ki iz onostranstva sedaj usmerjate naše korake in nam vlivate poguma z besedami: Pot je dolga in trnjeva, a vredna, da jo prehodimo.

Vam, dragi g. profesor, posvečam to prosvetno poročilo, saj ste bili duša vsemu temu delu. Mi smo prenehali z delom, ker nas je poletna sezona povabila, da se odpočijemo. Vi pa tudi počivate, toda vaš počitek je počitek pravičnega, ki ga je Bog poklical k sebi, da se v Njem raduje.

Z grenko kapljo v srcu pričujem pregled, ki bo zaradi strnjenosti kronološki, podoben vsem dosedanjim letnim poročilom. Goriška, ki se kakor zelen travnik razprostira od skalnega Sabotina do mokrega Tržiča ter od nasmejanih števerjanskih gričkov do vzhodne državne meje, ima posejane svoje vasi, katerim je naravno, da gledajo Gorico, središče te sončne pokrajine. Posa-

mezna kat. prosvetna društva in podeželski pevski zbori se danes srečujejo v lepi dvorani Katoliškega doma, ki je kakor panj, v katerega čebele nosijo to, kar so dobrega nabrale. Veriga kulturnega udejstvovanja se je po zaslugi vseh goriških vasi in Gorice same še bolj utrdila. Pevski zbori, ki pridno orjejo ledino, igravske skupine, predavatelji privabljajo in povezujejo vedno več ljudi, ki slovensko in versko čutijo. Če hočemo podrobno analizirati njihovo delo, se nam bo predstavila sledeča slika.

Delo SKPD - Gorica

Bogato je bilo v pretekli sezoni delovanje tega društva, ki ga bom kar kronološko predstavil:

8. nov. 1961 je društvo pripravilo kulturni večer. Gospod Vinko Zaletel s Koroške je imel predavanje z barvanimi slikami o Argentini.

31. dec. 1961 je društveni pevski zbor sodeloval v stolnici pri božičnem koncertu.

21. jan. 1962 je bila v stolnici vzhodna maša, pri kateri so sodelovali tudi nekateri člani goriškega društva.

19. jan. 1962 se je vršilo predavanje v Domu Brezmadežne. Pater Koren iz Rima je govoril o bližnjem koncilu v zvezi z vzhodnimi pravoslavnimi narodi.

4. febr. 1962 je gospod Maks Komac v okviru kulturnega večera, posvečenega katoliškemu tisku, imel predavanje. Sledile so recitacije alojzijevišnikov in nastop okteta Planika ter srečolov.

16. febr. 1962 se je vršil občni zbor goriškega društva.

25. febr. 1962 je bila otvoritev in blagoslovitev nove dvorane Katoliškega doma v Gorici. Ob tej priliki je nastopal tudi društveni pevski zbor »Lojze Bratuž«.

3. mar. 1962 je društvo preskrbelo za zabavni večer v prostorih Kat. doma.

4. mar. 1962 je gostoval Slovenski oder iz Trsta z igro Neopravičena ura.

16. apr. 1962 je bil prvi kulturni večer v dvorani Kat. doma. Predavanje s slikami o južnoameriški deželi Čile je imel g. Zaletel s Koroške.

3. maja 1962. Pevski zbor »Lojze Bratuž« je priredil romanje na Brezje in izlet na Bled in v Ljubljano.

18. maja 1962 je spet društvo pripravilo kulturni večer, pri katerem je č. g. Simsič imel predavanje z diapozitivi o rimskih izkopaninah.

29. jun. 1962, na praznik sv. Petra in Pavla, so gostovali v Kat. domu tržaški skavti s pestrim sporedom.

6. jul. 1962 so bili zastopniki vseh slov. kat. organizacij na vljudnostnem obisku pri novem nadškofu; med njimi so bili tudi zastopniki goriškega društva.

9. jul. 1962 je obiskal novo dvorano Kat. doma v Gorici goriški nadškof. Na akademiji, ki je sledila, je sodeloval tudi pevski zbor »Lojze Bratuž«.

To je slika dela v pretekli sezoni, ki je v ponos Goričanom, in prepričan sem, da jim bo to v pogum za nove vzpone in nove uspehe.

SKPD - Jože Abram - Pevma

Pevma, ki jo deli od Gorice soška struga, je vas, polna mladih sil, ki so združene v domačem kat. prosvetnem društvu. Iz poročila kulturnega referenta je razvidno, da so s pogumom in dobro voljo prosvetnih delavcev vse ovire, tudi najtežje, lahko odpravljene. Čeprav brez pravih društvenih prostorov se je to društvo izkazalo aktivno, in temu je priča naslednji pregled društvenega dela:

»Društvo je imelo svoj tretji redni občni zbor dne 16. nov. 1961. Društveno delo je precej otežkočeno zaradi pomanjkanja primernih prostorov za vaje, predavanja, kulturne večere. Po ne malo težavah se je posrečilo dobiti začasen prostor, ki pa nikakor ni uporaben za nastope, vendar smo na ta način lahko pripravili, kar se je pripra-

viti dalo. Naš cerkveni pevski zbor je nastopil v okviru Zveze ob otvoritvi Kat. doma v Gorici. Prav tako smo sodelovali ob priliki obiska goriškega nadškofa v dvorani Kat. doma. Tudi na obisku pri goriškem nadškofu je naše društvo imelo svoje zastopnike.

Dne 4. aprila 1962 smo imeli prireditev v KD. Na sporedu so bile recitacije, nastop mladinskega zbora, mladinska enodejanka, izvajanje mladega harmonikaša, veseli kuplet; prireditev pa je zaključil mešani zbor.

Ista prireditev se je ponovila dne 29. aprila 1962, in sicer v Borštu in v Rojanu na Tržaškem.

Naše društvo je pripravilo dve zanimivi predavanji, pri katerih je govoril g. dr. Brajša. Prvo je bilo dne 28. maja 1962, drugo pa 4. junija 1962. V obeh predavanjih je bilo govora o slovanskih vernikih. Predavanje, ki je bilo še kar dobro obiskano, je imelo naslov »Slovani in koncil«.

Z vsem tem delom smo hoteli slediti smernicam, ki nam jih je nakazal č. g. župnik ob zadnjem občnem zboru. Njegova želja je bila, da bi društvo preskrbelo svojim članom čim več poučnih predavanj. Tej želji smo prisluhnil in tudi v bodoče ji bomo sledili.

Kot nagrado za trud in dobro voljo je društvo organiziralo dne 24. julija 1962 daljši izlet v Dolomite in Cortino d'Ampezzo.«

Ob zaključku moram povedati, da je vse to delo bilo v rokah mladih ljudi, ki so s podporno roko domačega župnika razorali brazdo, ki je njim v uteho in ponos, nam vsem pa v dokaz, da je ime, ki si ga je društvo izbralo, res vredno pokojnega župnika Jožeta Abra-
ma.

SKPD - Števerjan

Briški grički hranijo vesele ljudi. O Števerjancih pa naj še dodamo, da jim je veselje tista gonilna sila, ki vsa leta podpira vse njihovo prosvetno delo v okviru domačega društva. Veselje do lepega, do vzvišenega je v njih tako močno, da tudi vsakdanje težave ne morejo preprečiti njihovega namena, ki

Doberdob - Igrajo otroci

je: nuditi ljudstvu zdravo kulturno hrano. In to so tudi dokazali z naslednjim pregledom svojega dela:

22. okt. 1961 so imeli četrti redni občni zbor. Takoj nato je sledila misijonska prireditev.

Za prvi kulturni večer so povabili misijonarja g. Albina Kladnika iz Afrike, ki jim je predaval s pomočjo skioptičnih slik.

Drugi kulturni večer je pa na pobudo domačega društva imel g. Vinko Zaletel. S pomočjo skioptičnih slik jih je popeljal v Čile in Argentino.

6. dec. 1961 je bilo pripravljeno miklavževanje.

7. jan. 1962 je društvo povabilo vaščane k božičnici, ki je bila v dvorani na Križišču.

25. jan. 1962 se je vršil tretji kulturni večer, posvečen slov. kat. tisku. Na sporedu je bil govor odg. urednika Katoliškega glasa msgr. Fr. Močnika.

10. febr. 1962 je športni odsek domačega društva organiziral zjutraj tekme čez drn in strn, popoldan tekmo v namiznem tenisu, zvečer pa igrice, pri katerih je bil prisoten tudi g. dr. M. Kranner, ki je povedal prisotnim nekaj priložnostnih besedi.

Doberdob - Sprejem goriškega nadškofa

15. mar. 1962 je g. dr. M. Kranner v okviru četrtega kulturnega večera imel predavanje o A. M. Slomšku.

23. apr. 1962 je društvo organiziralo izlet v Dolomite, Ampezzo in Lago di Sauris.

1. maja 1962 se je vršilo prvomajsko slavlje. Pevski del je prispeval moški zbor iz Jazbin. Dramska skupina domačega društva pa je sodelovala s Finžgarjevo igro »Razvaline življenja«, katero je režiral g. prof. Jože Peterlin iz Trsta.

6. jun. 1962 sta prišla iz Gorice dr. Bratina in dr. Vrtovec. Kulturnemu večeru sta dala naslov: »Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti«. S pomočjo skioptičnih slik sta pokazala vsem navzočim biserno lepoto naše zemlje.

22. jul. 1962 je ob taboru na Repentabru društvo organiziralo izlet in popeljalo poln avtobus domačinov na veliko slovensko slavnost.

26. avg. 1962 je društvo peljalo svoje člane in prijatelje na izlet, in sicer na Bled, v Bohinj in Ljubljano.

16. sept. 1962 je bilo na sporedu jesensko slavlje. Pri programu so sodelovali novoustanovljeni briški moški zbor pod taktirko g. Z. Klanjščka, Slov. oder iz Trsta z igro »Postržek«, oktet Planika in tržaški skavti.

Pevski zbor števerjanskega društva je sodeloval še pri božičnici v stolnici, pri otvoritvi Kat. doma v Gorici ter pri sprejemu goriškega nadškofa v Kat. domu.

Bogato je zgoraj navedeno delo. Tudi tukaj je mladina doprinesla svoj velik delež. Pohvaliti moramo njen trud in delo, saj nam je porok, da se bo tudi v Števerjanu še razvijala in krepila tista kultura, ki je nam Slovencem tako pri srcu.

Zveza slov. katoliške prosvete

Ta centralna organizacija, ki povezuje med seboj vsa slov. kat. društva, je letos najprej zaradi predsednikove bolezni, nato zaradi njegove smrti le malo posegala na prosvetno polje. Kljub temu pa je včasih organizirala nekaj nastopov, ki so bili zelo dobro

obiskani, kar je dokaz, da se ni izneverila svojemu namenu in svojemu poslanstvu ter da je njeno delo vredno, da se s podvojeno močjo nadaljuje.

Kronološko bi njeno delo lahko tako razčlenili:

31. dec. 1961 se je vršila na njeno pobudo božičnica v goriški stolnici.

25. febr. 1962 je zvezni zbor nastopil pri otvoritvi Kat. doma v Gorici.

6. jul. 1962 je Zveza poslala svoje zastopnike na vljudnostni obisk h goriškemu nadškofu.

8. jul. 1962 je s svojim zborom pripomogla k veličastnemu sprejemu goriškega nadškofa v dvorani KD.

Z občnim zborom, ki je bil meseca julija, je Zveza končala letošnjo sezono. Novi odbor, v katerega so vstopile nove moči, si je izbral za predsednika č. g. dr. Kazimira Humarja. Prepričani smo, da bo pod njegovim vodstvom zvezno delo dobilo nov razmah in da bo sledilo tistemu cilju, za katerega je prvi zvezni predsednik pok. prof. M. Filej žrtvoval vse, kar se je žrtvovati dalo.

Skupni nastopi

Že par let se ponavlja lepa zamisel, da se vsi naši zbori snidejo in nastopajo s skupnimi prireditvami in koncerti. Ob takih prilikah se vsako slovensko srce vzradosti. Kakor studenci, ki se s svojim žuborenjem spojijo z mogočno reko tam, kjer se hriboviti svet preliva v zeleno ravnino, tako prihajajo iz valovitega podeželja ljudje različnih starosti in stanov ter se v goriški stolnici ali v dvorani KD, spojijo v eno samo celoto, iz katere se dviga slavospev Bogu in narodu. Božična proslava v stolnici, ki je bila 31. decembra 1961, sprejem novega goriškega nadškofa v KD dne 8. julija 1962 sta bili res spojitve vseh dobromislečih ljudi.

Goriška Marijina družba

Ta organizacija ima lepo in bogato tradicijo, ki je lahko samo v ponos njej in njenemu pok. ustanovitelju. Njena igravska družina žanje, kadar koli nastopa, lepe uspehe. Marljivo se kakor čebelice pripravljajo na igravske na-

Doberdob - Otroci sprejemajo goriškega nadškofa

stope. Njene članice so prežete s tistim pravim idealizmom, ki je svojstven njihovi organizaciji. Tudi njen dekliški pevski zbor nastopa ob raznih prilikah in uspeh nikdar ne izostane. Pod večšo roko svoje pevovodkinje doprinaša svoj delež k razumevanju lepote slovenske pesmi. To vse lahko potrjuje naslednji kronološki pregled:

28. okt. 1961 je bilo na sporedu misijonsko predavanje patra Albina Kladnika o misijonskem delovanju v Južni Afriki. Ob isti priliki so nastopila deklice iz vrtca in oratorija.

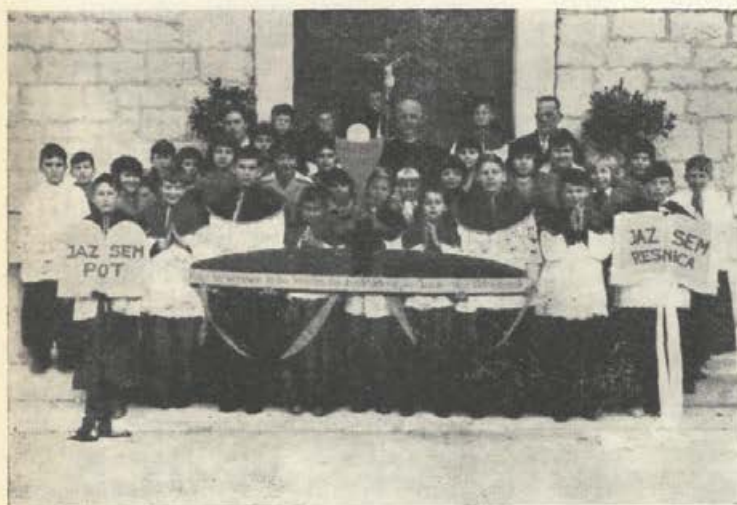
6. dec. 1961 je bilo v dvorani Brezmadežne na Placuti miklavževanje. Ma-

rijina družba je v sodelovanju z Vincencijevo konferenco pripravila pakete za vso slovensko šolsko mladino.

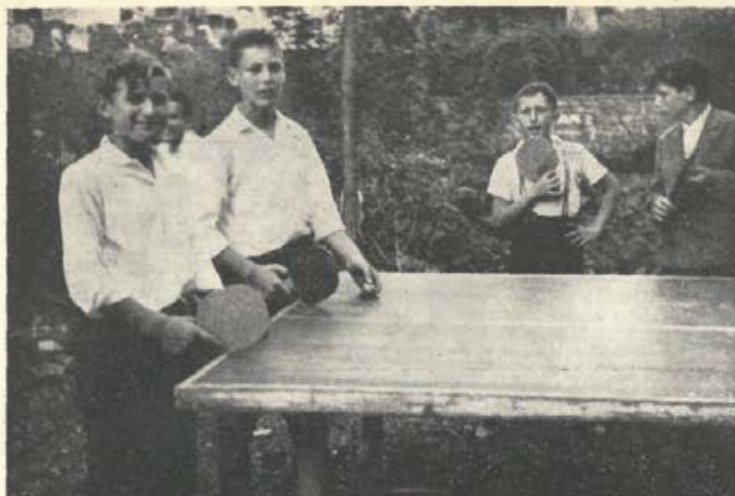
31. dec. 1961 je pevski zbor Marijine družbe sodeloval pri koncertu božičnih pesmi v stolnici.

25. febr. 1962 je ob otvoritvi nove dvorane v Katoliškem domu sodeloval tudi zbor Marijine družbe pod vodstvom prof. Lojzke Bratuževe in mladinski zbor vrtca in oratorija pod vodstvom gdč. E. Chiabajeve.

25. marca 1962 je bila materinska proslava v KD. Dramski odsek Marijine družbe je pripravil igro »Prisegam«. Na sporedu je bila še loterija v korist mi-

Doberdob - Sprejem goriškega nadškofa

Doberdob - Tudi šport jih zanima

sijonom. Igro so ponovili na belo nedeljo.

6. jul. 1962. Tudi zastopstvo MD je bilo na vljudnostnem obisku pri goriškem nadškofu.

8. jul. 1962 je ob nadškofovem obisku v KD nastopil tudi zbor MD s Sattnerjevo Ave Marijo.

Po tem pregledu nam ne preostaja drugega, kakor da goriški Marijini družbi čestitamo in ji voščimo še nadaljnjih uspehov.

Šola in prosveta

Da ima v okviru današnjega življenja šolska dolžnost svoje križe in težave, je nedvomljivo. Zunanji svet z vsemi svojimi pritisklinami priteguje mladi rod in mu daje na razpolago neizmerno izbiro. Za pravilno usmerjenost mladih ljudi pa skrbi šola in vse, kar je z njo v zvezi. Kljub času, ki ga zahteva učenje, se pa vseeno pod večšo roko vzgojitelj posveča tudi med šolsko mladino nekaj časa za prosvetno delo. In tako je tudi prav. Mladina je namreč tista, ki bo v bližnji prihodnosti morala sprejeti v svoje roke vse delo, tudi prosvetno. Tisto delo bo pa tako, kakršna je bila priprava nanj. Vedno se dobro vzgojena mladina rada spominja na vse nauke, nasvete in pomoči, ki jih je dobila od tistih, katerim je bila poverjena. In to je pravim vzgojiteljem v uteho in ponos. Le na tak način si vzgo-

jitelji gradijo spomenik, ki ga ne bo uničil ne zob časa ne sila vremena. Zato pa pravi vzgojitelji radi posvečajo svoj trud tudi prosvetnemu delu. Da je tako, se lahko prepričamo s tem, da vsaj površno pregledamo delo šolske mladine na prosvetnem polju.

Dijaški zavodi

Alojzijevišče in Sirotišče se ob določenih prilikah predstavijo občinstvu. V letošnji sezoni so preskrbeli miklavževanje, Slomškov večer in tudi ob obisku goriškega nadškofa so nastopili v dvorani KD. Zraven tega pa so imeli svoje notranje prireditve. Na vse to so zelo ponosni. Mi pa smo tudi veseli, ker vemo, da iz malega zraste veliko.

Ljudska šola

Nekatere ljudske šole imajo lepo navado, da zaključijo šolsko leto s prireditvijo. Tudi med šolskim letom se prizadevni učitelji trudijo, da pripravijo svoje učence za kak nastop, ki je včasih notranji, včasih pa zadobi širši okvir in takrat povabijo v goste tudi starše in vse, ki slovensko šolo ljubijo. Seveda imamo tudi tu nečastne izjeme. Več šol je, v katerih že leta ni bilo nobene prireditve, pri kateri bi se šolarji izkazali in se otresli tiste tako običajne bojazni pred javnostjo. To je tista bojazen, ki jih tlači tudi v zasebnem življenju, ko se jim nudi prilika, da govo-

rijo z neznanimi ljudmi. Resnica je, da otroci želijo in radi nastopajo na odru; treba jim je le nuditi priliko in pomoč. Pomoč pa bi morali dobiti pri lastnih učiteljih, saj učitelji pripravljajo mladino za življenje. Steverjansko, doberdobsko in še katero drugo učiteljstvo se tega zaveda, zato lahko opazimo tam, da je bilo preteklo leto tudi v prosvetnem pogledu obetajoče. Njim naj gre vse priznanje in voščilo, da bodo tudi v bodoče nudili otrokom vse, kar se

opazili vesele in zadovoljne obraze, ponosne na svoje otroke in na šolo, ki njihove otroke vzgaja. Na prireditvi je nastopal tudi združen pevski zbor obeh šol. Na sporedu je imel tri pesmi, ki zapete od tako številnega zbora, so dosegle učinek, ki si ga vsak zbor želi. Nevede pa je zbor z drugo pesmijo »Pojd' mo le h gostiji« v priredbi prof. Mirka Fileja, pošiljal zadnji pozdrav svojemu profesorju M. Fileju, ki se je prav v istem času poslavljajal od tega

Kdor s svojimi starši lepo ravna, časno in večno srečo ima.

Vsakemu stanu je Bog dal svojo dobroto, svojo lepoto, svojo žalost in svoje veselje. Vsak za svoje zahvali Boga in bodi zadovoljen!

A. M. SLOMSEK

jim lahko nudi. Prepričani pa smo, da bodo temu zgledu sledili tudi drugi šolniki, saj jim bo to v ponos in razvedrilo.

Nižja srednja in strokovna šola

Na nižji srednji in strokovni šoli se je že ukoreninila lepa tradicija, da ob zaključku šolskega leta pripravita zaključno prireditev, na katero privabita starše in prijatelje. Tudi božičnica se vsako leto vrši, a ta je manjšega okvira in le notranja stvar.

Letos je 10. junija bila predstavljena javnosti igra z naslovom »Rdeča kapica«. Na občinstvu, ki je do zadnjega kottička napolnilo šolsko dvorišče, smo

sveta v bolnici sv. Justa. Naj omenim tudi to, da je bila tista pesem njegovo zadnje glasbeno delo, ki je bilo po božjem načrtu posvečeno prav pevskemu zboru nižje srednje in strokovne šole.

Zaključek

S tem zaključujem pregled goriškega prosvetnega dela. Priznati pa moram, da v pregledu ni bilo omenjeno vse, kar se je kje v prosvetnem pogledu vršilo. Zamuda nekaterih kulturnih referentov, ki niso utegnili poslati svoja poročila, naj bo opravičilo za pregled, ki ni tak, da bi se v njem zrcalilo vse goriško prosvetno delovanje.

Doberdob - Prizor otroške igrice

Delavsko vprašanje na Tržaškem

Ta moj referat o delavskem vprašanju na Tržaškem ni nikaka študija, ampak le skupek nekaterih zgodovinskih podatkov, osebnih gledanj in ugotovitev dejanskega stanja delavstva. Zato je morda bolj umesten tale naslov: Položaj delavcev na Tržaškem glede na njih gospodarsko, politično in нравno-versko stanje ter problem kmetov-delavcev.

Da bomo lažje spoznali sedanji položaj tržaškega in posebej slovenskega delavstva, moramo vsaj bežno preučiti njegov razvoj v zadnjih sto letih.

Tržaško delavsko vprašanje je tesno povezano z razvojem mesta Trsta. Mesto Trst je dobilo delavski značaj takrat, ko se je začelo razvijati v veliko pomorsko pristanišče. Nastale so ladjedelnice in manjše obrtništvo, ki je nujno povezano z gradnjo ladij.

Za nas Slovence je zelo važna prva polovica 19. stol. (1800-1850). V teh letih je videl Trst pravo priseljevanje naših ljudi. Trst je požiral predvsem Kraševce, Kranjce, Istrane in Hrvate, zlasti Dalmatince. Ti ljudje so iskali v Trstu delo in zaslužek, a ker so bili ne-kvalificirani v poklicu, so kaj kmalu postali v socialnem in narodnem oziru pleni bolj izurjenih Italijanov in v manjši meri Nemcev. Marsikdo izmed njih se je polagoma gmotno dvignil nad druge; postal je samostojen obrtnik, pek, trgovec na drobno itd. Postal je gospodarsko neodvisen. On in njegova družina so potem tvorili tržaški slovenski srednji sloj, ki je imel skupno z duhovščino ob koncu stoletja in pred prvo svetovno vojno velik pomen.

Že takrat (pred 150 leti) se je začelo v mestu trenje med dvema oziroma tremi narodnostmi (Italijani, Slovenci, Nemci), ki je doseglo svoj višek pod fašizmom s požigom slovenskega Narodnega doma. Sele v zadnjih letih

se je začelo to trenje nekoliko omiljevati.

Da bi svoje sonarodnjake rešili narodne smrti, so jih tržaški slovenski izobraženci (povečini liberalno usmerjeni) skušali kulturno dvigati.

Leta 1848 imamo v Trstu prvo slovensko čitalnico, ki jo je vodil Franc Vesel, v marcu leta 1850 izide številka lista »Jadranski Slavjan«, potem »Jadranska zarja«, politično izobraževalni list, ki ga je izdajal neki Martelanc; sledi mu »Primorec« in končno 8. jan. 1876 liberalni list »Edinost«, ki je bil do ukinitve (4. 9. 1929) glasnik slovenske narodne zavesti na Tržaškem.

Liberalno usmerjena »Edinost« je dajala vsa ta leta ton narodnemu gibanju v Trstu in v glavnih vaseh na podeželju (Bazovica, Lokev, Sežana, Herpelje). Ton nikakor ni bil katoliški, nasprotno. Edinjaštvo in socialistično gibanje sta dolga leta zavirala vsako delo v katoliškem duhu.

Leta 1875 zahteva »Edinost« od tržaške občine, naj za okoliške vasi vpelje namesto italijanščine slovenski jezik. Predlog je bil na občinski seji kratkoma ločeno izžvižgan.

Leta 1865 je bil izvoljen za občinskega odbornika proseški gostilničar Ivan Nabergoj. Leta 1873 je bil izvoljen tudi za poslanca v dunajskem parlamentu, kjer je ostal do leta 1897, ko so ga Italijani z zvijačo zamenjali s svojim Leopoldom Mauronerjem.

Da so bili takrat Slovenci v Trstu politično in narodno organizirani, nam dokazujejo ravno ta dejstva. Še danes je znano geslo tedanjih volilnih bojov:

Vsi z lipo na volišče,
Vsi volite Nabergoja!

Čeprav liberalna in v mestu in odločno katoliška skoraj povsod na deželi, je narodna zavest zajela slovensko maso!

Na deželi je šlo narodno gibanje s posojilnicami, zadrugami in kmečkimi združenji ljudstvu, povečini kmečkemu, na roko. Zelo malo pa je to narodno gibanje storilo v družbenem (socialnem) oziru za tržaškega slovenskega delavca. Nič se ne bomo torej čudili, če je že tedaj postal delavec plen italijanskega socialističnega gibanja, ki je v tistih letih nastajalo.

Zgodovina delavstva v Trstu je v veliki meri, žal, najprej zgodovina socializma, pozneje pa komunizma

Leta 1884 je bilo v Trstu ustanovljeno »Delavsko podporno društvo«, naslednje leto pa »Društvo svetega Cirila in Metoda« kot protiutež »Lega Nazionale« (Italijanski narodni ligi).

Malo imamo podatkov o ustanovitvi slovenske socialistične stranke ali boljše slovenske sekcije socialistične stranke v Avstriji. Znano je le, da je stranko ustanovil v Trstu neki železničar, Jožef Kopač, ki sta mu pomagala brata Kermolj; vemo tudi, da je leta 1897 začel izhajati v Ljubljani list »Delavec«, ki je bil s 26. številko prenesen v Trst, kjer je nehal izhajati leto pozneje, ko je bil ustanovljen v Trstu list »Rdeči prapor«, glasilo jugoslovanske socialdemokratske stranke, prenesen potem v Kranj, kjer je izhajal do leta 1911.

Polagoma so se socialne razmere delavcev kakor drugod po svetu tudi pri nas začele izboljševati. Od dvanajsturnega dela ali »od vidga do vidga«, kakor so tedaj dejali, so prešli na 8-urni delavni dan.

S prihodom Italije v Trst leta 1918 se je začela delavska kriza. Tržaško pristanišče Italiji ni bilo tako potrebno kot Avstriji in je zato mesto začelo gospodarsko propadati; ta pot navzdol se je le malo zajezila šele v zadnjih letih.

Velika večina našega delavstva v mestu se je pod fašizmom usmerila na levo in če dodamo še podrobno propagandno delo OF med vojno pod narodnostno krinko, se ne bomo prav nič ču-

dili, da se je leta 1945 ob »osvoboditvi« tržaško delavstvo, posebno slovensko, oprijelo v pretežni večini komunističnega mišljenja.

Kakšno je torej današnje stanje delavstva v Trstu?

Zaposlitve

Statistike so do konca lanskega leta. Mesto z okolico šteje 93.978 zaposlenih delavcev in 11.128 nezaposlenih. (Primerjaj leta 1951: 91.087 zaposl. in 19.331 nezaposl.)

Brezposelnih je največ med uradniškim slojem. Nikakor pa ne smemo prezreti dejstva, da je sedaj mesto Trst glede gibanja prebivalstva statično (ne raste) kljub dotoku mnogo tisoč istrskih beguncev (kot protiutež se začne emigracija Tržčanov, posebno v avstralijo, pred 8 leti) in zato je zmanjšanje brezposelnosti v zadnjem desetletju zelo relativno.

Ce računamo, da tvorijo slovenski delavci 15% vsega delavstva, bomo prišli do zaključka, da je naših ljudi le malo nezaposlenih. Moremo pa trditi, da ima delo vsak le nekoliko kvalificiran delavec.

Malo je med našimi ljudmi lenuhov, takih, ki iščejo delo z besedami: »Saj je res, da ne rabite nobenega delavca več?« Komur se ljubi delati, delo dobi. Morda ne bo prikladno njegovemu stanju, morda bo plača nižja, a za vsakdanji kruh si bo le prislužil.

Da je to res, nam priča dejstvo, da mislijo oblasti ukiniti CAM, ker nimajo več personala. Tudi SELAD sama, ki je bila nekoč zatočišče vseh brezposelnih in tudi delomržežev, je sedaj v resnih težavah, ker ne najde delavcev.

Mladina, ki konča strokovno šolo, gre na delo in le težko boste dobili po naših vaseh fante od 15. do 19. leta, ki bi bili nezaposleni. Znano nam je tudi, kako se gospodarji, posebno mali obrtniki, proti koncu šolskega leta obračajo na šolska ravnateljstva in na nas duhovnike, da bi jim poskrbeli za vajence, posebno s podeželja, ker smatrajo našo mladino za bolj vestno, bolj nadarjeno in pokornejšo.

Mladina pa se usmerja na specializacijo in raje išče zaposlitve v večjih industrijskih podjetjih kot pri obrtnikih.

Naši mladini, ki dobro zna slovenski jezik, je danes to v velik plus pri iskanju dela, ker vsi vemo, da se ni še nikoli v našem mestu govorilo toliko slovensko kot sedaj (propustnice, jugosl. turizem itd.).

Gmotno stanje

Kako živi danes naš delavec? Brez dvoma bolje kot kdajkoli prej. Ne moremo sicer reči, da smo dosegli že tako blaginjo, da bi ne bila opravičena nobena stavka ali nobena protestna manifestacija. Imamo še podjetja, ki dajo zaposlenim zelo nizke plače, imamo slučaje, kjer številna družina s plačo, ki jo mož prinese domov, ne more ne živeti ne umreti in je zato nujno, da tudi žena dela. Na splošno gledano pa se je v zadnjem desetletju standard življenja v mestu in na deželi znatno dvignil. To dokazujejo nove ali obnovljene delavske hiše na deželi, lična stanovanja in

pohištvo v njih, ogromen porast motorizacije prav v zadnjih letih, tako da je danes neredko sram delavca, če se pelje z vespo ali lambretto na delo.

Morda bo kdo rekel, da je to le zunanost, da je vse kupljeno na obroke, da so obroki v protestu. Vse to je lahko res, a pred leti te zunanosti le ni bilo. Povprečna mesečna vajenčeva plača gre v Trstu od 16.000 do 21.000 lir. Plača delavca pa niha med 45.000 in 75-80.000 mesečno, brez nadur. Slučaji, da znaša plača le 40-45.000 lir mesečno, so zelo redki.

Politično stanje

Kakor sem že omenil, sta zgodovina in razvoj delavstva v Trstu povezana z zgodovino socializma in komunizma v našem mestu.

Danes so delavci v Trstu in okolici v pretežni večini komunisti. Računajo, da ima KP 7000 vpisanih (po komunističnih virih). Računajo tudi, da od 18 do 20 tisoč Slovencev voli za KP, da voli socialiste (titovce) 5000 volivcev

Tambre v Karniji, kjer so letovali otroci SLOKAD-a

in slovenske narodne liste le 4500 volivcev.

Ne upam si trditi, da so vsi tisti, ki dajejo glas marksistom, prepričani komunisti. Masa naših ljudi se pač ne zaveda, kaj je komunizem in kaj bi bilo, če bi komunizem prišel na oblast.

Naše delavstvo komunističnega mišljenja (in njihove sopotnike) moramo spet deliti na dve skupini:

Prvi so delavci, katerim je bila narodna zavest že uničena od partije in zato volijo KP, v prepričanju, da je to edina straka, ki skrbi za delavca, ki se bori za njegove socialne in gospodarske interese. Narodne zavesti imajo le toliko, da jih včasih ni sram slovensko govoriti, slovenskih knjig in časnikov (če izvzamemo tednik »Delo«) ne berejo. Ti so tudi obsojeni v času ene generacije na narodni pogin, saj svojih otrok ne dajejo v slovenske šole.

Drugi pa volijo KP iz narodnega nagiba, ker so prepričani, da je KP slovenska stranka ali pa vsaj edina stranka, ki se bori za koristi narodne manjšine in delavske interese obenem. Tu imamo tako imenovane titovce, kominformistov je tu seveda manj.

Zadnji korak titovcev, ko so razpustili svojo stranko in pristaše poslali k italijanskim komunistom in socialistom, je marsikomu odprl oči, vsekakor pa je povzročil v tej skupini veliko zmedo.

Versko moralno stanje

S političnim položajem delavstva je tesno povezano njegovo versko stanje. Glavni del delavstva je Cerkvi odtujen. Precejšnje je število takih, ki so zavzeli sovražno stališče do Cerkve in duhovnikov (posebno v mestu). Ostali pa so versko indiferentni.

Vzroke za to pa moramo spet iskati nazaj v zgodovini zadnjih sto let, ko so se naši ljudje v velikem številu selili v Trst za delom in zaslužkom. Povečini so prišli iz vaškega župnijskega okolja, ki je bil tradicionalno verskega značaja. Njihova verska zvestost pa je bila večkrat tako površna, da ni mogla kljubovati antiklerikalnemu in liberalnemu duhu,

ki je vladal v mestu, in se je tako v teku ene generacije ali pa še prej izgubila. Največkrat je verska zavest splahnela po izgubi narodne zavesti, pa tudi obratno.

Na deželi je naš človek živel povečini v krščanskem okolju; morda se zato tedanji duhovščini ni zdela nujno potrebna notranja verska poglobitev, posebno pri mladini, kajti k maši so prihajali, k zakramentom tudi (saj je župnik kontroliral s pobiranjem listkov velikonočne spovedi), tudi molili so morda doma po domovih; ko so bili pa ti ljudje v mestu prepuščeni samim sebi, v trajnem stiku s socialističnim mišljenjem tovarišev pri delu ali pod vplivom liberalnih gospodarjev, so klonili.

Sedanjemu stanju je veliko škodoval fašizem, ki je med obema vojnama prepovedal in ponekod popolnoma zatrl vsako slovensko versko javno delovanje. Zaradi tega so se posebno v mestu naši ljudje-delavci oddaljili od duhovnika in Cerkve.

Vojna in propaganda OF med vojno ter posebno v prvih povojnih letih je zadala verskemu čustvu odločilni udarec, tako da moramo danes spet z žalostjo ugotoviti, da je delavska masa na drugi strani.

Kakšni so torej danes naši delavci?

Niso slabi, radi pozdravljajo duhovnika, tudi radi z njim poklepetajo, ko pa napelje pogovor na verske probleme, tedaj pa: »Gospod, saj nismo proti, saj pustim ženo v cerkev, saj pustim otroke k vam, samo jaz nimam časa, končno pa je cerkev le za ženske in otroke.«

Ko se pa včasih spustijo v pogovor o verskih problemih, tedaj opaziš, kako velika nevednost vlada pri njih na tem polju.

Zato ponavljam prejšnjo trditev, da je eden izmed vzrokov, in ne najmanjši, verskega absenteizma in indiferentizma velika verska nevednost.

Kdo je kriv te nevednosti? Mislim, da se moramo mi duhovniki in naši predniki z nami vred trkati na prsi z velikim »mea culpa«!

Čisto drugačno pa je stanje pri mladini. Dovolite, da izrazim tu največji optimizem. Mladina v veliki večini nima problemov starejših. Vojna, komunistična revolucija se jih ni dotaknila. Do Cerkve, duhovnikov nimajo predsodkov kot starejši, za razno komunistično in protiversko propagando niso tako dostopni, politika jih ne zanima.

Mislím, da je bodočnost delavske mladine v naših rokah, če se ji bomo mi znali približati. Mladina je dostopna za božjo besedo; ko jo nudiš, jo rada sprejme in tudi po njej živi.

Zgled za to nam je slovenski tržaški skavtizem, razni fantovski krožki po župnijah in druge organizacije.

Kmetje-delavci

Končno imamo pri nas problem tako imenovanih kmetov-delavcev. To so naši starejši delavci z dežele, ki imajo doma večji ali manjši košček zemlje, obenem pa imajo stalno delo v mestu.

Zemlja je danes preskopa, da bi preživljala družino kot nekoč. Gospodarju pa, ki ima delo v mestu, je žal zapustiti njivo, kjer ima zasajene trte, ki mu dajo vina za celo leto (ali morda še več, za osmico), pustiti vnemar vrt, kjer raste zelenjava zanj in za na trg, ali prodati iz hleva krave, ki mu dajejo mleko, ki ga žena nosi vsak dan v mesto in dobi zanj lep denar. Rekel sem: starejši, ker mladino boš danes težko spravil na njivo, težko ji dal v roke motiko, tako da starejši upravičeno tarnajo: »Ko bodo nam moči opešale, bo tudi naših njiv konec.«

Z gospodarskega stališča je ta pojav morda pozitiven, popolnoma pa je negativen, če ga gledamo z moralno verskega stališča.

Ti ljudje zaradi dvojnega dela, ki so si ga naložili, ne poznajo več počitka, ne poznajo nedelje ne praznika in so zato nezmožni vsakega duhovnega podviga. Vsakdanje delo v mestu, skrb in delo doma na njivah, še dve uri po delu v mestu in delo vsako nedeljo, vsaj zjutraj, jih je tako zgrabilo, da so mnogi, čeprav niso komunisti, postali popolni materialisti: k maši seveda ne

pridejo (razen ob velikih praznikih), o zakramentih ni govora, božje besede sploh ne slišijo, čitajo malo ali nič; mnogokrat je njihova edina duhovna hrana pogovor s prijatelji v gostilni ali večerna televizijska oddaja.

A četudi je dejansko stanje tako žalostno, ni med nami pesimizem nikakor na mestu.

Imamo mladino, ki je v veliki meri še zdrava, mladino, ki nima predsodkov proti veri, Cerkvi ali duhovnikom kot njihovi starši, mladino, ki se rada dá voditi.

Znati se ji moramo približati, znati jo moramo razumeti in z njo tudi potrpeti, predvsem pa z njo in na njej graditi bodočnost, ki bo krščanska.

Živimo v zelo važnem zgodovinskem času. Komunizem je pri nas v dekadenci, marsikaterim njihovim veljakom pri nas se majejo tla pod nogami, titovski komunizem je vrgel puško v koruzo in svoje volivce poslal kratkomalo v italijanske vrste, zato je veliko naših ljudi zbeganih in razočaranih.

Če bomo v tem času razumeli važnost in daljnosežnost delovanja med mladino, če se bodo naše mlade delovne moči krepko oprijele tega dela, v pravem krščanskem duhu, bo naša slovenska manjšina ohranila svoje krščanstvo in svoje slovenstvo.

Na Svetih Višarjah

*Višarski hribi, v večer molk vkovani,
ponosno pod nebesni svod strme;
okrog vrhov podijo se megle,
v bregeh se rododendron z roso hrani.*

*Visoke smreke veter obiskuje,
novosti jim šepče na uho,
ki jih, popotnik, sliši med potjo;
v dolini zvoncev glas se z njim srečuje.*

*Opojna tu na gori je tišina,
ko daleč s svojim hrupom je dolina;
trenutek vsak nedeljsko je svečan.*

*Narava eno samo je svetišče,
kjer duh nemirni Stvarnika poišče.
Marija váruje ga noč in dan.*

Ljubka Sorli

Prihod sivorjavega švicarskega goveda v naše kraje

Malokdo ve, od kod in kako je prišlo k nam govedo sivorjave pasme. Čitatelje bo morda zanimalo zvedeti kaj več o tem. Sivorjava švicarska pasma, danes pri nas in še marsikje po svetu tako znana, izhaja iz nemškega predela Švice, in sicer iz kantonov Schwyz, Uri in Unterwalden. Tam so poznali njene odlične lastnosti že v poznem srednjem veku. Za zgodovino sivorjave švicarske pasme ima velik pomen zrejališče benediktinskega samostana v Einsiedelnu. Benediktinci so že v srednjem veku izbirali najboljše živali domačega sivorjavega goveda; in v poznem srednjem veku jim je že uspelo vzgojiti enotno pasmo odličnih lastnosti, iz katere izhaja današnje sivorjavo švicarsko govedo.

Glas o teh uspehih se je tako razširil v sosednje pokrajine, da so mnogi fevdalni gospodje in opatje bližnjih samostanov pričeli upvažati na svoja posestva primerke sivorjave pasme iz Einsiedelna. Tako se je pasma razširila po Švici in Bavarski. Okrog leta 1650 so nemški in italijanski trgovci hodili na trg v Zug in Schwyz, kjer so nakupovali govedo sivorjave pasme za razplod v domačih krajih. V prejšnjem stoletju se je pa sivorjavo švicarsko govedo pričelo širiti že po vsem svetu. Danes je razširjeno v skoraj vseh evropskih deželah, v Severni in Južni Ameriki ter v Južni Afriki. Med govejimi pasmami, razširjenimi v Italiji, je sivorjave švicarska najstarejša, saj predstavlja okrog 2 milijona glav ali 30% vsega italijanskega goveda. Razširjena je v Italiji po vsej Lombardiji, v nekaterih predelih Piemonta in Toskane, skoraj po vsem Tridentinskem, Južnotirolskem in pri nas. Razširjena je tudi v nekaterih predelih Srednje in Južne Italije ter na Sardiniji, kjer je spodrinila neproduktivne domače pasme.

Prednost sivorjave švicarske pasme je v tem, da se hitro prilagodi najraz-

ličnejšim podnebjem in načinom življenja. Ta možnost prilagoditve je glavni vzrok za njeno hitro širjenje v najrazličnejše dele sveta. Sivorjavo govedo je bilo v prvotni domovini poleti stalno na paši na prijaznih švicarskih planinah. Danes uspeva ravno tako v zaprtih hlevih Lombardije ali drugih dežel. Vendar moramo pripomniti, da jo rade napadejo razne bolezni (metritis, TBC, mastitis itd.), če živi v neprimernih hlevih. Sivorjavo govedo je po svetu najbolj znano zaradi svoje izredne mlečnosti, saj nam daje za belo-črno holandsko pasmo ravno švicarska največ mleka med vsemi ostalimi govejimi pasmami. Leta 1935 je švicarska krava Agathe, vzrejena na Bavarskem, dala v 365 dneh kar 17.188 kg mleka s 3,46% maščobe. Naše krave seveda ne dajo toliko mleka. Kljub temu spadajo med slabe mlekarice le tiste krave, ki dajo po tretjem teletu v 280 dneh komaj 2500 kg ali manj mleka. Med dobre mlekarice spadajo pa tiste, ki po tretjem teletu dajo 3500 do 4000 kg mleka. Za vpis v genealoško knjigo švicarske pasme je določeno, da mora krava po prvem teletu proizvesti v 280 dneh vsaj 2500 kg mleka s 3,5% maščobe, po drugem vsaj 3000, po tretjem pa 3500 kg enako mastnega mleka. Po naravi se švicarske krave ne debelijo rade. Zato pridejo v poštev za zakol le stare krave, voli in teleta, stara nekaj tednov. Švicarsko kravo uporabljajo tudi za delo, tako v planinskih kakor v nižinskih krajih.

Če hočemo natanko ugotoviti, kako se je pasma sivorjavega goveda pojavila pri nas, ne smemo upoštevati samo sedanje meje goriške in tržaške pokrajine, temveč meje obeh pokrajin, kakršne so bile pred podpisom mirovne pogodbe v Parizu leta 1947.

Posamezni primerki sivorjave pasme, uvoženi povéčini z Bavarske, so se pojavili pri nas že pred letom 1905.

Krave švicarske pasme na razstavi

Posestnik Bonè v vipavskem Svetem Križu je na primer že pred letom 1905 imel bika sivorjave pasme, o katerem so menili, da je oberintalske pasme. Oberintalska pasma je pa navadna švicarka, ki izvira iz Oberintala na Bavarskem. Ta bik je na neki razstavi v Svetem Križu na Vipavskem dobil prvo nagrado.

Po letu 1907 je postal deželni živinorejski nadzornik Milton Klavžar, ki je uvedel letno pregledovanje (licenciranje) mladih bikov. S podporo deželnega odbora je uvedel za krajevne potrebe tudi uvoz bikov sivorjave pasme iz Švice.

Leta 1914 je goriški deželni odbor uvozil iz Švice 40 telic in nekaj krav sivorjave pasme. V Fonzarijevem hlevu v Pevmi pri Gorici so jih potem prodajali okoliškimi živinorejcem. Posestnik Miroslav Bone je maja 1914 kupil v Fonzarijevem hlevu v Pevmi dve uvoženi telici, Miško in Belo, težki približno 260 kg in stari okrog 8 mesecev. Za vsako je plačal 300 kron. Ker je Bone že imel bika čistokrvne švicarske pasme, se mu je do leta 1920 hlev napolnil s čistokrvnim švicarskim gove-

dom. To se je zgodilo kljub bližini soške fronte, ki bi lahko negativno vplivala na razmnoževanje pasme zaradi stalnih rekvizicij v vojaške namene. V Bonetovem hlevu redijo še danes potomce tistih telic, kar lahko dokažejo z zasebnim rodovnikom. Iz tega rodovnika lahko ugotovimo, da je posestnik Bonè od začetka do danes vzredil 133 telic in bikcev sivorjave pasme. Od teh jih je šlo v zakol pet, mrtvorojenih je bilo 7 ali 8 telet, 10 bikcev ni bilo potrjenih za pleme in 10 telic se ni ubredilo.

Bonè redi v hlevu stalno 4 ali 5 krav. Bikorejsko postajo z dvema in včasih tudi s tremi in celo štirimi biki je imel nad 70 let. Stalno je imel poleg doma vzgojenih tudi po enega ali celo dva uvožena bika. Po letu 1920 je bilo uvoženih v Bonetov hlev 20 bikov, največ iz Švice in z Južne Tirolske.

Danes pri Bonetovih ni več plemenilne postaje, ker je bilo povsod po Vipavskem uvedeno umetno osemenje. Druga taka središča, od koder se je sivorjava pasma širila drugam, so bila v Čepovanu pri posestniku Kofolu, v Lokvah pri Sežani, pri veleposestni-

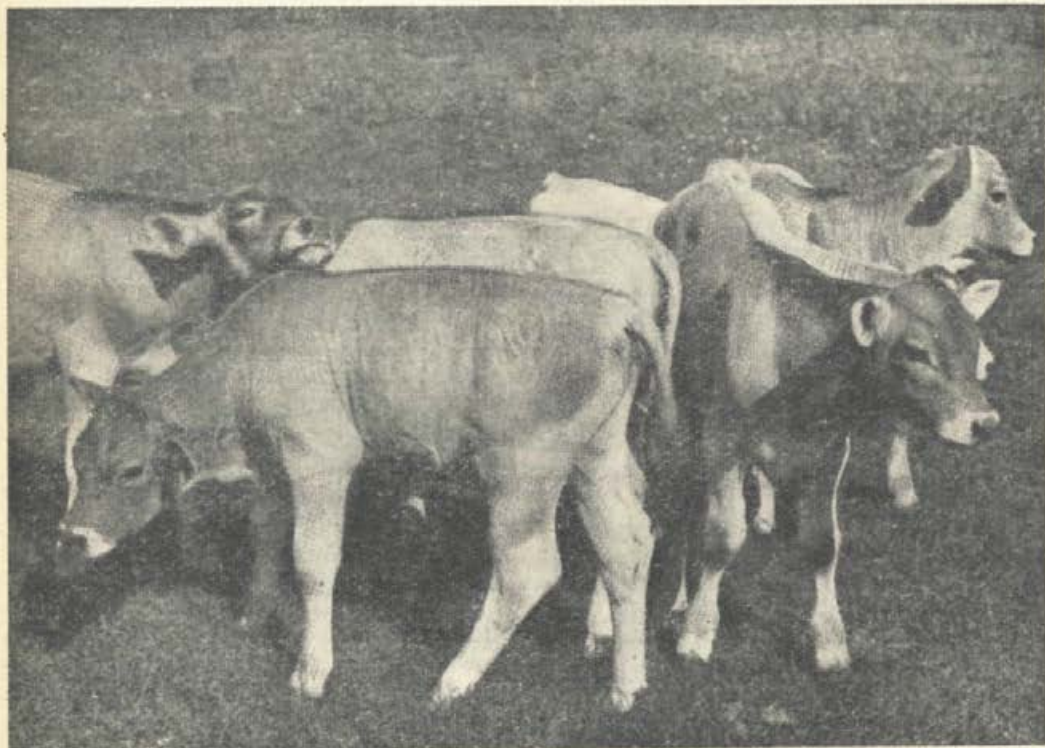
ku Muhi in v Zireh pri Sežani pri veleposestniku Kocjanu za Kras, v Biljah pri Gorici pri posestniku in bikorejcu Savniku za Spodnjo Vipavsko dolino ter pri posestniku Fonzariju v Pevmi za ožjo goriško okolico.

Bližnji kmetje so kmalu spoznali prednost sivorjave pasme pred nedonosno krajevno pasmo in so polagoma pričeli kupovati švicarska goveda v prej navedenih vzrejališčih. Krajevne pasme so polagoma pričele zginjati tudi zaradi stalnega križanja z biki švicarske pasme. Danes je sivorjava švicarska pasma razširjena po vsej Goriški tostran in onstran državne meje, po vsej Vipavski in Krasu. V Zgornji Vipavski dolini so kmetje pred časom gojili govedo simandolske pasme. Danes je pa tudi tam simandolsko govedo skoro povsod izrinila sivorjava švicar-ka.

Posestnika Miroslava Boneta sem še posebej omenil, ker je največ njegova zasluga, da goji vsa srednja Vi-

pavska kvalitetno govedo sivorjave pasme. Danes ondotni kmetje drago prodajajo primerke sivorjave pasme v ostale predele Jugoslavije in tudi v inozemstvo, predvsem v Grčijo.

Poleg omenjenih posestnikov imajo za poživitev naše živinoreje velike zasluge prejšnje uprave goriške pokrajine, ki so uvedle licenciranje ali potrjevanje mladih bikov po posebnih komisijah. Pod Avstrijo je bil predsednik te komisije agronom Milton Klavžar. Člana sta bila Kofol iz Čepovana ter Savnik iz Bilj. To komisijo je imenoval deželni odbor. Pod italijansko upravo je bil predsednik komisije agronom dr. Cossio. Člana sta pa bila ing. Velicogna in Miroslav Bonè kot zastopnik kmetovavcev. Italijanska uprava je uvedla tudi »Cattedro ambulante«, ki jo je zadnje čase vodil dr. Cossio. »Cattedra ambulante« je leta 1930 uvedla rodovnik sivorjave pasme za Goriško. Po 8. septembru 1943 so v Srednji Vipavski dolini nadaljevali z rodovnikom.

Telički švicarske pasme

Leta 1946 je pa jugoslovanska uprava ustanovila selekcijsko zadrugo, ki je nekako nadaljevala delo »Cattedre ambulante«.

Ožja tržaška okolica je uvedla sivo-rjavo pasmo šele po drugi svetovni vojni, in sicer na pobudo in z denarno podporo Tržaškega kmetijskega inšpektorata.

Dr. DANILO RUSTJA

OCEANSKA FAVNA

važen činitelj za prehrano človeštva

Že pred tisočletji, ko je bilo človeštva mnogo manj, so ljudje posvečali veliko važnost ribolovu. Ribe so lovili na primitiven način v sladkih vodah in ob obalah bližnjih morij. Vendar v tedanjih časih ribolov ni bil bistvenega pomena za prehrano. Riba je bila takrat za človeka neke vrste priboljšek. Danes pa, ko se je število ljudi zelo povečalo, je za marsikateri narod riba eden glavnih virov prehrane. Že danes nekatere azijske dežele — zlasti Japonska — črpajo osnovno beljakovinsko hrano iz morja. Japonci, katerih število presega 90 milijonov in živijo utesnjeni na razmeroma majhni površini, imajo mogočno ribiško ladjevje, s katerim lovijo ribe po vseh večjih svetovnih morjih.

Ker je morje tako važen činitelj za našo prehrano in bo še važnejši za prehrano bodočih pokolenj, si oglejmo nekoliko ribje bogastvo velikih svetovnih morij. Predvsem moramo vedeti, da ribje bogastvo ni povsod enako. Kot imamo na kopnem rodovitne in puščavske predele, tako jih imamo tudi v morju. V bogatih morjih kar mrgoli vsakovrstnih morskih živali, v revnejših pa je ribji zarod zelo redek. Ribje bogastvo v morjih je odvisno od raznovrstnih činiteljev. Izmed njih so zelo važni slanost morske vode, temperatura morja, bližina obale, morski tokovi in količina kisika v morju. Najvažnejši čini-

telj je pa sončna svetloba, ki omogoča rast rastlinskega planktona; ta pa je glavni vir prehrane za morske živali.

Z modernizacijo so ribiči opustili prvotni način ribolova in se pričeli posluževati vseh mogočih iznajdb, da pridejo na zelo lahek način do obilnega plena. V ta namen se zadnje čase poslužujejo celo radarja, s katerim iščejo ribje jate. Ribolov je danes že prava industrija, ki jo financirajo zasebna podjetja ali pa države. Ker bi se s tem načinom ribolova kaj kmalu uničilo vse ribje bogastvo in zlasti še morski sesavci, obstajajo tudi mednarodni zakoni, ki določajo, koliko in kje je dovoljeno v določenem letnem času loviti.

Danes na ribolov ne gre več osamljena ladjica, ampak celo brodovje ribiških ladij, ki imajo s seboj vse priprave za konzerviranje rib v velikih hladilnikih. Pri lovu na kite pa so ladje

Star eskimski lovec

opremljene z vsem potrebnim za topljenje kitove masti.

Število ribjih vrst je v raznih svetovnih morjih različno. Atlantski ocean je zelo bogat z ribami in morskimi sesavci. V zmerno toplem pasu severnega Atlantika so področja, kjer je največ

rib na svetu. V zvezi s tem so najbolj znani Norveško in Belo morje ter islandske obalne vode. To je Islandcem omogočilo, da so si zgradili ribiško brodogradnjo, ki je eno najbolj opremljenih na svetu.

Obilo rib je tudi v morskem pasu okrog Terranove, kjer so francoski ribiči lovili trske že okrog leta 1600. Današnjim ribičem so poznana tudi ribiška področja ob Kanarskih otokih. Ostrige pa v velikih množinah lovijo v zalivu Chesapeake ob ameriški obali. Vsekakor na Atlantiku ribiči lovijo take vrste rib, po katerih je na svetovnih tržiščih veliko povpraševanje, in sicer trske, morske liste, orade, tune, skuše in sledi.

Poleg navedenih rib ulove ribiči na Atlantiku tudi veliko morskih sesavcev. Za tovrsten lov pa so velika podjetja osnovala posebna ladjevja, ki plen ne samo lovijo, ampak ga istočasno tudi predelajo na posebni, v ta namen opremljeni ladji. Nekoč so te morske velikane lovili s harpunami, kar je bilo

zelo nevarno. Danes pa uporabljajo posebne topiče, ki jih usmerjajo elektronske naprave. S takimi topiči nikdar ne zgrešijo cilja in vsakokrat ubijejo kita. Ker je na ta način lov na kite postal zelo lahek, mednarodni dogovor predpisuje, da je vsako lovsko sezono dovoljeno ubiti le 15.500 kitov. V nasprotnem primeru bi bili kiti popolnoma iztrebljeni, kar bi bilo v veliko gospodarsko škodo. Grenlandski kit živi ob obalah Grenlandije; je zelo redek in ogromen. Odrasel tehta okrog 200.000 kg. Ob obalah Afrike južno od ekvatorja in v bližini otoka Sv. Helene pa živi glavač, ki spada k zobatim kitom. Iz masti ubitih kitov pridobivajo olje. S hidrogenacijo tega olja pa pridobivajo trdno olje, ki ga uporabljajo za prehrano. Kit glavač ima ogromno glavo. Votli prostor glavačeve glave in prostori ob hrbtenici so napolnjeni z rumenkasto tekočino, ki jo uporabljajo v razne tehnične namene. V črevih glavača in drugih kitov pa se nabere člo-

Prizor z lova na mrože

veku dragocena dišeča ambra, ki je za kite bolezenska tvorba.

Tjulenj, ki je morski sesavec kakor kit, pa živi ob obalah Labradorja, Terranove, Vzhodne Grenlandije ter ob obalah Nove Zemlje. Lov na tjulenja je zelo donosen zaradi mesa in kožuha. Tjulenj ima namreč zelo gosto in razmeroma dolgo dlako. Zato se tjulenjeve kože uporabljajo za izdelovanje ženskih kožuhov in klobučkov. Lovci ubijajo tjulenje s harpunami na isti način kot Eskimi. Tjulenji so silno odporni in ne poginejo, če niso zadeti s harpuno v življenjske organe, kakor so srce in možgani.

Zelo redek je že v Atlantiku mrož, ki bo prav gotovo kmalu izumrl, če ne bodo oblasti raznih držav prepovedale lova nanj. Lovijo ga brezobzirno, čeprav je lov na mroža zelo nevaren. Lovci namreč zelo drago prodajo mrožev kožuh in pa okle.

Gospodarstveniki so precenili, da znaša vrednost morskih živali, ki jih vsako leto ribiči nalovijo na Atlantiku, ogromno vsoto 15 milijonov dolarjev,

kar bi v našem denarju zneslo približno 9 milijard 225 milijonov lir.

Na splošno ima Tihi ocean bolj številno in istočasno bolj raznoliko morskovo favno kakor Atlantski. V mrzlih predelih Pacifika, ki se raztezajo od Beringove ožine tja do izliva reke Columbije v Ocean, je najbolj donosen lov na losose, ki jih lovijo zaradi okusnega mesa v času, ko se selijo iz morja v sladke vode. Lososi se selijo v velikih jatah neprestano od pomladi do pozne jeseni. — Konzervirano lososovo meso prodajajo tako na ameriških kakor tudi na evropskih ribjih tržiščih. V istih predelih Tihega oceana lovijo ribiči tudi trsje, sardele in skuše. V zmernih predelih Pacifika raste ogromna alga *Gelidium*, ki jo Japonci nabirajo v prehrabne namene. V istih predelih živi tako zvana *Holoturia* ali morska kumara, iz katere pridobivajo Kitajci tako zvani »trepang«, ki je imenitna poslastica za sladokusce. Vrednost celotnega ribjega plena na Pacifiku znaša čedno vsoto 20 milijonov dolarjev ali približno 12 milijard 300 milijonov lir.

Prizor z lova na mrože

Ribolovu na Indijskem oceanu so se posvečali po bližnjih nabrežjih bivajoči ljudje že v pradavnini, ker so z lahkoto pluli po njem. Indijski ocean je namreč znan kot eno najbolj mirnih morij na svetu. Neprestani ribolov pa je ribje bogastvo tega oceana tako izčrpal, da je danes tam sorazmerno veliko manj rib kakor v ostalih dveh. Kljub temu tamkajšnji ribolov krije potrebe obrežnega prebivalstva.

Ob arabski obali Indijskega oceana živijo krdela tunov in skušev; ob malabarski obali pa živijo sardele, morski listi in mnogo mehkužcev. Od mehkužcev je posebno znana ostriga.

V mrzlih morskih tokovih, ki gredo proti Mozambiku, živi kit. Ob kergulenškem otočju živi veliko otarij ali morskih levov. Ti morski sesavci živijo vse leto posamezno na odprtem morju, kjer požoro veliko mehkužcev in rib. V času ploditve se samci in semice preselijo na osamljene otočke, kjer se odrasli samci bijejo za samice. Lovci uporabijo čas ploditve zato, da jih pobijajo. Najrajši lovijo mlade samce, ki se še niso dvobojevali in imajo zato kožuh cel. Kožuhi morskimi levovi so zelo dragoceni. V Indijskem oceanu lovijo tudi morskega slona ali miraungo, ki je soroden mrožu.

Italija se je pričela udeleževati ribolova na Atlantiku šele 1924. leta. 1940 je italijansko atlantsko ribiško brodogradništvo štelo že 25 motornih ladij, ki so lovile ob obalah Grenlandije, ob Spitzberških otokih in v bližini Terranova. Pričetek druge svetovne vojne je uničil ves šestnajstletni trud. Po vojni je bilo treba organizirati novo atlantsko ribiško brodogradništvo, kar se je posrečilo šele leta 1947, ko so prve italijanske ribiške ladje ponovno zaplule na Atlantik. Šele 1952 so bile opremljene prve ladje za lov in predelovanje kitov. Italijanski ribiči ulovijo danes na Atlantiku mnogo rib, ki jih v velikih hladilnikih pripeljejo v razne italijanske tovarne za predelavo.

Morske živali imajo velik pomen za prehrano človeštva. Se večjega pa bodo

imele v bodočnosti zaradi stalnega naraščanja prebivalstva v svetu.

Prav zaradi tega se morajo razni činitelji, ki ribolov na svetovnih morjih nekako urejajo, že danes pričeti baviti z mislijo, kako bi ribje bogastvo smotrno izkoriščali, da bi se preprečilo preveliko iztrebljenje.

BRŠLJANSKI

JESEN
NA
RAZSVITU

*Tišina po pristavah,
orumenelih travah,
škržati trudno škržetajo,
otroci z orehi se igrajo.*

*Rman cvete le, jasmin
v utah se osul,
Bog ve kam duh bo vzplul,
zapustil lep spomin?*

*O — duše zdaj so romarice,
do Matere v Bršljan, Svetega Duha
[Gorice,
pobožni stihji so poeta,
kot da jih gleda Gospa Sveta.*

*V molitev pesmice slovenske,
v onstranstvo duše zro jesenske.*

Ob stoletnici župnije v Rojanu

13. julija leta 1862 — bila je nedelja — je tržaški škof Legat posvetil novo župno cerkev v Rojanu. Istočasno je bila tudi ustanovljena samostojna župnija. Do tedaj je ozemlje rojanske župnije pripadalo župniji Novega sv. Antona in deloma Opčinam. Ozemlje nove župnije je segalo do današnje kavarne Fabris (Caffè Fabris) na eni strani in skoro do današnjega svetilnika na drugi strani, na severu pa do Obeliska.

Cerkev je zgrajena v novogotskem slogu in pokriva 864 m². Stroške za novo cerkev in njeno opremo je nosila občinska uprava, ki ima zato še danes nad cerkvijo patronatsko pravico.

Za cerkev so izbrali zelo posrečeno lego, kar je danes zaradi mnogih hiš manj opazno: zgradili so jo v dolini, kjer se skoro stikajo štirje griči: Skorkola, Vernielis, Scala Santa in Greta. Vsi ti griči so bili poraščeni z gozdovi, kolikor niso bili zasajeni s trtami. Takoj za cerkvijo so bile trte. Po dolinah so hiteli proti Rojanu štirje potočki in se pri današnji Miramarski cesti zlivali v morje. Zato je moralo biti v Rojanu zelo idilično.

Leta 1868 je bila zgrajena velika vojašnica, ki stoji še danes. Potem so rasle vedno nove stavbe. Velike stanovanjske hiše so privabile številne nove prebivalce. Če je ob ustanovitvi bilo na vsem ozemlju nove župnije morda 3.000 ljudi, jih je danes gotovo čez 30.000. Samo rojanska župnija šteje 18.000 ljudi, a od nje se je odtrgala tudi nova župnija Brezmadežnega Srca Marijinega, ki ima svoje središče v ulici Sant'Anastasio. Danes je pač Rojan del mesta in zato občuti vse posledice tega dejstva.

Dosedanji župniki

Dokler ni bil nastavljen prvi župnik, je upravljal cerkev Mihael Debelak, in

sicer do oktobra leta 1862. Umrl je kot stolni kanonik l. 1888.

Prvi rojanski župnik je bil Franc Černe, po rodu iz Tomaja. V Rojan je prišel z Repentabra, a že leta 1868 je odšel za župnika na Opčine.

Drugi rojanski župnik je bil Tomaž Thaler, prej kaplan pri Novem sv. Antonu. On je predlagal, naj se v šoli poučuje tudi nekaj ur italijanščine. V Rojanu je ostal skoro do smrti. V pokoj je stopil novembra leta 1895, a je že naslednjega leta 27. aprila umrl.

Približno pol leta je upravljal župnijo domačin Franc Guštin. Junija leta 1896 pa je prišel v Rojan za župnika Jože Jurica, doma od Sv. Jakoba, do tedaj kaplan pri Sv. Justu. To je bil doslej najbolj popularen rojanski župnik. Vse mesto ga je poznalo zaradi njegovih posebnosti in lepih procesij, ki jih je organiziral širokopotezno. Ob njegovem prihodu je bilo v Rojanu že toliko novih prebivalcev, da je v cerkvi vpeljal tudi italijansko službo božjo. Umrl je na svečnico leta 1936. — Za njim je skoro eno leto upravljal župnijo sedanji stolni prošt msgr. Alojzij Salvadori. Prav v njegovem času so civilne oblasti prepovedale za nekaj časa uporabo slovenščine v cerkvi. Gospod Gabrovšek je zapisal v oznanilno knjigo: Pausa usque ad 1. dom. septembris propter prohibitum a civili auctoritate hujus linguae usum. Opomba je napravljena ob tretji nedelji po veliki noči. — Za župnika je bil potem imenovan Franc Drius, sedanji stolni kanonik in župnik pri Sv. Justu. V Rojanu je ostal do oktobra leta 1950, ko je bil imenovan za prvega ravnatelja v novem tržaškem semenišču. — Le malo časa je bil v Rojanu dr. Atilij Mauro, prej duhovnik v bolnici. Že po enem letu si je zaželel nazaj v bol-

nico. V otroški bolnici deluje še sedaj. Sedanji župnik Stefan Sissot je v Rojanu od leta 1951 in je tudi prišel iz bolnice.

Rojanski slovenski kaplani

Vrsta rojanskih slovenskih kaplanov pa je mnogo daljša kot vrsta župnikov, ker so se pač hitreje menjavali.

Prvi je bil Anton Hrovatin, ki je leta 1866 odšel k Novemu sv. Antonu. Na njegovo mesto je prišel novomašnik Janez Martelanc. V Rojanu je ostal do novembra l. 1877. Za njim je prišel Mihael Jagodec. Leta 1886 ga je zamenjal Karel Miklavčič, ki pa je ostal v župniji le do jeseni, ko je prišel na njegovo mesto Ignacij Počivalnik, kasnejši župnik v Bazovici. Leta 1892 je nastopil Matej Škerbec, že leto kasneje Jožef Košir in naslednje leto (1894) Franc Guštin, ki je ostal v Rojanu šest let.

Leto in pol je bil v Rojanu sedanji starosta slovenskih duhovnikov na Tržaškem msgr. Matija Škabar. V Rojanu je bil do avgusta 1902. Nadomestil ga je msgr. Jakob Ukmar, ustanovitelj Dekliške Marijine družbe. V Rojanu je ostal do novembra leta 1906. Naslednje leto je prišel Anton Hreščak. Leta 1908 ga je zamenjal Jožef Križman, kasneje dolgoletni župnik na Proseku, sedaj v pokoju. Leta 1910 je postal kaplan v Rojanu Franc Bonač, kasneje vojni kurat, med svetovno vojno pa Lovrenc Kos.

Po vojni je nekaj časa skrbel za slovenske vernike msgr. Musizza. Leta 1924 pa je prišel za kaplana Andrej Gabrovšček, ki je pred nekaj leti umrl kot dušni pastir v Boljuncu. Med ljudmi je bil zelo priljubljen in se ga še vedno radi spominjajo. Mnogo je trpel zaradi fašističnega preganjanja in je moral tudi v konfinacijo. Med drugo svetovno vojno so bili slovenski verniki v Rojanu nekaj časa brez stalnega slovenskega kaplana.

Leta 1944 je bil nastavljen za kaplana lazaristovski duhovnik Jože Gregor, ki pa je v adventu 1948 odšel v Združene države, kjer je še vedno. Nekaj mesecev je bil v Rojanu sedanji kontovelski župnik Rudi Bogatec, za njim pa je prišel sedanji stolni kanonik dr. Lojze Škerl, ki je ostal v Rojanu do otvoritve tržaškega semenišča oktobra leta 1950, ko je bil imenovan za bogoslovnega profesorja, kar je še vedno. Do oktobra leta 1952 je bil kaplan v Rojanu sedanji župnik v Ricmanjih dr. Angel Kosmač. Za slovenske vernike v rojanski župniji se je torej v sto letih trudilo kar 22 duhovnikov.

»Razpis«

Rojanski župniji je veliko pomagala francoska družina Vassal, ki je v cerkvi tudi pokopana. Namenila je tudi večjo vsoto za študij enega dijaka. Tržaški škofijski list je v novembrski številki leta 1883 prinesel naslednji razglas:

Na cilju.
Trud je poplačan

Skavtje začno svoj dan
s sv. daritvijo

»S tem oglasom se razpisuje za začetek drugega šolskega tečaja 1883-84 en ustanov (štipendij) za 160 gld. (sto in šestdeset), katerega je ustanovila blaga gospa Cecilia Vassal iz Pariza listom podpisanim 24. Avgusta 1881. Pravico uživati ta ustanov imajo naj prvo siromašni, bistroumni in zdravi dijaci latinskih šol, sinovi slovenskih, katoliških, poštenih zakonskih roditeljev, ki so se rodili v rojanski župniji v tržaški okolici in tudi tam prebivajo, in kateri so se namenili s privoljenjem svojih roditeljev ali njih namestnikov stopiti v duhovski stan in služiti v vinogradu gospodovem v Tržaško-Koparske škofiji.

Za Rojanci so k uživanju tega ustanova poklicani slovenski mladeniči latinskih šol in zgorej rečenih lastnosti po vrsti iz teh le duhovnij tržaške okolice, namreč: iz Verdolja (sv. Ivan), Opčine, Proseka, sv. Križa, Skednja, sv. Jarneja, (Barkovlja) Bazovice, Ketnara, Kontovela, Trebiča. Za temi Slovenci iz katere koli si bodi župnije tržaško-koparske škofije: na zadnje Slovani te škofije sploh, in potem mladeniči rojeni v mestu Trstu. Pri vseh pa se umeje da morajo biti zakonski sinovi poštenih roditeljev, zdravi, bistroumni in voljni se posvetiti duhovskemu stanu.

Tržaško-koparski škof ta ustanov podeljuje, župnik rojanski pa dotični predlog stavlja.

Pri podeljevanju se ima dati prednost dijakom, ki se učijo na c. kr. gimnazijih: tržaškem, pazinskem, goriškem in ljubljanskem.

Itd. —«

Zaradi vojnih razmer se je vrednost ustanove zgubila in je danes ni več. Razpis pa vendar mnogo pove, kakšno je bilo stanje v tržaških okoliških župnijah, da je po vsej okolici prevladoval slovenski živelj.

* * *

Župnija je za današnje razmere zelo razsežna. Na Greti se pripravljajo ustanovitev nove župnije, na Vernielisu mnogi zahajajo v cerkev Kraljice miru, iz ulice Commerciale pa se radi odpeljejo k Novemu svetemu Antonu, kar je mnogo laže kot hoditi peš v Rojan.

Kljub temu je potrebno, da se oklepamo svoje župne cerkve, tudi za ceno kakšne žrtve. V cerkvi imamo vse, kar si moremo želeti. Vsako nedeljo dve sveti maši, ob sedmih in ob devetih. Pri obeh imamo petje. Popoldne ob štirih imamo popoldansko službo božjo. Obhajamo prve petke in prve sobote, molitvene ure pred prvim petkom, šmarnično pobožnost, oktobrsko pobožnost, adventne svete maše. Župna cerkev nas družijo, da se čutimo eno. Oklepajmo se župne cerkve in župnijskega življenja. Skrbimo za redno udeležbo pri nedeljski sv. maši. Nadaljujmo z lepo tradicijo naše vernosti in božji blagoslov bo vedno z nami!

Za naše žene

Gospodinjski električni stroji res vir naše sreče?

Večina zapadnih ljudi, zlasti še žena, si domišljajo, da obstaja sreča v posesti vseh modernih pripomočkov za osebno in splošno udobje. Žena se ti sredi vsakdanjega in enoličnega, mnogokrat morečega domačega dela zastrmi predse, pa ji priplavajo pred oči pralni stroj, avtomat za pomivanja posode, hladilnik, sesalec za prah, televizija, avto, skratka vse tisto, kar bi jo rešilo vsega težkega dela in bi tudi nji omogočilo tisto, kar imajo že milijoni in milijoni drugih družin. Pa je tu spet človek ali družina, ki že ima vse te pridobitve današnje dobe, pa še izdaten znesek na banki in seveda lastno hišo. A ni zadovoljen, kajti prijatelj, sosed ali znanec si lahko privošči še več; ta ima še vilo pri morju, pa weekend-hišico na deželi, motorni čoln in še kaj. Kako je težko, ako se ne moreš kosati z njim. Da, še celo v najvišjih krogih ni zadovoljstva vkljub bleščečemu naslovu, bogastvu, ugledu. Količkokrat smo imeli priliko čitati po revijah o prepirih in intrigah, ki niso bili nič boljši od tistih, ki jih opazujemo včasih med branjevkami na trgu. Kako je torej s to stvarjo?

Že prastara modrost nas uči — in je ohranila svojo polno vrednost do današnjih dni — da sreča, v kolikor nam je dana, izvira le iz plemenite, nesebične duše. Današnji človek se pravzaprav niti ne zaveda, kako malo še misli z lastno glavo. Vsiljiva reklama po revijah in časopisih, radiu in televiziji znajo tako prepričljivo dokazovati, kako neobhodno potreben nam je ta ali oni predmet, da je človeka nenadoma kar sram in se čuti ponižanega, ker ga še nima. Vsaka beseda in slika

je psihološko tako dobro preštudirana, da prodre do slehernega kotička naših možganov in nas preslepi. Seveda potem nimamo več miru, dokler si ne moremo nabaviti tega ali onega. Po drugi strani nas spet trgovec tako lepo preslepi, ko nam vsili to ali ono blago v večji količini, češ, saj imate hladilnik, pa si prihranite mnogo dragocenega časa, ako vam ni treba venomer tekati v trgovino. Tako se založite s stvarmi, ki jih niste nameravali kupiti in so vas veljale čedne vsotice denarja. Zakaj je toliko reklame ravno po ženskih revijah? Trgovski izvedenci so neizpodbitno ugotovili, da je žena veliko dostopnejša za razno »dokazovanje« kakor pa moški. Napeli so vse svoje moči, da jo omrežijo z vsemi razpoložljivimi sredstvi: uspeh je daleč prekoračil pričakovanje. Deloma iz želje po napredku, po udobju, zavoljo pomanjkanja hišnih pomočnic, so žene kar planile po vseh mehaničnih pripomočkih. Marsikatera je imela po trenutnem navdušenju tudi iztreznjenje: domačo že tako in tako obremenjeno bilanco je obložila še z raznimi menicami. Trgovec je govoril o njih kot o čisto brezpomembni, postranski stvari, ki se bo že uredila, zdaj pa gospodinja začudeno gleda, ko ji tako vztrajno, redno in neizprosno prihajajo v hišo — pa jih je tako težko plačevati!

Današnja žena mora zategadelj znati odkloniti — in to najprej sama pri sebi — vse tisto, česar si trenutno ne more nabaviti brez prevelikih finančnih žrtev. Pri tem mora ostati gluha in slepa za vsa vabila, priporočila in vzglede. Sama pa mora biti trdno uverjena, da človeška sreča ni odvisna od tega kar si lahko kupimo; ne sme biti zagrenjena zavoljo tistega, česar si ne

more privoščiti. Živeti moramo za višje cilje, mirno se moramo prilagoditi razmeram in črpati srečo in veselje iz bogastva svoje duše.

Ali si lahko predstavljate idealnega moža?

V neki reviji smo našli vrsto vprašanj, ki naj bi orisale lik idealnega moža. Morda takega sploh ni na svetu, vendar preberite naslednja vprašanja.

Ali vam mož ob rojstnih dnevih vaših otrok pošlje ali prinese cvetje v dar?

Ali vam mož, ki je nepričakovano prejel kako nagrado ali pa je sklenil dobro kupčijo, kupi kak zlat okrask, da razveseli še vas?

Ali vam ob obletnici smrti vaših staršev skaže pozornost tako, da vam tudi z besedo dokaže svoje sočustvovanje?

Vas ljubeče vpraša, kadar se odpravljate na potovanje ali letovišče: Mislim, da imaš vse pripravljeno, ali naj ti še priskočim na pomoč?

Ali bi vam prinesel domov — ako je imel kako izredno priliko za obisk tovarne — škatlo nogavic, ki jih je sam izbral, ali pa bi se tega vzdržal, ker mu je bilo nerodno?

Mislite, da bi vam za srebrno poroko še daroval prstan, pa najsi še tako droben in preprost, a z vrezanimi imeni in spominskim dnevom?

Ali za vaš rojstni dan poskrbi — poleg cvetja in darila — tudi za to, da tudi otroci poskrbijo za čim lepše praznovanje?

Pripravljate majhno domače slavje z gosti. Ali vas tedaj vpraša, če razpolagate z vsem, da boste, kot vedno, središče njegovega doma?

Ko se pripravljate na odhod ste preudarili vse stroške in če imate pri sebi potrebni denar. Ali vam on vtakne v torbico še svoj izredni prispevek, ker misli, da vas bo to razveselilo?

Ali najde med dnevom čas, da se zanima, ako je kateri od otrok bolan, za njegovo stanje?

Ko gresta skupaj nakupovat, skrbi za to, da izberete najboljše, ali pa hoče najcenejše?

Potrudili ste se, da bi pripravili dobro večerjo. Ali se prizanesljivo smehlja, ker ni posebno dobro izpadla, ali morda celo poudarja vse kar je narobe?

Ali vam prizanese s pritožbami nad otroki ali služkinjo, ako vidi, da ste utrujeni ali nerazpoloženi?

Kadar poslušate radijski program, ki mu ni po mislih, ali radio enostavno zapre ali pa vas prej prosi za dovoljenje?

Skupaj gresta v kino, pa se vam zgodi kaka neprijetnost. Ali se iz obzirnosti do vas vzdrži neprijetne debate?

Napako imate, ki jo poznajo vsi domači. Ali vam jo stavlja neprestano na krožnik, še celo pred otroki, ali pa zahteva od njih, da ne govorijo o tem, da vam ne bo nerodno?

Nekaj ste si zamislili in zidali na to, pa je šlo vse po vodi. Ali zna skriti svojo razočaranost, da bi vam zaradi nje ne bilo še bolj težko?

Ali vas ob jutranjem odhodu in zvečer, ko se vrne, še poljubi kot prva leta ali je z leti opustil ta preprosti izraz nežne pozornosti do vas?

To so same drobne stvari, a rezultat pozitivnih odgovorov je — idealen zakonski mož!

Bodimo moderne in praktične!

Dandanes podeželska gospodinja ni več tako hudo obremenjena kot nekdaj. Razni tehnični pripomočki in različni moderni stroji so v gospodinjstvu in gospodarstvu prinesli znatne prihranke na času in močeh. Vendar pa je še marsikaj takega, kar bi se dalo izboljšati, a nismo še pomislili ali pa smo zvedeli in nismo polagali važnosti na to.

Osnovno in najvažnejše pravilo pa mora vsekakor biti to, da mora prej začeti delo glava kakor roke. Pred vsakim delom torej najprej premisliti. Zlasti pa moramo temeljito preudariti vrstni red dnevnega dela. Najnujnejše mora priti seveda najprej na vrsto. Običajno bomo tudi v teku dneva opravili veliko več dela, če smo si prejšnji večer napravili načrt zanj. Posedimo

zvečer in premislimo kaj vse mora priti naslednji dan na vrsto in kako bomo najbolj temeljito opravili in v kolikem času. Na tak način si bomo prihranile marsikatero brezpotrebno pot in vse bo šlo hitreje izpod rok. Ako se namreč uštejemo za čas, je to neprijetna zadeva, ker delo zastane ali pa moramo z že pričetim odložiti. To predhodno organizirano delo pa ne velja samo za gospodinjo, marveč za vse družinske člane.

Tudi stare ljudi lahko zaposlimo z najlažjimi deli, zlasti z odbiranjem sadja, ki jim ga manjši otroci prinašajo v sebi primerno velikih košarah. Otrok seveda ne smemo preobremenjevati z delom, ker bi jim škodilo, vendar je prav, da se privadijo sistematičnemu delu.

Veliko je še malenkostnih opravil, ki pa vsa znatno doprinesejo k olajšanju dela. Med njimi je gotovo najvažnejše vzdrževanje reda. Ako ima vsak predmet svoje stalno mesto, kamor z gotovostjo sezemo ponj, ko nam služi in ga bomo po uporabi takoj spet tja postavili, ne bo brezpotrebnega iskanja, jeze in zamujanja časa. Koliko nepotrebnih korakov napravimo v teku dneva! Pa bi si jih s smotnejšo razporeditvijo pohoščva v kuhinji in drugih delovnih prostorih veliko prihranili. Ko moramo na vrt ali v klet, spotoma premislimo, če potrebujemo še kaj izven tistega, po kar gremo. Tako ne bomo imele večkratnih poti.

Vse take prenovitve v vsakdanjem delu se nam bodo na prvi pogled zdele nekam neumestne. A le kmalu bomo uvidele njih praktičnost in korist. Potrebno nam je le malce poguma in odločnosti, pa bomo kmalu znale voditi gospodinjstvo kar najbolj praktično in racionalno.

Starši in otroci

Med starši in otroci obstaja in je vedna obstajala neka mera nerazumevanja. Ponekod globoko in nepremostljivo, drugod le neznatno nerazumevanje, ki se pojavlja le od časa do časa,

vendar obstaja v vsaki družini. Krivda zanjo je v časovni razliki: starši in otroci so pripadniki dveh različnih generacij in vsakdo neizogibno pripada »svojemu« času. Naj se starši še tako trudijo, da bi se prilagodili načinu življenja svojih otrok in ti mentaliteti svojih staršev, bodo vendarle ostale majhne ali velike razlike v pojmovanju življenja.

Nerazumevanje pa premostimo predvsem z dobro vzgojo in omikanim vedenjem. Zato se je važno naučiti spoštovati druge in sebe in živeti v medsebojnem respektu. Sin, ki se več ne strinja z idejami očeta, se mora navaditi na to, da jih bo spoštoval. Nikoli bi ne smeli pozabiti, da je omika tisto, kar nam dovoli strpno sožitje. Tako sin, ki se je je naučil, pač ne bo lepega dne zapustil staršev, ki so stari in onemogli, pa čeprav bo sožitje z njimi le še težje.

Otroke moramo vzgojiti v »dobre otroke«, naučiti jih moramo, da bodo s srčno omiko premagovali življenjske težave in nerazumevanja. Globoka omikanost vzbuja respekt in naredi iz človeka bitje, ki spoštuje pravice drugih, ne da bi s tem ponižal samega sebe, skratka, dobrega otroka, ki bo v bodočnosti dober življenjski drug in oče, zanesljiv tovariš in zvest prijatelj. Starši bi nikoli ne smeli pozabiti, da je dobra vzgoja in srčna kultura podlaga za vse ostalo v življenju njihovih otrok.

Obdarovanje je umetnost

Velikokrat slišimo pogovore staršev, ki ob raznih prilikah obdarujejo svoje otroke. Nekaj pripomb o tem morda ne bo odveč. Podarite svojim otrokom tisto, kar si želijo. To je zelo važno. Dario, ki so ga pričakovali, jih osreči. Pri tem ne igra nobene važnosti vrednost in lepota zaželenega predmeta. Tako n. pr. blesteča, najlepša, krasno oblečena punčka ne bo zbudila v naši deklici, ki je, postavimo, ljubiteljica živali, takega veselja kot preprost medvedek ali skromen gumijast psiček, ki smo ga kupili za malenkostno ceno. Nikar ne kupujte koristnih stvari ali

vsaj ne otrokom izpod deset let. Otroci vedo, da bi te stvari že tako in tako morali dobiti. Nogavice ali majica in čevlji nikakor niso darilo. Zato bi bilo popolnoma zgrešeno in bi povzročilo neizogibno razočaranje.

Po drugi strani pa spet ne poklanjajte predmetov, ki bi jih preveč od blizu spominjali na šolo ali vsakdanje dolžnosti. Zato šolskim otrokom nič svinčnikov, zvezkov ali šolske torbe. Tako darilo bi izjemoma razveselilo edinole otroka, ki izredno ljubi šolo in učenje. — Pa še nekaj. Kako bi vi pogledali, ako bi vi dobili sebi neprimer-no darilo! Naši otroci nič drugače. Njihove želje so primerne njihovi starosti. Zato se nikar ne dajmo premotiti od igrač ali predmetov, ki so nam všeč, ko stopimo v trgovino. Za najmanjše otroke ne bomo v zadregi: vsaka ropiculjica in živo pisana gumijasta živalca jih bo osrečila. Malce večji ljubijo gugalne konjičke, tricikle, žoge, vozičke, slikanice; dekletca še preproste trpežne punčke. Odraščajočim pa prisluhimo, le kmalu bo skočila na dan njihova srčna želja in preprečila razočaranje.

Se beseda za darila odraslim. Sedaj se je povpraševanje po želji že nekoliko uveljavilo in nam tako olajšalo zadrego, vendar je še velikokrat potrebno kupovati na slepo srečo. Tu spet pazimo, da ne bomo kupovali dragocene lončnice, azaleje, filodendrona itd. osebi, ki nima zanjo smisla, primerne prostora ali »roke«, kot pravimo. Krásna rastlina bi bila že vnaprej obsojena in bi ne bila v veselje. Tu vam priskoči na pomoč šopek izbranega cvetja, morda še postavljenega v ljubko košarico ali vazo. Spet ni okusno, ako človeku, ki mu manjkajo nujne stvari, podarimo razkošen predmet. Prisluhimo z nekoliko taktnosti, pa mu bomo podarili to, kar ga bo razveselilo, a ne ponizalo.

Pa še nasvet za darila starim ljudem. Ne dajajte jim knjig, če zaradi oči ne smejo več brati. Tudi ne udobnih copat, ako hočejo biti »še mladi«. Če veste, da nimajo udobnega stola, pa

ste se namenili, da jim podarite radio, jim rajši poklonite udoben naslanjač.

Pri darilih mora vsakdo najprej čutiti pozornost in vedeti, da ste se res potrudili, da ga osrečite. Tudi pravilno obdarovanje je namreč umetnost.

Zgodovina poročnega prstana

Stari Hebrejci so prvi vpeljali rabo poročnega prstana. Od njih je navada prešla k starim Grkom in Rimljanom, od katerih so jo prevzeli kristjani. Spočetka je bil poročni prstan preprost železen obroček, v katerega je bil vdelan magnet: kakor namreč magnet privlačuje železo, tako naj tudi mož privlačuje svojo ženo.

Pozneje so začeli izdelavati poročne prstane iz zlata, magnet je seveda odpadel, a je obdržal skozi vsa stoletja simbolični pomen. Vsekakor pa je zanimiva ugotovitev, da vsaka žena rada nosi poročni prstan, medtem ko za moške ni tako. Statistika pravi, da ga nosi stalno le 61% zakonskih mož. Pozanimali so se tudi za vzroke te mržnje do skromnega zlatega obročka in dobili razna pojasnila. Marsikateri mož enostavno ne prenese nikakega okraska na svojih rokah, češ, da to ni moško. Spet drugi ga ne morejo nositi zaradi poklicnega dela, bodisi ker jih ovira ali pa bi se zlato pokvarilo vsled uporabe raznih kislin ali živega srebra itd.

Nekdo drug je odkrito povedal, da je ugotovil, da ima v svoji trgovini več uspeha, ker mislijo odjemalke, da ni poročen. Verjetno ta njegova izjava ni čisto iskrena in se za njo skriva želja po kaki avanturi.

Nekateri kar odkrito priznavajo, da hočejo izven doma veljati za neporočene, ker imajo tako mnogo več uspeha pri dekletih, ki se v veliki večini ne marajo spuščati v flirtanje s poročenim človekom. Zato tudi marsikateri zakonski mož, ki sicer doma, in kadar je v družbi žene in otrok, nosi svoj poročni prstan, ko pa gre z doma, po svojih poteh, si ga sname in ga previdno vtakne v žep. To gotovo ni možato in mu je vse prej kot v čast!

KATOLIŠKI DOM

V GORICI

Odkar se je v preteklem stoletju začelo med Slovenci narodno prebujenje, smo se vedno zavedali, da v ta namen potrebujemo organizacij in pa domov.

Prve take organizacije so bile čitalnice. Člani čitalnic pa so se za svoje zbiranje zadovoljevali z gostilniškimi ali drugimi sličnimi prostori. Kmalu so pa spoznali, da tako ne gre in da kulturne organizacije potrebujejo lastnih društvenih prostorov. Tako smo dobili tak skupen dom v Ljubljani: Narodni dom. Ob otvoritvi tega doma je Simon Gregorčič zložil svojo znano pesem »Naš narodni dom«. Bilo je to leta 1884.

Začetek je bil narejen. In začetku je sledila zelo plodovita doba kulturnih organizacij, ki so jih začeli imenovati prosvetna društva. Njih bohotna rast se začena zlasti po prvem slovenskem katol. shodu v Ljubljani leta 1892. Od takrat naprej se množijo prosvetna društva in z njimi se množijo prosvetni domovi vseh vrst.

Pri tem so se zavedali naši ljudje, da si morajo sami pomagati. Saj Slovenci nismo nikoli imeli nikogar, ne države ne bogatih mecenov, ki bi nam pomagali graditi potrebne domove. Zato so ti nastajali vedno res kot ljudske ustanove, za katere so člani sami nabirali in prispevali sredstva. Naj v tem oziru spomnim samo na zglede iz Gorice in Trsta. Tu v Gorici so zgradili šolske domove predvsem z nabirkami med ljudmi. V Trstu je nastal Marijin dom v Via Risorta z darovi članic in drugih dobrotnikov. Isto velja v glavnem za Narodni dom, ki je pozneje postal žrtev fašističnih plamenov.

To so bili zgledi iz preteklosti, ki so učili tudi nas, kako je treba postopati, da pridemo do svojega doma v Gorici. Čutili smo, da dom potrebujemo, ali zavedali smo se tudi, da nam

pri tem nobena država ne bo pomagala. Imeli ga bomo samo, če si bomo sami pomagali. In nismo se ušteli. Odboru za zidavo Katol. doma v Gorici, ki se je osnoval v začetku leta 1952, so se odzvali naši rojaki tu in po svetu ter s prostovoljnimi prispevki najprej omogočili, da smo kupili hišo (5 stanovanj) in zemljišče v drevoredu XX. septembra (10.000 m²). To se je zgodilo poleti 1954. Nato pa je odbor dobil pogum, da je začel misliti na dvorano.

Tu so se stvari nekoliko bolj zapletle, ker je zidanje dvoran v Italiji podvrženo strogim zakonskim predpisom, ki jih ni lahko zadovoljiti. Zato se je zadeva z načrti precej zavlekla, dosti bolj kot smo predvidevali. Končno smo dosegli, da je načrte odobrilo goriško županstvo. S tem odobrenjem smo se lotili zidanja v začetku oktobra 1960. Na praznik sv. Družine 1961 je msgr. Novak blagoslovil temeljni kamen; 25. febr. 1962 pa je nadškof Ambrosi v navzočnosti goriškega prefekta dr. Nitrija, kvestorja dr. Pervillija, župana dr. Poterzia, predsednika province dr. Chientarollija in drugih zastopnikov oblasti, gostov in številnega ljudstva novo dvorano blagoslovil v imenu božjem, naj služi za čast božjo in blagor slovenskega ljudstva na Goriškem.

Vsem navzočim je še živo v spominu tisti veseli dan. Nadškof in prefekt sta čestitala Slovencem na tako lepi dvorani. Nadškof je dejal:

»Vesel sem, da sem danes blagoslovil ta dom za kulturno vzgojo naših dragih bratov Slovencev. Vesel sem zlasti zato, ker je položaj, v katerem se nahajam, izredno kočljiv, pa tudi lep. Božja previdnost namreč določa tako, da so v vsakem narodu tudi narodne manjšine, ki morajo doprinesti svoj prispevek narodu, med katerim živijo.« Nato je poudaril nadškof, da si morajo

Nadžkof msgr. Ambrosi
blagoslavlja Katoliški dom

biti po naravnem in krščanskem zakonu vsi ljudje brez razlike bratje, kajti nasprotni zakon, po katerem postane človek človeku volk, privede do obojestranskega uničenja in razdejanja. »Ta dom,« je dejal nadškof, »naj bo simbol povezave, kulture in bratstva, ne pa po-

vod za nesoglasje in nestrpnost.« Izrazil je še vse priznanje duhovnikom in laikom, ki so za postavitev Doma doprinesli neizmerne žrtve, češ da prav oni jamčijo za uspešno izpolnitev programa, ki so si ga zastavili v okviru Katol. doma: vzgajati mladino v kr-

Katoliški dom: pročelje

Katoliški dom: pogled na dvorano in galerijo

ščanskem duhu ter buditi v njej plemenita čustva za bratstvo in medsebojno razumevanje.

Prav tako lepo je tisti dan govoril tudi g. prefekt. Znamenje novih časov je bilo ravno dejstvo, da je v novi dvorani govoril Slovencev zastopnik ital. države, tiste države, ki je pod drugačnim režimom zagrozila narodno smrt slovenski manjšini. Zato so prefektove besede tem bolj pomenljive. Izjavil je, da lepa slovesnost katol. Slovencev v Gorici izraža ono odkrito vsakdanjo vedrino, ki diha iz njihove svobodne dejavnosti, ki jo vrše pod zaščito in okriljem ustave. Dejal je, da se skupno borimo za zmago dobrega nad zlom, zlasti v današnjem vihnem času, ko skušajo razne zmotne ideologije podreti temelje človeške osebnosti. »Upam, da se bodo iniciative za doseg tega cilja še pomnožile in da bo mladina, ki je tako rekoč prag človeške družbe, nosilka ne samo vseh mogočih kulturnih podvigov, marveč tudi moralnih vred-

not, brez katerih ni civilizacije. Zlasti danes, ko družina ne nudi več mladini trdnih osnov kakor nekoč in ko ideološke in politične strasti ogrožajo upe v boljši svet, ne smemo stati ob strani in se naslajati ob gospodarskem blagostanju, o katerem toliko govore. Saj prav to blagostanje uspava v človeku duhovne sile. Mir in srečna bodočnost pa živita prav od duhovnih vrednot. Zgodovina nas uči, kako so bile večkrat te vrednote od raznih strasti poteptane. Toda mogočna sila civilizacije in krščanstva je vedno prevladala.«

»Združeni v boju za boljši svet in krščanske ideale bomo pripomogli, da bo med tem nemirnim svetom visoko vzplapolala zastava bratstva in miru,« je zaključil prefekt dr. Nitri.

Z lepimi voščili se je tako začelo delo v novi dvorani. Se isti dan popolne je mogočna akademija pokazala, da bo novi dom res služil idealom krščanstva in bratstva, saj so se v njegovih prostorih združili Slovenci ne samo

Nadžkof pred vhomom v
Katoliški dom

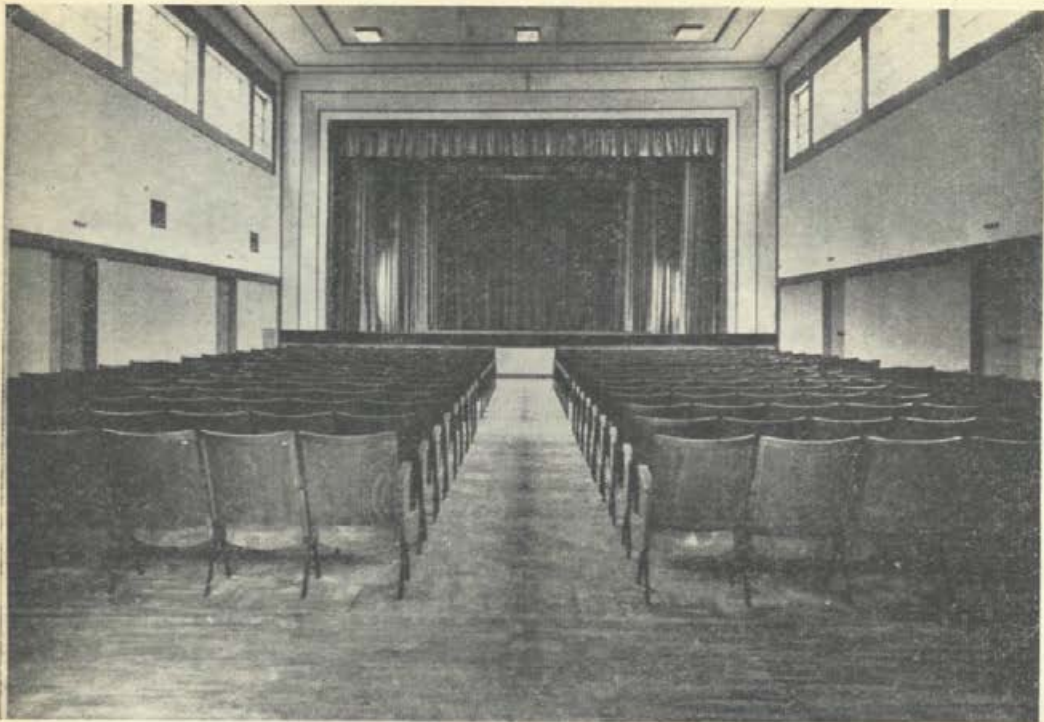
z Goriške, temveč tudi rójaki s Tržaškega in s Koroškega tako, da je nekdo dejal: »Velika je dvorana, toda že danes je premajhna.« Pri pestrem programu akademije so nastopile razne organizacije s peto in govornjeno besedo,

slišali smo govornike iz duhovniških in laičnih vrst.

Za pozdravi predsednika odbora dr. Kacina je imel osrednje poročilo tajnik odbora dr. Humar. Iz njegovega poročila je bilo najbolj zanimivo to, kako

Katoliški dom: pogled na oder

Dvorana Katoliškega doma: pogled na oder

je potekala in kako še vedno poteka nabirka za Dom. To so sami darovi slovenskih ljudi, povečini preprostih naših ljudi, ki so prispevali po svojih skromnih močeh; drugi so pa dali svoj denar na posodo brez obresti ali po zelo nizkih obrestih. Med temi dobrotniki je poročevalec omenil v prvi vrsti pok. škofa msgr. Rožmana, dalje razne dobrotnike iz Amerike (pok. A. Grdino in pok. A. Kollandra), naše izseljence v Angliji, Belgiji, Franciji in seveda predvsem rojake iz Gorice in s podeželja, ki so pomagali, da je odbor mogel dovršiti tako veliko delo in da more sedaj računati na odplačevanje dolgov, ki so še vedno zelo visoki.

Finančnih težav in drugih skrbi je pri Domu še vedno dosti. Toda zavest, da imamo katol. Slovenci v Gorici svoj dostojen sedež, kjer lahko sprejmemo kogar koli brez sramu, nam lajša skrbi in trud ter nam vliva trdno upanje za prihodnost.

Kako je bila dvorana potrebna in kako zelo nam služi za namene, za ka-

tere smo jo zgradili, priča teh nekaj mesecev od otvoritve do danes. V dvorani so imele dokaj prireditve predvsem goriške organizacije same. Da omenim Mar. družbo, ki je za materinski dan v mesecu marcu igrala igro *Prisegam*; dalje SKPD iz Pevme, ki je nastopilo s pestrim programom; SKPD iz Števerjana je igralo dramo *Razvaina življenja*; SKPD iz Gorice in bratska društva iz Zveze katol. prosvete so pripravila *Filejev spominski večer*.

Poleg domačinov so v novi dvorani nastopili tudi gostje: Slovenska prosveta iz Trsta je igrala dvakrat; Barkovljani enkrat; tržaški skavti dvakrat. Posebej moramo omeniti akademijo, ki smo jo pripravili novemu nadškofu msgr. A. Pangraziju dne 8. julija. Poleg dneva otvoritve je bil to do sedaj najslovesnejši dan v novi dvorani, ko so se v njej zbrali ljudje iz cele dežele. Lepo je bilo tudi na mladinskem taboru prvo nedeljo septembra, ko so v dvorani nastopili mladi ljudje s Tržaškega, Koroškega in z Goriškega.

Deklica pozdravlja nadškofa msgr. Pangrazia v Katoliškem domu

Neki italijanski sobrat mi je rekel: »Pa kaj boste delali v dvorani brez kina?« Odgovoril sem mu: »Mi zidamo dvorano predvsem zato, da bomo v njej ljudi vzgajali, ne pa zabavali. Kino pa ne vzgaja. Zato nam ni veliko žal, ker ne moremo v njej imeti kinopredstav.« Dejstvo pa, koliko predstav je bilo v

dvorani že v tem kratkem času od konca februarja do konca septembra, nam priča, da bo dvorana služila ne samo vzgoji, temveč tudi zdravi zabavi. Peter in bogat kulturni program, ki sta ga SKPD v Gorici in pa Zveza katoliške prosvete pripravila za novo sezono 1962-63 nas v tem potrjuje. Ne bo nam

Sprejem nadškofa msgr. Pangrazia pred vhodom v Katoliški dom

Katoliški dom: notranji vhod v dvorano

tako zlepa zmanjkalo ne igralcev ne gledalcev. Zlasti ko bo v doglednem času dvorana kolavdirana tudi za javne prireditve, bo nastopanje raznih društev in organizacij v njej še lažje.

Vsekakor bodimo vsi Bogu hvaležni, ki nam je pomagal pri tem za nas tako važnem delu, hvaležni pa tudi vsem tistim, ki so kakor koli pomagali, da smo prišli do lastnega doma in do lastne moderne dvorane.

* * *

Za zaključek naj sledi nekaj tehničnih podatkov o dvorani.

Celo poslopje dvorane meri v dolžino m 32,25, pročelje je široko 16,88, visoko 10,25 m. Glavni atrij ob vhodu je dolg 16,12 m, širok 5,13. Dvorana sama meri v dolžino 16,60 m, v širino pa 12,66 m. V njej je 308 sedežev. Oder je širok 12,66, globok pa 9,40 m. Galerija je široka 12,66 m, globoka 7,40 m. Na njej bo 108 sedežev. Tako da bo v

dvorani in na galeriji skupno 416 sedežev. Višina dvorane je 7,73 m.

Pod odrom je manjša dvorana, ki meri 12,70x7,80. V tej dvorani se vršijo pevske vaje in pa razna predavanja. Poleg nje so še štirje manjši prostori za slačilnice in garderobo.

V dvorani je posebna naprava za ogrevanje na zrak; poleti ista služi za hlajenje in zračenje. Poleg tega so še potrebni higienski prostori poleg dvorane in na galeriji. Tla v dvorani so pokrita s parketi, na galeriji pa bodo iz posebne plastične snovi. Parketi so tudi na odru. Atrij in hodnik ob dvorani pa so tlakovani s cemetnimi ploščicami.

Omenimo še, da so na zemljišču ob dvorani še igrišča za brcanje žoge, posebno igrišče za košarko in odbojko ter za skok v daljavo in višino. Sčasoma bodo nastala še druga igrišča za razne športe.

Nekaj misli o ženskem vprašanju

MIRANDA ZAFRED

Koliko knjig in razprav je bilo že napisanih o ženski — tem nežnem in obenem močnem bitju, ki je že navdihnilo stotero in tisočero umetnikov, da so, opevajoč žensko, ustvarili velike in nepozabne umetnine. Dante je posvetil Beatrici svojo Božansko komedijo, Leonardo je ustvaril svojo največjo umetnino s sliko »La Gioconda«. Naš Prešeren je dvignil slovensko pesem na evropsko raven s svojim sonetnim vencom, ki je bil tudi posvečen ženski. Lahko bi našli še veliko takih primerov in bi vedno prišli do istega zaključka: ženska je marsikomu dala povod za največje ustvaritve; lahko pomeni moškemu največjo srečo, lahko pa postane vir drame in tragedije.

Kako bi pravzaprav lahko označili žensko? Morda ne obstaja zanjo nobena točna definicija; njena zelo kompleksna narava je marsikdaj nerazumljiva in je sestavljena iz tisočero nians. Rekli bi lahko, da je ženska neka skrivnost, ki preseneča in zbega zaradi svojega vedno spreminjajočega se gledanja in ravnanja. Šibka in močna, slabotna in gospodovavna, ljubeča in stroga, vse to je lahko ženska obenem. Nihče ne more mimo njene prisotnosti, ne more podcenjevati njenega skrivnostnega in mnogokrat nehotenega vpliva. Zgrešeno je pojmovanje tistih, ki smatrajo, da so fizične, psihološke in duhovne zmožnosti ženske same sebi namen, da je ženski čar namenjen samo človeški ljubezni. Čeprav je ženska po svoji naravi

poklicana, da postane žena in mati, gre njena naloga preko tega in teži za nečim višjim: ni dovolj, da je dobra žena in dobra mati, da daje možu in otrokom, kar od nje pričakujejo; njena naloga je tudi ta, da ustvari domače ognjišče, da s svojo prisotnostjo prinese domu bleščeč žarek, ki nikoli ne ugasne. In to napravi lahko samo ženska, saj je ona v duhovnem pogledu edina gospodinja v hiši.

Po nekem zakonu sociologije se civilizacija naroda sodi po tem, kakšno mesto zavzema ženska v družbi. Že od prvih časov človeštva je zgodovina propadanja kakega naroda v nekem oziru povezana z neuspehom ženskega poslanstva. V poganski civilizaciji se ženska pojavlja kot sužnja ali kot tiran, zelo redko osvetljena z žarom matere in žene. Veličina Grčije je dobila svoj izraz v Penelopi, Andromahi in Antigoni, medtem ko aleksandrijska dekadenca jasno kaže razkrajanje tistih vrlin, ki so temelj civilizacije. Isto bi lahko rekli o rimski kulturi, ki je poznala moralno in politično veličino, dokler je še vladalo spoštovanje do ženske kot človeškega bitja enakega moškemu. Ko so se začele razkrajati vrline, ko so se začele ženske vdajati razuzdanemu življenju, ko dekleta niso bila več pripravljena ohraniti svojo čistost v službi Velikega božanstva, so se začeli majati temelji rimske civilizacije in veličina se je začela naglo bližati propadu.

V krščanski civilizaciji ima ženska tisto poslanstvo, ki ji ga je Bog postavil: njeno poslanstvo je to, da postane možu žena in otrokom mati, da poveže v harmonično celoto posamezne družinske člane. Čeprav je po svoji naravi šibkejša od moškega, črpa v svojem poslanstvu tisto čudežno moč, ki premaga vsako težavo, ki prinaša srečo in blagoslov domači hiši. Če ženska pade, pade tudi njen položaj: v raju je bila ona tista, ki je prva padla. Ona tista, ki se mora upirati skušnjavi, ki lahko privede moškega na pravo pot ali ga pahne v pogubo. Zato nosi v sebi veliko odgovornost, saj lahko s svojim ravnanjem — pravim ali napačnim — docela spremeni usodo. Na katerikoli način gledamo žensko, ostane njena narava skrivnost, ki je ni mogoče popolnoma doumeti. Toda skrivnost njene duše ni nerešljiva, temveč je pot, ki vodi do odkritja tajnih globin resnične ljubezni. Ženska osebnost se ujema z načrti in s poslanstvom milosti božje.

Problem o ženski stopi pogosto na dan. Življenje in smrt velikih filmskih igravk dasta često povod, da se s krščanskega pogleda motri ženska: ali je angel ali je zlodej? Nekdanji slavni pridigar Bossuet bi takole napisal v zvezi s samomorom velike filmske igravke: svet je lažnivec, ki svojih obljub ne drži; je tiran, ki svojim sužnjam ne odpusti; je rabelj, ki ni nikoli sit žrtev. Svet privablja dekleta, ki so bogata na fizičnih vrlinah, da te svoje vrline prikazujejo v gledališču, v filmu, v plesu, in jim za to obljublja slavo in srečo. Večkrat najde zveste zaveznike v starših in v drugih sorodnikih, ki želijo biti deležni »sreče« bodoče zvezde. Ta pa se ne sprašuje, ali ima ona kako zaslugo za svojo lepoto ali pa je ta lepota dar, ki ga je dobila skupaj z rojstvom. Ako bi razumela, da je to dar, bi se vprašala, zakaj jo je Stvarnik obdaroval z lepoto. Morda zato, da postane vir škandalov, da doseže bogastvo, ki bo zbujalo zavist, da spozna grenka razočaranja, ko bo z mladostjo zginila tudi lepota? Razumela bi, da Bog ne obdaruje kakega bitja z lepoto

zato, da postane to bitje vir pogube. Razumela bi tudi, da mora predvsem iskati duševno lepoto, da je ta mnogo važnejša od fizične, kajti duševna lepota ostane tudi tedaj, ko se telesa lotijo neizogibna znamenja bližajoče se starosti. Samo na ta način bi sprejela zaton mladosti mirno in brez strahu. Ako bi vse tiste filmske zvezde, ki so napravile samomor, to razumele, ne bi nikoli prišle do usodnega koraka. Marilyn Monroe je nekaj dni pred svojo tragično smrtjo dejala v nekem intervjuju: »Kar sedaj potrebujem, so trdni temelji, globoke korenine, ki jih ne more nič izruti. Zrasla sem brez vsakršnih temeljev in sedaj jih iščem...« Tisti temelji, ki jih je zaman iskala, se lahko dobijo samo v krščanskih načelih.

Kakšno mesto zavzema danes ženska v družbi? Veliko se govori o ženskem vprašanju, o emancipaciji ženske, češ, da hoče postati na vsakem področju enaka moškemu. Danes so ženskam dostopne tudi tiste službe, ki so bile nekdanj izključno moški monopol. V današnji dobi se lahko ženska izživlja tudi na vseh toriščih znanosti, umetnosti in sploh kulture, medtem ko bi pred nekaj desetletji gledali na tako žensko kot na posebno prikazen. Pomislimo samo, kakšen vir škandalov je bila svojčas francoska pisateljica George Sand (znana bolj zaradi svoje ljubezni do Chopina kot zaradi svojih romanov), ki je bila v družbi oblečena kot moški in je prav tako kot moški kadila pipo. Danes se taki ženski nihče več ne čudi. Ali pomeni morda to, da je njen položaj padel, da gledamo danes na žensko kot na bitje, ki je v vsem enaka moškemu?

Svet na splošno obsoja moderno žensko. Napake, zaradi katerih jo obsoja, naj bi bile naslednje: pomanjkanje čuta dolžnosti, šibkost v moralnih načelih, želja po zabavi, po prostosti in neodvisnosti. Ali je res za vse to odgovorna? Vsako bitje se rodi in raste v nekem določenem okolju, ki ga oblikuje. Ženske v srednjem veku niso imele velike zasluge pri tem, da so bile

krepostne in poštene: v tedanjem svetu ne bi bile mogle živeti drugače. Današnje mlade ženske so otroci vojne in političnih zmešnjav. Zato ne morejo biti mirne v težkem in kaotičnem življenju. Ko se začne dekleta točno zavedati, kaj je življenje, spozna, da je to sestavljeno predvsem iz bojev in da je treba zato mnogo trdne volje in poguma. Predvsem spozna, da bo od nje najbolj odvisno, kakšno življenje si bo ustvarila. Kar je najbolj pripomoglo k ženski emancipaciji, so prav materialne in gospodarske težave današnjega življenja.

Statistike dokazujejo, da je danes večina žensk zaposlena v kaki službi. Poklicev, ki so dostopni ženski, je danes nešteto. Različni so razlogi, zaradi katerih se ženska odloči za poklic: potreba po zaslužku, strah pred prihodnostjo, želja po svobodi in neodvisnosti, dolgčas vsakdanjega življenja v družinskem krogu, pa tudi upanje, da na ta način prej najde moža. Toda resnični problem nastane potem, če ženska opravlja svojo službo, tudi ko je poročena. Na eni strani poklic zahteva od nje vse njene telesne in umske sposobnosti; na drugi strani je družina, ki

drugače gledati na svojo družino. V enem kot drugem slučaju zakon trpi. Tako se zgodi, da zakonske zveze, ki so bile v začetku srečne, začnejo polagoma propadati, ker ni več trdnih temeljev, na katerih mora sloneti harmonična zakonska celica — družina.

Ali lahko moderna ženska reši težak problem, da združi potrebo in željo po službi skupaj z dolžnostjo matere in žene? To vprašanje tlači današnjo žensko, pa tudi moškega. Vsak mož, ki si želi ustanoviti družino, bi hotel zakonsko družico po starih tradicijah: žensko, ki bi ji bila edina skrb družinska harmonija. Toda že vnaprej ve, da bo težko dobil tako žensko, ki bi se odpravila prejšnjemu življenju, prejšnji gospodarski neodvisnosti in ki bi bila pripravljena posvetiti se izključno svoji družini, kar je bilo vedno idealno in je tudi še danes. Družina ne trpi pri zaposleni ženski le tedaj, če je ženska toliko bogata v svoji notranjosti, da svojcev na noben način ne prikrajša zaradi svojega dela. Toda koliko je takih »idealnih« žensk? Težko je prenašati težave »dvojnega življenja«, torej življenja zaposlene ženske in družinske matere. De se spravijo v harmonijo vse

Sveta vera bodi vam luč — materin jezik bodi vam ključ — do zveličavne narodne omike.

Materin jezik je velika dota, ki smo jo od svojih staršev prejeli.

A. M. SLOMSEK

ima svoje upravičene zahteve in ki od nje pričakuje vse to, kar je dolžna dati žena in mati. Toda tu nastopi lahko dvojna nevarnost: poročena ženska, ki je zaposlena v službi, se vrne navadno domov že trudna od osemurnega dela in ob misli, da jo čaka doma še drugo, brezkončno delo, postane nervozna in nejevoljna ter potem to svojo nejevoljo obrne na svojce. Tako ne dobijo mož in otroci od nje tistega, kar pričakujejo: človeške topline, ki navda dom z bleščečo svetlobo. Lahko pa se zgodi tudi, da postane zaposlena ženska po značaju nekako samostojnejša in začne

te dolžnosti, so potrebne vrline, ki jih ni mogoče dobiti pri vsaki ženski: čut požrtvovalnosti, zvestoba, razumevanje in predvsem dobra mera optimizma.

Rekli smo, da se danes ženska uveljavlja na vseh področjih: imamo sodnice, odvetnice, ministrice, znanstvenice, zdravnice, celo kapetanice. Svoje umske sposobnosti lahko uporablja v katerem koli poklicu, svoje delo opravlja v redu, nič slabše kot možki, v nekaterih slučajih celo boljše. Toda zaradi tega ne neha biti ženska; ohranila bo kljub temu to, kar je v njej plemenitega, in svojemu delu bo dala še pose-

ben pečat. Ne bo nikakor skušala prekositi moškega, pač pa bo dala to, kar lahko da samo kot ženska. Kjer bo manjkala fizična moč, ji bo prislo na pomoč njeno žensko razumevanje, njena ljubeznivost, njena bistrovidnost. Zaradi mesta, ki ga zavzema v družbi, ne bo zatrla v sebi svoje ženske narave, ne bo zatrla v svoji duši težnje po materinstvu, po ustvarjanju svoje lastne družine. Razen nekaj izjem čuti vsaka ženska v sebi najbolj vročo željo, da ustvari domače ognjišče, da opravi tisto poslanstvo, za katero se čuti poklicana in ki ji ga je Bog določil. In te težnje ne bo mogla zatreti nobena še tako bleščeča kariera; kajti ženska se počuti sama tudi v največji družbi, tudi v krogu občudovavcev, če ne more ustvariti tega, za kar je po svoji naravi poklicana. Ženska brez družine (seveda ne mislim tu na tiste, ki so se samovoljno odpovedale družini) je osamljeno bitje

in nihče ne more napolniti te praznine. Tega hrepenenja ni mogoče z ničemer tako globoko zadušiti, da se ne bi kdaj pa kdaj oglasilo z veliko silo in ji ne bi prizadelo tihe bolečine. Ko bo prišla taka ženska na konec svoje življenjske poti, bo čutila v sebi zagrenjenost, ker ni dala tega, kar je po svoji naravi želela. Ostala bo s praznimi rokami, čeprav je morda v vsem svojem življenju žela velike uspehe v karieri in v družbi. Tiho objokovanje po tem, kar ji ni bilo dano, jo bo venomer spremljalo; tega objokovanja ne bo mogla prevpiti nobena stvar.

Zato lahko rečemo, da je kljub vsej emancipaciji in enakopravnosti z moškimi danes ženska prav taka, kot je bila v preteklosti, le s to razliko, da gleda na življenje s širšim pogledom, ker lahko spozna vse tisto, kar ji je bilo nekdanj nedostopno.

Hrastóvlje v Istri. V cerkvi so odkrili lepo ohranjene freske

Upokojeni strojnik

(BALADA)

Ob uri duhov za poslopjem postaje,
ko luno zakrival je velik oblak,
v kurilnico stopil skrivaj je star strojnik,
ves siv in od dela upognjen možak.

Približal se stari je lokomotivi,
z očmi jo ljubeče in nežno objel,
s tresočo se roko ogrodje pobožal
in s prsti pod kotlom obrisal pepel.

Po tihem je lokomotivi govoril:
»Močno si ti meni prirasla v srcé
takrat že, ko mlad sem te prvokrat vodil;
na lahen pritisk si ubogala me.

Ves srečen sem bil, ko izpit sem naredil,
kurjač prej, zdaj v strojnika sem se povzpél;
ko vožnjo poskusno s teboj sem opravil,
postal sem tvoj vodnik in bil sem vesel.

Kako sva drvela po ozkih dolinah,
podila se z vetrom čez daljno ravan;
tvoj žvižg je v predorih veselo odjekal,
v mraku, ponoči, iz zore v nov dan.

Zdaj žalosten tavam osamljen okoli
od takrat, ko so me poslali v pokoj,
ki nisem želel ga in nisem zanj prosil;
in tebe postavili v kot so z. menoj.«

Samogovor ustavil korak bližajoč je.
V kurilnico stopil je nočni čuvaj;
obrnil stikalo električne luči,
pozorno pogledal, če v redu ni kaj.

Opazil je senco, ki se v kotu tiščala,
s sumom pogledal, zaklical naglas:
»Kdo si in kaj iščeš? Kaj delaš mi tukaj?
Na svetlo sem stopi! Pokaži obraz!«

Odvrnil mu je presenečeni strojnik:
»Glej, v svoji samoti sem semkaj prišel
da bi ob tem stroju spomine obudil,
se z njim pogovoril, potem spet odšel.«

Čuvaj je odvrnil: »To mene ne briga!
Nobenih pravic tu več nimaš sedaj!
Z menoj se odpravi na vodstvo postaje,
da tam se izkaže, kako je in kaj!«

Uporno je strojnik zavrnil čuvaja:
»S teboj v postajni urad pač ne grem.
Zdaj pojdem domov in pri miru me pusti,
če nočeš, da s temi rokami te strem.«

Je lokomotivo še enkrat pozdravil,
se z ranjeno dušo poslovil od nje
in šel iz kurilnice z dvignjeno glavo — — —
a zunaj na prostem razjokal se je.

Se s trudnim korakom čez tir je namenil, —
spet luno zakrival je velik oblak —
Za žvižg in ropot za seboj se ni zmenil ...

Čez strojnika dirjal tovorni je vlak ...

Sv. Terezija Velika

IN NJENA REFORMA

V tednu od 19. do 26. avgusta 1962 so se vršile v Avili na Španskem velike slovesnosti v spomin na 400-letnico, odkar je sv. Terezija Velika ustanovila svoj prvi samostan bosonogih karmeličank v Avili, to je znameniti samostan sv. Jožefa. S tem se je začela njena velika reforma karmeličanskega reda, ki je ta red popolnoma prenovila po duhu in po življenju ter mu dala novega razmaha, tako da danes štejemo že skoro 800 samostanov karmeličank po vsem svetu, med temi kakih 50 v misijonskih deželah. En tak samostan je bil tudi na Slovenskem, in sicer v Ljubljani, kamor je karmeličanke poklical škof Missia. Bil je to »slovenski Karmel«, ki je pa po vojni moral prenehati s svojim življenjem, kajti sedanje oblasti so samostan podrle, redovnice izgnale in na prostoru samostana so menda speljali novo cesto.

Življenje sv. Terezije Velike je po svoje zelo razgibano, čeprav je večino življenja preživela v samostanu. Rojena v Avili, mestu kakih 150 km zapadno od Madrida, leta 1515 je v otroških letih gorela za misijone. Slišala je govoriti o Mavrih v severni Afriki, ki so preganjali kristjane in jih prodajali v sužnost. Tedaj je pregovorila svojega še mlajšega bratranca, da sta jo lepega dne pobrala od doma in se napotila v Afriko spreobračat Mavre. Našel ju je stric, ki ju je zopet pripeljal domov.

Že ta dogodek nam pove, kako je bila Terezija podjetna in goreča za zveličanje bližnjega. Bog jo je izbral, da bo res postala misijonarka, toda na drugačen način kot si je ona takrat predstavljala. Ali ni bila zmeraj svetnica. V doraščajočih letih jo je zamikal svet in bi se mu bila morda predala, da je ni zresnila materina smrt, ko ji je bilo 16 let. Ko je bila stara 21 let, je proti volji očetovi stopila v samostan karmeličank v Avili. Ali tedanje

karmeličanke niso bile, kakor jih poznamo danes. Zelo se je zrahljala njih samostanska disciplina in duhovno življenje je bilo na zelo nizki stopnji, tako da so premišljevanje komajda poznale in klavzuro so skoro popolnoma odpravili. V takem samostanskem vzdušju tudi Terezija ni bila prva leta kaj goreča redovnica; bolj je živela zunaj v svetu kakor doma v svoji celici. To je trajalo kakih 18 let, ko so jo očetova smrt in srečanja z nekaterimi bogoljubnimi dušami zresnila, da se je resno oprijela vsakdanjega premišljevanja in duhovnega življenja. Tedaj se je oglašil tudi Bog s svojimi izrednimi milostmi, ki so se od takrat naprej množile in se stopnjevale do njene smrti l. 1582. Bog je obdaroval to dušo s tolikimi izrednimi darovi vseh vrst, da jo prištevam med največje mistike krščanstva. Postala je deležna notranjega razsvetljenja, ko je Boga čutila v svojem srcu in slišala notranje glasove. Potem ji je Bog dal dar zamaknjenja, ko se je na čuten način združila z Bogom in doživela različne mistične pojave; videnja, ko so se ji prikazali različni svetniki, n. pr. Francišek Borgia, sv. Peter Alkantarski ali ko se je mistično zaročila s svojim ženinom Kristusom. Takih izrednih mističnih pojavov je v njenem življenju izredno veliko število.

Ali vse to so bili le izredni božji darovi, o katerih se je Terezija zavedala, da niso še krščanska popolnost in svetost. To je tudi v svojih spisih povedala. »Popolnost je v tem, da hočemo to, kar hoče Bog, in da ne želimo drugega kot to, kar vemo, da je njegova volja, tako da nam je vseeno, ali je prijetno ali nasprotno, da le vemo, da on to hoče.«

Ob takem razpoloženju duha pač ni mogla prenašati mlačnosti, ki je zajela njen in druge karmeličanske samostane.

Zato je iz razgovora z nekaterimi drugimi redovnicami vstala v njej misel, da bi se karmeličanski samostani vrnili v prvotno gorečnost in disciplino. V tej misli jo je potrdil tudi Kristus v zamaknjenjih. Zato je svoj načrt razodela cerkvenim predstojnikom, ki so ga odobrili. Tako je mati Terezija sestavila nova redovna pravila in ustanovila prvi reformirani samostan karmeličank v Avili. Posvetila ga je sv. Jožefu. V novi samostan so ona in štiri druge novinke stopile 24. avgusta 1562. Toda še isti dan se je začel zoper Terezijo hud boj. Njena dotedanja prednica jo je takoj poklicala zopet v svoj samostan in ji prepovedala, da bi šla iz nje-ga. Tako je Terezija morala čakati eno leto, da se je smela pridružiti štirim tovarišicam v samostanu sv. Jožefa. Ko je premagala to prvo težavo s prednico in njenimi svetovavkami, se je samostan sv. Jožefa začel širiti. Množilo se je število postulatinj, ki so prosile, da bi smele stopiti v novi samostan in tam živeti po pravilih matere Terezije. Tudi drugod so želeli imeti slične samostane.

Zato je Terezija iz Avile morala prav pogosto na pot v razna španska mesta, da je tudi tam ustanovila samostane po zgledu samostana sv. Jožefa. Ob njeni smrti je bilo že 17 samostanov reformiranih bosonogih karmeličank.

S pomočjo sv. Janeza od Križa je posegla tudi v moške samostane in tudi tam vpeljala nova pravila, slična svojim. Tako smo dobili tudi reformirane bosonoge karmeličane.

Bistvo Terezijine reforme je v tem, da je znova vpeljala strogo klavzuro. To pomeni, da karmeličanke od svojega vstopa v samostan dalje živijo čisto same zase in nimajo nobenih zvez z zunanjim svetom. S tujimi ljudmi smejo govoriti le redko in še to ob zagr-njenem okencu. Dejala je, naj njene hčere živijo same s Kristusom samim z eno samo željo, da njemu ugajajo in da molijo za sv. Cerkev in se zanjo žrtvujejo. Tako je Terezija uresničila tudi svoj sen iz otroških let in postala misijonarka z molitvijo in žrtvami za Cerkev in duše.

DEVIN, kjer letuje kolonija Slov. dobrodelnega društva

POPRAVI - Na strani 80 v prvem stolpcu dostavi
med 3. in 4. vrsto:

ni treba več brati in pasti radovednosti

K J E J E K A J

<i>Kalendarij</i>	1-27
<i>Naši nadpastirji</i> (dr. R. Klinec)	29
<i>Anton Martin Slomšek</i> (Martin Jevnikar)	32
<i>Samski davek</i> (prevedel F. Premrl)	35
<i>Dr. Fr. B. Sedej</i> (mons. Giuseppe Velci)	40
<i>Za grščino zvoní</i> (Alojz Rebula)	43
<i>Dr. Anton Mahnič</i> (mons. Giuseppe Velci)	46
<i>Prof. Mirku Fileju v spomin</i> (M. Komac)	50
<i>Spomin na pok. prof. M. Fileja</i> (D. Jakomin)	62
<i>Romanje izseljencev v Rim</i>	63
<i>Proti zvezdam</i> (P.K.)	65
<i>Škedenjski cerkveni zbor</i> (Gracijan Jelenič)	72
<i>Po skupnem romanju v Assisi</i> (S. Zorko)	73
<i>Slovenci v Zapadni Evropi</i> (Popotnik)	74
<i>Dr. Tomaž Klinar</i> (Kongreganistinja)	78
<i>Prosvetno delo na Tržaškem</i> (DRŠ.)	79
<i>Obisk sednih glavnih rimskih cerkva</i> (Stanko Janežič)	86
<i>Tisočletnica prihoda sv. ap. Cirila in Metoda med Slovane</i> (J. Markuža)	94
<i>Franc Saleški Finžgar</i> (Anton Kacin)	97
<i>Pregled goriškega prosvetnega dela</i> (Ivan Bolčina)	100
<i>Delavsko vprašanje na Tržaškem</i> (Albin Grmek)	107
<i>Prihod sivorjavega švicarskega goveda v naše kraje</i> (Dr. Danilo Rustja)	112
<i>Oceanska favna</i> (Dr. Danilo Rustja)	115
<i>Ob stoletnici župnije v Rojanu</i> (Stanko Zorko)	119
<i>Za naše žene</i>	122
<i>Katoliški dom v Gorici</i> (Dr. Kazimir Humar)	126
<i>Nekaj misli o ženskem vprašanju</i> (Miranda Zafred)	133
<i>Sv. Terezija Velika</i> (Dr. K. H.)	138

P E S M I

<i>Le pridi, jesen</i> (Ljubka Sorli)	31
<i>Ob Rabeljskem jezeru</i> (Ljubka Sorli)	34
<i>Potopljena katedrala</i> (Aleksej Markuža)	37
<i>Gmajna v ognju</i> (Aleksej Markuža)	39
<i>Deklici v spominsko knjižo</i> (Ljubka Sorli)	45
<i>Za svetlimi vzori</i> (Ljubka Sorli)	49
<i>Prof. M. Fileju v spomin</i> (M. Mazora)	61
<i>Mirku Fileju na grob</i> (Ljubka Sorli)	62
<i>Jesenska melanholija</i> (Ljubka Sorli)	77
<i>Slava tebi, Zveličar!</i> (Aleksej Markuža)	85
<i>Na Svetih Višarjah</i> (Ljubka Sorli)	111
<i>Jesen na razsvitu</i> (Bršljanski)	118
<i>Upokojeni strojnik</i> (Tugomir)	137

NAŠ TISK :

Katoliški glas

TEDNIK

Uredništvo in uprava v Gorici -
Riva Piazzutta, 18

Pastirček

**MESEČNIK
ZA ŠOLSKE OTROKE**

Uredništvo in uprava v Gorici -
Riva Piazzutta, 18

Mladika

MESEČNIK

Uredništvo in uprava v Trstu -
ulica Donizetti, 3

Vestnik

**GLASILO
TRŽAŠKIH
DUŠNIH PASTIRJEV**

Duhovno življenje

**MESEČNIK
ZA VERSKO IZOBRAZBO**
Izhaja v Argentini - Buenos A.

Katoliški misijoni

**MESEČNIK
ZA ŠIRJENJE MISIJSKE
MISLI**
Izhaja v Argentini - Buenos A.

Vera in dom

MESEČNIK
Izhaja v Celovcu

— BERI ŠIRI PODPIRAJ —

* Goriška Mohorjeva Družba *

IMA V ZALOGI NASLEDNJE KNJIGE

Pregelj Ivan: Otroci sonca . Povest	250.—
Pregelj Ivan: Gloriosa . Povest	250.—
Finžgar Franc: Stricl . Povest	50.—
Lovrenčič Joža: Med Scilo in Karibdo . Spomini	150.—
Lovrenčič Joža: Tri božje poti . Pesmi o naših božjih poteh	50.—
Terčelj Filip: Vozniki . Povest	100.—
Jalen Janez: Ograd . Povest	200.—
Malešič Matija: Škratno nebo . Povest	300.—
F. Achermann: V službi pri trinogu . Povest	150.—
P. Krasnov: Pri podnožju božjega prestola . Roman	150.—
Jereb Stanko: Gozdna divjačina . Črtice	50.—
Beličič Vinko: Kačurjev rod . Črtice	150.—
Belè Venceslav: Smrekov vršiček . Črtice	200.—
Rotman: Nesreče g. Kozamurnika . Smešna povest s slikami	250.—
H. R.: Janez in Majda . Povest	350.—
M. Ragazzi: Vodnjak je globok . Roman	500.—
Novak Z.: Utrinki . Črtice	250.—
Sveti Janez M. Vianney . Življenjepis	250.—
M. Jezernik: Rim, Atene, Nairobi . Potopis	400.—
J. Ukmar: Zgodovina cerkvenih zborov	300.—
F. Finžgar: Prerokovana . Črtice	250.—
Zgodovina goriške nadškofije	150.—
Ivan Teuerschuh: Poglejmo v zrcalo . Knjiga o lepem vedenju	300.—
Dr. R. Klinec: Marija v zgodovini goriških Slovencev	200.—
Blazy: Življenje sv. Bernardke	200.—
F. Segula: Petdeset dni po Jutrovem . Potopis	350.—
Fran Erjavec: Slovenci in katoliška Cerkev	150.—
Zivi ogenj . Življenjepis sv. Pija X.	100.—
J. Valjavec: Don Bosco . Življenjepis	100.—
A. Dragon: Življenje in smrt o. M. Pro	100.—
A. Zdešar: Sv. Vincencij Pavelski . Življenjepis	100.—
R. Rus: Vodnik po Rimu	500.—
Zvezde vodnice . Knjiga za fante in dekleta	100.—
Socialna čitanka	100.—
I. Kenda: Marija na Sv. gori (tudi v italijanščini)	50.—
V. Vodopivec: Svete pesmice . Pesmarica z napevi in besedili	700.—
V. Vodopivec: Božji spevi . Pesmarica	500.—
Filej Mirko: Cerkvena pesmarica	800.—
Duhovne vaje sv. Ignacija	500.—
Otroški molitvenik	60.—
Ljubka Sorli: Venec spominčič možu na grob	500.—
W. Hünermann: Na božjih okopih . Povest	300.—

Mohorjeva pisarna ima na razpolago tudi koledarje prejšnjih let po nizki ceni, pesmarice, čitanke, molitvenike, molitve po sv. maši itd.

Mohorjeva pisarna je odprta vsak delavni četrtek od 10. do 12. ure v poslopju tiskarne na Placuti.

Naročila poslati na naslov:

